

Aalborg Universitet

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Når unge flytter hjemmefra

Om bevægelser, udfordringer og muligheder i unges overgange til voksenlivet

Sørensen, Niels Ulrik; Nielsen, Mette Lykke; Ørngreen, Rikke; Henningsen, Birgitte Sølbeck; Gundersen, Peter Bukovica; Nielsen, Luna Marie; Toft Rønberg, Mette; Sørensen, Stine Amanda; Knudsen, Sara Paasch

Creative Commons License
CC BY-NC-ND 4.0

Publication date:
2020

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):

Sørensen, N. U., Nielsen, M. L., Ørngreen, R., Henningsen, B. S., Gundersen, P. B., Nielsen, L. M., Toft Rønberg, M., Sørensen, S. A., & Knudsen, S. P. (2020). *Når unge flytter hjemmefra: Om bevægelser, udfordringer og muligheder i unges overgange til voksenlivet.* (Print 2020, OA 2022 udg.) Aalborg Universitetsforlag. Ungdomsliv Bind 8

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Når unge flytter hjemmefra

Om bevægelser, udfordringer og muligheder i unges overgange til voksenlivet

Niels Ulrik Sørensen
Mette Lykke Nielsen
Rikke Ørngreen
Birgitte Sølbeck Henningsen
Peter Gundersen m.fl.

hvorhen?

hvordan?

bolig

venner

uddannelse

økonomi

arbejde

Når unge flytter hjemmefra

Om bevægelser, udfordringer og muligheder i unges overgange til voksenlivet

Niels Ulrik Sørensen
Mette Lykke Nielsen
Rikke Ørngreen
Birgitte Sølbeck Henningsen
Peter Gundersen
Luna Marie Nielsen
Mette Toft Rønberg
Stine Sørensen
Sara Paasch Knudsen

hvorhen?

hvordan?

bolig

venner

uddannelse

økonomi

arbejde

Når unge flytter hjemmefra

Om bevægelser, udfordringer og muligheder i unges overgange til voksenlivet.

Niels Ulrik Sørensen, Mette Lykke Nielsen, Rikke Ørngreen,
Birgitte Sølbeck Henningsen, Peter Gundersen m.fl.

8. udgivelse i serien Ungdomsliv

Serieredaktører: Mette Pless, Niels Ulrik Sørensen
og Trine Østergaard Wulf-Andersen

1. Open Access udgave

© Aalborg Universitetsforlag 2022

Omslag: akila v/ Kirsten Bach Larsen

Sats og layout: akila v/ Kirsten Bach Larsen

Foto på bogens forside: Shutterstock 109675397

ISBN: 978-87-7210-737-0

ISSN: 2445-5075

Udgivet af Aalborg Universitetsforlag | forlag.aau.dk

Bogen er udgivet med støtte fra Nordea-fonden

Indhold

Forord	9
1 Indledning	14
1.1 Nye overgange til voksenlivet	15
1.2 Curlingforældre og curlingbørn?	16
1.3 Bogens formål, fokus og design	18
1.4 Design og metode	19
1.5 At blive til nogen i noget	20
1.6 Læsevejledning: Opbygning og kapitler	22
2 Ungdomsliv og overgange	30
2.1 Nye ungdomsliv	30
2.2 En 'sygt seriøs ungdomsgeneration'	31
2.3 Individualisering og konkurrence	32
2.4 Forældreskab i forandring	34
2.5 Tidligere forskning om unges flytteprocesser	37
2.6 Europæiske unges flyttemønstre	41

3	Portrætter af unge og deres udfordringer	46
3.1	Seks ungeportrætter	47
	Sofie: Blive bedre til at slappe af	47
	Simon: Hvordan klarer mine forældre sig uden mig?	50
	Louise: Trygt og praktisk at flytte sammen med kæreste	53
	Chris: Alene i verden	56
	Mehmet: Ud og hjem igen	58
	Jesper: I trygge omgivelser	61
3.2	Specifikke udfordringer i unges overgange	64
	At finde et sted at bo - mellem det planlagte og det spontane	64
	At balancere forældreinvolvering - for fraværende eller for nærværende	66
	At få økonomien til at hænge sammen - forudsætninger og bevidsthed	67
	At skabe en hverdag - for meget og for lidt indhold	68
	At etablere og vedligeholde fællesskaber - relationer i forandring	70
3.3	Opsamling	72
4	Grunde til at flytte	76
4.1	Uddannelse som motiv for at flytte	77
4.2	Alder og modenhed som motiv for at flytte	80
4.3	Muligheder og netværk som motiv for at flytte	84
4.4	Problemer på hjemmefronten som motiv for at flytte	85
4.5	Forældrefortællinger om børnenes flytning	88
4.6	Opsamling	92
5	Flytteprocessen	98
5.1	Flytteprocessen som et kollektivt familieanliggende	99
5.2	Boligsøgningen	100
5.3	Flytteforberedelserne	106
5.4	Flyttedagen	110
5.5	Forældrefortællinger om deres børns flytteproces	113
5.6	Den store IKEA-tur: Et overgangsritual	116
5.7	Opsamling	118

6	Følelsen af at være flyttet	124
6.1	Mere fremmedartet end frit	125
6.2	Ikke ligefrem noget chok	128
6.3	Først lettelse, men så ...	129
6.4	Opsamling	131
7	Det nye hjem	136
7.1	Et hjem for mig	137
7.2	Gamle og nye ting	139
7.3	Regninger, rengøring og rugbrødsadder	142
7.4	Opsamling	148
8	Bofællesskaber, andre fællesskaber og følelsen af at stå udenfor	154
8.1	Fra venner til roomies	155
8.2	Alene på skansen	161
8.3	Længsel efter gamle venner	163
8.4	Gamle venskaber – nye roller	166
8.5	På vej mod nye fællesskaber	170
8.6	Opsamling	174
9	Trivsel og mistrivsel i hverdagslivet	180
9.1	Den rette rytme	181
9.2	Grænseløse studier	183
9.3	For mange bolde i luften	186
9.4	Venner uden grænser	188
9.5	Ketchupeffekt af traumer og følelser	190
9.6	Alene, mens andre drøner derudad	193
9.7	Opsamling	198
10	Med og uden økonomisk sikkerhedsnet	204
10.1	Flytteøkonomi	205
10.2	'Jeg har penge nok'	208
10.3	'Min økonomi løber lige rundt'	210
10.4	'Jeg mangler penge'	212
10.5	Penge fra mor og far	215

10.6 Forældrefortællinger om deres børns økonomi	219
10.7 Opsamling	224
11 Nærhed med og distance til forældrene	230
11.1 Opbrud og reaktioner	231
11.2 Den daglige kontakt er digital	235
11.3 Besøg i det gamle og nye hjem	238
11.4 Nye roller og relationer	242
11.5 Opsamling	247
12 Forældrenes perspektiver på de unges flytteprocesser	254
12.1 'Da jeg selv flyttede hjemmefra'	255
12.2 Det modsatrettede følelsesland	257
12.3 De invaderende følelser	258
12.4 De ambivalente følelser	260
12.5 De afvisende følelser	263
12.6 Den nye livssituation	264
12.7 Opsamling	267
13 Unges udfordringer i et samfundsperspektiv.	272
13.1 Dagligdagsudfordringer og hverdagsstruktur	273
13.2 Fællesskaber	275
13.3 Trivsel og præstationskultur	277
13.4 Økonomi, bolig og rettigheder	278
13.5 Voksenrelationer	280
13.6 Fremadrettede opmærksomhedspunkter	282
13.7 Dette leder os frem til disse anbefalinger:	285
På samfundsniveau	285
På forældreniveau	287
På ungeniveau	290
14 Perspektiver på unges overgange fra hjemme- til udeboende	296
14.1 Ikke én overgang til voksenlivet	297
14.2 Identiteten mellem individualisering og fællesskaber	299
14.3 At skabe tilhørsforhold, når alt er kastet op i luften	301

14.4 At finde sig til rette som udeboende i præstationssamfundet	304
14.5 Overgange og spændingsfelter	305
Glidende og bratte overgange	306
Faste og skrøbelige overgange	308
Nære og fjerne overgange	310
14.6 Afrunding	312
15 Et møde mellem ungdoms- og designforskning	316
15.1 Hvad undersøger vi?	317
15.2 Hvordan har vi gjort?	319
15.3 Hvem har deltaget?	327
Litteraturliste	334

Forord

Ungdomslivet rummer en lang række overgange. En af de vigtigste overgange er, når den unge flytter hjemmefra og etablerer sig for sig selv. Det er omdrejningspunktet i denne bog.

Alle overgange i ungdomslivet er udfordrende. At flytte hjemmefra er en helt særlig udfordring, der som regel falder sammen med en række andre forandringer i den unges liv: et nyt studie, en ny by, nye venner og en helt ny hverdag. Alt sammen noget, der rykker den unge ud af sine vanter og aktualiserer en række store spørgsmål som: Hvem er jeg? Hvordan bliver min fremtid? Og hvor er jeg på vej hen? Men også lavpraktiske spørgsmål som: Hvordan finder jeg et sted at bo, som jeg har råd til? Hvordan fungerer en vaskemaskine? Og hvordan får jeg tid til at se mine gamle venner, når jeg er startet på et studie i en ny by?

Flytteprocessen er en prisme, der kan give os indblik i nogle overordnede tendenser i ungdomslivet: Hvad nutidens unge forstår ved et godt liv, hvad det indebærer at blive voksen i dag, og hvad der kendetegner unges overgangsprocesser i nutidens samfund. Samtidig giver flytteprocessen indblik i, hvordan nogle konkrete sociale og kulturelle udviklingstræk i samfundet sætter sig igennem i unges liv: Hvordan oppiskede boligpriser påvirker deres mulighed for at starte et nyt liv som udeboende, hvilken rolle digitale medier spiller i opretholdelsen og etableringen af sociale relationer på et nyt sted, og hvordan trivsel og mistrivsel sætter sig igennem i en livssituation, hvor mange ting er i forandring.

Denne bog bygger på et stort forskningsprojekt om unge, der flytter hjemmefra. I projektet – 'Den gode overgang' – har vi zoomet ind på 36 meget forskellige unge og deres forældre i forbindelse med, at de unge er flyttet hjemmefra. Vi har interviewet en stor del af de unge og deres forældre ad to omgange i løbet af de unges flytteproces og undersøgt, hvad der er sket med dem og deres liv undervejs i processen. Men vi har også mødt en række andre unge på tre workshops, hvor de har lavet film og digitale fortællinger om deres forventninger til livet som udeboende, om deres første erfaringer som udeboende og i videre forstand reflekteret over, hvad det vil sige at flytte hjemmefra og skabe et nyt liv.

Ambitionen med projektet har været at forstå, hvordan forskellige unge oplever og håndterer overgangene fra ude- til hjemmeboende. Vi har ønsket at blive klogere på, hvilke ressourcer de unge har med sig, og hvilken betydning det har for, om deres overgange til livet som udeboende bliver gode eller svære. Vi har også set på, hvilke strategier forskellige unge anlægger for at håndtere de udfordringer, de møder, hvilken rolle deres forældre spiller, samt hvad vi som samfund kan gøre for at hjælpe de unge, som har svært ved at lande i livet som udeboende.

'Den gode overgang' er gennemført i et samarbejde mellem to forskningscentre ved Institut for Kultur og Læring på Aalborg Universitet i København: Center for Ungdomsforskning og Forskningscenter for Video. Der har været tale om et tværfagligt møde mellem ungdomsforskere og designforskere, og den bog, du sidder med i hånden eller læser på en skærm, er – som det også fremgår af den lange forfatterliste – frugten af et samarbejde mellem en lang række forskellige forskere. Bogen er blot én af flere udmøntninger af forskningsprojektet. Vi har også udgivet videnskabelige artikler og er i gang med at skrive på flere. Vi har endvidere deltaget i konferencer. Derudover er vi i gang med at designe, udvikle og publicere digitale materialer, som kan bruges i dialoger sammen med unge, bl.a. på undervisningsforløb eller i workshops. Og endelig har vi lavet en podcastserie ved navn 'Den gode overgang'.

Vi vil gerne takke alle, der har bidraget til projektet: En stor tak skal lyde til vores fantastiske praktikanter og studenterassistenter, Anna Jensen, Natali Rhode, Laura Vestergaard Lydixen og Marie Egestad, der på fornem vis har bidraget med at indsamle og analysere data. Særligt vil vi dog gerne takke alle de unge og deres forældre, som har bidraget med deres personlige

historier om at flytte hjemmefra eller om at have børn, der flytter hjemmefra. Deres fortællinger har været gribende og stærke og personlige, og vi håber, at vi yder dem retfærdighed her i bogen. Den var aldrig blevet til noget uden deres bidrag til forskningsprojektet. En tak skal også lyde til de organisationer, som har delt ud af deres erfaringer med at støtte unge i deres overgange til voksenlivet. Afslutningsvis vil vi gerne takke Nordea-fonden. Både for deres donation til projektet og for et inspirerende og respektfuldt samarbejde, som vi har sat stor pris på hele vejen igennem.

På vegne af forfatterne,

Niels Ulrik Sørensen
Center for Ungdomsforskning,
Institut for Kultur og Læring, AAU i København

Rikke Ørngreen
Forskningscenter for Video,
ILD Lab, Institut for Kultur og Læring, AAU i København

”

Altså, jeg kan godt lide det der med, det er mit eget, det er mig, der har bestemt det, det er mine valg. Okay, det kan godt være, I ikke kan lide mine valg, men det går kun udover mig, så det er sådan. Det bestemmer jeg selv. Altså, det er total frihedsfølelse.

”

Det, der er rart ved at bo sammen, det er, at der ligesom er nogen. Fx i dag der gik strømmen i vores lejlighed, og jeg anede ikke, hvad jeg skulle gøre, så jeg skrev til min sambo, og sådan: hvad skal jeg gøre nu? Og hun havde meget mere styr på det, end jeg havde...”

”

Jeg tror bare, det er vigtigt, altså sådan hvad jeg har oplevet, det er... økonomisk skal der virkelig meget hjælp til, og det nytter ikke noget bare at have nogle ting på en hjemmeside, hvor der står et eller andet, eller en studievejleder, der siger, så skal du måske gøre det her. Man har virkelig brug for, at nogen sætter sig ned og siger, hvordan bestiller jeg et dankort? Hvordan bruger jeg NEM-ID? Hvordan spørger jeg om udeboende-SU? Hvad så når jeg får den indtægt... hvad skal jeg have af timer ved siden af?

Date: 06-26-2018 10:47

Hej A

Som start vil jeg spørge dig -

Vil du skrive 5 ord der beskriver dine tanker og oplevelser omkring at blive udeboende?

Og hvem vender du flyttetanker med?

Familie, venner, vejledere og hvordan hjælper det dig?

Tak igen og god sommerdag 😊

Hilsener T (og teamet bag projektet)

Date: 06-26-2018 22:39

Super fint.

Frihed, besværligt, sjovt, voksent, frigørelse

Jeg vender flyttetanker med de fleste jeg kender. Både venner, familie, bekendte og klassekammerater

Date: 06-29-2018 11:57

Hej A - tak 😊

Vil du kort beskrive det ideelle 'setup' omkring at blive udeboende set med dine briller - evt i form af en slags anbefaling til en anden der står overfor at skulle flytte hjemmefra?

God dag

T

Date: 07-06-2018 18:08

Det perfekte setup består af rigelig tid, tålmodighed, og personer, der kan hjælpe med at flytte præcis, som du gerne vil have det. Den eneste der skal være tilfreds, er egentlig en selv, og andre skal kunne guide men ikke bestemme noget.

1

Indledning

I Danmark flytter 90.000 unge årligt hjemmefra. For de fleste unge opleves det som et betydeligt skridt, første gang de flytter deres ting til en ny bolig og begynder et hverdagsliv på en anden adresse end deres forældres. Det at flytte hjemmefra er ladet med betydning. Ladet med oplevelsen af at begynde på et nyt kapitel. At træde ind i en ny fase, som man skal indtage og lære at håndtere. En fase, hvor man potentielt kan blive til noget nyt. Omdefinere sig selv og sin plads i verden.

I denne bog zoomer vi ind på 36 unge mellem 17 og 25 år, der flytter hjemmefra og skal i gang med at skabe sig et liv som udeboende. Når disse unge beskriver den periode, hvor de etablerer et nyt sted som udeboende, beskrives den allerførste tid ofte som en lidt kaotisk tid, der kan være fyldt med følelser af usikkerhed, manglende overblik og et fravær af hverdagsrutiner. 21-årige Adam, som er en af de unge, vi møder i bogen, fortæller fx:

Jeg fik et [griner] kæmpe chok over, hvad man skulle bruge penge på. Og hvor mange ting der var at holde styr på, da man flyttede ind. Altså, forsikringer og de der regninger, du skal huske at betale og ... altså, jeg har aldrig tænkt over at tømme en postkasse. Og huske at gøre rent! Altså, det bliver meget, meget hurtigere beskidt i en lejlighed, end jeg troede. Så jeg synes, der er rigtig mange små ting, man skal være opmærksom på hele tiden.

Andre er mere forberedte på hverdagens opgaver og gøremål end Adam. Men der går ikke desto mindre et stykke tid for mange af de unge, inden deres hverdagsliv ændrer sig i retning af mere stabilitet, hverdagsrutiner og måske endda en følelse af hjemlighed. Hovedparten oplever på et tidspunkt, at de finder sig til rette i deres nye livssituation og får etableret en ny hverdagsrytme og nogle relationer, som de trives i.

Men undervejs kan der være en del udfordringer. Nogle af de unge oplever således, at livet som udeboende er så fyldt med gøremål og aktiviteter, uddannelse, fritidsarbejde, sociale aktiviteter, huslige gøremål osv., at de kan have svært ved at overskue det. Disse unge føler sig ofte pressede og stressede og kan i en periode have svært ved at blive stående på benene. Andre unge mangler gøremål og aktiviteter i hverdagslivet. De sidder måske alene på deres nye værelse og er hverken i gang med uddannelse eller arbejde. Disse unge oplever ofte hverdagslivet som et tomrum, der mangler mål og mening, og de mangler gøremål og aktiviteter, som de kan bygge deres nye liv som udeboende op omkring.

Ved at fokusere på den periode, hvor unge flytter hjemmefra for første gang, har denne bog samtidig fokus på et helt centralt element i unges liv, nemlig overgange. Bogen fokuserer på de udfordringer, der følger med, når unge træder ud af den livssituation, som de på godt og ondt kender ud og ind, og træder ind i en ny fase af livet, som de skal forsøge at finde sig tilpas i.

1.1 Nye overgange til voksenlivet

Ungdommen er en livsfase, der er præget af mange overgange. Overgange kan forstås som perioder i livet, "hvor hverdagens trummerum afbrydes og erstattes af en usikker og ustabil tid med forandring" (Winther-Lindqvist 2010). Tidligere forbandt man entydigt overgangen fra hjemme- til udeboende med en selvstændiggørelse fra forældrene: Nu skulle den unge ud og stå helt på egne ben. I de seneste år er der imidlertid sket en forandring af forholdet mellem unge og deres forældre, som skaber et meget mere uforudsigeligt og kompliceret billede. De tydelige overgange fra ungdomslivet til voksendommen hører fortiden til, og det er således blevet langt mere uklart, hvor grænserne skal trækkes, og hvad de skal trækkes i forhold til.

En tredjedel af unge, der flytter hjemmefra, flytter hjem til deres forældre igen i løbet af det første år (Danmark Statistik 2018). I den forbindelse

giver denne bog et indblik i, hvilken rolle de unges forældre spiller i de unges flytteproces konkret såvel som mentalt. I dele af bogen lader vi endda forældrene få ordet. Både forældrenes og de unges fortællinger om den allerførste flytning fra barndomshjemmet giver et tidstypisk indblik i de relationer, der aktuelt udspiller sig mellem forældre og deres store børn i dagens Danmark; her eksemplificeret gennem fortællinger om den særlige livsperiode, hvor den unge flytter hjemmefra for første gang. Her er det 23-årige Katrine, der fortæller om sin mors rolle i flytteprocessen:

Min mor er rigtig god til at sige: 'Jeg vil gerne støtte dig; jeg vil gerne hjælpe dig, men du skal gøre det selv' ... hvorimod ... min kærestes mor er lidt mere en pylremor. Nu her de skal ud og rejse til sommer, hvor han skal med dem på ferie, og han skal have nyt pas. Ej, men det har hun bestilt for ham! Hvor jeg tænker, 'ej, det skal du sgu gøre selv'.

Moren lader Katrine prøve tingene af selv, hvilket hun sætter en ære i at gøre. Oplevelsen af selv at klare de udfordringer og problemer, der følger med det at flytte hjemmefra, giver hende en følelse af selvstændighed og modenhed, som hun ikke kan få til at hænge sammen med at have forældre, der ligesom kærestens forældre gør tingene for ham.

Selvstændighed og modenhed er ord, der nævnes mange gange i denne bog af de unge. I modsætning til det står begrebet om *curlingbørn*. Mange af de unge og deres forældre, som vi følger i denne bog, spejler sig selv og hinanden i begreberne om curlingbørn og curlingforældre. Bogen er blevet til i en periode hvor denne tematik var hot. For Katrine og mange andre unge i denne bog er positionen som curlingbarn ikke just efterstræbelsesværdig. Tematikken om curlingforældre tages op i dele af bogen og giver et indblik i de 'nye' og ofte mere ligeværdige relationer mellem forældre og børn, som også kan komme til udtryk, når unge flytter hjemmefra for første gang.

1.2 Curlingforældre og curlingbørn?

De ophedede diskussioner om curlingforældre, forældrekøb osv., som efterhånden har udspillet sig i en årrække, vidner om, at nutidens forældre i mange tilfælde fortsætter med at være indover og spille en central rolle

i de unges liv, lang tid efter de er flyttet hjemmefra. I Danmark har der i offentligheden nærmest hersket en art moralsk panik i forhold til forældreskabets udvikling. Kategorier som 'curlingforældre', 'helikopter-forældre' osv. har gang på gang trukket overskrifter i medierne: Hvordan skal det dog gå de unge mennesker, når forældrene er filtret dybt ind i de unges liv, selv efter de er flyttet hjemmefra? Hvordan skal det dog gå med deres identitetsmæssige udvikling og evne til at klare sig selv? Bliver de nogensinde selvstændige og voksne? Bekymringerne er mange.

I denne bog peger vi på, at en stor del af de forældre, der er filtret dybt ind i de unges liv, samtidig er opmærksomme på at sikre de formative og læringsmæssige aspekter i de unges identitetsmæssige tilblivelsesprocesser. Trods sammenfiltringen stimulerer forældrene de unges identitetsmæssige udvikling og aktørskab. Andre unges forældre er knap så opmærksomme på det. Og for disse unge kan sammenfiltringen med forældrene betyde, at det kan være svært at holde forældrenes følelser ud fra deres egne. Disse unge indkapsles og inddæmnes i nogen grad af forældrene. Men det er ikke her, alarmklokkerne for alvor ringer.

I bogen peger vi også på, at i et samfund, hvor forældrene i stigende grad er filtret ind i de unges liv, bliver det vanskeligt for de unge, hvis forældre ikke er en aktiv og integreret del af deres liv. Det gør sig også gældende i forbindelse med unges flytteprocesser. Her kan unge uden forældre støtte føle sig på herrens mark og være i fare for at mistrives. 18-årige Leo er en af de unge, som fortæller, at forældrene ikke har støttet ham, tværtimod var det problemerne i relationen til dem, som han flyttede væk fra:

Altså, jeg føler mig rigtig, rigtig utryg. Det er sådan en grundlæggende nervøsitet, der er i mig hele tiden, når jeg er hjemme. Så det er også den, jeg gerne vil væk fra.

Det vil fremgå af bogen, at der er en særlig grund til at være opmærksom på de unge som Leo, der ikke oplever at have støtte og opbakning på hjemmefronten. Det peger på, at nutidens individualiserede ungdomsliv kræver voksne, der kan være der for en, understøtte en, reflektere med en osv., når man skal træffe valg, lægge planer for fremtiden og forme og tage ansvar for sine livsprojekter. Unge, der ikke har det, er for alvor alene om deres livsprojekter.

Som en del af bogen er vi derfor også interesserede i at finde ud af, hvordan vi kan understøtte unge, hvis overgange fra hjemme- til udeboende rummer problemstillinger og udfordringer, de ikke selv er i stand til at håndtere. I bogen vil vi derfor ikke bare beskrive og analysere de forskellige overgange, der knytter sig til de unges flytning fra barndomshjemmet. Vi forsøger endvidere at komme med nogle anbefalinger til, hvordan vi som samfund kan være med til at skabe bedre overgange for flere unge i forbindelse med, de flytter hjemmefra.

1.3 Bogens formål, fokus og design

I denne bog beskrives unges flytning fra barndomshjemmet som en relationel, materiel og personlig forandrings- og overgangsproces, der har afgørende betydning for, hvordan unge forstår sig selv og udvikler deres identitet som unge. Formålet med bogen er at forstå, hvad der kendetegner denne proces for forskellige grupper af unge og deres forældre.

Herunder undersøges det:

- Hvilke identitetsmæssige forandringer oplever de unge i overgangen fra hjemme- til udeboende?
- Hvad har betydning for de unges oplevelse af at finde sig til rette og høre til i deres nye liv som udeboende?
- Hvilke problemer og udfordringer fylder for de unge i forskellige dele af overgangen?
- Hvilke strategier de unge anlægger for at håndtere disse problemer, samt hvilke ressourcer de trækker på?
- Hvad fremhæver de unges forældre som afgørende for de unges overgang fra hjemme- til udeboende?
- Hvilke unge har problemer, de ikke selv kan løse, og hvordan kan vi som samfund være med til at gøre dem i stand til at løse dem?

For at kunne besvare disse spørgsmål har vi mødt en lang række unge og voksne, som på forskellige måder har bidraget med fortællinger og perspektiver, der har kastet lys over, hvad der er på spil, og hvordan det opleves, når unge befinder sig i overgangen fra ude- til hjemmeboende.

1.4 Design og metode

Vi zoomer ind på 36 unge mellem 17 og 25 år, som vi har mødt i 2017-2019 under deres overgange fra hjemme- til udeboende. Der er en nogenlunde ligelig kønsfordeling blandt de unge. Hovedparten af dem har dansk oprindelse, men cirka en tredjedel har en etnisk minoritetsbaggrund. Inden de unge flyttede hjemmefra, boede cirka halvdelen af dem hos deres biologiske forældre. Lidt færre kommer fra skilsmissehjem, og disse unge er vokset op i en lang række forskellige familiekonstellationer. Der er også enkelte unge, der har en forælder, som er død i løbet af opvæksten. Blandt de 36 unge er der en relativt lige fordeling af unge, som kommer fra hhv. arbejderklasse, lavere og øvre middelklasse. Der er ligeledes en nogenlunde lige fordeling af unge, som kommer fra hhv. de urbane og mere landlige dele af Danmark, om end størstedelen af dem flytter til en af de fire største byer i Danmark.

Vi har interviewet de fleste af de 36 unge to gange med et lille års mellemrum. Indimellem interviewene har vi gennemført SMS-interviews med nogle af de unge i en periode på tre uger. Der, hvor det kunne lade sig gøre, har vi endvidere interviewet de unges mødre, fædre eller begge forældre to gange. I alt indgår der i denne bog 97 kvalitative interviews med unge eller deres forældre. Disse forskellige interviews danner udgangspunkt for det, vi kalder 'næranalyser', hvor vi følger de unges overgange fra hjemme- til udeboende skridt for skridt, fra beslutningen tages, og de unge begynder at søge efter en bolig, til de har boet for sig selv et stykke tid og har opnået en del erfaring med livet som udeboende.

Vi inddrager også en række andre typer af datamaterialer, som vi løbende fletter ind i næranalyserne af de 36 unge, som vi har interviewet. Dette datamateriale bliver dog ikke mindst brugt som afsæt for bogens diskussioner af unges udfordringer i flytteprocessen, og hvad vi som samfund allerede gør og kan gøre for at hjælpe de unge med at håndtere de udfordringer, de ikke selv kan løse.

Vi har således afholdt forsker-/fortællerværksteder med andre grupper af unge, som bidrog med deres fortællinger om deres flytteprocesser og deres analytiske blikke på de fortællinger, der kom frem under vores interviews med de andre 36 unge. På disse workshops producerede de unge hver en personlig, digital videofortælling med et selvvalgt fokus på eksempelvis ensomhed, håndtering af praktiske opgaver i hverdagen og relationer til

forældre. De unges videofortællinger og refleksioner omkring flytteprocesser kan ses via [www.dengodeovergang.aau.dk].

Endvidere har vi lavet gadeinterviews med såvel unge som ældre og indsamlet postkort på Folkemødet 2018, ligesom vi har gennemført interviews og lavet workshop med udvalgte organisationer, som på forskellig vis arbejder med unge. Derudover har vi trukket på offentlige, tilgængelige materialer om organisationer og unges boligsituationer m.v.

Selv om en stor del af bogen fokuserer på de 36 unge, som vi har fulgt og interviewet, vil det øvrige materiale dels fungere som baggrundsviden og perspektiver på dette materiale og dels være et omdrejningspunkt i de kapitler, hvor vi sætter fokus på, hvordan unge, der flytter hjemmefra, håndterer de udfordringer og problemer, der opstår undervejs, og hvordan vi som samfund kan bidrage til unges mulighed for at gøre netop dette.

1.5 At blive til nogen i noget

I bogen anlægger vi et dobbelt blik på de unges overgange fra ude- til hjemmeboende. Vi er både interesserede i, hvordan de unges identiteter forandrer sig i disse overgange, og hvad der har betydning for deres etablering af et tilhørsforhold det nye sted. Og vi forstår i bogen disse to processer som to gensidigt forbundne og sammenfildrede størrelser.

Vi er her inspireret af den australske uddannelsesforsker Bronwyn Davies' begreb om '(be)longing' (Davies 2000), hvor Davies sætter parentes om '(be)' for at understrege, at det at høre til rummer en almen menneskelig længsel efter det at være ('longing'). Ifølge Davies er denne længsel efter tilhørsforhold almenmenneskelig, idet man i hendes optik først bliver til *nogen* i relation til *noget*. Davies' forståelse af at være nogen i relation til noget tydeliggør samspillet mellem de unges forhold til sig selv, dvs. deres identitet, og deres behov for at høre til i en kontekst, dvs. deres tilhørsforhold.

Men hvad skal der til for, at et ungt menneske kan opleve, at han eller hun hører til i en given sammenhæng? Det er ikke et simpelt spørgsmål at besvare, men ikke desto mindre er det noget, vi forsøger at gøre i bogen, om end med et helt særligt fokus: Vi er interesserede i at undersøge, hvad der har betydning for, om den unge oplever at høre til det sted, han eller hun flytter til, dvs. et sted, som i de fleste tilfælde er nyt for den unge, og som han eller hun derfor ofte føler sig fremmed eller famlende over for. I

den forbindelse kan det være værd at notere sig, at 'belonging' på engelsk rummer en *ing*-form, hvilket peger på, at det at opleve tilhørsforhold ikke bare er noget, som er, men derimod er noget, som skabes. Det er m.a.o. en aktivitet eller noget *performativt*, som Bell (1999) og Cuervo og Wyn (2017) argumenterer for. At et tilhørsforhold er performativt betyder også, at det er noget, som mennesker aktivt skaber til et sted ved at etablere forbindelser til andre mennesker, rum, ting osv. på dette særlige sted.

Vi er særligt optagede af at forstå, hvordan unge, der flytter hjemmefra, håndterer de praktiske opgaver og huslige gøremål efter flytningen, hvordan de indretter sig, skaber rutiner og struktur i hverdagen og etablerer sociale relationer det nye sted etc. Af bogen fremgår det, at det kan gå forskellige veje. Nok skaber hovedparten af de unge over tid mere stabile forbindelser til de mennesker, steder og materialiteter, som er en del af deres nye liv som udeboende. Men andre bliver ved med at føle sig fremmede og famlende over for det sted, de er flyttet til. I forlængelse af vores dobbelte blik på de unges overgange fra hjemme til udeboende er vi interesserede i, hvad disse variationer i de unges etablering af tilhørsforhold betyder for deres oplevelse af sig selv og deres udvikling af identitet.

Det har i mange år været en fremherskende forestilling, at man i ungdomsårene skridt for skridt bevæger sig mod en stadig større grad af uafhængighed af sine forældre, skolelærere, myndighederne osv. og udvikler sig til en selvstændig og fri voksen, der selv har ansvaret for sit liv. Med denne forestilling følger en forståelse af identiteten som noget, der udvikles og foldes ud i en fast og lineær proces, hvis endemål – den selvstændige, voksne person – er givet på forhånd. Men bl.a. pga. de samfundsmæssige og kulturelle forandringsprocesser, der er skitseret ovenfor, er der grund til at anlægge et mere eksplorativt og nysgerrigt perspektiv på, hvordan unges identitetsmæssige udvikling foregår i ungdomsårene, herunder i overgangen fra hjemme- til udeboende (Arnett 2015; Johansson & Herz 2019).

Vi er derfor inspireret af identitetsforståelser, der bl.a. i forlængelse af fornævnte Bronwyn Davies (1992) forstår identiteter som noget, der skabes kontekstuel og relationelt (Bell 1999; Butler 1990; Hall 1996; Søndergaard 2003, 2005; Wyn & White 1998). I den forbindelse er vi særligt optagede af, hvordan unges identiteter formes gennem deres tilknytning til steder. Sammenhængen mellem identitet og sted er noget, der er genstand for megen

opmærksomhed i den internationale ungdomsforskning, hvor man ligefrem taler om 'the spatial turn' (Farrugia & Wood 2017). Der lægges således vægt på at undersøge den indvirkning, som steder har på unges identiteter og ungdomslivet i videre forstand. Steder ses som socialt og kulturelt differentierede, og forskellige steder menes derfor at frembringe forskellige identitetsmuligheder. Omvendt betragtes steder ikke som noget, der er givet én gang for alle, og som derfor fastlægger en urokkelig præmis for identitetsdannelsen. Tværtimod menes steder at tage form efter de sociale og kulturelle praksisser, der udspiller sig på dem. Det indebærer, at de måder, som unge bruger steder på, og de betydninger, de tillægger dem, er med til at forme stederne (Ravn & Demant 2017). Så på den ene side er steder med til at forme unges identiteter, men på den anden side er unge med til at forme stederne.

Men selv om vi undersøger identiteten som noget kontekstuel, relationelt og stedbundet, viser bogen også, at der blandt nutidens unge og deres forældre fortsat eksisterer en forestilling om identiteten som en fast og lineær proces, hvis endemål er mere eller mindre givet. Forestillingen om, at den enkelte unge i ungdomsårene uvægerligt udvikler sig til en selvstændig, voksen – eller næsten voksen – person, der tager ansvaret for sig selv og sit liv, når den unge flytter hjemmefra, lever således stadig i bedste velgående. Det ses i citatet fra Katrine, hvor hun beklager sig over, at kærestens mor er lidt for curlingagtig.

Som sagt er det ikke alle unge, der har forældre, der følger deres børn lige så tæt efter fraflytningen som Katrines kærestes mor. De unge i bogen har i udgangspunktet meget forskellige livssituationer, og deres overgange ser meget forskellige ud. De har forskellige udfordringer, ligesom de anlægger forskellige strategier til at håndtere disse udfordringer. I bogen tegner vi et billede af disse udfordringer, ligesom vi peger på, hvordan vi kan understøtte de unge, der ikke kan få livet som udeboende til at fungere. Ambitionen er således, at bogen kan bidrage til, at flere unge får gode overgange, når de flytter hjemmefra og bevæger sig ind i en ny livssituation.

1.6 Læsevejledning: Opbygning og kapitler

En stor del af bogens kapitler er som sagt tilegnet næranalyser af 36 unges flytteprocesser, som vi i bogen følger skridt for skridt i overgangen fra hjemme- til udeboende. Bogen starter og slutter dog med nogle kapitler,

der på forskellig vis anlægger nogle bredere perspektiver på bogens tematik. Kapitel for kapitel er bogen bygget op således:

I kapitel 2, 'Ungdomsliv og overgange', giver vi med afsæt i den eksisterende forskning et bredt indblik i, hvad der kendetegner den aktuelle ungdomsgeneration og det ungdomsliv, unge lever i dag. I kapitlet er vi særligt optagede af de forandringstræk, der kan spores i unges flytteprocesser og de andre overgangsprocesser, som ungdomslivet er så fuld af. I den forbindelse kommer vi også ind på den betydning, som ændrede relationer mellem unge og deres forældre kan have i forhold til disse processer.

I det efterfølgende kapitel, 'Portrætter af unge og deres udfordringer', panorerer vi hen over alle de dele af flytteprocesserne, som vi vil gå i dybden med i de efterfølgende kapitler, og vi forsøger at skabe et overblik over, hvilke overgange fra hjemme- til udeboende der træder frem blandt de unge, som vi vil møde i disse kapitler. Vi tegner således seks ungeportrætter, der hver især udgør et billede af en typisk overgang blandt de 36 unge, vi har interviewet, og de unge, vi har mødt i workshops, videofortællinger osv. Samlet set giver ungeportrætterne et billede af den variation og bredde, som gør sig gældende i disse unges overgange fra hjemme- til udeboende. Med afsæt i ungeportrætterne identificerer vi en række udfordringer, som på forskellig vis sætter sig igennem i unges overgange fra hjemme- til udeboende.

Efter dette overblikskapitel følger otte kapitler, hvor vi belyser otte forskellige nedslag i de 36 unges flytteprocesser. I disse kapitler går vi helt tæt på de forskellige dele af flytteprocesserne, og vi viser den store variation og detaljerighed, som ligger til grund for de seks ungeportrætter, vi præsenterede i kapitel 3. Vi går også helt tæt på de 36 unge, vi har interviewet i forbindelse med bogen. Afsættet er overvejende deres fortællinger, men i de dele af flytteprocessen, som deres forældre har været særligt involveret i, supplerer vi ligeledes med forældrenes perspektiver. Desuden inddrager vi løbende citater fra nogle af de unge, vi har mødt i workshops, videofortællinger osv., som bidrager med supplerende perspektiver på de forskellige nedslag i flytteprocessen.

I kapitel 4 sætter vi fokus på de unges 'Grunde til at flytte'. Her ser vi bl.a., at flytningen i mange tilfælde er motiveret af et ønske om at kunne folde sig ud som et mere selvstændigt og frit individ. Men der er dog også andre årsager til, at de unge flytter. Det kan være praktiske – man flytter,

fordi man skal begynde uddannelse i en anden landsdel. Men også brydninger og konflikter med forældrene kan spille ind, og disse forskellige motiver for at flytte har afgørende betydning for, hvordan overgangen fra hjemme- til udeboende begynder for de unge.

Når beslutningen om at flytte er truffet, er der en masse ting, der skal ordnes. I kapitel 5 om 'Flytteprocessen' sætter vi fokus på alle disse ting: Boligsøgningen, selve flytningen og ikke mindst den store tur til IKEA, der er en del af mange af de unges flytteproces. Også her er der dog en række forskelle: Nogle har forældre, der er meget involveret i flytteprocessen, i visse tilfælde måske næsten for meget, mens andre unges forældre er helt fraværende. Nogle af de unge har let ved at finde et sted at bo, mens andre har svært ved det og bor i en kuffert hos venner og bekendte i en længere periode.

Den første tid i den nye bolig præges af en lang række følelser og spekulationer – glæde, uro, frygt og håb. Uanset hvordan de unges flytteprocesser har været, og hvad der tegner sig i horisonten, er det et tidspunkt i de unges liv, der er ladet med følelser. I kapitel 6, 'Følelsen af at være flyttet', undersøger vi, hvordan de unge oplever disse følelser, og hvordan de fylder i den første tid som udeboende, hvor alt endnu er nyt, sprødt og uklart.

Der går som regel et stykke tid, inden de unge begynder at betragte deres bolig som et sted, hvor de for alvor oplever at høre til. I kapitel 7, 'Det nye hjem', følger vi de unges første bestræbelser på at gøre deres nye bolig til et sted, hvor de føler sig hjemme. Vi ser på, hvilken rolle indretningen spiller, og hvad det betyder for deres følelse af at finde sig til rette i det nye hjem – og i deres nye liv i videre forstand – om de har svært eller let ved at mestre de mange praktiske opgaver og huslige gøremål, der følger med at flytte hjemmefra.

I kapitel 8, 'Bofællesskaber, andre fællesskaber og følelsen af at stå udenfor', sætter vi fokus på de forandringer, som de unges fællesskaber gennemgår, når de flytter hjemmefra og ofte forlader deres gamle venner. Mange unge flytter dog i delejligheder, kollektiver og på kollegier, hvor de bor sammen med andre jævnaldrende. Det udvider ofte deres sociale liv med nye fællesskaber, men lægger også kim til en række brydninger og konflikter, der kan fylde voldsomt for nogle unge. Omvendt savner de unge, der flytter for sig selv, ofte nogen at være sammen med. For en del af de unge kan det være en stor udfordring at finde balancen mellem det at være for social og det at være for meget alene.

I det hele taget kan det være lidt af en mundfuld for en del af de unge at skabe et hverdagsliv, som de føler sig tilpas i og trives med. I kapitel 9, 'Trivsel og mistrivsel i hverdagslivet', zoomer vi ind på nogle af de udfordringer, der træder frem i de unges fortællinger om deres nye hverdagsliv, og hvordan det påvirker deres trivsel. For mange af de unge er det en udfordring at få proportioneret de gøremål og aktiviteter, de oplever at skulle have styr på, så de hverken fylder for meget eller for lidt. Ligesom det ofte er en udfordring at få etableret en rytme i hverdagen, så den hverken bliver for rigid og hæmmende eller helt udflydende.

Livet som udeboende indebærer også, at de unge i højere grad skal tage ansvar for deres økonomi, hvilket vi sætter fokus på i kapitel 10, 'Med og uden økonomisk sikkerhedsnet'. Nogle af de unge står alene med alle udgifter og skal selv holde styr på deres økonomi. Andre får støtte og har en livline i form af forældre, der står klar til at redde dem, hvis det brænder på, og kontoen er i bund. I kapitlet sætter vi både fokus på flytteøkonomien og hverdagsøkonomien, og hvordan de unges forskellige økonomiske vilkår præger deres overgang fra hjemme- til udeboende.

I kapitel 11, 'Nærhed og distance til forældrene', sætter vi fokus på de unges relationer til forældrene, der på godt og ondt bliver ved med at fylde meget og har stor betydning for, hvordan den unges liv som udeboende tager form. Det ønske om selvstændighed og frihed, mange af de unge motiverer deres flytning med, indebærer således ikke nødvendigvis, at båndene til forældrene svækkes eller kappes efter flytningen, selv om relationen uvægerligt ændres. I dette kapitel sætter vi fokus på, hvordan relationen forandrer sig, og hvordan det påvirker de unges overgang fra hjemme- til udeboende.

I kapitel 12 vender vi perspektivet om og sætter fokus på 'Forældrenes perspektiver på de unges flytteprocesser'. Dette er et kapitel m.a.o. tilegnet forældrenes fortællinger: Hvilke følelser vækker det i dem, når de skal give slip på et barn, de har boet sammen med i hele dets liv? Hvordan reagerer de? Og hvordan kommer de videre? Det er nogle af de spørgsmål, vi besvarer i kapitlet. I de forudgående kapitler har vi løbende suppleret de unges fortællinger med perspektiver fra forældrene, men i dette kapitel får de alene ordet. Deres barn er fløjet fra reden, og hvad nu? Det er omdrejningspunktet i dette kapitel.

Efter en række kapitler, hvor vi har zoomet ind på en række forskellige nedslag i flytteprocessen, vender vi tilbage til de seks ungeportrætter fra

kapitel 3 samt de udfordringer, som vi på den baggrund identificerede i unges overgange fra hjemme- til udeboende. I kapitel 13, 'Unge udfordringer i et samfundsperspektiv. Hvad gør vi, og hvad kan vi blive bedre til at gøre?', kigger vi således på udvalgte institutioner og aktører i vores samfund, som arbejder med nogle af disse udfordringer. Og på den baggrund formulerer vi nogle anbefalinger til, hvordan vi som samfund kan blive endnu skarpere på at støtte unge i deres flytteprocesser. Anbefalingerne retter sig både mod relevante samfundsaktører (institutioner, foreninger osv.), til forældre til unge, der står over for eller er i gang med at flytte hjemmefra, og til de unge selv.

I kapitel 14, 'Perspektiver på unges overgange fra hjemme- til udeboende', zoomer vi helt ud og undersøger samspillet mellem de flytteprocesser, som illustreres af de seks ungeportrætter, og de bredere samfundsmæssige betingelser, vi skrev om i de indledende kapitler. I lyset af disse bredere sammenhænge peger vi på nogle forskellige karaktertræk og spændingsfelter i unges overgange fra hjemme- til udeboende, og vi diskuterer, hvilken betydning de har for de unges manøvreringsmuligheder i flytteprocessen. Og med disse mere afsøgende og diskuterende perspektiver sætter vi et punktum for præsentationen af vores analyser af unges overgange fra hjemme- til udeboende.

I det afsluttende kapitel, 'Et møde mellem ungdoms- og designforskning', vender vi blikket mod vores metodiske tilgang. I kapitlet fortæller vi, hvordan vi har indsamlet de data, der ligger til grund for bogen, og hvordan vi efterfølgende har bearbejdet dem. Bogen er blevet til i et samarbejde mellem ungdoms- og designforskere, og vi har gjort brug af en række forskellige tilgange og metoder, der både har skullet gribe de oplevelser og erfaringer, som 36 unge og deres forældre gør sig i løbet af flytteprocessen, og de mere fremadrettede perspektiver, som andre unge og udvalgte samfundsorganisationer anlægger på de udfordringer, der gør sig gældende i unges overgange fra hjemme- til udeboende. Konkret er der både arbejdet med kvalitative interviews, workshops, videofortællinger, *mobile probes* og en masse andre metoder, som beskrives i kapitlet, der ligeledes giver et billede af, hvordan alle disse mange metoder spiller sammen i bogen.

Date: 08-07-2018 15:35

Hej D

Vil du skrive 5 ord der beskriver dine tanker og oplevelser omkring at blive?

Og hvem vender du flyttetanker med? Familie, venner, vejledere og hvordan hjælper det dig?

Tak og god dag 😊

Hilsener T og teamet bag projektet

Date: 08-08-2018 09:43

Hej

Nemt, befriende, spændende, dyrt

Jeg vender tanker med mine forældre og mine venner og lytter til deres gode råd

- undskyld for det sene svar, har haft meget at se til på det seneste.

Hilsen D

Date: 08-08-2018 11:27

Hej D - tak 😊

Jeg blir nysgerrig på ordet 'nemt' – kan du beskrive hvad der ligger i det ord for dig?

Og vil du kort beskrive det ideelle 'setup' omkring at blive udeboende set med dine briller?

God dag

T

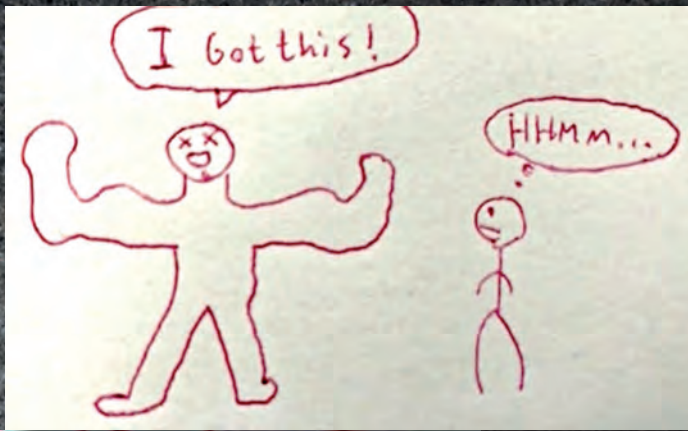
Date: 08-24-2018 14:47

Jamen for mig har det været nemt, da jeg har haft min familie og mine venner til at støtte mig 100% igennem det her. Der har ikke været noget jeg har stået med selv.

Og især min familie har hjulpet mig, det er også det der har gjort det nemt. Så har jeg også haft planlagt næsten alt ned til mindste detalje inden jeg flyttede, det var nok også det der gjorde det nemt.

Det betyder meget at du føler dig klar til at flytte hjemmefra og at du har sparet lidt op inden da det jo koster at flytte. Og jeg anbefaler at man har nogen til at hjælpe sig med at flytte.

Hilsen D

NÅR DU
FLYVER FRA
"REDEN"

Det kan virke uoverstueligt
hvis man har haft en forestilling
om hvordan man vil bo, men det
ikke stemmer med sin konto.
Derfor er tålmodighed vigtig.
man skal ikke lade sig slå ud
bare fordi det ikke går helt flyvende

det
ng
tiden
er

**Forskellige
perspektiver på
hvorfor man flytter**

2

Ungdomsliv og overgange

I dette kapitel giver vi et indblik i noget af den forskning, der er lavet af og med relevans for unges flytteprocesser. Kapitlet giver således et bredt indblik i, hvad der kendetegner den aktuelle ungdomsgeneration og det ungdomsliv, de unge lever. Kapitlet indeholder viden om, hvordan ungdommen som livsfase har udviklet sig. Vi beskriver, hvordan forhold som individualisering, præstationskultur og nye udsathed- og sårbarhedsformer er kendetegnende for den aktuelle ungdomsgeneration. I kapitlet beskriver vi desuden, hvordan forskningen har beskrevet den aktuelle forældregenerations relationer til deres børn, hvilket danner baggrund for at forstå, hvordan forældre forholder sig til og indgår i deres børns flytteprocesser. Til slut i kapitlet giver vi et indblik i den statistiske viden, der findes om den aktuelle generations flyttemønstre.

2.1 Nye ungdomsliv

En af de væsentligste og mest omsiggribende forandringer i relation til unges liv er selve konstitueringen af ungdommen som livsfase. Historisk er ungdommen blevet betragtet som en kort overgangsfase, der kilede sig ind mellem barndommen på den ene side og voksenalderen på den anden. Mens barndommen var en fase med uforpligtigende leg og afsøgning, var voksenalderen karakteriseret ved uafhængighed af forældre, egen økonomi, lønnet arbejde, bolig og etablering af familie (Sørensen et al. 2017).

Ungdomsfasen har derimod historisk været forbundet med udvikling, forandring, valg og transition. Og med at prøve nye ting af, eksperimentere og få erfaringer, der kan ruste til tilværelsen som voksen og til at 'finde frem' til en stabil og moden identitet (Illeris et al. 2009).

Men gennem de seneste årtier er udvikling, forandring, valg og transition imidlertid ikke længere forhold, der i særlig grad kendetegner ungdomsårene. Det er forhold, der både rækker ned i barndommen og i stigende grad også op i voksenlivet. Det betyder, at grænserne mellem de forskellige livsfaser flyder sammen, og det bliver sværere at afgøre, hvornår barndom, ungdom og voksenalder starter og slutter. Vi ser allerede nu eksempler på, hvordan ungdomskulturelle elementer vinder indpas på børneværelserne, stærkt hjulpet på vej af kommercielle kræfter. Og opadtil ser vi samme ekspansionstendens på den forbrugsrelaterede og kulturelle scene, hvor skønhedsidealene for de 40-årige ikke ligger langt fra dem i teenageårene. Ungdomsfasen 'truer' således med at blive den overvejende livsfase, der æder sig ind på de øvrige. Man bliver 'ung' hurtigere og bliver ved med at være det i længere tid. Processen med at finde og konstruere sin identitet er blevet et livslangt projekt (Katznelson & Sørensen 2015; Ziehe 1994; Woodman & Wyn 2015).

Et helt konkret eksempel på, at ungdomsfasen bliver stadig længere er, at nordiske unge bliver stadig ældre, inden de flytter hjemmefra for første gang, ligesom de stifter familie senere og senere (Billari & Liefbroer 2010). Samtidig har baggrunden for at flytte hjemmefra ændret sig fra at det tidligere handlede om at stifte familie og blive voksen, til i større omfang at handle om at søge uafhængighed og prøve at stå på egne ben (Lappegård & Brundborg 2004; Finans Danmark 2018). Mange unge, der flytter hjemmefra, bor i første omgang i midlertidige boliger og flytter hyppigt i de første par år som et led i en livsfase præget af forandring og bevægelighed (Sandlie 2011).

2.2 En 'sygt seriøs ungdomsgeneration'

Et andet kendetegn ved unges liv er, at karakteren af ungdomslivet og beskrivelserne af det generelt har ændret sig. Tidligere blev ungdomslivet beskrevet som en periode fyldt med frihed og uafhængighed, men aktuelt beskrives ungdom snarere som en periode præget af præstation, pres og perfektion (Johansson & Herz 2019; Sørensen et al. 2017). Forskning peger

dels på et øget 'performancekrav' inden for uddannelse, dels på at antallet af danske unge, der får stress, angst eller depression, er stigende (Sørensen et al. 2018). Der tales i den forbindelse om en 'sygt seriøs ungdomsgeneration', der opfører sig yderst disciplineret, retter deres opmærksomhed mod fremtiden og tilsvarende mod, hvilke konsekvenser deres handlinger kan få for deres fremtid.

Inden for ungdomsforskningen har der således i en årrække været rettet opmærksomhed mod performativitet og præstation i ungdomslivet. Forskningen i unge og uddannelser har bl.a. haft fokus på de 'performancekrav' (Låftman et al. 2013) og den 'performanceorientering' (Jackson 2006), der kan spores i stadig flere dele af uddannelsessystemet. Disse tendenser ses i sammenhæng med en øget uddannelsespolitisk vægtning af uddannelsernes samfundsøkonomiske nytte, hvilket har skærpet uddannelsernes brug af tests, rangordninger etc. (Madsen 2018; Pedersen 2011). Tendenserne menes at skærpe de studerendes fokus på præstationer og konkurrence. Flere forskere har i den sammenhæng peget på, at en stadig mere markedsorienteret økonomi skærper udskillelsesmekanismerne i et samfund, der samtidig er præget af opbrud og usikkerhed (Costa & Brunila 2016; Kelly 2007; Pedersen 2011).

Dette rammer ikke bare ind i uddannelserne, men kan i bredere forstand skabe et ungdomsliv, hvor præstation og konkurrence udgør en overgribende tendens. Flere forskere peger derudover på, at unge i stadig større grad 'positioneres og positionerer sig' inden for en konkurrencelogik, der opskriver betydningen af at være en vinder – og øger frygten for at blive en taber (Dillabough & Kennelly 2010; Holdsworth 2017; O'Flynn & Petersen 2007; Sørensen et al. 2013).

2.3 Individualisering og konkurrence

Den beskrevne form for præstation og konkurrence kan kobles til en række samfundsmæssige forandringer. For det første kan det knyttes til 'individualisering', der er velbeskrevet inden for ungdomsforskningen (Beck & Beck-Gernsheim 2001; Giddens 1991; Illeris et al. 2009; Woodman & Wyn 2015). Her fremhæves det, at individualisering indebærer en oplevelse af, at der samfundsmæssigt gives næsten grænseløse muligheder for at forme sin egen identitet og tilværelse gennem en lang række individuelle valg.

Men at der samtidig ligger en uomtvistelig ufrihed i ikke at kunne fravælge eller frigøre sig fra alle disse valgmuligheder (Katznelson 2004).

Samtidig lægges der vægt på, at individualiseringen rammer forskellige unge på forskellige måder. På den ene side skubber individualiseringen til den samfundsmæssige organisering af klasse, køn, race, seksualitet og de øvrige sociale organiseringsprincipper, der har været med til at skabe forskelle og uligheder i unges livssituationer og identiteter. På den anden side virker disse kategorier stadig ind på de unges livssituationer og identiteter, om end nu på mere indirekte og subtile måder. Således gør de forskelle og uligheder sig fortsat gældende i ungdomslivet, men de opleves i mindre grad som et udtryk for sociale organiseringsprincipper og i højere grad som udtryk for individuelle dispositioner og valg (France & Haddon 2014; France & Roberts 2015; Furlong & Cartmel 2007; Woodman & Wyn 2015).

I forlængelse af dette er det blevet fremhævet, at individualiseringen i disse år er ved at tage en drejning i retning af en 'hård individualisering'. Hvor individualiseringen tidligere kredsede om den personlige udvikling og individuelle præferencer, handler den 'hårde individualisering' om rangordninger, præstationer og inddelinger (Hermann 2007). Nogle peger på, at det hænger sammen med neoliberale strømninger, der opskriver betydningen af individuel frihed, frie markedskræfter – og konkurrence (Brown 2003; Davidson 2008; Johansson & Herz 2019; Phoenix 2004). Disse strømninger har fundet sted internationalt, men har også sat deres præg på de nordiske velfærdssamfund og dermed Danmark. Den danske politolog Ove Kaj Pedersen (2011) har i den forbindelse argumenteret for, at velfærdsstaten har bevæget sig i retning af en 'konkurrencestat'. Og sociologen Anders Petersen (2016) taler om fremkomsten af et 'præstationsamfund'. Fælles for disse bidrag er, at de sætter fokus på en samfundsudvikling, hvor det ikke bare handler om at tage individuelt ansvar og acceptere konsekvenserne af sine handlinger, men at den enkelte samtidig spilles ud imod andre individer i et konkurrenceforhold, hvor det handler om at vinde og undgå at blive en taber, og hvor der derfor er skærpede krav om selvoptimering og præstation.

Dette skaber nogle særlige samfundsmæssige betingelser for unge for dels at forme deres identitet, dels deres tilværelse, idet der opstår et skærpet fokus på, om de nu også gør det godt nok og passer ind. Ofte får det den konsekvens, at der blandt unge er en tilbøjelighed til, at være mindre tolerante over for sig selv og deres evne til at begå sig i livet. Dette kan være

koblet til udbredelsen af følelser af mindreværd og skam (Dillabough & Kennelly 2010; Sørensen & Nielsen 2014; Görlich et al. 2019; Madsen 2018). Vi ser et øget antal unge, der isolerer sig og skader sig selv, og som i det hele taget føler, at de er mislykket med at forme deres identitet og tilværelse.

2.4 Forældreskab i forandring

Et af de forhold, der er helt afgørende i forhold til unges flytteprocesser, er det forhold, de unge har til deres forældre. I den forbindelse har den svenske kultursociolog, Mats Trondman (2013), beskrevet det, han betegner som en ændret '*relationsgrammatik*' mellem unge og forældre. Med '*relationsgrammatikken*' mener han de kulturelle regler og koder, der regulerer forholdet mellem generationerne, og som han betragter som afgørende for, hvordan vi orienterer os mod hinanden og er sammen med hinanden på tværs af generationer.

Ifølge Trondman har '*relationsgrammatikken*' mellem unge og forældre tidligere været reguleret af tre logikker, som nu er ved at forandre sig. Den første logik, der er under forandring, er 'afstand'. Ifølge Trondman var det tidligere sådan, at unge og forældre befandt sig på forskellige arenaer og ikke delte alting med hinanden. Nutidens forældre socialiserer i højere grad deres børn til autenticitet og intimitet. Børn opfordres til at dele hemmeligheder osv., hvilket i nogen grad får afstanden til at forvitte, og der etableres en ny form for nærhed mellem børn og deres forældre.

Den anden logik, som Trondman mener er under afvikling, er hierarkiet mellem unge og forældre. Tidligere var forældrene tydeligt overordnet de unge. Det var forældrene, der var de vidende og kloge, mens de unge skulle lære af og lytte til forældrene. I dag er det selvfølgelig, at man ligeledes lytter og indretter sig efter det, de unge siger. Så vi har bevæget os fra en hierarkisk til en mere lige relation mellem unge og deres forældre. Dette kobler sig til den tredje og sidste logik, som ifølge Trondman har forandret sig.

Tidligere var forældrene de vidende og kloge. Forældrene var de handlende subjekter, mens de unge var objekter for denne handlen. De unge skulle gøre, hvad deres forældre sagde, mens de unges selvstændige valg var begrænsede. Nu, skriver Trondman, deltager unge og børn aktivt i de valg og dispositioner, der finder sted i familierne; således er de ikke længere objekter, men er i højere grad blevet til aktive, handlende og besluttende

subjekter. Samlet set er skreddene i disse tre logikker et udtryk for et opgør med et autoritært forældreskab og indebærer en demokratisering af barne- og ungdomslivet, hvor forældreskabet i mindre grad kommer til at handle om at lære de unge at indordne sig og tilpasse sig under et givet regelsæt, og i højere grad handler om at stimulere de unges subjekt dannelse og evne til at blive aktører i eget liv.

Denne forståelse af forældreskabets forskydning går igen i meget af den øvrige litteratur, om forældreskab på børne- og ungeområdet. Det er litteratur, der på forskellig vis betegner et forældreskab, der i stigende grad er blevet 'involveret' (Forsberg 2009) eller 'intensiveret' (Hays 1998). Selv om børn i dag vokser op i stadig mere heterogene og omskiftelige familiekonstellationer, fremstilles både mødre og fædre således som værende stadig mere optaget af at være forbundet til og engageret i deres børn. I forlængelse heraf tegnes et billede af et forældreskab, hvor der i stigende grad er fokus på barnets behov, og hvor det handler om at lægge tingene til rette, så barnet kan udvikle sig optimalt og nå sit potentiale som menneske. Det er et forældreskab, der i stigende grad er centreret omkring børnene, men samtidig styret af forældrene. Hvor forældrene har et konstant blik på barnet og et konstant beredskab til at understøtte de af barnets initiativer, der peger i den rigtige retning (Aarseth 2008; Johansson & Andreasson 2017; Klinth & Johansson 2010; Lareau 2003; Stacey 2006).

I forlængelse af dette beskriver den norske sociolog Kari Stefansen (2011) et forældreskab, hvor barnet i vid udstrækning bliver set og værdsat og løbende involveres i spændende projekter med forældrene. Men det er også et forældreskab, hvor barnet ikke kan unddrage sig forældrenes granskende og vurderende blikke, og heller ikke helt kan slippe for deres engagement og tilstedeværelse. Så det er i en vis forstand både et monitorerende forældreskab, der overvåger på en distance, og et infiltrerende forældreskab, der går helt ind og detailregulerer.

Det betyder, at forandringerne i forældre-barn-relationerne ifølge disse perspektiver er præget af flere modsætninger end hos Trondman: De er ikke udelukkende karakteriseret ved mere nærhed, mere lighed og mere plads til barnet som subjekt. Der er også tale om et distancerende og monitorerende blik på barnet. Et forældreskab, der er optaget af at skubbe barnet i bestemte retninger. Og dermed også et forældreskab, der rummer et hierarki og en objektgørelse af barnet.

I forlængelse af dette argumenterer den norske sociolog Helene Aarseth (2018) for, at denne type forældreskab kan betragtes som et middelklasseideal, der har spredt sig til næsten alle samfundsgrupper. Men da det er et forældreskabsideal, der kræver betydelige økonomiske, sociale og kulturelle ressourcer, er det også et ideal, som ikke alle samfundsgrupper har lige gode forudsætninger for at imødekomme. Derfor er det også et ulighedsskabende og forskelssættende ideal (Lareau 2003). I forlængelse heraf beskriver den svenske børneforsker Asta Cekaite (2018), at forældre i både middel- og arbejderklassen anlægger individualistiske blikke på børnene, men at individualismen varierer på tværs af klasse. Hos middelklasseforældre hersker således en 'blød individualisme'. Her skal forældrene ikke bestemme over eller begrænse barnet, men derimod understøtte dets evne til at folde sig ud og udtrykke sig, om end de, gennem konstante forhandlinger, forsøger at skubbe barnet i bestemte hensigtsmæssige retninger. Hos arbejderklasseforældre hersker en 'hård individualisme', hvor rammer og regler ansues som noget positivt, og hierarkiet mellem børn og forældre betragtes som noget naturligt og opbyggeligt. Individualismen består her i, at børn opdrages til verbalt og fysisk at stå op for sig selv og klare diverse situationer uden forældrenes monitorering og infiltration.

Selv om Cekaite (2018) primært adresserer børneopdragelse, kan de ligheder og forskelle, hun skitserer i forældreskabet, ligeledes have betydning for unge, der flytter hjemmefra. For hvor den bløde individualisme tilsiger forældrene at være tæt med i de unges tilblivelsesprocesser for at understøtte deres subjektivitet og aktørskab, vil forældre, der praktiserer den hårde individualisme, i højere grad have et ideal om at sætte de unge fri, så de lærer at stå på egne ben og opnår den uafhængighed, som flytningen hjemmefra tidligere markerede.

I indledningen beskrev vi, hvordan diskussionen om curlingforældre har huseret i offentligheden, hvor det næsten har set ud, som om hovedparten af alle forældre i dag fejer alle forhindringer væk for børnene og er så opmærksomme på at imødekomme deres børns behov, at børnene fuldstændig mister evnen til at møde udfordringer og klare sig selv. Selv om der er sket nogle forskydninger i forældreskabet, er der imidlertid intet, der tyder på, at det skulle være en almen tendens. I en undersøgelse af opdragelse og familieliv blandt børn og unge i Danmark peger sociologerne Karen Margrethe Dahl og Mai Heide Ottosen (2018) da også på, at det kun

er en ganske lille andel af danske forældre, der servicerer deres børn på en måde, der kan betragtes som 'curling'. Hovedparten af forældrene i Danmark hjælper deres børn i moderat grad, men stiller også krav til børnene om at selv at være aktive og tage ansvar.

2.5 Tidligere forskning om unges flytteprocesser

Der findes ikke megen dansk forskning om unges flytteprocesser. I de sidste årtier har der dog internationalt været en stigende forskningsmæssig interesse for at kortlægge og forstå unges overgange fra hjemme- til udeboende. En gennemgående pointe i denne forskning er, at vi ikke længere kan se begivenhederne i ungdomslivet som faste skridt i en lineær progression, hvor den unge, skridt for skridt, bevæger sig imod stadig større grad af selvstændighed og ender som voksen. Rækkefølgen af begivenhederne i ungdomslivet er ikke længere givet på forhånd, og de ender heller ikke et bestemt sted (Dommermuth 2009; Woodman & Leccardi 2015).

Det gælder også unges overgange fra hjemme- til udeboende, der i stadig mindre grad forstås som lineære og endegyldige bevægelser fra et ungdomsliv henimod en etablering af et voksenliv med fast partner, familie, fast arbejde osv. (Dommermuth 2009; Guldbrandsen 2002; Lappegård & Brunborg 2004; Sandlie 2008). Selv om forskningen peger på, at unges motivation for at flytte fra barndomshjemmet ofte er et ønske om at opnå en større grad af uafhængighed og frihed (Ford et al. 2002; Roberts 2013; Sandlie 2011), er bevægelsen fra hjemme- til udeboende i mange tilfælde gradvis og kompleks. De fleste unge flytter i forbindelse med uddannelse (Gram et al. 2015), og som regel flytter de ikke sammen med en partner, men med andre unge (Mulder 2009). Hver tredje af de unge i Danmark flytter tilbage til deres forældre igen inden for det første år (Danmarks Statistik 2018), om end for ofte at flytte ud igen som et led i en dynamisk og iterativ bevægelse mod endelig at blive udeboende (Beer & Faulkner 2011).

I offentligheden kaldes nutidens unge derfor også for 'boomerang-generationen' (Berngruber 2015). I et europæisk studie, der bygger på kvantitative data, er det blevet undersøgt, hvad det gør ved parternes livskvalitet, når de unge flytter hjem igen. Og her fremgår det, at det påvirker forældrenes livskvalitet negativt, især hvis de unge flytter tilbage til et hjem, hvor

alle andre søskende er fløjet fra reden, og i højere grad i nordeuropæiske end sydeuropæiske familier (Tosi & Grundy 2018). Et engelsk studie, der bygger på kvalitative data med samtaler med forældre og unge, viser dog, at næsten alle forældre, uanset samfundslag og uddannelsesbaggrund, giver plads til, at de unge kan vende hjem igen for en periode. Undersøgelsen peger dog også på, at det særligt er de økonomisk stabile familier, der på næsten alle fronter oplever at have overskud til en sådan hjemvenden (Lewis & West 2016; West et al. 2017).

I den forbindelse er det vigtigt at være opmærksom på, at boomerang-bevægelsen ikke bare er en bevægelse, der gør sig gældende blandt unge i overgangen fra hjemme- til udeboende. Den spejler en bredere 'temporalisering' af det moderne menneskes livsbiografi, hvor mange processer livet igennem vender tilbage og begynder forfra i nye aftapninger. Det gælder også begivenheder, der tidligere var forbeholdt ungdomslivet, som nu er gledet ind i andre livsfaser. Man finder nye partnere og etablerer nye familier, uddanner sig og finder nye jobs igennem store dele af livet (Sandlie 2011).

Samtidig er det ikke alle unge, der gennemgår samme bevægelser i forbindelse med overgangen fra hjemme- til udeboende. Den internationale forskning peger således på, at den enkelte unges netværk har afgørende betydning for de muligheder, der opstår i unges flytteprocesser. Ofte flytter unge således, når der opstår 'den rigtige mulighed' for at flytte i den unges sociale netværk, og den unges familiære baggrund, klasse-mæssige tilhørsforhold osv. sætter sit aftryk på, hvilke muligheder der byder sig, og hvordan de unge har mulighed for at gribe dem (Roberts 2013). I den forbindelse er det dog vigtigt at skelne mellem midlertidige og mere permanente bolig-løsninger, da det har afgørende betydning for, hvordan den unge forholder sig til og værdisætter deres boligsituation (Sandlie 2011).

Samtidig har en række sociale og kulturelle forandringer i den sidste del af det 20. århundrede og den første del af det 21. århundrede haft indflydelse på de unges overgange fra hjemme- til udeboende. Deriblandt kan nævnes kulturelle forestillinger om, hvad der kendetegner det gode liv. Det kan være kulturelle forestillinger om ungdomslivet, forældreskab og ægteskab. Forandringer på arbejdsmarkedet har også indflydelse på disse forskydninger. Når det fx er blevet vanskeligere for unge at opnå en fast indtægt som følge af ændringer på arbejdsmarkedet (Nielsen & Dyreborg 2015; Nielsen et al. 2018), har det den konsekvens, at de unge i dag har en højere alder, før

en etablering finder sted (Beer & Faulkner 2011; Mandic 2008). Det samme gør sig gældende, når flere unge tager stadig længere uddannelser som følge af ændringer i uddannelsessystemet og krav om højere uddannelse (Woodman & Leccardi 2015). Ligesom mangel på ungdomsboliger, stigende priser på egnede boliger og reduktion i velfærdsydelse rettet mod unge generelt har betydning for unges flyttemønstre (Sandlie 2011).

Som sagt findes der ikke megen dansk forskning om og i unges flytteprocesser. Vi har dog fundet fem nyere danske studier, der alle undersøger unges overgange fra hjemme- til udeboende. De to første er spørgeskemaundersøgelser udført af Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd – VIVE. Som tidligere beskrevet er unge fra de nordiske velfærdstater nogle af dem, som flytter tidligst hjemmefra. I den forbindelse viser en af undersøgelserne fra VIVE, at danske unge, som flytter hjemmefra som 18-årige, har flere psykiske problemer og andre trivselsproblemer end unge, der stadig bor hjemme som 18-årige (Dahl & Ottosen 2018). Den anden undersøgelse konkluderer i forlængelse af dette, at unge, hvis forældre har korte uddannelser eller står uden for arbejdsmarkedet, flytter tidligere hjemmefra end unge med forældre, der har lange uddannelser eller er på arbejdsmarkedet (Ottosen et al. 2018). Det lægger sig i forlængelse af international forskning, der viser, at unge, som flytter hjemmefra, før de er fyldt 18 år, gennemsnitligt oplever større gældsproblemer end unge med samme socioøkonomiske baggrund, der flytter senere hjemmefra (Oksanen et al. 2016). Andre undersøgelser viser ligeledes, at det at flytte hjemmefra, før man er fyldt 18 år, er forbundet til negative konsekvenser såsom højere risiko for helbredsproblemer, større økonomiske problemer, lavere uddannelsesniveau og en større risiko for tidlig død (Bernhardt et al. 2005; Kauppinen et al. 2014; Remes & Martikainen 2012; Oksanen et al. 2017; Wickrama et al. 2010; Aassv et al. 2006).

Det tredje danske studie er en kvalitativ undersøgelse af en gruppe udsatte unge, der flytter fra plejefamilier eller institutioner og skal ud og leve et uafhængigt liv alene (Bengtsson & Mølholt 2018). Denne gruppe unge flytter typisk hjemmefra, når de er blevet 18 år. I den forbindelse viser forfatterne, at den proces, hvor de unge skaber en følelse af at komme til at høre til ('belonging'), hverken er nem eller selvfølgelig, men tværtimod er noget, de unge skal kæmpe for. Forfatterne viser, at disse unge ofte både er skrøbelige, sårbare og har færre ressourcer og relationer end gennemsnittet, hvilket kan

være med til at gøre deres levetilstand endnu mere usikker (Bengtsson & Mølholt 2018). Den familie, man vokser op i, præger den unge på mange måder, og familiestrukturen påvirker også, hvornår de unge flytter hjemmefra. En svensk undersøgelse viser i den forbindelse, at unge fra skilsmissefamilier flytter tidligere hjemmefra end andre unge (Bernhardt et al. 2005). Denne sammenhæng ses også i Danmark, hvor unge fra kernefamilier generelt flytter senere hjemmefra end unge, hvis forældre ikke bor sammen (Danmarks Statistik 2018). Unge fra skilsmissefamilier har også mindre kontakt med deres forældre, efter de er flyttet hjemmefra, end unge fra kernefamilier (Lennartsson 2001; Palmtag 2013). Over hele Europa flytter kvinder tidligere hjemmefra end unge mænd fra samme land (Chiuri & Boca 2010). Dette gælder også i Danmark (Danmarks Statistik 2018).

Det fjerde danske studie, vi har fundet, har også fokus på en udsat gruppe unges flytteproces. Her undersøges effekten af at flytte hjemmefra for unge med alkoholiserede forældre (Mackrill 2008). Forfatteren konkluderer her, at nogle af de unge i artiklen oplever at bliver meget sårbare i den periode, hvor de flytter hjemmefra; at alle de følelser, der i en periode har været lukket ned for, igen kommer op til overfladen. Omvendt oplever andre en ny kontrol og nye muligheder i deres liv, når de flytter væk fra de alkoholiserede forældre. De to oplevelser behøver ikke at stå i kontrast til hinanden, men kan opleves af samme person.

I det sidste danske studie, vi har fundet, undersøges betydningen af mad for universitetsstuderende, der lige er flyttet hjemmefra (Gram et al. 2015). Her er fokus på intergenerationelle relationer mellem børn og forældre. Forfatterne konkluderer, at flytningen har stor betydning for studerendes spisevaner. De studerende forholder sig alle til deres forældres spisevaner, hvor nogle reproducerer deres forældres vaner, producerer andre unge deres egne, og de fleste gør begge dele (Gram et al. 2015). Overordnet mangler der dog dansk forskning, der har et bredere og mere generelt sigte. Vi håber med denne bog at kunne udfylde dele af dette videnshul.

Flyttestatistik

Der er cirka 90.000 unge mellem 15 og 29 år, der flytter hjemmefra hvert år i Danmark. De er i gennemsnittet 21 år, når de flytter hjemmefra (Danmarks Statistik 2018). Sammenlignet med resten af Euro-

pa flytter de danske unge generelt tidligt hjemmefra. Kun svenske unge og unge fra Luxembourg flytter tidligere hjemmefra end danske unge (EuroStat 2018).

De fleste unge danskere flytter i en lejebolig, første gang de flytter hjemmefra (Finans Danmark 2018). De fleste flytter mod de store danske (uddannelses)byer, og de flytter i særdeleshed til enten København eller Aarhus (Økonomi- og Indenrigsministeriet 2017; Danmark Statistik 2018). To tredjedele af de unge flytter i lejebolig (Finans Danmark 2018). 35 % af de unge bor til leje sammen med andre, mens 16 % bor til leje alene. 17 % bor i en bolig, som den unge ejer, 9 % bor i bolig, som forældrene har købt, mens 6 % bor i kollegiebolig (Nordea 2018).

I de store danske uddannelsesbyer København, Odense, Aarhus og Ålborg er der stor mangel på studieboliger (Boligøkonomisk Videncenter 2018). Således manglede der alene i Hovedstadsområdet 8.500 studieboliger (Dansk Byggeri 2018).

Det er dyrt at flytte i Danmark; 64 % af de unge trækker på en opsparing (Danmarks Statistik 2018). Og en fjerdedel af alle unge, der flytter hjemmefra, angiver, at de har svært ved at få økonomien til at hænge sammen.

Sammenlignes unge danskere med somaliske og tyrkiske rødder samt efterkommere af tyrkiske indvandreres flyttemønstre med etnisk danske unges flyttemønstre, viser det sig, at alle tre minoritetsgrupper har større sandsynlighed for at flytte til områder, hvor der er en høj procentdel af beboere med ikke-vestlig baggrund (etniske områder) end etniske danskere (Nielsen 2016). Men forskellen mellem minoritetsgrupperne og de etniske danskere er betydeligt mindre, hvis der tages højde for socioøkonomiske forskelle mellem minoritetsgrupper og etniske danskere.

2.6 Europæiske unges flyttemønstre

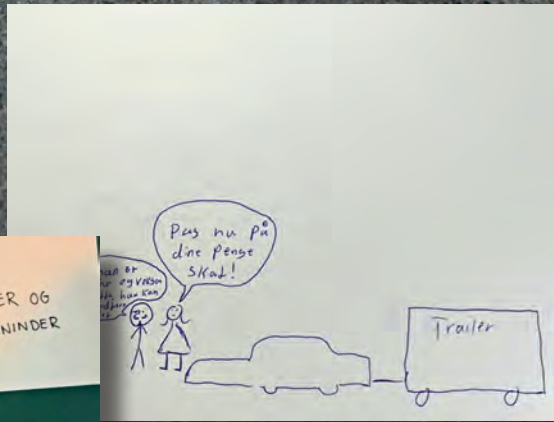
Inden for de sidste 20-30 år er der produceret en del komparativ forskning, der sammenligner, hvornår unge flytter hjemmefra i de europæiske lande (Aassve et al. 2013; Billari 2004; Breidenbach 2018; Schwanitz et al. 2017; Mandic 2008). Meget af den forskning stammer fra 'European Community Household Panel' (Iacovou 2010; Ayllón 2015; Aassve et al. 2002; Chiuri

& Boca 2010). Denne forskning viser, at danske og finske unge har større sandsynlighed for at blive fattige, når de flytter hjemmefra, end unge fra nogle af de andre europæiske lande i undersøgelsen. Samtidig ses det også, at denne fattigdom hurtigt ophører. Fattigdommen hænger sammen med, at unge i de nordiske lande typisk flytter hjemmefra for at studere, og studerende er typisk relativt fattige i den første tid (Ayllón 2015: 657), medens unge fra de øvrige lande i højere grad flytter, når de træder ind på arbejdsmarkedet (Ayllón 2015: 660). Når de danske og nordiske unge er så forholdsvist fattige, når de flytter hjemmefra, kan det være en del af forklaringen på, at 30 % af de unge får økonomisk støtte fra deres forældre.

Et andet studie viser, at der i alle de europæiske lande er en sammenhæng mellem indkomst og tidspunkt for flytning. Jo bedre stillet den unge er økonomisk, desto tidligere flytter den unge hjemmefra i de nordiske lande. Det er imidlertid omvendt for sydeuropæiske lande (Lacovou 2010: 154-158). To andre studier finder imidlertid, at egen indkomst og arbejde har en lille effekt på, hvornår unge fra Norden flytter hjemmefra (Aassve et al. 2002; Chiuri & Boca 2010).

Et litteraturreview om unges flyttemønstre viser, at alle de studier, som sammenligner de europæiske lande, viser, at unge fra nordiske lande flytter tidligere hjemmefra end unge fra sydeuropæiske lande (Lacovou 2010: 149). Forskellen mellem nord og syd begrundes med dårligere sociale og økonomiske forhold i Sydeuropa: Stor arbejdsløshed (Aassve et al. 2002), dårligt fungerende låneforhold (Martins & Villanueva 2006) og mangel på boliger, som de unge kan betale (Martínz-Granado & Ruiz-Castillo 2002). Et andet studie begrundes forskellen i, at nordeuropæiske lande flytter tidligere hjemmefra med forskellene mellem velfærdsstaterne og ydelserne til fx studerende i nord og syd (Mandic 2008).

Kilde: Billeder fra film produceret af unge på fortælleworkshops

HJEMME

VENNER OG VENINDER

FRITIDSaktiviteter

ENSOMHED

Hvordan kommer mit sociale liv til at se ud når jeg flytter hjemmefra

Admus } □

Kbh } □

Admus } □

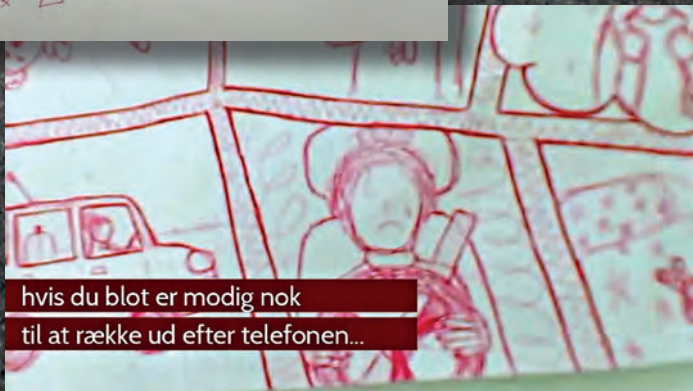
eller Admus } □

→ stue? □

Kollege vs lejlighed = ?

↓ højst socialt fællesskab

↓ et eget rum? ikke selv

Din flyttehjemmefra-oplevelse kan vi bruge til at hjælpe andre.
Kan du huske noget fra dengang du flyttede hjemmefra, da dine børn
flyttede hjemmefra eller står du selv, som ung, midt i flytterod?
Så del her et par ord:

Flyt sammen med nogle andre!

Det lyder godt med egen lejlighed, men
det bliver hurtigt ensomt og kedeligt
og der er ingen til at hjælpe og hygge
når man ikke gider at gå ud...

Flyt sammen med nogle andre!

Det lyder godt med din egen
lejlighed, men det bliver hur-
tigt ensomt og kedeligt og der
er ingen til at hjælpe og hygge
når man ikke gider at gå ud..

Jeg er selv lige flyttet hjemmefra.
Det største problem hver dag
→ hvad skal vi have til aftensmad?

Din flyttehjemmefra-oplevelse kan vi bruge til at hjælpe andre.
Kan du huske noget fra dengang du flyttede hjemmefra, da dine børn
flyttede hjemmefra eller står du selv, som ung, midt i flytterod?
Så del her et par ord:

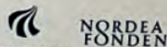
Jeg er selv lige flyttet
hjemmefra. Det største problem
hver dag → hvad skal vi have
til aftensmad?

Din flyttehjemmefra-oplevelse kan vi bruge til at hjælpe andre.
Kan du huske noget fra dengang du flyttede hjemmefra, da dine børn
flyttede hjemmefra eller står du selv, som ung, midt i flytterod?
Så del her et par ord:

Det var svært at finde ud af hvad jeg
skulle bruge i hverdags husholdning osv.

Fakta lavede en kortvarig kampagne hvor
man fik en indflytterkasse fyldt med
brugbare husholdnings
artikler. Det var super godt!

Det var svært at finde ud
af hvad skulle bruge i hver-
dags husholdning osv.

Fakta lavede en kortvarig kampagne
hvor man fik en indflytter kasse
fyldt med brugbare husholdnings-
artikler. Det var super godt! □

3

Portrætter af unge og deres udfordringer

I dette kapitel præsenterer vi seks portrætter af unge, der hver især eksemplificerer, hvordan overgangene fra hjemme- til udeboende tegner sig blandt de unge i bogen. I portrætterne præsenterer vi således unge, hvis overgange spænder fra det udramatiske til det dramatiske, fra det vellykkede til det kaotiske og fra det ukomplicerede til det problemfyldte.

I store dele af bogen vil vi zoome ind på en række forskellige nedslag i flytteprocessen, og vi vil tematisere, kategorisere og analysere de unges og deres forældres erfaringer og fortællinger, som de kommer til udtryk i forhold til hvert af disse nedslag. I dette kapitel panorerer vi imidlertid hen over alle nedslagene og trækker de mere overordnede linjer i materialet. Kapitlet udgør således en slags første overblik over vores empiriske materiale, som vi i resten af bogen vil dykke dybere ned i og forfølge mere detaljeret.

Ungeportrætterne er blevet til gennem en tolkning af materialet og en kondensering af mønstre, der går på tværs af de enkelte unge, som vi vil møde i bogen, men også mønstre, der skiller grupper af unge fra andre unge. Hvert ungeportræt repræsenterer hermed en typisk overgang fra hjemme- til udeboende, mens alle ungeportrætterne giver et billede af den variation og bredde, som gør sig gældende i overgangene blandt de unge, vi vil stifte bekendtskab med i løbet af bogen.

Som det vil fremgå, udspiller unges overgange fra hjemme- til udeboende sig i et spænd mellem en række positive såvel som negative aspekter.

Nogle unge har det rigtig svært, men mange oplever spændende, berigende og udviklende overgange, som de trives med. De fleste møder dog en række udfordringer undervejs. Portrætterne belyser nogle af de udfordringer, som de portrætterede unge møder og agerer på i overgangene fra hjemmetil udeboende. Med afsæt i alle portrætterne identificerer vi ydermere en række udfordringer, som på forskellige måder sætter sig igennem på tværs af de unge. Disse udfordringer, og hvad vi som samfund kan gøre ved dem, vender vi tilbage til, når vi atter løfter blikket fra de enkelte nedslag i flytteprocessen i de sidste kapitler af bogen.

Nu vil vi gerne præsentere Sofie, Simon, Louise, Chris, Mehmet og Jesper.

3.1 Seks ungeportrætter

Sofie: Blive bedre til at slappe af

Baggrund

Sofie er 21 år og har læst statskundskab på Københavns Universitet i et halvt år. Hun kommer fra Holte, hvor hun har boet med sin far og sin lillebror. Da Sofie er vokset op i omegnen af København, kender hun byen i forvejen og føler sig hjemme. Hun har et stort netværk af venner, som også bor i byen. Det er meget vigtigt for Sofie at bo centralt i byen. Hun fortæller, at hun aldrig kunne drømme om at flytte hjemmefra, hvis hun skulle ende i Vanløse eller et andet sted uden for det centrale København. Så kunne hun lige så godt bo derhjemme eller flytte til udlandet.

Sofie havde to sabbatår, inden hun begyndte på universitetet. I sit første sabbatår var hun på højskole. Hun sparede op til højskolen ved at bo hjemme, mens hun arbejdede som telefonsælger. Hun beskriver højskolen som et sted, hvor hun øvede sig på at bo ude, fx lærte hun at vaske tøj og gøre rent. Da hun kom hjem fra højskolen, flyttede hun hjem til sin far og lillebror igen og fandt et job i en vuggestue.

Familierelationer

Indtil Sofie fyldte 17 år, boede hun i, hvad hun selv kalder en 'kernefamilie' med sin bror, far og mor, som er hhv. jurist og ergoterapeut. Men så blev forældrene skilt, og i kølvandet på det har forholdet til forældrene forandret sig. Hendes mor er flyttet sammen med en ny kæreste, og hendes far

er tit væk på forretningsrejser, så hun og lillebroren var meget alene i det store hus, inden Sofie flyttede hjemmefra. Sofie savner det fællesskab, der tidligere var i familien. Hun er skuffet over forældrene og føler sig svigtet, og hun tror, at skilsmissen har gjort det nemmere for hende at tage skridtet til at flytte. Til tider kan Sofie føle, at hendes forældre forsøger at kompensere for deres manglende emotionelle nærvær med økonomisk støtte, som hun dog har svært ved at takke nej til.

Flytningen

Sofie har i længere tid overvejet at flytte hjemmefra, og for nylig er hun flyttet ind i en flot herskabslejlighed på 135 m² på Østerbro i København, som hun deler med to barndomsveninder. Det er forældrene til en af de to veninder, der har købt lejligheden, og da veninden spurgte, om hun havde lyst til at flytte ind, sagde hun ja på stedet. Flytningen er en forhastet sag, da Sofie skal flytte ind, kort efter at hun har takket ja. Sofie fortæller, at selve flyttedagen er præget af en del stress og jag, da hverken hendes mor eller far er hjemme til at hjælpe hende, i stedet får Sofie hjælp til at flytte nogle af sine ting af sin bror og en veninde. Sofie er frustreret over, at hendes far ikke anerkender hendes oplevelse af flyttedagen, når hun giver udtryk for sin utilfredshed over hans manglende tilstedeværelse på dagen. Faren insisterer på, at han da hjalp med den 'rigtige' flytning et par dage efter, hvor han flyttede hendes seng og skrivebord i sin trailer.

Økonomi

Sofie og veninderne bor i en herskabslejlighed på Østerbro, og med en relativ dyr husleje og intet studiejob får Sofie økonomien til at løbe rundt ved at tære på sin børneopsparing og de penge, hun tjente i vuggestuen i sabbatåret. Nu og da får Sofie økonomisk støtte af sine forældre, og hun ved, at hun altid kan låne penge af dem, hvis det skulle blive nødvendigt. Hendes forældre betaler nogle af hendes faste udgifter som mobilabonnement og forsikring. Deres økonomiske støtte giver hende en følelse af tryk, men det føles også forkeret, da hun er vred på sine forældre og forsøger at lægge afstand til dem. Hvis hun kunne, ville hun bytte forældrenes økonomiske støtte for emotionel støtte og nærvær. Sofie håber på snart at kunne gøre sig økonomisk uafhængig af dem.

Hverdagsstruktur

Sofie har haft travlt med alle de nye mennesker på studiet, som i det hele taget fylder meget i hendes hverdag. Sofie er ambitiøs og vil gerne gøre tingene godt, og i en længere periode var der ikke plads til meget andet end at være på studiet og læse. Det er især det faglige, der har fyldt for hende: det store pensum, afleveringerne, eksaminerne. Kan hun overhovedet nå det hele, og er hun i det hele taget dygtig nok? Samtidig spekulerer hun på, om hun ikke burde have et studierelevant job ligesom flere af hendes medstuderende. Hun ved, det er afgørende for hendes jobmuligheder, når hun er færdig med studiet, og der er stor konkurrence om de gode jobs.

Det er vigtigt for Sofie at bo sammen med andre, som hun kan dele hverdagen med. Man bliver mere end venner, når man bor sammen, fortæller Sofie, og det er vigtigt, ikke mindst nu hvor hendes familie er blevet mere splittet. Samtidig betyder nærheden også, at man oplever konflikter med hinanden, som man ikke havde tidligere. Fx betyder det meget for Sofie, at de laver mad sammen og har et fællesskab omkring måltiderne, og hun har forsøgt at starte en madordning i bofællesskabet. Den er imidlertid faldet til jorden, fordi veninderne ofte vælger at være sammen med deres nye studiekammerater, og det har fået Sofie til at føle sig nedprioriteret og til-sidesat af dem.

Sofie har besluttet sig for at skabe mere struktur i sin hverdag og forsøger at skabe rum til at holde fri. Hun har fx indført noget, hun kalder 'kl. 18-reglen', hvilket indebærer, at hun ikke må lave skolerelaterede ting efter klokken 18. Netop derfor var madordningen også så vigtig for hende – den ville i det mindste give hende en mental pause i forbindelse med aftensmåltidet. Samtidig kæmper Sofie imidlertid dagligt med at nå at læse det, hun skal, inden klokken 18, og hvis hun bliver stresset over at skulle dét, hvilken nytte gør reglen så?

Trivsel

I perioder har Sofie følt sig stresset og haft alle mulige fysiske symptomer: Hun har haft svært ved at sove og er træt hele tiden. Hun gik derfor til lægen, men lægens eneste råd var, at hun skulle blive bedre til at slappe af. Hun har derfor også lagt træningen på hylden, selv om hun altid har trænet meget – hun har simpelthen ikke haft overskud. Indimellem kan det

hele køre rundt i hovedet på Sofie, og hun bliver i tvivl om alting – studie, fremtid osv. Forældrene er optagede af deres nye liv, så dem involverer hun som regel ikke. Selv om de har deres ture, er Sofie derfor også glad for, at hun bor sammen med nogle veninder, hun trods alt kan vende sine spekulationer med, når det brænder rigtigt på.

Simon: Hvordan klarer mine forældre sig uden mig?

Baggrund

Simon er 22 år og er for nylig flyttet fra København til Aarhus for at læse psykologi. Simon har altid været rigtig glad for at bo hjemme, og hvis det stod til ham, kunne han egentlig godt have ventet med at flytte hjemmefra. Samtidig trak det også i ham at komme i gang med at læse, og han har længe haft en drøm om at læse psykologi. Han har haft et par sabbatår, og selv om man lærer en masse ting af det, bliver man ikke stimuleret på samme måde, som når man går i skole. Da Simon fik at vide, at han var kommet ind på psykologi-studiet via kvote 2, var han derfor ikke i tvivl om det rigtige i at takke ja til pladsen, selv om det betød, at han måtte flytte til Aarhus.

Det sidste års tid, hvor Simon boede hjemme, arbejdede han fuldtid i et supermarked. Han betalte 600 kr. om måneden for at bo hjemme, hvilket Simon kalder et "symbolsk beløb", som han skulle betale for at vænne sig til livet som udeboende, hvor man har udgifter og regninger, man bare må prioritere og betale til tiden. Simon har også lært at lave mad derhjemme. Men ellers har han ikke gjort sig de store flytteforberedelser. Han har fx ikke købt en masse køkkenudstyr, da det allerede er der på et kollegium.

Familierelationer

Simon er tæt knyttet til sine forældre – i særdeleshed til sin far. Forældrene er de første, han ringer til, hvis han har problemer. "Skulle der ske noget, så er dørene åbne", som han siger. "De er der altid for mig". Simons mor har altid arbejdet meget og er ofte kommet sent hjem om aftenen. Så efter at Simons storebror flyttede hjemmefra for et par år siden, har faren og Simon brugt mange aftener sammen alene. Faren er god til at lave mad, og hans og farens samvær omkring måltiderne var en vigtig del af livet som hjemmeboende. Nu hvor Simon er flyttet, kan han godt bekymre sig for, om faren føler sig ensom uden ham.

Flytningen

Det første, Simon gjorde, da han havde modtaget nyheden om studiepladsen, var, at han skrev sig op til et kollegie på kollegiekontorets hjemmeside. For Simon er det vigtigt at bo billigt, tæt på studiet og sammen med andre. Han nåede dog ikke at få en bolig inden studiestart, selv om han er dækket af boliggarantien i Aarhus. Boliggarantien betyder, at man kommer foran i køen til en studiebolig, når man har postadresse langt væk fra uddannelsesstedet. Simon har en tante i byen, som han boede hos, indtil han fik et kollegieværelse en måned efter studiestart.

Simon flyttede ind på et kollegieværelse på 13 m², hvor han skal dele køkken og badeværelse med fem andre. Hans forældre hjælper ham med at flytte hans ting fra København til Aarhus og finansierer derudover et skrivebord og en lampe, de finder på IKEA-turen, der gik forud for flytningen. Simon er glad for, at hans mor er med til at hjælpe ham med at indrette hans værelse, da hun virkelig har sans for den slags og kender hans stil. Simon er i det hele taget meget taknemmelig for sine forældres hjælp, men bliver lidt irriteret, da hans far bliver helt stille og mut på en IKEA-tur, da det, som han siger, først der rammer ham, at Simon virkelig flytter. Følelsen af dårlig samvittighed sidder i Simon længe efter.

Økonomi

Simon ligger ikke vågen om natten pga. økonomiske bekymringer; han har nemlig fundet en billig bolig og har en god opsparing. Han betaler 2.300 kr. i husleje, og kollegiet har en god beliggenhed. Simon lever af sin SU og et fritidsjob. Han har også en meget stor opsparing som en del af en arv fra sin farmor, men han bruger ikke af den. Han lever sparsommeligt og køber tit dagligvarer, som er nedsatte pga. overskredet udløbsdato.

Hverdagsstruktur

Simon har da også hurtigt fået nye venner både gennem kollegiet og sit nye studie, som han går i byen med og hænger ud med på forskellig vis. Udover irritationen over nogle af de andre på gangen, som ikke gør ordentlig rent, kan Simon indimellem synes, at kollegielivet er lidt for socialt. Han har svært ved at sige nej, når nogen banker på hans dør, og oplever, at det går ud over den indsats, han får lagt på studiet. Desuden savner han sin familie og sine gamle venner hjemmefra. Simon synes, det kan være kræ-

vende at opbygge et socialt netværk i Aarhus og hele tiden være på socialt. Nogle gange længes Simon efter hverdagen med sine gamle venner, for de kender ham bare på en anden måde.

Simon fortæller, at han ofte sender en *snap* til sin far, når han står med sine frosne forårsruller på panden på kollegiet. Så sender faren som regel billeder af kartofler, sovs og steg tilbage, og det føles godt. Som et bevis på, at faren holder gejsten oppe derhjemme, selv om han er flyttet hjemmefra. Simon fortæller dog, at han godt ved, at faren har mistet en stor del af motivationen for at lave god mad, efter han er flyttet.

Trivsel

Simon beskriver sit førstehåndsindtryk af sit nye hjem som et bombet lokum, hvor der var mad på gulvet ude i køkkenet, alt var klistret og klamt, og han følte sig slet ikke hjemme på kollegiet. Men så kom hans forældre på besøg med arbejdshandsker og rengøringsmidler og hjalp Simon med at komme til bunds. Og efter det opleves kollegiet langt mere som et hjem for ham.

Selv om Simon godt kan være bange for, at det sociale liv på kollegiet kommer til at fylde for meget, er det samtidig en af årsagerne til, at han er glad for at bo der. Især fordi han er flyttet til en ny by, hvor han ikke kender nogen i forvejen. Hvis man har lyst til at socialisere, kan man gå ud i køkkenet, og når det bliver for meget, kan man gå ind til sig selv, selv om det indimellem kan være lidt svært. Det er en hyggelig måde at bo på og meget bedre end at rykke ind i en etværelses for sig selv, når man befinder sig i en ny by uden noget nævneværdigt netværk. Simon kan dog godt blive lidt bange for, at han går glip af alt det sjove, vennerne laver i København, hvor langt størstedelen af hans venner er blevet. Han savner sine to nærmeste venner og tager hjem mindst en gang om måneden, så han ikke mister kontakten til dem. Han er nogle gange i tvivl om, om det var det rigtige valg at flytte fra København til Aarhus.

Simon har kontakt til sine forældre hver dag, og der er mere at snakke om, når man ikke går op og ned ad hinanden hver dag. Man sætter også mere pris på hinanden, fortæller Simon. Han er også begyndt at tænke over, hvor meget forældrene har gjort for ham, og han vil gerne være bedre til at fortælle dem det. Samtidig er han bekymret for, hvordan forældrene klarer det nu, hvor han er flyttet hjemmefra – bekymringen gælder især faren. Selv om han forsøger at virke glad, når de er sammen, kan Simon

fornemme, at han er ked af det og tilbringer for meget tid alene. Simon forsøger derfor at tage hjem så ofte som muligt. Han vil gerne være der for forældrene, ligesom de altid har været der for ham. Men studiet kræver mere og mere tid af ham, og det lurer ofte i baghovedet, om faren egentlig har det ok. Han må hellere tage hjem i næste weekend.

Louise: Trygt og praktisk at flytte sammen med kæreste

Baggrund

Louise er 20 år og fra Maribo. Hun er kæreste med Lars, der også kommer fra Lolland. De kender hinanden fra FDF, hvor de begge har været aktive i mange år. Ingen af dem har haft andre kærester, og det ligger ligesom i luften, at de bare skal være sammen. Louise er netop startet på pædagoguddannelsen, og Lars læser til ingeniør.

Louise kommer fra en meget aktiv familie, som altid har prioriteret fritidsaktiviteter meget højt. Louises storebror har spillet fodbold fire gange om ugen, og forældrene står tidligt op og svømmer hver morgen. Udover FDF har Louise også spillet meget håndbold, hvilket hun stadig gør i sin fritid ved siden af sin skole og sit barnepigejob.

Efter gymnasiet var Louise et halvt år på en idrætshøjskole. Da hun kom hjem fra opholdet, begyndte hun at føle, at tiden var moden til at flytte hjemmefra. Det var ikke, fordi hun direkte havde konflikter med sine forældre, men efter tiden på højskolen blev det sværere at indordne sig under deres regler og rutiner, og det føltes bare som det rigtige at flytte.

Louise og Lars har været kærester i tre år. De så typisk hinanden en gang om ugen, inden de flyttede sammen. Selv om de har talt om at få børn en gang i fremtiden, lægger Louise vægt på, at de ikke valgte at flytte sammen for at sidde lårene af hinanden som et andet ægtepar. De er stadig unge, siger hun. Men de var begge klar til at flytte, og det virkede derfor som en logisk og praktisk løsning at finde noget sammen. Louises mor var lidt bekymret for beslutningen, da hun selv flyttede direkte fra barndomshjemmet og sammen med Louises far, og hun ærgrer sig i dag over, at hun aldrig har haft en 'rigtig' ungdom. Louise har da også overvejet, om det ville være en god ide, hvis de prøvede at bo hver for sig. Men hun og Lars vendte og drejede det og blev enige om, at det ville være dumt at betale dobbelt husleje og købe to ting af alting, når de alligevel ville tilbringe en stor del af tiden sammen.

Familierelationer

Louise har altid haft et godt og nært forhold til sine forældre, og hun betegner sig selv som et familiemenneske. Louises mor er sekretær, og hendes far er lagerarbejder. Da hun kom hjem fra sit højskoleophold, begyndte hun dog at føle, at tiden var moden til at flytte hjemmefra. Det var ikke fordi, hun direkte havde konflikter med sine forældre, men efter tiden på højskolen, blev det sværere at indordne sig under deres regler og rutiner, og det følte bare som det rigtige at flytte.

Flytningen

Louise og Lars leder længe efter en lejlighed, inden det lykkes dem at finde en toværelseslejlighed gennem Louises mors pensionskasse. Louises forældre har altid gjort meget ud af at fortælle hende om vigtigheden af at lære at tage ansvar og klare sine problemer selvstændigt, og det er noget, Louise sætter pris på at have med i bagagen. Det er noget, hun især bliver opmærksom på under flytningen, hvor hun lægger mærke til, hvor meget Lars' forældre rent faktisk ordner for ham. Hun bliver ret irriteret, da hun oplever, at Lars' mor nærmest tager over på flyttedagen. Hun har købt diverse køkkenudstyr og vil diktere, hvor sofaen skal stå. Når Louise deler sine frustrationer med Lars, er han uforstående: "Det er da bare dejligt, at hun gider at hjælpe". Faktisk synes Louise selve flyttedagen, som hun ellers havde glædet sig til, er lidt ubehagelig. Det føles grænseoverskridende, at hun ikke kan få lov til at bestemme, hvor tingene skal stå i sin egen lejlighed. Og hvad siger det egentlig om Lars, at han lader sin mor tage over på den måde? Det ligger Louise og spekulerer på den første nat i den nye lejlighed, mens Lars ligger ved siden af hende og sover.

Økonomi

De betaler 6.300 kr. i husleje inklusive forbrug. For Louise er det vigtigt, at det er et fælles projekt for dem at flytte ind i lejligheden, så de begge føler, at lejligheden er deres. Inden de flyttede, hjalp Lars' forældre dem med at lægge budget. Derudover lavede Louise 'to-do-lister' med, hvad de skulle skaffe inden flytningen. Hun har også fået en del ting i jule- og fødselsdagsgave, og så har de også fået en del brugte køkkenredskaber fra Louises forældre. Sengen har Lars med hjemmefra, og så har de købt en del nye møbler, bl.a. en sofa og et spisebord og stole.

De har en budgetkonto, hvor fælles udgifter bliver trukket fra. Derudover har de også en madkonto, som de begge betaler til hver måned, og som de begge har et dankort til. Indimellem får de hjælp fra deres forældre. Louise fortæller fx, at når forældrene er på besøg: "Så vil de gerne en tur i Bilka, og så skal vi bare tage, hvad vi vil have."

Hverdagsstruktur

Louise siger, at Lars og hende oprindeligt havde mange snakke om, hvordan de skulle bo sammen, og hvordan de skulle ordne de praktiske ting. I starten var de meget sammen om de huslige gøremål. Nu tager de det lidt mere, som det kommer, og det er begyndt at give anledning til en række småkonflikter, der tærer en smule på deres forhold: Hvis tur er det til at tage opvasken? Hvem har drukket resten af juicen? Dén slags. Det mundhugges de lidt over, hvilket i stigende grad giver anledning til irritation hos begge parter. En konflikt, der bliver ved med at dukke op, er, når Lars ønsker at flytte Louises sættekasse, med sten hun har samlet på familiens ferier, væk fra stuen og ind i soveværelset. Louise vil gerne tale med Lars om deres konflikter, og om hvad det gør ved deres forhold, men har endnu ikke taget sig sammen. Efter nogle måneder føler Louise, at hun i deres tid i den nye lejlighed ser nogle sider af Lars, der skaber en afstand mellem dem, som ikke har været der før. Eller måske har den været der hele tiden. Måske er det først nu, hun for alvor har fået øje på den?

Trivsel

Den seneste tid har Louise haft brug for at tale mere med sine venner, bl.a. om sin spirende tvivl om, hvorvidt hun kan få det til at fungere mellem hende og Lars. I takt med at der er kommet flere spændinger mellem dem, er hun blevet mere opmærksom på, at mange af vennerne bor lidt langt væk. Hun tænker også mere over, at der er for lidt plads i lejligheden, når hun har brug for at være alene. Det kan dog "løses ved at gå en tur", som hun siger. Det er sværere at finde ud af, hvad hun skal gøre, når veninderne kommer på besøg, og kæresten sidder i rummet ved siden af og kan høre alt, hvad de taler om. Forholdet til forældrene er heldigvis stadig godt. Louise og Lars kører sammen hjem til Lolland og besøger dem cirka hver anden weekend. Hun tænker over, om hun skal tale med sine forældre om, hvad der sker, hvis hende og Lars går fra hinanden.

Chris: Alene i verden

Baggrund

Chris er 18 år gammel og arbejdsløs. Da vi møder hende første gang, er hun netop flyttet hjemmefra. På det tidspunkt er hun ved at være færdig med gymnasiet. Chris er vokset op i Albertslund med forældrene og en storesøster, som hun ikke er særlig tæt på. Chris' mor døde for nogle år siden.

For Chris har tiden efter morens død været rigtig svær, bl.a. fordi faren har haft rigtig svært ved at tale om det. Heldigvis havde hun i et stykke tid en kommunal kontaktperson, som hun talte med en gang imellem. Det gav også Chris meget at komme på efterskole, hvor hun fik nogle nære venner, som hun kunne tale med om alt mellem himmel og jord. Hun var sjældent hjemme i weekenderne og har stadig kontakt til lærerne på efterskolen. Hvis hun ikke havde været på efterskole, var hun nok ikke flyttet hjemmefra så tidligt. Men dér fandt hun ud af, at livet kunne se anderledes ud, og det priser hun sig lykkelig for.

Familierelationer

Faren er buschauffør, og moren, der døde af cancer for fem år siden, var sosu-assistent. For to år siden flyttede stedmoren, der er kok, ind i farens rækkehus.

Chris' liv præges af diverse konflikter med faren og stedmoren. Chris betegner dem som meget gammeldags, og de har især svært ved at acceptere, at hun er homoseksuel. Chris oplever, at faren nedprioriterer hende til fordel for sin nye kone, der ikke rigtig kan acceptere hende. Chris har derfor længe set frem mod at flytte hjemmefra og etablere et liv på egne præmisser.

Flytningen

Under et skænderi beder stedmoren hende om at flytte, og Chris tager hende på ordet. Hun smider noget tøj og sin computer i en taske og flytter hen til en veninde fra LGBT-miljøet. I de efterfølgende uger henter hun lidt flere ting. Faren insisterer på, at hun skal flytte hjem igen og give stedmoren en undskyldning, hvilket hun nægter.

Chris får med nød og næppe færdiggjort sin studentereksamen i de måneder, hun bor hos veninden, der efterfølgende beder hende om at finde noget nyt. Derefter får hun tag over hovedet ved at flytte rundt hos venner og bekendte fra LGBT-miljøet, som hun blev mere og mere engageret i, da

hun gik i gymnasiet. En del af dem er lidt ældre end hende selv, og de kan bedre rumme hende, end hendes familie kan. Ikke desto mindre føler Chris sig til besvær, men hun har svært ved at overskue at søge egen bolig, da hun stadig ikke er myndig, og forældrene ikke bakker op om hendes flytning.

Det er først, da Chris kommer i tanke om den kommunale kontaktperson, hun efter en skolelærers indgriben fik efter morens død, at der kommer skred i tingene. Hun ringer til ham, og han hjælper hende med at få et værelse i et socialt boligkompleks i Albertslund. På det tidspunkt er hun færdig med gymnasiet og arbejdsløs. Forholdet til faren og stedmoren er blødt lidt op, og hendes far har været forbi for at hjælpe hende med nogle praktiske ting i værelset. Undervejs kommer de op og skændes, og faren kører hurtigt igen.

Økonomi

Uden kommunens hjælp havde det ikke kunnet lade sig gøre for Chris at bo på værelset. Chris modtager uddannelseshjælp og boligstøtte på i alt 5.900 kr. Det koster hende cirka 4.000 kr. om måneden at bo på værelset, inklusive vand og varme, så hun har omtrent 1.900 kr. at leve for om måneden. Hun lånte penge af sin far til den første husleje, som hun er i gang med at betale tilbage. Det løber lige rundt, siger Chris, men der er ikke megen plads til sjov og ballade.

Hverdagsstruktur

Hun forsøger at få lidt struktur på dagligdagen, så alting ikke flyder ud i hinanden, men det er udfordrende. Da Chris ikke er tilknyttet noget job eller en uddannelsesinstitution, kan dagene godt føles lidt lange og indholdsløse. Hun cykler i Netto og handler, går en lille tur og forsøger at lave mad så ofte, hun har overskud til det. De dage, Chris tilbringer alene i lejligheden, gør hende ængstelig og giver hende tankemylder, der gør det endnu sværere at komme ud af døren eller få ryddet op og vasket tøj. Hun har i det hele taget svært ved at overskue hverdagens pligter, der følger med det nye hjem, da flytningen har aktualiseret nogle gamle traumer, hun kæmper med.

Trivsel

Der går nogle måneder, inden Chris atter snakker med sin far efter flytningen. Chris er ked af, at kontakten til faren er så svingende, og hun savner virkelig nogle voksne at tale med. I hverdagen er Chris meget alene, og hun

vil egentlig hellere bo i kollektiv, alternativt på kollegie, hvis hun skulle beslutte sig for at læse videre, men indtil videre bor hun på værelset.

Hun forsøger at fastholde kontakten til LGBT-miljøet og kommer så vidt muligt til møderne i ungdomsafdelingen, men har meldt en del fra på det seneste. For nogle måneder siden traf hun en pige på nettet, som hun er blevet kæreste med, men hun bor i Odense, og selv om de ofte taler i telefon sammen, ses de ganske sjældent. Kæresten forsøger at støtte Chris, men forstår hende kun til et vist punkt, og til tider føler Chris sig alene, selv når hun er sammen med kæresten. Chris bruger meget tid på at spekulere på og over fremtiden, men lige for tiden har hun ikke overskud til at lægge konkrete planer.

Da hverdagen som udeboende for alvor går i gang, bliver Chris overrasket over, hvor dårligt hun egentlig har det. Hun har ikke rigtig noget overskud, hun er ret træt og føler sig på grænsen til en depression. Kommunen bevilger hende en coach, som hun taler med en gang om ugen. Samtalerne er et holdepunkt for hende, og hun taler bl.a. med coachen om morens død, hvilket hun har stort udbytte af. I samtalerne vender hun også flere gange tilbage til, at hun føler sig utilstrækkelig, mens hun oplever, at andre unge har styr på deres liv, uddannelse og arbejde.

Mehmet: Ud og hjem igen

Baggrund

Mehmet er vokset op med forældrene og fire yngre søskende i en lejlighed i Københavns nordvestkvarter. Mehmet's forældre kom til Danmark fra Tyrkiet som 19-årige, og de lægger stor vægt på, at deres børn får en god uddannelse og bliver til noget. Mehmet er for nylig blevet student i en alder af 20. Efter tre år på gymnasiet er Mehmet blevet ret skoletræt. Han drømmer om et sabbatår, da han har brug for at få et afbræk fra skole og uddannelse. Derfor begynder han at arbejde i et supermarked, der giver ham mulighed for at spare op, men Mehmet's beslutning om ikke at læse videre direkte efter gymnasiet stemmer ikke overens med hans forældres forventninger til ham.

Familierelationer

Han kommer fra en familie, hvor man er tæt knyttet til hinanden, men der er også pres i forhold til at indordne sig og gøre det rigtige. Forældrene

ville helst have, at Mehmet blev boende hjemme, til han var færdig med sin uddannelse, og Mehmet kan egentlig godt forstå dem.

Faren arbejder på en restaurant, moren går derhjemme. Opvæksten har været præget af et stærkt familiesammenhold, og Mehmet betegner sig selv som et familiemenneske. Samtidig har de boet mange mennesker i en forholdsvis lille lejlighed, og i gymnasietiden har Mehmet ofte svært ved at koncentrere sig om lektierne pga. larm og snak. Samtidig har Mehmet fået stadig sværere ved at indordne sig under forældrenes regler og kodex, der på mange måder afviger fra hans gymnasiekammeraters. I løbet af gymnasiet får han ydermere en stadig mere kritisk indstilling til forældrene, og deres forhold præges i stigende grad af brydninger og uenigheder. Forældrene er dog stolte over, at Mehmet i modsætning til mange i sin folkeskoleklasse er gået gymnasievejen, så da Mehmet beslutter sig for at arbejde i et supermarked i stedet for at fortsætte studierne efter gymnasiet, bliver det starten på en konflikt, der ender med, at Mehmet flytter.

Flytningen

Mehmet har mange skænderier med sine forældre, som insisterer på, at han påbegynder et studie som fx jura eller medicin med det samme, og pludselig bliver det for meget for ham. Han begynder så småt at tænke over, hvordan han finder et sted for sig selv, men da hans forældre er imod flytningen, og alle Mehmet's venner stadig er hjemmeboende, har han ingen at sparre med. Ved et tilfælde ser han et skilt for klubværelser i lokalområdet, og han ringer med det samme. Til sin store overraskelse, er der stadig ledige værelser, og han vælger på stående fod at sige ja til et værelse, selv om han ved, at forældrene er imod hans flytning.

Forældrene er derfor heller ikke involveret i Mehmet's flytteproces. Han flytter sine ting sammen med en ven. De lejer en trækvogn, som de stabler møbler og flyttekasser på, og spadserer over til hans nye værelse. Det er lidt besværligt at flytte de store møbler i trækvognen, men med sin vens hjælp lykkes det at få flyttet alle tingene.

Økonomi

Hans værelse, der er på 34 m², koster 6.000 kr. om måneden, hvilket han med nød og næppe kan betale med sin løn fra supermarkedet, selv om han tager alle de vagter, han kan komme i nærheden af. Da han ikke får øko-

nomisk støtte fra sine forældre eller har nogen opsparing, skal han finde en løsning i forhold til betaling af depositum og tre måneders forudbetalt husleje. Da faren i en kortere periode var arbejdsløs, hjalp Mehmet ham med kontakten til kommunen, og Mehmet kommer i tanke om, at han måske kan gå til kommunen og bede om et lån. Og efter lidt parlamentaren frem og tilbage, indvilliger kommunen i at give ham et lån. Hverdagen som udeboende rummer imidlertid mange økonomiske ubekendte for ham, og han overraskes over de mange regninger, der ligger ud over de kvartalsmæssige indbetalinger.

Da supermarkeds-kæden går konkurs, og han ikke længere har økonomi til at bo ude, flytter han næsten lige så hovedkulds, som han flyttede ud, hjem til sine forældre og søskende igen.

Hverdagsstruktur

Når Mehmet ikke er på arbejde, har han ofte besøg af sine venner. I starten passer det ham udmærket, da han som udeboende for første gang kan gøre alt det, han ikke har haft mulighed for at gøre derhjemme. Der bliver spist en del fastfood, drukket en del alkohol og røget ganske mange joints. Det accelererer, og efterhånden bliver det lidt af en belastning for Mehmet, der har svært ved at sige fra over for vennerne. På et tidspunkt begynder han at føle, at hans hjem er blevet invaderet, og han mister kontrollen.

Trivsel

Den frihedsfølelse, Mehmet længtes efter, og som han følte umiddelbart efter sin flytning, er midlertidig erstattet af en følelse af kontroltab og ensomhed. Vennerne, som kommer forbi i tide og utide, er blevet en stressfaktor for Mehmet. Han føler, at de udnytter hans gæstfrihed, og hans relation til dem føles efterhånden lidt overfladisk. Denne følelse af rodløshed og mangel på støtte i sin omgangskreds, får Mehmet til at savne sine forældre og søskende, på trods af deres uenigheder. Da Mehmet mister sit job, mærker han for alvor tomheden i værelset, han er flyttet ind i. På en måde er det en lettelse, da han pga. sin manglende indkomst er tvunget til at flytte hjem til sin familie igen.

Det er noget af en bet for Mehmet at flytte hjem igen, og det er ikke let for ham at finde sig til rette derhjemme. Han føler dog, at forældrenes perspektiv på ham har ændret sig en smule efter hans tid som udeboende.

De er glade for, at han er flyttet hjem, og det er, som om han har lidt lettere ved at trænge igennem med sine synspunkter. Han føler desuden, at han har brændt fingrene på den første flytning og har besluttet sig for, at han først vil flytte, når han skal begynde at studere – og da skal han være meget bedre forberedt. Især er det vigtigt for ham at få økonomien bedre på plads. Mehmet har fået arbejde i en anden supermarkeds kæde og tilbringer en stor del af fritiden derhjemme. Han forsøger at holde afstand til sine venner, som forældrene ser skævt til, men hverdagen føles lidt tom, og han håber snart at beslutte sig for, hvad han vil studere, så han atter kan flytte for sig selv og begynde på en frisk.

Jesper: I trygge omgivelser

Baggrund

Jesper er 21 år og er i lære som tømrer. Da han fik sin læreplads, syntes han, det var på tide, at han flyttede hjemmefra. Når man kan stå op og gå på arbejde hver dag, er man moden nok til at skabe sig sit eget liv, forklarer Jesper. Han har desuden været ude at rejse i tre måneder og finder det lidt svært at komme hjem og bo hos sine forældre igen.

I de små klasser blev Jesper mobbet, men da han i løbet af folkeskolen skiftede klasse, fik han nogle rigtig gode venner, og der er kommet flere til i fodboldklubben og på erhvervsskolen, og dem har han ikke har lyst til at forlade. Derudover bruger Jesper rigtig meget tid på transport, så han glæder sig til at flytte ind til den lokale by og kunne cykle til og fra arbejdet. Jesper er vokset op i en lille by 15 km fra Viborg sammen med sin storebror, mor og stedfar.

Familierelationer

Da han rejste, kunne han gøre, som han selv ville. Nu skal han atter informere sine forældre om sin gøren og laden, og selv om han har et godt forhold til forældrene, savner han friheden til at gøre, som han vil.

Hans mor arbejder som pædagog og hans stedfar på et kontor i en mindre fagforening. Jesper har ikke kontakt til sin far, som bor på Fyn, og han betragter sin stedfar som sin rigtige far. Pga. sin nære tilknytning til familien er det vigtigt for ham at blive boende i lokalområdet, når han flytter. Det tæller ydermere, at han har sit arbejde og sine venner her.

Da Jesper boede hjemme, havde han ikke rigtig nogen pligter, da hans mor klarede det meste for ham. Som forberedelse til at flytte hjemmefra begynder han at lave mad sammen med sin mor.

Flytningen

Jesper flytter ind i en toværelseslejlighed i Viborg, hvor han bor til leje. Det var hans mors veninde, som tippede ham om lejligheden, da hun så en annonce for den i den lokale brugs. Jesper flytter ind i lejligheden alene, da han ikke har lyst til at gå op og ned ad andre hver dag. Desuden har han ret faste forestillinger om, hvordan lejligheden skal indrettes, og han kan lide at gøre tingene på sin måde.

Moren og stedfaren hjælper ham med selve flytningen ved at pakke hans værelse ned i kasser, og de har ligeledes lejet en trailer, som de transporterer hans ting i. Efter flytningen bestiller Jesper pizza til dem som en tak for indsatsen, og de hygger sig med det første måltid sammen i den nye lejlighed. Efter hans forældre er taget af sted, kigger Jesper sig tilfreds rundt i lejligheden og tænker, at det allerede er ved at ligne et hjem.

Økonomi

Jesper har længe sparet op til at kunne flytte, ligesom han løbende har købt ting til sit kommende hjem. Han har også fået en del flytte-hjemmefra-gaver af sine forældre – fx en elkedel og en brødrister. Jesper tager møblerne fra sit gamle værelse med til sin nye lejlighed, og hans forældre hjælper ham med at købe en sofa i IKEA.

Som lærling tjener Jesper cirka 9.500 kr. før skat. Da han boede hjemme, betalte han 1.000 kr. for kost og logi. Efter han har betalt sine faste udgifter, har han cirka 4.500 kr. tilbage at leve for. Inden han flyttede, var han lidt bekymret for, om han nu ville have penge nok. Men Jespers mor hjalp ham med at lægge budget, og han synes nu, han har fint med penge. Han har også en børneopsparing og penge, han selv har sparet op, som han kan trække på, hvis det bliver nødvendigt.

Jesper mærker imidlertid også, at der er nye situationer ved at bo ude, som gør ham usikker. Første gang han modtager en elregning, kan han se, der er noget galt, men ved ikke helt hvem han skal ringe til, og hvad han skal sige, for at få nogen til at se på problemet. Han beder derfor sin mor

om hjælp. Hun ringer med det samme og får ordnet problemet, men bagefter sidder Jesper med følelsen af ikke at have håndteret situationen som en voksen, og at han ikke har lært noget. Han er dog stadig glad for, at hans mor ville hjælpe.

Hverdagsstruktur

En stor del af Jespers hverdag som udeboende går med at arbejde. Han står tidligt op og kommer sent hjem. Han forsøger at spise sundt og køber en masse grøntsager, men ofte bliver det bare til en leverpostejsmad efter arbejde. Det nager Jesper, at han ofte er så træt, når han kommer hjem fra arbejde. Det går ikke bare ud over madlavningen, også over rengøringen, hvor han har højere standarder, end han kan leve op til. Han er overrasket over, hvor meget opvask der løbende kommer, og hvor meget man kan rode, når man bare er én person. Det hjælper heller ikke, at hans venner, der bor i forskellige småbyer i lokalområdet, jævnligt kommer hjem til ham og hænger ud. De drikker øl og spiller Xbox, det er rigtig hyggeligt, men dagen efter er der endnu mere rod end normalt.

Trivsel

Jesper fortæller, at han i en periode havde søvnproblemer. Han lå og spekulerede på alt det, han skulle nå, men ikke kunne overkomme, både på arbejdet og derhjemme. Han snakkede med sin mor om det, og de fandt ud af, at det kunne være en løsning at systematisere husarbejdet, så han køber ind og gør rent på bestemte dage, hvor hans venner ved, de ikke skal komme forbi efter arbejde. Jesper bor desuden kun 15 minutter fra sine forældre, og han er hjemme og spise ved dem cirka en gang om ugen og tager også ofte et smut forbi dem i weekenden. Han savner også sin hund, som stadig bor hos forældrene.

Jesper beskriver sig selv som en person, der ikke tænker så meget over tingene. Men han fortæller også, at det har forandret sig lidt, efter han er flyttet hjemmefra. Det er et stort ansvar, og det samtidig med, at han har fået større ansvar og flere arbejdsopgaver på lærepladsen. Det betyder fortsat meget for hans velbefindende, at han er tæt på sin familie og det område, han er vokset op. Han bor et nyt sted, men inden for en velkendt ramme. Selv om han har drømme om at prøve at bo i et andet land et par år, er det her på Viborg-egnen, han håber at stifte familie og etablere sig i fremtiden.

Siden Jesper flyttede fra sine forældre, kan han sommetider føle sig alene, når han kommer hjem fra arbejde, og der ikke er nogen andre hjemme. Han arbejder derfor aktivt på at udvide sin omgangskreds ved at invitere dem fra arbejdet hjem en gang imellem. En del af Jespers venner er flyttet til Aarhus, Odense og Aalborg, men Jesper har altid følt sig godt tilpas i Viborg og står fast på sin beslutning om at blive boende. Men det føles trist at se stadig flere venner rejse bort fra Viborg, for det er jo ikke mindst det liv, de havde sammen i barndomsbyen, som Jesper har ønsket at holde fast i som udeboende. Han har bestemt sig for, at det første, han vil spare op til, er en bil, så det bliver lettere at besøge de venner, der er flyttet. Det er virkelig vigtigt for ham, at kontakten ikke smuldrer.

3.2 Specifikke udfordringer i unges overgange

De seks portrætter af unge indeholder både eksempler på unge, som har dramatiske og mindre dramatiske overgange, men alle har udfordringer, som de søger at håndtere og skal lære at navigere i. I det følgende samler vi op på portrætterne gennem en række tværgående temaer, der sammenfatter de udfordringer, som unge står over for i flytteprocesser og i den første tid, efter de skal skabe nye hjem. Temaerne knytter sig tæt til de overordnede spørgsmål, som denne bog er optaget af: De unges identitetsmæssige udvikling, hvordan tilknytning til nye steder skabes, og hvilke udfordringer unge i dag møder i og omkring overgange fra ungdomsliv til voksenliv.

Disse temaer er udvalgt med baggrund i de empiriske analyser og det bagvedliggende materiale og omhandler grunde til at flytte, forældreinvolvering, tilhørsforhold til det nye hjem, hverdagens pligter, for meget og for lidt tid, ungefællesskaber og økonomiske forudsætninger. Vi har især fokus på at pege på niveauer af udfordringer, unge står i, når barndomshjemmet forlades og i perioden, hvor nye hjem skal opbygges.

At finde et sted at bo - mellem det planlagte og det spontane

De seks unge, vi lige har mødt ovenfor, har forskellige motiver for at flytte. Simon og Sofie skal læse på universitetet, Jesper har gennem sin læreplads fået økonomi til at flytte, Chris og Mehmet flytter efter konflikter i hjemmet, og for Louise føles det bare som det rigtige tidspunkt at flytte sammen

med kæresten på. Måden og grundene til, at disse unge flytter, har stor betydning for, hvilke udfordringer de senere kommer til at møde.

For Simon, Louise og Jesper, der alle er unge med mindre dramatiske overgange, er flytningen præget af forudsigelighed og planlægning. Simon har forberedt sig ved at betale husleje og lave mad i de sidste 12 måneder, han boede hjemme, Louise har lavet 'to-do-lister', anskaffet sig køkkenredskaber og oprettet forskellige typer af konti i banken, og endelig har Jesper længe sparet op og købt ting til lejligheden. Selv om de tre kan siges at følge en norm, hvor det er naturligt at komme videre med deres liv, og hvor de alle på forskellige måder har gjort sig grundige overvejelser omkring deres flytteproces, oplever de alligevel ikke overgangen som helt uproblematisk. Dette er tydeligst eksemplificeret ved Simon, der må bo hos sin tante, på trods af at han er dækket af boliggarantien. Også Louise må lede længe efter et sted at bo. Udfordringen i at finde boliger, der matcher krav om centralitet, og som samtidig er til at betale med en ungs økonomi, løses de primært ved hjælp af støtte fra deres familier og netværk.

Anderledes udfordret er Mehmet og Chris, hvor flytningen er præget af mere spontane beslutninger, og hvor hjemmet ikke på samme måde bakker op. I begge tilfælde bliver de kastet hovedkulds ud i etableringen af et nyt hjem, og for Chris er dette hjem i første omgang en sofa hos en veninde. Da Chris endelig finder et sted at bo, kan det kun lade sig gøre med kommunens hjælp. Mehmet's spontane flytteproces skaber ligeledes økonomiske udfordringer, og modsat Simon og Louise kommer hverdagens mange udgifter som en overraskelse for ham. Også han må få økonomisk støtte af kommunen, men da han mister sit job, er han nødsaget til at flytte hjem igen. Chris og Mehmet's konflikter med deres nærmeste voksne gør, at de står meget alene med de udfordringer, de møder. Hvor Mehmet oplever, at de hårde erfaringer, han har gjort sig, har ført ham tættere på sin familie, bliver Chris stadig mere isoleret. Hun er ikke alene økonomisk udfordret, hendes mangel på støttepersoner og indhold i hverdagen, driver hende i retningen af en depression.

De unge har dermed konkrete udfordringer relateret til overhovedet at finde steder at bo, og det kræver tid at finde en passende bolig. Unge, som Chris og Mehmet, hvor beslutningen om at flytte ikke er planlagt over længere tid, kan derfor nemt ende i situationer, hvor økonomien ikke kan hænge sammen. En anden konkret problemstilling er, at unge, der bryder med deres

familie omkring selve flytningen, som vi så med Chris, nemt kan ende uden stabile relationer, der kan støtte dem, når livet opleves som vanskeligt.

At balancere forældreinvolvering - for fraværende eller for nærværende

Fælles for Sofie, Mehmet og Chris er, at konflikter med forældrene er med til at accelerere flytteprocesserne, og deres flytning derfor er præget af spontanitet frem for planlægning. Sofie har i længere tid haft et anstrengt forhold til sine forældre, som hun føler involverer sig for lidt emotionelt i hendes liv og i stedet kompenserer med økonomisk støtte. Dette mønster træder endnu tydeligere frem efter flytningen, hvor hun i langt højere grad har brug for forældrenes penge til at leve det liv, hun gerne vil, mens hun på den anden side ville ønske, at hun var økonomisk uafhængig af dem. Den anstrengte forældrerelation er i Chris' tilfælde yderligere intensiveret. Hendes mor er død, og hendes far og stedmor forstår hende ikke. Chris har svært ved at håndtere sin relation til sin far, da hun på den ene side savner at være sammen med ham og på den anden side skændes med ham, når de endelig ses. Konsekvensen for Chris er, at hun i sin flytteproces står meget alene og uden voksenkontakt af betydning. Mehmet's forældre er fra starten af imod, at han flytter. Hans længsel efter frihed bryder med den plan, forældrene har lagt for ham, og de mange skænderier bliver for meget for ham. Så da han får muligheden, flytter han uden deres billigelse. Mehmet har imidlertid svært ved at strukturere sin hverdag og kæmper samtidig økonomisk uden forældrenes støtte, og han ender med at flytte tilbage.

I alle tre tilfælde er den manglende forældre støtte problematisk. Det giver sig udslag i følelser af savn og rodløshed, og de unge kæmper både følelsesmæssigt og økonomisk.

Hvor forældreinvolveringen i de tre første tilfælde kan siges at være for fraværende, oplever Louise, Jesper og Simon på hver sin måde, at forældrene til tider fylder for meget. For Louise kommer dette tydeligst til udtryk på selve flyttedagen, hvor hendes kærestes forældre blander sig i indretningen af den nye lejlighed. En indretning, der for hende er tæt knyttet til den selvstændighedsproces, hun har set frem til og planlagt, lige siden de blev enige om at flytte sammen. Louise oplever flyttedagen som grænseoverskridende, og da hendes kæreste ikke deler denne oplevelse, er den tætte involvering fra svigerforældrene samtidig med til skabe en begynn-

dende distance mellem hende og kæresten. Jesper oplever, at hans mor kan hjælpe ham med mange af de dagligdags udfordringer, han møder. Samtidig kan hun have en tendens til at ordne tingene for ham, så han ikke får de nødvendige erfaringer, så han selv kan løse dem på sigt.

For Simon er problematikken en anden. Hans tætte forhold til især sin far, og hans egne tanker om alt det gode, hans forældre har gjort for ham gennem tiderne, materialiserer sig i en bekymring for, om de nu også kan klare sig uden ham. Han er bange for, at faderen føler sig ensom og trist. Han vil derfor gerne være der for sine forældre, sådan som han har oplevet, at de altid har været der for ham. Det betyder, at han oftere tager hjem, og at han konstant har en lurende bekymring i baghovedet.

De unge er på den måde alle påvirket af den relation, de har til deres forældre. Det er ikke i sig selv overraskende. Men vi ser, at selv i de familier, hvor relationerne er stærke, hvor forældrene bakker op om deres børns beslutning om at flytte hjemmefra, og hvor flytningen er præget af forudsigelighed, kan det stadig være svært for de unge og deres forældre at håndtere graden af praktisk og følelsesmæssig involvering. Stadigvæk er det dog manglende forældreinvolvering, der resulterer i flest udfordringer for de unge. I disse tilfælde får unge som Chris, Sofie og Mehmet ikke deres behov for kontakt, støtte og omsorg dækket. De må søge hjælp og støtte i overgangen til voksenlivet hos andre voksne end deres forældre. Fx tager Mehmet initiativ til at få hjælp fra kommunen og til at finde lejlighed selv. Han udviser altså en større handlekraft end eksempelvis Jesper, men får samtidig truffet en række valg, der presser ham økonomisk.

At få økonomien til at hænge sammen - forudsætninger og bevidsthed

De økonomiske forudsætninger for at skabe et hjem og en hverdag er vidt forskellige for de seks unge. Sofie har trods en relativ høj husleje ikke økonomiske problemer, idet hun både har en opsparing og får en del faste udgifter betalt af sine forældre. Det er dog en tryghed, der er forbundet med et vist ubehag, da hun så snart som muligt ønsker at være uafhængig af sine forældre. Louise og Simon har også begge forberedt sig til livet som udeboende ved at spare op. Samtidig har de begge en økonomisk bevidsthed, der viser sig gennem økonomisk fornuftige huslejer, forskellige typer af konti til forskellige formål, med henblik på at skabe overblik, og de foretager

billige indkøb. Begge har de desuden forældrenes økonomiske støtte, som når Louise tager med sine forældre med i Bilka på deres regning. Andre unge, såsom Jesper, har en opsparing til at supplere sin lærlingeløn, så med den og fast arbejde er han i den forstand selvkørende økonomisk. Der er altså her tale om unge, der økonomisk set har gode forudsætninger for at klare sig, og som qua enten forældre støtte, økonomisk bevidsthed eller fast arbejde ikke oplever økonomiske udfordringer.

Chris og Mehmet kæmper derimod begge med at få tingene til at hænge sammen. Uden kommunens hjælp havde det ikke kunnet lade sig gøre for Chris at bo ude overhovedet, og på trods af at hun modtager offentlig støtte, løber det kun lige rundt for hende. Hun har desuden lånt penge af sin far, som hun har et turbulent forhold til. Mehmet tilhører den gruppe af unge, der bliver overrasket over, hvor mange udgifter et liv som udeboende byder på. Hans spontane flytning har gjort, at han sidder dyrt, og et lån fra kommunen redder ikke hans økonomi, da hans faste indtægtskilde i form af jobbet i supermarkedet forsvinder. Mehmet er derfor tvunget af økonomiske årsager til at flytte hjem igen. Det har dog været en lærerig oplevelse for Mehmet at være udeboende, det har forberedt ham til næste gang, han skal flytte hjemmefra, men også givet ham større forståelse for forældrenes opgaver i barndomshjemmet.

Portrætterne dækker overordnet de tre grupper af unge med økonomiske forudsætninger, vi tidligere i bogen har præsenteret. Der er dem, som Sofie, der oplever at have rigeligt med penge, og som får økonomisk støtte af forældrene. Der er de unge, som Louise og Simon, der er yderst økonomisk bevidste og som derfor tænker meget over, hvordan de skal prioritere at bruge deres penge. Endelig er der unge, som Mehmet, der ikke får økonomisk støtte af forældrene, og som bliver meget overraskede over, hvad det koster at bo alene, og derfor ender med at må flytte hjem igen i mangel på penge, hvis de ellers har den mulighed.

At skabe en hverdag - for meget og for lidt indhold

Alle de seks unge mennesker har i varierende grad udfordringer med at skabe en sammenhængende og struktureret hverdag. Det at have styr på hverdagens pligter, såsom rengøring, opvask, tøjvask og madlavning, er tæt forbundet med følelsen af at skabe sig et hjem, og med de unges voksende selvstændiggørelse. Samtidig leder de efter en balance mellem deres

egne mere eller mindre bevidste standarder og den nyvundne frihed fra kulturen i det hjem, de er flyttet fra. De unges forestillinger bliver sat på prøve, da de også ofte skal passe et nyt studie ind, nye bekendtskaber, lære en ny by at kende osv. I visse tilfælde opstår der omvendt en tomhed, når unge flytter og ikke formår at skabe et netværk eller igangsætte en uddannelse. Udfordringen bliver dermed at skabe en hverdag, hvor der hverken er for meget eller for lidt indhold.

Simon, Jesper og Sofie er eksempler på unge med høje standarder for, hvordan deres hjem skal tage sig ud, og som er udfordret med at finde tiden til at leve op til dem. Simon føler sig slet ikke hjemme, før hans forældre kommer og hjælper ham med at gøre grundigt rent i, hvad han betegner som et bombet lokum. Også Jesper har udfordringer, da han oplever, at han ikke kan leve op til de standarder, han selv har for, hvor rent han mener, der bør være i hans hjem. En del af denne udfordring bunder i overraskelse over, hvor meget han selv roder. Det bliver yderligere styrket af, at hans venner nu kommer hjem til ham, og at de både hygger, men også roder. Fælles for de to er altså, at den frihed, de oplever til at være sociale uden voksnes indblanding, medfører en række pligter, som de kæmper med at udføre tilfredsstillende i forhold til egne standarder. Sofie har også høje standarder, hvilket tydeligt træder frem i hendes forsøg på at gøre måltiderne i hendes nye hjem til en social aktivitet. Det viser sig også at være udfordrende at gennemføre i praksis. Omvendt oplever Jesper, at han efter en lang arbejdsdag knap har kræfter til at lave og spise andet end rugbrødsadder, hvilket irriterer ham.

Simon, Sofie og Jesper har alle meget indhold i deres hverdag og skal både håndtere arbejde/uddannelse og fritidsinteresser, hvorfor hverdagens pligter og gøremål bliver uoverskuelige. De oplever, at de må gå på kompromis med de standarder, de har. Det er ekstra udfordrende, at den uoverskuelige hverdag kun ser ud til at intensiveres yderligere, efterhånden som flere muligheder trækker dem i flere retninger. Mest markant er Sofies udfordringer med at få hverdagens mange gøremål til at gå op. Hun har fysiske symptomer på en stresset hverdag, bl.a. i form af søvnproblemer, og føler sig som følge heraf kronisk træt. Hendes forskellige ideer, til hvordan hun kan håndtere studier, arbejde og sit sociale liv, hjælper hende ikke til at opnå en bedre balance. Hendes 'kl. 18-regel' har hun svært ved at overholde, og hun holder op med at træne. Lægens råd om at blive bedre til at slappe af, har hun svært ved at omsætte til praksis.

I den modsatte ende af skalaen kæmper Chris med lange og indholdsløse dage. Uden job eller studie har Chris svært ved at skabe struktur i hverdagen, og dagene alene i lejligheden giver hende tankemylder og aktualiserer gamle traumer. Paradoksalt nok medvirker den megen fritid til, at Chris har svært ved at overskue simple huslige pligter som oprydning og tøjvask. Hun mangler noget at stå op til, og hendes kaotiske flytteproces er noget, hun fortsat bearbejder, mens dagene flyder ud i hinanden.

Selv om hverdagens pligter kan synes som mindre udfordringer, er det at have et rent hjem og at spise godt væsentlige aspekter, når unge skal skabe deres eget hjem. Det er forbundet med stor utilfredshed, hvis ikke de unges forestillinger om madsituationen eller rengøringsstandarder bliver mødt, og for stor afhængighed af forældrenes hjælp bliver kædet sammen med mindre ansvarlighed.

På trods af de forskellige måder som de unge har udfordringer med hverdagens gøremål på, oplever både de unge, der har for lidt tid, og dem, der har for meget, at miste orienteringen i løbet af den første periode som udeboende. I visse tilfælde kan en ubalance i for lidt og for meget indhold i hverdagen, føre til en række fysiske og psykiske symptomer relateret til stress og depression.

At etablere og vedligeholde fællesskaber - relationer i forandring

I alle ungeportrætterne træder dilemmaer i forhold til at etablere og vedligeholde sociale relationer frem. Mehmet kæmper med at finde plads til sine venskaber og samtidig indpasse sig som ung mand i sin familie. For Simon er udfordringen mest knyttet til det sociale. De nye studiekammerater i Aarhus fylder så meget, at han bekymrer sig om, hvorvidt det går ud over hans studieindsats. Samtidig fylder Simons tilknytning til de gamle venskaber i København og ikke mindst sine forældre så meget, at han hele tiden skal balancere tiden mellem de to lokationer: Aarhus og København. På trods af en vellykket studiestart og masser af nye bekendtskaber, er han derfor stadig i tvivl om sit valg af studieby.

Louises tætteste relation er udfordret af den nye hverdag, hvor hende og kæresten går tæt op ad hinanden hver eneste dag. Sofie forsøger at skabe det familiefællesskab, hun længes efter, med sine samboende veninder, men hun bliver ofte skuffet. Det er ikke så nemt, da hendes veninder pri-

oriterer nye bekendtskaber, og hun samtidig kæmper med at finde tiden. De familiemæssige problemer, som Chris havde før, og i forbindelse med sin flytning, opleves også tydeligt som udeboende, idet hun nu har meget mere tid alene til at spekulere over dem. Chris repræsenterer en gruppe af unge, der oplever mistrivsel før deres flytning, og som oplever, at denne mistrivsel kun øges, i takt med at de lever mere isoleret og dermed ensomt.

Når unge flytter, forandrer deres nære relationer sig, samtidig med at nye skabes, og de fællesskaber, der er med til at definere deres identitet, er i opbrud. For flere unge opleves disse forandringer som yderst udfordrende og er samtidig noget af det, de selv går mest op i. Dilemmaet opstår ofte i spektret mellem at etablere nye fællesskaber og samtidig holde fast i gamle. For visse unge er dette fællesskab deres familie, og for andre handler det mere om vennekredsen.

For Sofie repræsenterer måltidet en mulighed for at dele hverdagen med dem, man bor sammen med. Måltidet er en social begivenhed, hvor hun kan knytte tættere bånd. Hvor Sofie forsøger at skabe et nyt fællesskab omkring maden, holder Simon fast i sin familierelation, når han over madlavningen sender en *snap* til sin far. Simon kæmper samtidig med at finde balancen mellem de nye studiekammerater og det velkendte samvær med de gamle venner fra København. Jesper oplever omvendt, at mange af vennerne er flyttet til større studiebyer, mens han er blevet boende i lokalområdet. Det gør det nemmere for ham at bevare en tæt kontakt til sin familie, men det betyder omvendt, at han må gøre en større indsats for at holde fast i de gamle venner. Louises tætte relationer til venner og familie er i forandring som en konsekvens af den nye måde, hun bor på. Samværet med kæresten og veninderne er på forskellig vis udfordret, hun har svært ved at finde plads til sig selv, og ligesom for Simon og Jesper føles hendes gamle netværk som lidt for langt væk.

Når de unges relationer ændrer sig, kommer det følelsesmæssigt til udtryk på forskellige måder. Det kan være i form af dårlig samvittighed, frygt for at gå glip af noget, tvivl om dybden af en relation eller skuffelse over, at det nye liv som udeboende ikke byder på de dele af fællesskaber, der er vigtigst for den unge. Måden, hvorpå de unge flytter hjemmefra, er i høj grad med til at definere deres ønsker og behov om at etablere nye fællesskaber. De unge bruger meget af deres energi på at afsøge potentialerne i nye fællesskaber og længes samtidig efter det velkendte og mindre udmat-

tende samvær med dem, de allerede kender godt. Det er en balance, som er svær at finde for mange unge, og som samtidig opleves som ekstrem vigtig.

3.3 Opsamling

I de seks ungeportrætter har vi i dette kapitel forsøgt at tegne et kondenseret og systematisk billede af de mange komplekse processer, der kendetegner unges overgange fra hjemme- til udeboende. Vi har forsøgt at fremdrage de overordnede linjer i disse overgange samt at identificere nogle af de udfordringer, der knytter sig til dem. Vores forhåbning er, at Sofie, Simon, Louise, Chris, Mehmet og Jesper derved har bidraget til at tydeliggøre og skabe et overblik over nogle af de forskelle og ligheder i unges flytteprocesser, der tegner sig i vores empiriske materiale.

I alle portræterne har vi således undersøgt en række forhold og tema-tikker, som går igen i de unges fortællinger om deres flytteprocesser, men – som portræterne også viser – fylder og håndteres på yderst forskellige måder hos forskellige unge i materialet. Samlet set tegner der sig nogle udfordringer, som vi ligeledes har skitseret. De går, som vist, på så forskellige ting som at finde et sted at bo, at balancere forældrenes involvering i flyt-teprocessen, at få økonomien til at hænge sammen, at skabe sig en hverdag og at etablere og skabe og vedligeholde fællesskaber.

I bogens afsluttende kapitler vender vi både tilbage til disse udfordrin-ger og til portræterne af Sofie, Simon, Louise, Chris, Mehmet og Jesper. Dels i kapitel 13, hvor vi tegner et billede af nogle af de aktører og organisa-tioner, som arbejder med nogle af disse udfordringer, og hvad vi som sam-fund kan gøre for at blive bedre til at adressere dem. Dels i kapitel 14, hvor vi undersøger samspejlet mellem de overgangsprocesser, som portræterne illustrerer, og de bredere samfundsmæssige betingelser og udviklingstræk, der i disse år sætter sig igennem i ungdomslivet.

Nu vil vi imidlertid zoome ind på en række forskellige nedslag i unges flytteprocesser, hvor vi vil stifte nærmere bekendtskab med de unge, der ligger til grund for portræterne: De 36 unge, vi har interviewet i forbindelse med bogen, samt de unge, vi har mødt på fortælleworkshops rundt omkring i landet. Første nedslag handler om unges motiver for at flytte hjemmefra.

Din flyttehjemme fra-oplevelse kan vi bruge til at hjælpe andre.
Kan du huske noget fra dengang du flyttede hjemme fra, da dine børn
flyttede hjemme fra eller står du selv, som ung, midt i flytterod?
Så del her et par ord:

Brug dine forældre, men lad dem
ikke overtage. Du bestemmer hvor
meget og hvornår dine forældre skal
være en del af dit liv, og hvad
de må blande sig i.
Søg råd men tag dine
egne beslutninger

Brug dine forældre, men
lad dem ikke overtage. Du
bestemmer hvor meget
og hvornår dine forældre
skal være en del af dit liv,
og hvad de må blande
sig i. Søg råd men tag
dine egne beslutninger.

Min ældste datter
flyttede hjemme fra
4 mdr. siden. Jeg er
meget opmærksom på
altid at ta' telefonen, når
hun ringer, og gi' hende
den tid hun behøver for
at snakke. Også selvom
jeg har travlt og er på
vej ud af døren. Giv tid!

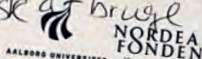
Din flyttehjemme fra-oplevelse kan vi bruge til at hjælpe andre.
Kan du huske noget fra dengang du flyttede hjemme fra, da dine børn
flyttede hjemme fra eller står du selv, som ung, midt i flytterod?
Så del her et par ord:

Min ældste datter flyttede hjemme fra
for 4 mdr. siden. Jeg er meget
opmærksom på altid at ta' telefonen,
når hun ringer, og gi' hende den
tid, hun behøver for at snakke.
Også selvom jeg har travlt og er på
vej ud af døren. Giv tid!

Din flyttehjemme fra-oplevelse kan vi bruge til at hjælpe andre.
Kan du huske noget fra dengang du flyttede hjemme fra, da dine børn
flyttede hjemme fra eller står du selv, som ung, midt i flytterod?
Så del her et par ord:

Min mor klamrede sig til mit ben,
da jeg stod med flyttekasserne og
nægtede at lade mig gå. Jeg ville
ønske at jeg havde åbnet dialogen
meget tidligere eller at andre havde
gjort det for mig. → Husk at skrive
dig op tidligt! og Husk at bruge
dit netværk!

Min mor klamrede sig til
mit ben, da jeg stod med
flyttekasserne og nægtede
at lade mig gå. Jeg ville
ønske at jeg havde åbnet
dialogen meget tidligere
eller andre havde gjort det
for mig. → Husk at skrive
dig op tidligt! Og husk
at bruge dit netværk!

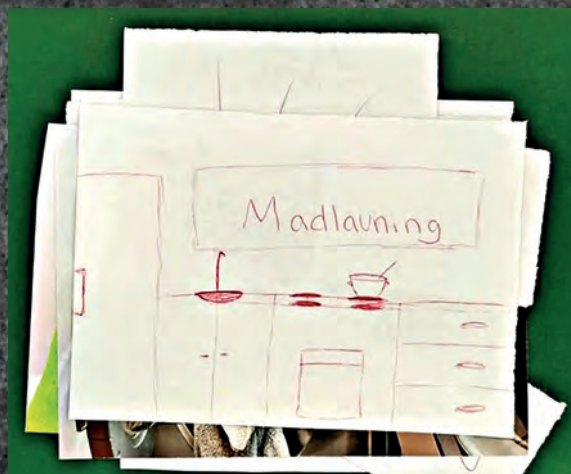

Det tager tid at vænne sig til en
fornytt tilværelse uden vanterammer

Man kommer nemt til at ta' mange ting for givet når man
bor hjemme..

Savn

LAV EN MADGRUPPE!

Kilde: Billeder fra film produceret
af unge på fortælleworkshops

4

Grunde til at flytte

Unge har forskellige grunde til at flytte hjemmefra. Mange flytter, fordi de skal påbegynde et studie i en anden del af landet. Andre flytter, fordi de pludselig får tilbudt et værelse, de simpelthen ikke kan sige nej til. Og atter andre flytter pga. konflikter med forældrene, der gør det svært for dem at blive boende hjemme.

I dette kapitel tegner vi et billede af de forskellige motiver for at flytte hjemmefra, der træder frem blandt de 36 unge, vi har interviewet i forbindelse med bogen, samt de unge, vi har mødt på de fortælleworkshops, vi sideløbende har gennemført. Kapitlet er det første af en række nedslag i bogen, hvor vi går helt tæt på forskellige dele af de unges flytteprocesser. Kapitlet viser, at de unges motiver for at flytte hjemmefra er mangeartede og komplekse, hvilket hænger sammen med, at deres livssituationer og fremtidsperspektiver ligeledes er mangeartede og komplekse (Roberts 2013).

Ikke desto mindre er der nogle motiver, som går igen i de unges fortællinger: Mange unge har således en praktisk grund til at flytte, når de begynder på en videregående uddannelse, da de ellers skulle pendle gennem det halve land for at nå frem til deres uddannelse eller læreplads. Men kapitlet viser også, at praktiske grunde væves sammen med normative forestillinger om 'det gode ungdomsliv' i de unges fortællinger. Eksempelvis er der en stærk normativ forestilling om, hvor gammel man bør være, når man flytter hjem-

mefra, og at man på netop dette alderstrin har opnået den nødvendige modenhed. Der er imidlertid også unge, som afviger fra denne norm. Det kan fx handle om unge, der bliver smidt ud hjemmefra, eller om unge fra familier, hvor forældrene presser dem til at blive boende hjemme i længere tid.

I kapitlet tegner vi først et billede af de unge, hvis motiver for at flytte hjemmefra i vid udstrækning følger normen. Disse unges flytninger har i vid udstrækning en forudsigelig og planlagt karakter. Derefter følger en beskrivelse af unge, hvis motiver for at flytte hjemmefra på forskellig vis afviger fra normen. Her spiller tilfældet i højere grad ind, og for nogle af disse unge er flytningen et forsøg på at flygte fra en akut krise i forældre-hjemmet. Relationen til forældrene spiller i det hele taget en betydningsfuld rolle i de unges motiver for at flytte hjemmefra, og vi ser afslutningsvis på, hvordan det ser ud fra forældrenes perspektiv.

4.1 Uddannelse som motiv for at flytte

De unge, hvis flytning har en forudsigelig eller planlagt karakter, flytter ofte for at få adgang til en videregående uddannelse eller en læreplads. Som regel starter disse unges fortællinger med det upraktiske i at bo langt fra det sted, hvor de skal uddanne sig. Christine på 21 år er eksempelvis flyttet fra en mindre provinsby med begrænsede uddannelsesmuligheder til København for at læse på universitetet. Hun fortæller:

Det er primært pga. studie. Fordi der er ret langt til Københavns Universitet fra Nykøbing. Altså, man kan godt. Der er nogen, der pendler og kan få det til at fungere, men det gider jeg ikke rigtig at bruge min tid på.

Vores interviews er fulde af unge, der ligesom Christine flytter fra mindre byer til større byer for at påbegynde en videregående uddannelse eller starte på en læreplads. hvilket svarer til anden forskning på området, der viser, at hver tredje ung i Danmark flytter hjemmefra for at studere (EVA 2019). Der er imidlertid også unge, der flytter fra hovedstaden til provinsen for at få adgang til uddannelse. På spørgsmålet om hvorfor Hans på 21 år flytter fra København til Aarhus, svarer han:

Nu havde jeg ligesom haft to år efter gymnasiet, så jeg tænkte, 'nu skal jeg i gang med at læse'. Og hvis det krævede, at jeg skulle flytte ... så måtte jeg jo tage det med.

For enkelte af de unge, vi har interviewet, betyder uddannelse, at de må flytte allerede efter folkeskolen. Det gælder de unge, der kommer fra øer og yderområder, hvor der ikke findes nogen ungdomsuddannelser. Sofie på 17 år, der er født og opvokset på en lille ø, er flyttet til fastlandet for at gå på gymnasiet. Hun fortæller om de unge øboeres måde at flytte på:

Det har været helt kutyme, at når man har set folk til sidste skoledag, og de har stået på scenen, så vidste man; nu flytter de allesammen fra Ærø [...] Og så er årgangene ligesom bare flyttet af øen sådan en efter en. Så det var helt naturligt, det har vi jo vidst, lige siden vi begyndte i skole.

Som Sofie siger, flytter hele årgangen efter 9. klasse. Det er et vilkår, som alle indretter sig efter, og som udgør en fælles norm om, at 'sådan gør man her'. Men når de unge øboere møder unge eller voksne fra andre steder, bliver de konfronteret med, at denne norm strider mod flertallets. "De synes jo, det er mega mærkeligt", som 17-årige Sigrid fortæller, "folk har altid virkelig mange spørgsmål".

Uddannelse kan imidlertid også være et argument for at blive boende hjemme. Enkelte af de unge, som bor tæt på deres uddannelser i de større byer, vælger at blive boende hos deres forældre i en kortere periode, efter de er startet på en videregående uddannelse. Det er tilfældet med Ask på 22 år, som bor hjemme det første semester, han læser på universitetet. "Jeg tænkte bare, det var at gøre det lidt nemmere at starte herude (på studiet, red.), så jeg ikke havde en masse andre ting at se til samtidig".

Selv om de fleste af de unge, vi har interviewet, glæder sig til at flytte, er det udfordrende at påbegynde en videregående uddannelse og flytte samtidig, og Ask vælger at tage én udfordring ad gangen – først uddannelse, og når den første turbulente tid er overstået, så flytte.

Det kan især være forbundet med udfordringer at flytte pga. uddannelse, hvis man er i tvivl om sit uddannelsesvalg. Som vi allerede har set, flytter Hans fra København til Aarhus for at læse. Det er i sig selv svært

for ham at forlade hovedstaden, og det bliver ikke lettere af, at han ikke er sikker på, han har valgt den rigtige uddannelse:

Nu havde jeg ligesom alt i København. Så altså, jeg havde det da sådan lidt blandet med at starte på en ny uddannelse. Og en ny uddannelse, som man jo ikke rigtigt ved overhovedet på forhånd, om er den rigtige. Så jeg gik selvfølgelig og tænkte, 'hvad er det, jeg har gang i'. Men måtte jo alligevel bare være sådan, 'nu er det det, jeg gør [...]'. Det [at flytte, red.] var jo en nødvendighed for at studere, kan man sige.

Hvis man flytter gennem det halve land for at studere, skal man helst være sikker i sin sag, og det er Hans ikke, hvilket skaber tvivl og ambivalens i forhold til flytningen, som han dog ender med at gennemføre. En sådan tvivl og ambivalens ses også hos 17-årige Sofie, som vi mødte ovenfor. I en *mobile probe* skriver hun følgende til os:

Jeg overvejer tit, om det virkelig er det værd at flytte så langt væk for at tage en uddannelse, man egentlig ikke er 100 % sikker på er ens levevej.

Ligesom Hans og Sofie føler Rasmus på 23 år tvivl og ambivalens i forhold til sin flytning fra Sjælland til Aarhus. Det skyldes dog ikke, at han er i tvivl om sit studievalg, men at han er bekymret over at efterlade faren alene i barndomshjemmet:

Han har været meget alene, tror jeg, og det har jeg været lidt nervøs for, tror jeg, da jeg flyttede. At jeg ikke var hjemme, ikke? Ikke fordi jeg skulle kompensere for min mor, men ligesom bare for at min far ikke skulle være alene i et stort hus.

Når Rasmus trods bekymringen over faren gennemfører flytningen, skyldes det bl.a. et råd fra hans ældre søster, der giver udtryk for, at faren ville blive "tosset over, at jeg prioriterede ham frem for mine fremtidsplaner, ikke? Så det har jeg ikke gjort". Uddannelse er vigtigt og afgørende at flytte efter – det er der stor enighed om blandt både de unge og de forældre, vi

har interviewet. Hvis den unge, som det er tilfældet med Rasmus, er sikker i sit uddannelsesvalg, og uddannelsen indebærer en flytning, er det således et motiv for at flytte, der i vid udstrækning overtrumfer den tvivl og ambivalens, flytningen i øvrigt måtte være forbundet med.

4.2 Alder og modenhed som motiv for at flytte

Det er ikke kun uddannelse, der fylder som motiv i de unges fortællinger om forudsigelige og planlagte flytninger. Hovedparten af de unge, vi har interviewet, giver således udtryk for, at det er 'naturligt' at flytte hjemmefra, når man er i starten af 20'erne (Farrugia & Wood 2017). "Det gør alle", som en af de unge udtrykker det. Flere af de unge taler om 21 år som den alder, hvor man *bør* flytte, hvilket svarer til gennemsnitsalderen for at flytte hjemmefra i Danmark (Danmarks Statistik 2018). Sofia finder det eksempelvis helt afgørende *ikke* at blive boende hos sin mor, efter hun er fyldt 21 år:

Det vil man bare gerne undgå. Altså, der er et eller andet med, at du er flov over at bo hjemme. Det er jo fint, når du går i gymnasiet og sådan noget, men så skal man også bare rykke ud, føler jeg. Jeg synes, det var meget pinligt, når folk spurgte.

At det er "pinligt" for Sofia at bo hjemme, efter hun er fyldt 21 år, hænger sammen med, at de unge i den alder forventes at være nået til et stadie i deres personlige udvikling, hvor de oplever et behov for selvstændighed. Det ses eksempelvis i dette citat fra Daniel på 20 år, der beretter, at hans aldersbetingede behov for selvstændighed gør det svært for ham at bo sammen med sine forældre:

Jeg tror ikke, det handler om noget ekstraordinært eller noget. Jeg tror bare, det er sådan et standard mini-opgør, man nu har, når man bliver 20 år gammel. Det er naturligt, når man bliver 20 år. Så har man brug for at have en selvstændighed.

Sebastian på 20 år fremhæver ligeledes sit aldersbetingede behov for selvstændighed som et motiv for at flytte hjemmefra. Det er tid til at kaste det

gamle liv over bord og bevæge sig ind i en ny livsfase, hvor han i højere grad selv styrer slagets gang:

Nu synes jeg, at det var på tide. Jeg var jo 20 år gammel, og nu synes jeg, at der skulle ske noget nyt. Der skulle prøves noget nyt, i stedet for at gå rundt i det samme. Jeg synes, jeg var moden nok og klar til at kunne klare mig selv.

For nogle unge forstærkes det aldersbetingede behov for selvstændighed af, at de har prøvet at bo ude i forbindelse med rejser, efterskoleophold, højskoleophold m.v. Det har modnet dem og givet dem smag for livet som udeboende, og det opleves som et tilbageskridt at flytte hjem til forældrene igen. Det gælder eksempelvis Jesper på 20 år:

Jeg er kommet hjem fra min jordomrejse, hvor jeg har været fri 24/7, og så kommer man herhjem, og så skal man til at se sine forældre igen. Så man ikke kan gøre, hvad man vil, og det savner jeg meget. Hvis man lige vil have en tøs med hjem, eller hvis man vil sidde og drikke en aften i hverdagen, så behøver man ikke at sige det til sine forældre.

Det opleves som begrænsende at flytte hjem igen, når man som Jesper har prøvet at bo ude i et stykke tid. De midlertidige flytninger – hvad enten det er i form af rejser, efterskole eller højskoleophold – synes hermed at fungere som en form for glidende overgang mod at flytte mere permanent hjemmefra. I denne fase høster de unge en række erfaringer, der modner dem og forstærker det behov for selvstændighed, som under alle omstændigheder forventes at indfinde sig i starten af 20'erne. Her er det Mads på 21 år, som fortæller:

Jeg følte, at jeg i en lang periode havde lavet alle mulige andre ting og derfor lidt havde skubbet hjemmet væk fra mig. Ja, det hjem, jeg var vokset op i, havde jeg lidt lagt bag mig. Så tanken om at vende hjem igen, det føltes unaturligt på en eller anden måde, hvis det var det, der ligesom blev enden på højskoleop-

holdet [...] Man kan måske godt se det sådan, at de ting, jeg la-
vede i mit sabbatår, hvor jeg ikke var hjemme, var et springbræt
til, at jeg faktisk skal have en permanent bolig, væk hjemmefra.

Mads oplever det som "unaturligt" at flytte hjem til sine forældre igen efter
højskoleopholdet. Han beskriver metaforisk, hvordan erfaringerne fra sab-
batårene har fået ham til at 'vokse ud af hjemmet' og til at 'skubbe det fra
sig'. Mads har allerede erfaringer med den selvstændighed, de unge under
alle omstændigheder får behov for i starten af 20'erne, og han synes nær-
mest at være overmoden i forhold til at bo hjemme.

På vores fortælleworkshops er ophold på efterskoler, højskoler osv. også
omdrejningspunktet i en række fortællinger om at blive mere afklaret og
parat til at flytte hjemmefra. De unge fortæller her om opholdene som en
slags mellemstationer, hvor de får en række personlige erfaringer, der gør
dem i stand til at træffe mere nuancerede valg og få flere perspektiver på til-
værelsen. Som eksempelvis Jeppe på 21 år, der i sin film fortæller, at han tog
på højskole netop for at blive mere flytteklar og for at vænne sig til tanken
om at bo selv.

Selv om det aldersbetingede behov for selvstændighed står stærkt i de
unges fortællinger, og hovedparten oplever at være tilstrækkelig modne, er
det ikke alle unge, der når at flytte, inden de når de magiske 21 år. Det er
dog ofte forbundet til en slags forkerthedsfølelse at blive boende hjemme.
En af de interviewede unge, Georg på 22 år, oplevede på et tidspunkt at
være den eneste i sin aldersgruppe, som var tilbage i lokalområdet. Han
fortæller, at "så følte jeg mig sgu lidt sådan den eneste tilbage deroppe".
Den situation befinder Jimmy på 21 år sig fortsat i, og han fortæller, at det
skaber en oplevelse af 'at stå stille', hvilket yderligere understøttes af, at
han heller ikke er gået i gang med en uddannelse:

Noget, jeg især kan mærke i det her halve år, det er jo, at man
føler ligesom, at man kan se rundt omkring blandt ens kam-
merater og venner. Der er nogen, der er tre semestre inde på
en bachelor eller nogen som ... ja, har rejst alle mulige steder
hen ... Det dårlige er jo, at man står lidt stille. Selvfølgelig ud-
vikler man sig, men man står lidt stille, samtidig med at man

kan se andre flytter og vokser på en anden måde. Det, synes jeg, har været lidt svært.

Oplevelsen af at stå stille, mens alle andre bevæger sig, er vanskelig at håndtere for de unge, som er vokset op og blevet unge i en tid, hvor stadig fremdrift og udvikling er idealet for ungdomslivet (Madsen 2018), og stilstand er et modbillede, man så vidt muligt forsøger at distancere sig fra (Ehrenberg 2010; Pedersen 2016). Hovedparten af de unge ender da også med at flytte, når oplevelsen af stilstand har været et stykke tid. Det er dog ikke alle de unge, der oplever at have det valg.

I en af vores fortælleworkshops slår Mahmoud på 20 år det tema an, idet han fortæller, at "der er forskel på normer. I min kultur flytter man typisk, når man er gift". Og for nogle af de unge, vi har interviewet, indebærer det ligefrem, at de må blive boende hjemme imod deres egen vilje. Det gælder eksempelvis Cecilia, der trods sine 23 år stadig bor hjemme. Hun er født og opvokset i Danmark, men har forældre med udenlandsk baggrund. Det indebærer ifølge Cecilia en særlig kultur, i forhold til hvornår og hvorfor man flytter hjemmefra som ung:

Det at flytte hjemmefra har ikke altid været acceptabelt, medmindre du blev gift [...] Hvis jeg siger noget om at flytte hjemmefra, så ville jeg få at vide, at 'det skal du ikke, og det går ikke. Du kan bo her til, du er færdig med dit studie, fordi det er nemmest for dig. Det koster ikke noget. Det er bedst'. Dermed sagt, hvis du bor et andet sted end under det her tag, så kan vi ikke holde øje med dig.

Mens de fleste unge fortæller, at deres forældre støtter dem i ønsket om at flytte hjemmefra, når de er i starten af 20'erne og skal påbegynde en uddannelse, oplever en minoritet af de unge, ligesom Cecilia, at deres forældre modarbejder dette ønske og forsøger at få dem til at blive boende hjemme. Nogle af disse unge fortæller om forældre, der bare har svært ved at give slip på deres børn, fordi de er meget knyttet til dem. Andre unge fortæller om forældre, der kommer fra en anden kultur, hvor det er normen, at unge først flytter, når de gifter sig. Det er tilfældet for Cecilia, der længe har væ-

ret frustreret over sin situation. Dels har hun læst på et studie i tre år, som hendes mor har valgt for hende, dels er hun blevet boende hjemme, selv om hun føler sig begrænset og kontrolleret af forældrene. Efter en længere proces får Cecilia langt om længe samlet sig mod til at droppe ud af studiet og rejser til Canada som au pair. Hun er nødt til at rejse langt væk for at kunne forlade forældrehjemmet, og det at blive au pair i Canada er den mulighed, hun øjner, for at kunne gøre det.

Ergül på 23 år er i en lignende situation, men her ender det ikke med et opbrud, hvor hun føler sig nødsaget til at flytte langt væk. Hendes forældre er noget forbeholdne over for, at hun flytter hjemmefra, og det er først efter en lang forhandlingsproces, hun får mulighed for at flytte sammen med sin søster i en lejlighed nær forældrene. Et af de argumenter, som Ergül bruger for flytningen, er, at hende og søsteren har svært ved at få ro til at studere i en lejlighed med en stor familie og lidt plads.

Vi flyttede allermest grundet det, at vi havde pladsmangel derhjemme og også det her med, at vi har små søskende, så at man ligesom kunne have noget arbejdsro og bare det, at hvis man har alenetid eller venner på besøg eller andet, at man ikke hele tiden skulle tænke på, resten af familien også var der. Så for at få det der frirum til os selv, så flyttede vi ud sammen.

4.3 Muligheder og netværk som motiv for at flytte

Unge flytninger er ikke altid motiveret af uddannelse og alder. Beslutningen om at flytte hjemmefra kan også komme pludseligt og spontant. Det gælder bl.a. for de unge, hvor der opstår en unik mulighed i deres sociale netværk, som de ikke kan takke nej til (Roberts 2013: 6). Sune på 18 år flytter således hjemmefra, mens han går i 2. g, fordi han gennem en ven får adgang til en lejlighed centralt beliggende i København. Her kan han og vennen bo gratis til gengæld for trappevask:

Altså, man kan få arbejdet, hvis man bor i foreningen og er 18 år og ønsker lejligheden. Og det ønskede vi. Og i og med hans far boede her, så kunne vi gøre det den vej igennem. Alt-

så, det var en helt unik mulighed. Jeg tror egentlig ikke, at jeg var flyttet hjemmefra, hvis det ikke havde været for den mulighed [...]. Men så opstod den mulighed, og så tænkte jeg: 'Det gør jeg'.

Som det fremgår af citatet, bor vennens far i den andelsforening, der ejer ejendommen, som de to drenge flytter ind i, og det er faren, der skaffer dem lejligheden. Tilsvarende har Martin på 20 år en ven, hvis far har købt et hus, som hans søn får lov til at leje sammen med tre af sine venner, herunder Martin. Godt nok havde Martin tænkt en smule på, at han gerne ville flytte på et tidspunkt, men det er først, da venen spørger, om han vil flytte ind i huset, at han handler på det:

Jeg havde tænkt på det før, men jeg havde ikke rigtig, hvad kan man sige, taget handling. Fordi jeg ikke følte, at det hastede. Jeg havde og har det rigtig godt derhjemme, så det var ikke noget, der hastede. Så opstod muligheden bare, og så greb jeg den.

Hverken Sune eller Martin kommer fra ekstraordinært privilegerede familier, men de har et socialt netværk, hvor forældrene enten har økonomisk kapital eller forbindelser, der kan give deres børn adgang til boligmarkedet. I den forstand er det næppe helt tilfældigt, at det er netop disse unge, der oplever at stå i en situation, hvor de pludseligt og spontant får muligheden for at flytte hjemmefra. Eksemplerne viser samtidig, at de unge har en ulighed i adgangen til boligmarkedet. Det tydeliggøres hos den næste gruppe af unge, der også flytter pludseligt og spontant. Hos dem skyldes det dog ikke, at der opstår en unik mulighed. Disse unge må kæmpe for at finde et sted at bo, men flytter, fordi de simpelthen ikke kan holde ud at bo hjemme længere (Sandlie 2011; Andersen & Kristensen 2003).

4.4 Problemer på hjemmefronten som motiv for at flytte

Flere af de unge, vi har interviewet, flytter hjemmefra for at slippe væk fra et sted, hvor de ikke oplever at høre til eller passe ind. Disse unge befinder sig ofte i vanskelige livssituationer med familier, der er præget af konflikter

og brud, eller skoleliv, hvor mobning og udenforskab er dagligdag. Det er unge, som ofte lever et hverdagsliv fuld af problemer og mistrivsel, og som har et brændende ønske om at komme væk. Her er flytningen hverken planlagt og forudsigelig eller et resultat af en unik mulighed. Der er tale om en løsning på en akut situation, hvor de unge klamrer sig til den første og bedste mulighed, uanset hvor hensigtsmæssig den end måtte være.

Det gælder fx Vincent, der er 20 år gammel og nybagt student, da vi interviewer ham første gang. Vincent har ingen kontakt til sin far, og hans barndom har været præget af flere flytninger og skoleskift, forårsaget af morens skiftende forhold til mænd, som de har boet sammen med en række forskellige steder i Jylland. Da Vincent er 18 år, bliver han smidt ud af en af disse mænd og bor i en periode hos en veninde og dennes familie. Derefter flytter han atter sammen med sin mor og en ny mand i dennes hus et nyt sted i Jylland. Vincents værelse ligger i et anneks i tilknytning til hovedhuset, hvor moderens kæreste, ifølge Vincent, ikke ønsker, at han opholder sig. Efter et stykke tid føler Vincent sig derfor presset til helt at flytte:

[H]an kunne bare ikke se, hvorfor det var, jeg skulle være der, når jeg havde mit eget (annekset, red.). [...] Så han forsøgte lige som at få mig til at hjælpe med at finde en løsning på, hvad vi skulle gøre. Hvor jeg sagde, at, altså, jeg havde lige lidt behov for at tænke lidt over det. Fordi at jeg heller ikke lige vidste, hvad jeg skulle gøre ved det. Så ringede jeg nogle dage efter og sagde, at det bedste nok bare var, at jeg flyttede.

Vincent fortæller, at moren mistrives i forholdet til manden, og at hans uønskede tilstedeværelse skaber yderligere spændinger i deres forhold. Da et familiemedlem fortæller Vincent om et ledigt værelse hos en kvinde i en københavnsk forstad, slår Vincent til, selv om han hverken har planer for uddannelse eller arbejde i hovedstaden. Værelset har kun et tekøkken, og han må ikke få besøg. Vincent betegner selv sin flytning som "en forhatet beslutning, som blev nødt til at ske", selv om det ikke var "den rigtige beslutning". Men han oplever ikke at have andre valg og håber, at flytningen trods alt vil bringe ham nye muligheder.

20-årige Jonas' situation minder på flere måder om Vincents. Jonas' mor er død, og da vi møder ham første gang, er han netop flyttet fra sin far, som

han har et anstrengt forhold til. Jonas fortæller, at han har været 'undertrykt' af faren, hvilket han forklarer på denne måde:

Den måde, min far har opdraget på, det er sådan 'min vej, eller ingen vej'. Altså, der er ikke nogen kommunikation. Hvis jeg siger: 'Jeg synes ikke, at det her fungerer. Det gør mig ked af det, det gør, at jeg har det dårligt'. Så er svaret: 'Nå, så må du jo flytte hjemmefra. Det er ikke mit problem, for du er jo voksen' [...]. Og sådan måske i virkeligheden lidt voldsommere end det [...] Der har ikke været sådan mulighed for dialog.

I modsætning til Vincent har Jonas' planer om at studere, men han er uklar på hvad og hvor. Efter en længere periode præget af megen tvivl melder han sig til et universitetsstudie i en anden del af landet. Kort før studiestart flytter han ind hos en veninde i den nye by, hvor han bor på hendes sofa. På trods af "den her lidt særlige eller knap så gode boligsituation", som Jonas udtrykker det, ser han frem til at flytte fra sin far og "være i fred-agtigt".

En tredje ung mand, der oplever det som vanskeligt at bo hjemme, er Leo på 18 år. Leo, der er transkønnet, har ikke kontakt med sin far efter forældrenes skilsmisse. Og hans mor kan ikke acceptere hans kønsidentitet. Pga. de svære familiemæssige omstændigheder får han hjælp fra det offentlige til at flytte på et kollegieværelse, så snart han er blevet myndig. Om sine grunde til at flytte, fortæller han:

Jeg er transkønnet, og det er også derfor, jeg flytter hjemmefra. Fordi min mor ikke accepterer eller respekterer mit valg i forhold til det. Det er noget grundlæggende i hendes tro, hun mener, det er en synd [...]. Jeg tror, jeg bliver gladere, når jeg flytter hjemmefra og kan finde noget ro [...] Jeg har ikke haft nogen venner hjemme de sidste tre år, fordi jeg ikke har syntes, at det har været rart at vise dem, hvad der sker derhjemme.

Vincent, Jonas og Leo står alle tre i en situation, hvor de ikke oplever at passe ind eller høre til i de familier, de flytter fra. Modsat flere af de unge, vi har mødt ovenfor, som søger selvstændighed og fremdrift, søger de i højere grad et tilhørsforhold og en stabilitet, som de ikke har oplevet derhjemme.

De er relativt alene om deres flytteprocesser, og deres håb er, at de efter flytningen kan finde nogle jævnaldrende unge, som kan blive en ny familie for dem.

Sådan er det ikke med 18-årige Katja, der er flyttet fra en jysk provinsby til Odense. Katja har et tæt forhold til sine forældre, men er flyttet, fordi hun i årevis har oplevet mobning på de skoler, hun har gået på i sin hjemby. På et tidspunkt bliver mobningen så alvorlig, at Katja forsøger at tage sit eget liv. Hendes mor når heldigvis at reagere, og Katja bliver indlagt. Det bliver et vendepunkt, og snart beslutter Katja sig for at flytte væk. Hun har simpelthen brug for at begynde på en frisk:

Og så fik jeg noget psykologhjælp [...] Det har hjulpet rigtig meget, at jeg tog det år, hvor jeg arbejdede, og det har også hjulpet, at jeg er flyttet [...] Der er rigtig mange, der siger, at jeg er løbet fra problemerne. Men jeg har det sådan, at jeg faktisk bare er taget et andet sted hen for at starte på en ny og prøve at få det godt [...] Jeg ville rigtig gerne væk. Jeg ville jo ikke væk fra min familie, for der havde jeg det godt, det har jeg jo stadigvæk. Men jeg skulle bare væk.

Ligesom Vincent, Jonas og Leo skal Katja bare væk. Ønsket om at komme væk indebærer for disse unge et håb om en ny start og bedre tider. Et håb om at finde et sted, hvor de hører til, og der er plads til, at de kan være sig selv. Og et sted, der ikke er præget af konflikter og udenforskab, som har fyldt i deres hverdagsliv inden flytningen. Men da de ofte føler sig tvunget til at flytte hjemmefra, får deres nye start ikke nødvendigvis de bedste forudsætninger, selv om Katja synes at stå lidt bedre end Vincent, Jonas og Leo, idet hendes forældre giver hende støtte og opbakning i overgangen til livet som udeboende. Drengenes flytteprocesser fremstår kaotiske, tilfældige og på mange måder uhensigtsmæssige, da de er nødt til at tage, hvad der måtte byde sig i deres søgen efter en ny start.

4.5 Forældrefortællinger om børnenes flytning

Uanset hvilke motiver de unge angiver for deres flytning, udgør forholdet til forældrene som regel en mere eller mindre udtalt faktor i deres fortæl-

linger: Når de unge eksempelvis motiverer deres flytning med et aldersbetinget behov for selvstændighed, er det selvstændighed fra forældrene, der er tale om. Ligesom det er forældrene, der er i fokus, når de unge motiverer flytningen med konflikter på hjemmefronten. Forældrene figurerer på en lang række forskellige måder i de unges fortællinger, og spiller en betydningsfuld rolle i deres beslutninger om at flytte. I mange af de unges fortællinger synes der således at være tale om et 'involveret forældreskab' (Forsberg 2009). Men hvordan oplever forældrene det, når de unge beslutter sig for at flytte hjemmefra, og hvilken rolle oplever forældrene selv at spille i denne beslutning? I det følgende vil vi give ordet til forældrene og se på nogle af de forskellige perspektiver, de anlægger på de unges beslutninger om at flytte.

Hovedparten af forældrene, vi har interviewet, støtter deres unge børn i beslutningen om at flytte hjemmefra. Det gælder ikke mindst, hvis barnet skal påbegynde en videregående uddannelse eller har nået en passende alder. Mads' far, Niels, fortæller således:

Jeg tror sgu', han er voksen og fornuftig og træffer sine egne valg, og har brug for at træffe sine egne valg og ikke hverken være under vores beskyttelse eller autoritet.

Fortællingen om et aldersbestemt behov for selvstændighed går igen hos forældrene, og enkelte forældre, hvis børn har været tilbageholdende med at flytte, giver da endog udtryk for, at de har skubbet på beslutningen, når børnene har nået en bestemt alder. Det begrundes bl.a. med, at børnene er begyndt at leve et selvstændigt liv og fylder på nogle måder i hjemmet, der griber ind i familien. Forældrene har behov for at generobre den plads, de unge optager i hjemmet. Det fortæller eksempelvis Betina, hvis datter Katrine først flytter som 23-årig:

Jeg har også behov for mere og mere plads, så jeg har nok egentlig også presset på, at de skulle komme videre. Også fordi Katrine var blevet så gammel, som hun var. Hun kan altså ikke blive boende hjemme hos mor altid, vel. Så det har nok været både grænseoverskridende og hårdt og alligevel har det været, 'nu er det nu. Nu skal du væk hjemmefra'.

Selv om Betina giver udtryk for, at hun har presset på, er Katrine helt enig med sin mor om, at det er på tide at flytte hjemmefra. Og flytningen er i høj grad en kollektiv beslutning, som de begge har det godt med. Katrine flytter i lejlighed med sin kæreste, og selv om Betina giver udtryk for, at hun hellere så, at Katrine prøvede at bo for sig selv, bakker hun også Katrine op i dette valg. Forældrene er i det hele taget dybt involveret i de unges overvejelser om at flytte samt beslutningen om at gøre det. Og det stopper ikke der: Som det fremgår af kapitel 5, deltager mange forældre også i den konkrete planlægning og gennemførelse af flytningen.

Ikke desto mindre kan det nogle gange være svært for forældrene, når snakken om flytningen bliver mere konkret, eller hvis den unge flytter tidligere end ventet, fordi der pludselig opstår en mulighed. Da Sune, der er 18 år og går i 2. g, pludselig får muligheden for at flytte i lejlighed med en kammerat, kræver det således lidt af en tilvænning for moren Lise-Lotte:

Jeg var selvfølgelig frygtelig ked af det. [M]en efterhånden som jeg så kunne se, at de planlagde, hvordan de skulle indrette, og de her to gutter, der hørte efter, når der blev sagt noget omkring budget, og hvad de skulle gøre for et job og ... Altså, så blev jeg mere tryk. Og så kunne jeg se, at Frederik lyste jo op. [...] Og så tænker jeg, hvis ikke det går, så er der altid plads til, at han kommer hjem igen.

Sune er helt klar over sin mors oplevelse af flytningen, men oplever ikke desto mindre, at hun er indforstået med, at han må gribe muligheden, når den viser sig. Lise-Lotte fortæller da også, at hun virkelig gør en indsats for at beherske sine følelser og bakke op om Sunes flytning. Og det er det fremherskende billede hos de forældre, der har svært ved, at deres unge flytter hjemmefra: De bakker så vidt muligt op om flytningen, selv om det er svært for dem, fordi de ved, at deres opbakning er vigtig for deres børn (Aarseth 2018).

For nogle forældre er det imidlertid sværere end som så. Det gælder eksempelvis Karsten, der er far til Emma på 20 år, som flytter fra Jylland til Odense for at studere. Han fortæller, at han på den ene side godt ved, at det er rigtigt for Emma at flytte, men i modsætning til Lise-Lotte har han svært ved at beherske sine følelser og bakke op om flytningen:

Der forsvinder jo noget af en selv, når man pludselig fra at have haft det fulde ansvar eller været tæt på en person, som bliver voksen og selvkørende. Når så pludselig vedkommende kommer og siger: 'Nu flytter jeg hjemmefra', så føler man egentlig, at man blive revet midt over. For på en måde vil man jo gerne flytte med og fortsat være en meget stor del af barnets liv.

Da Emma flytter pga. studier, har flytningen været planlagt et godt stykke tid. Ikke desto mindre overmandes Karsten af sine egne følelser og forsøger at overtale hende til at blive boende hjemme. Selv om Emmas uddannelse ligger i en anden landsdel, giver han udtryk for, at datteren bør pendle til og fra uddannelsen. Emma er tydeligvis frustreret over farens manglende opbakning og giver udtryk for, at hun opfatter det som egoistisk. Samtidig lægger hun vægt på, at de er "en meget tæt knyttet familie", og modsætningsforholdet fører ikke til nogen længerevarende konflikt, om end det tydeligvis præger Emmas oplevelse af flytningen.

Enkelte forældre holder dog så meget på deres børn, at der opstår en længerevarende konflikt mellem forældrene og de unge i forbindelse med flytningen. Det gælder fx Leo, hvis mor på den ene side ikke kan acceptere hans transkønnethed, men på den anden side heller ikke vil have, at han flytter hjemmefra. Det er imidlertid ofte de unge med etnisk minoritetsbaggrund, der fortæller, at deres forældre har holdt så meget på dem, at flytningen har været forbundet med en længerevarende konflikt. Af samme grund har de unge ikke ønsket at give os adgang til at interviewe deres forældre, hvorfor vi her kun har de unges fortællinger. 23-årige Cecilia, som vi mødte ovenfor, fortæller her, hvad forældrenes modstand imod hendes ønske om at flytte har gjort ved hende:

Så begyndte jeg at tænke, 'hvad i alverden jeg vil med mit liv?'. Og det blev bare så (pause) *oprørske*. Jeg vil for første gang, selv om jeg ikke må og til trods for mine forældre, rejse på egen hånd. Og det føles så dumt at sige, at man for to år siden i en alder af 21 aldrig havde rejst uden sine forældre (griner) [...]. Det var så latterligt. Jeg var gammel nok, og moden nok, og klog nok. Men det, der blev sagt, var, at en tyrkisk pige, der er

21 år gammel, tager ikke nogen steder hen alene, når hun ikke er gift. Og så tænkte jeg, 'vi lever i 2018, og den her pige kan i princippet alt. Bortset fra at få sine forældres tilladelse til de mest basale ting'.

Ligesom nogle forældre holder på deres børn, er der børn, som oplever at blive presset ud hjemmefra af deres forældre. Det gælder bl.a. Vincent og Jonas, som vi allerede har mødt. Ingen af deres forældre er med i undersøgelsen, men Vincent fortæller ovenfor, at han er uønsket i sin stedfars hus, mens Jonas giver udtryk for, at faren direkte opfordrer ham til at flytte. Begge drenge beretter i interviewene, at de har en historie med at føle sig udenfor i deres familier, og deres fortællinger om at blive presset ud af forældrehjemmet ligger i umiddelbar forlængelse af disse beretninger. Disse unge oplever hverken at blive støttet af deres forældre i beslutningen om at flytte, som det er tilfældet for hovedparten af de unge, vi har interviewet, eller at opleve modvilje fra forældrene, der af forskellige årsager gerne vil have, at de bliver boende hjemme. De oplever sig i nogen grad som uønskede derhjemme. Og i modsætning til de unge, hvis forældre forsøger at holde på deres børn, er det ikke i forbindelse med flytningen, at der opstår konflikter og brud. De har været der i længere tid, og flytningen er oftest en kulmination på disse. I kapitel 5 belyser vi forældrenes perspektiver på deres børns flytning mere udfoldet og nuanceret.

4.6 Opsamling

Hovedparten af de unge, vi har interviewet, flytter hjemmefra, fordi de skal begynde på en uddannelse, eller fordi de har nået en alder, hvor det opleves som naturligt at flytte. De oplever et behov for selvstændighed og føler sig parate til at bevæge sig ind i en ny livsfase, hvor de har en højere grad af frihed og ansvar for deres liv. Selv om nogle af disse unge er i tvivl om, om de har truffet det rigtige uddannelsesvalg, og enkelte bliver boende hjemme en periode efter uddannelsesstarten, er deres beslutning om at flytte ofte karakteriseret ved en høj grad af forudsigelighed. De følger i vid udstrækning en norm om, at man som ungt menneske flytter, når man skal i gang med en videregående uddannelse. Især hvis man er blevet 21 år. Flere fortæller, at det betragtes som pinligt at bo hos sine forældre, efter man er blevet 21 år.

Følger den enkelte ikke normen om at flytte, inden man er fyldt 21 år, kan det opleves, som om man står stille, mens alle andre bevæger sig. Dette kan den enkelte opleve som ubehageligt og problematisk i et ungdomsliv, hvor fremdrift og udvikling er idealet (Madsen 2018). Når unge flytter og skifter livssituation, giver det anledning til, at de samtidig oplever at udvikle sig identitetsmæssigt (Hall 1996). Den nye livssituation åbner m.a.o. for muligheder for at fortælle sig frem og blive til på måder, der både trækker spor tilbage i tiden og peger fremad. Men for de unge, der af forskellige grunde ikke kan spejle sig i normative idealer om, hvordan og hvornår det er 'normalt' at flytte, kræver det et særligt identitetsarbejde at balancere mellem faktiske muligheder og kulturelle idealer (Katznelson & Sørensen 2015; Søndergaard 2003, 2005; Sørensen & Nielsen 2014).

Det gælder bl.a. de unge, hvis beslutning om at flytte kommer pludseligt og spontant. Fx unge, der pludselig får en unik mulighed for at flytte ind i en lejlighed gennem forbindelser i deres eget eller forældrenes netværk. Disse unge er ofte lidt yngre og har sjældent forberedt sig på at flytte, men griber muligheden og bliver tilsyneladende parate undervejs. Andre unge flytter også pludseligt og spontant, men for at bryde ud af livssituationer, de ikke længere kan affinde sig med. De føler sig uønskede og mangler tilhørsforhold til deres familier eller deres lokalområder og får på et tidspunkt nok (Cuervo & Wyn 2017: 225). Disse unges beslutninger om at flytte fremstår ofte kaotiske og problemfyldte. Der står sjældent en lejlighed og venter på dem. De må bare væk og bliver nødt til at tage, hvad der måtte byde sig af sofaer hos venner og bekendte i deres søgen efter en ny start. Her er bevægelsen over i en ny identitet abrupt og uden støtte fra omgivelserne. Identiteten fremstår hermed sårbar og uindkapslet.

Hovedparten af de forældre, vi har interviewet, bakker op om deres børns beslutning om at flytte hjemmefra. Det gælder især forældre til de unge, hvis flytninger er præget af forudsigelighed. Ofte er disse forældre dybt involveret i de unges beslutningsprocesser, og selv om det kan være svært for dem at give slip på deres børn, deler de i vid udstrækning normen om, at man bør flytte hjemmefra, når man begynder på en videregående uddannelse eller har nået en bestemt alder (Forsberg 2009). Enkelte af disse forældre modarbejder dog de unges beslutning om at flytte hjemmefra – de overmandes af deres egne følelser og forsøger at overtale de unge til at blive boende hjemme.

I denne bog er det primært forældre med etnisk minoritetsbaggrund, der lykkes med at overtale deres børn til at blive boende hjemme i længere tid end gennemsnittet, og da overvejende med henvisning til argumenter, som de unge i interviewene betegner som kulturelle. De unge med etnisk minoritetsbaggrund, der flytter imod deres forældres ønske, oplever i vid udstrækning længerevarende spændinger og konflikter med forældrene i forbindelse med flytningen. Det samme er imidlertid tilfældet for de unge med dansk baggrund, der flytter for at bryde ud af livssituationer, hvor de ikke oplever at være ønskede eller høre til. Her rækker konflikterne med forældrene dog ofte længere tilbage i deres livshistorie, og beslutningen om at flytte er ofte en kulmination på årelange konflikter og spændinger.

Disse unges beslutning om at flytte motiveres også af et ønske om selvstændighed og fremdrift. Men samtidig er der en søgen efter et tilhørsforhold og en stabilitet, som de ikke har oplevet derhjemme, om end deres konfliktfyldte flytninger ikke nødvendigvis giver de bedste forudsætninger for netop det. Som det rammende formuleres af Beer og Faulkner (2001: 62):

While greater autonomy is welcomed by some, for others leaving the parental home for the first time can be difficult, particularly if the move is involuntary.

Kilde: SMS-dialog med unge om flytteproces.

Date: 08-31-2018 14:30

Hej T

Vil du skrive 5 ord der beskriver dine oplevelser og tanker om at være udeboende?

Tak og hilsener

T og teamet bag projektet 😊

Date: 09-07-2018 10:09

Hej. Jeg vil meget gerne være med, jeg har bare haft sindssygt travlt, jeg vil se om jeg lige kan nå at svare her i min spisepause. 😊 mvh. T

Date: 09-07-2018 12:11

Da det er 3. År jeg er udeboende, er jeg virkelig begyndt at længdes efter bare at være derhjemme og slappe af med min familie. Så 5 ord ville nok være; hjemve, ansvar, organisering/ gøremål, og ensomt og socialt på samme tid.

Mvh. T 😊

Date: 09-12-2018 14:06

Hej T - helt ok 😊 Og stort tak herfra for dine svar

Det er interessant at høre fra dig, der har boet nogle år hjemmefra og nu savner bl.a at kunne slappe af. Hvis du skulle slappe mere af i det liv du har nu - hvordan kunne du gøre det?

Håber det mening!

God dag 🍀

Date: 09-12-2018 14:59

Hej igen T.

Det er svært at sige hvad deres gøre min hverdag lettere eller mindre presset, det er noget jeg tænker meget over at løse, men jeg prøver at bruge så meget tid som muligt sammen med min kæreste og mine venner, for at give mig selv et frirum fra hverdagens pligter.

Knus T 😊

Giv lov at flytte ud så snart ønsket er der, hav plads til at de kan komme tilbage hvis det fejler.

Din flyttehjemme fra-oplevelse kan vi bruge til at hjælpe andre.
Kan du huske noget fra dengang du flyttede hjemme fra, da dine børn flyttede hjemme fra eller står du selv, som ung, midt i flytterod?

Så del her et par ord:

Giv lov at flytte ud så snart ønsket er der, hav plads til at de kan komme tilbage hvis det fejler.

NORDEA FONDEN
AALBORG UNIVERSITET Vi samler gode liv

Din flyttehjemme fra-oplevelse kan vi bruge til at hjælpe andre.

Kan du huske noget fra dengang du flyttede hjemme fra, da dine børn flyttede hjemme fra eller står du selv, som ung, midt i flytterod?

Så del her et par ord:

Jeg er lige nu på efterskole, men et par venner og jeg har talt om evt. at flytte sammen i et lille kollektiv. ~~Jeg mener at~~

Jeg ved dog ikke rigtig om jeg er helt klar, jeg ved ikke rigtig nok. Måske efter gymnasiet?..

 NORDEA FONDEN
AALBORG UNIVERSITET Vi samler gode liv

Jeg er lige nu på efterskole, men et par venner og jeg har talt om evt. at flytte sammen i et lille kollektiv.

Jeg ved dog ikke rigtig om jeg er helt klar, jeg ved ikke rigtig nok. Måske efter gymnasiet?...

Din flyttehjemme fra-oplevelse kan vi bruge til at hjælpe andre.
Kan du huske noget fra dengang du flyttede hjemme fra, da dine børn flyttede hjemme fra eller står du selv, som ung, midt i flytterod?
Så del her et par ord:

SKRIV JER OP TIL BOLIG
I GOD TID

 NORDEA FONDEN
AALBORG UNIVERSITET Vi samler gode liv

Skriv jer op til bolig i god tid

5

Flytteprocessen

Der er mange ting, der skal falde på plads, inden de unge kan sætte nøglerne i døren til deres første bolig. Hvis de ikke er så heldige, at de pludselig får tilbudt et sted at bo, kræver det som regel en del arbejde at finde en bolig, der passer til deres ønsker, behov og økonomi. Og når det er på plads, følger en række praktiske forberedelser op til selve flyttedagen, som også i sig selv kan være en større udfordring.

For nogle unge kan der gå lang tid, fra de påbegynder boligsøgningen, til de sætter flyttekasserne i deres nye bolig. For andre unge går flytteprocessen meget hurtigere. Nogle forsøger at kontrollere processen ned i detaljen, mens andre unge går mere intuitivt til værks. Mange af de unge bruger forældrene rigtig meget, og i visse tilfælde tager forældrene over og styrer processen. Omvendt er forældrene ofte fraværende blandt de unge, der flytter pga. problemer på hjemmefronten. De står alene med både boligsøgningen, forberedelserne og selve flytningen.

Flytteprocessen er de unges første skridt ind i deres nye liv som udeboende. Og det er skridt, som har afgørende betydning for, hvordan de kommer fra start i dette liv, og dermed hvordan deres bevægelser ind i en ny identitet som udeboende tegner sig, og hvilke forudsætninger de har for at skabe tilhørsforhold til et nyt sted (Gammeltoft 2014). I dette kapitel viser vi, hvordan flytteprocessen ser ud for forskellige grupper af unge, og dermed hvordan de på forskellig vis kommer fra start i livet som udeboende. Vi sætter først fokus på de forskellige måder, som deres boligsøgning ser

ud på. Dernæst dykker vi ned i, hvordan de på forskellig vis forbereder sig på selve flytningen. Efterfølgende retter vi søgelyset mod selve flytningen, der ligeledes kan se ud på en række forskellige måder. Og endelig sætter vi fokus på den tur til IKEA, der er en del af de fleste unges flytteproces, men som alligevel viser de forskellige forudsætninger, som de unge har med sig ind i livet som udeboende.

Ligesom i forrige kapitel vil vi slutte kapitlet med at vende perspektivet og vise, hvordan de unges flytteprocesser ser ud, når man ser dem fra forældrenes synsvinkel. Da forældrene spiller en stor rolle i de flytteprocesser, hovedparten af de unge gennemgår, vil vi indledningsvis kort slå et tema an, som er gået igen i vores interviews med de unge, nemlig at hovedparten af de unge betragter flytteprocessen som noget, der ikke blot involverer dem selv, men hele deres familie.

5.1 Flytteprocessen som et kollektivt familieanliggende

Hovedparten af de unge, vi har interviewet, fortæller om flytteprocesser, som involverer hele familien. Det er ikke mindst forældre til de børn, hvis flytning har en forudsigelig eller planlagt karakter, der involverer sig i flytteprocesserne. Og det oplever både forældrene og børnene tilsyneladende som noget ganske naturligt. 20-årige Malou svarer således og fx med et "vi", når hun fortæller om, hvordan hendes flytning foregik:

Interviewer: Hvordan foregik selve flytningen, altså hvornår begyndte du at pakke ned?

Malou: Det gjorde vi i sidste uge [...] Jeg fik nøglerne i onsdags, og så begyndte vi at flytte der, torsdag, fredag og lørdag [...] Og så kom min storebror hjem i torsdags, og så hjalp de her tre dage [...] De har hjulpet meget rent praktisk [...] Det er egentlig bare mig, der har valgt, hvor det skal være.

Hos Malou og de øvrige unge, hvis flytning har en forudsigelig eller planlagt karakter, har flytteprocessen i vid udstrækning karakter af *et kollektivt familieanliggende*, hvor især forældre, men også søskende og bedsteforældre, engagerer sig og bidrager til de forskellige dele af flytteprocessen. For-

ældrene er ofte inde over boligsøgningen, hjælper med at planlægge flytningen og hjælper aktivt på selve flyttedagen med at køre og slæbe kasser og møbler.

Dertil kommer, at en stor del af disse forældre ofte hjælper med en betydelig økonomisk støtte – både i flytteprocessen, hvor de fx hjælper med indskud og køber nye møbler til de unge, og i de unges liv som udeboende, hvor de ofte bidrager med et fast månedligt tilskud eller betaler nogle af deres faste udgiftsposter. Vi belyser de økonomiske aspekter nærmere i kapitel 10, hvor det også fremgår, at hovedparten af de unge, der flytter pga. problemer på hjemmefronten, modtager langt mindre økonomisk støtte fra forældrene.

Disse unge oplever i det hele taget ikke flytteprocessen som et kollektivt familieanliggende med forældrene som det centrale omdrejningspunkt. De bruger sjældent ordet 'vi', når de taler om de forskellige aspekter af processen, og når de gør, er det oftest venner og bekendte, de refererer til. Men lad os dykke ned i de forskellige aspekter af flytteprocessen og se nærmere på, hvilke forskelle og ligheder i flytteprocessen der tegner sig blandt de unge, vi har interviewet.

5.2 Boligsøgningen

At finde en bolig er en stor udfordring for mange unge både i Norden (Sandlie 2011) og internationalt (Woodman & Leccardi 2015). Alle studier, som sammenligner unges flyttemønstre i de europæiske lande, viser imidlertid, at unge fra nordiske lande flytter tidligere hjemmefra end unge fra sydeuropæiske lande (Lacovou 2010: 149). Dette begrundes med høj ungdomsarbejdsløshed i sydeuropæiske lande (Aassve et al. 2002), dårligt fungerende låneforhold (Martins & Villanueva 2006) og mangel på boliger, som unge kan betale (Martínz-Granado & Ruiz-Castillo 2002). Men også forskelle i velfærdsstatens støtteordninger spiller ind. Støtteordninger for studerende betyder således, at unge i Norden i langt højere grad har mulighed for at flytte i forbindelse med studiestart (Mandic 2008). Ikke desto mindre vil de sjældent have særlig mange penge til rådighed i denne periode (Ayllón 2015). Det gør det vanskeligt at finde en bolig, der er til at betale, hvorfor det er en betydelig fordel for de 30 % af de danske unge, der får økonomisk hjælp af deres forældre, når de flytter hjemmefra (Finans Danmark 2018)

Selv om enkelte af de unge i denne bog, springer boligsøgningen over, da de pludselig får tilbudt en bolig og først dér beslutter sig for at flytte hjemmefra, tager denne del af flytteprocessen da også lang tid og fylder meget for hovedparten af de unge, som vi har interviewet. De går til boligsøgningen på mange forskellige måder og har meget forskellige ressourcer at gøre godt med, men der er også visse fællestræk.

Hovedparten af de unge starter således boligsøgningen med at aktivere deres netværk i bestræbelsen på at finde et sted at flytte hen. De laver Facebook-opslag og lader sig inspirere af venner og bekendtes erfaringer. De skriver sig endvidere op på boligsider, ikke sjældent på opfordring fra deres forældre, der aktiverer deres eget netværk, og i det hele taget bidrager på mange forskellige måder for at hjælpe deres børn med at finde tag over hovedet.

En lille håndfuld af de unge, vi har interviewet, har en længere dialog med deres forældre om forældre køb. Men der er kun en enkelt af de unge, der ender med at flytte ind i en lejlighed, som er finansieret af forældrene. Det er 21-årige Mads, der netop er flyttet hjemmefra og bor i et værelse hos en ven, da han får tilbudt en lejlighed i forældrenes andelsforening. Han har ikke selv råd til at finansiere lånet, men takker ja, da forældrene tilbyder at gøre det, mod at Mads og hans samboer betaler af på lånet hver måned.

Georg på 22 år har længe ledt efter en lejlighed sammen med sine forældre, der ligeledes har planer om at købe en lejlighed til ham. Men Georg og forældrene kan dog ikke blive enige om, hvilken lejlighed de skal investere i, og da Georg allerede er begyndt at studere, bliver han efterhånden utålmodig efter at flytte:

Jeg synes måske nogle gange, at lejlighederne var de rigtige lejligheder, og de synes, det var for meget for den dårlige stand, den egentlig var i [...]. Det blev lidt noget rod til sidst, synes jeg [...] Så til sidst, så sagde jeg bare, 'fint nok så, vi lader det bare ligge her, så finder jeg selv ud af noget'.

Efter mange diskussioner med forældrene om forældre købet skriver Georg sig på en venteliste i et pensionsselskab, han er medlem af pga. et tidligere fritidsjob, og efter kort tid flytter han ind i en af selskabets lejelejligheder sammen med to af sine venner. Det er moren, der bliver opmærksom på

denne mulighed, der løser Georgs boligproblem, og endelig lægger låg på diskussionerne om forældre køb.

Hjemme hos 20-årige Johan er et forældre køb ikke på tale, da det er alt for dyrt for familien. Men også her er det forældrenes input i boligsøgningen, der ender med at løse hans boligproblem. Johan skal til København for at studere og vil gerne flytte på kollegium, men det administrative søgesystem forekommer ham uigennemskueligt, og han er bange for, at søgningen vil trække i langdrag. Med lidt hjælp fra forældrene bliver han dog opmærksom på muligheden for at skrive sig op på en akutliste, og snart rykker han frem i køen. Johan fortæller, at havde han ikke fået hjælp,

så havde jeg heller ikke søgt [akutlisten]. Så havde jeg ikke blevet optaget i dag og nok stadig boet hjemme.

Heller ikke 20-årige Jespers forældre har råd til at købe en lejlighed, men de har i stedet taget initiativ til følgende ordning: Jesper har fået lov til at bo gratis derhjemme, mens han er i lære, mod at han sætter halvdelen af sin løn ind på en opsparingskonto, så han selv kan finansiere flytningen, når han vil forlade barndomshjemmet. Da vi møder Jesper, har han sparet op i fire år. Han har allerede været ude at se på en lang række lejligheder, som han har fået tilbudt gennem en boligforening, som forældrene har skrevet ham op til, da Jesper var seks år. Jesper har selv styret boligsøgningen, men hans forældre har udvist stor interesse, bl.a. har de hjulpet med at kvalificere de beslutninger, Jesper har skullet træffe:

Hver eneste gang jeg har skullet kigge på en lejlighed, så har jeg enten haft min mor eller min far med, for at de også kan acceptere den. Det betyder meget for mig, at de også siger: 'Okay, det her det ville jeg faktisk gerne selv bo i, hvis det endelig er'.

Både Mads, Georg, Johan og Jesper har forældre, der spiller en væsentlig rolle i deres boligsøgning. Selv om deres forældre har varierende muligheder for at støtte dem økonomisk, bidrager alle forældrene til boligsøgningen på en afgørende måde: Mads' forældre finansierer en andelslejlighed til ham. Georgs mor kommer med et afgørende tip om en pensionskasse. Johans forældre hjælper ham med at komme på en akutliste til hovedstadens

kollegier. Og Jespers forældre har skrevet ham op i den boligforening, som han ender med at finde en lejlighed igennem. Desuden følger forældrene de unge på nærmeste hold: De giver gode råd og vejledning, tager med ud og kigger på boliger og fungerer som sparringspartnere, når der skal træffes vigtige beslutninger. Men det er de unge selv, der styrer boligsøgningen og træffer beslutningerne: De holder sig orienteret på hjemmesider og ventelister, finder selv mulige boliger og involverer deres forældre i processen.

I andre tilfælde tager forældrene en langt mere styrende rolle i boligsøgningen. Sofia på 21 år har længe ønsket at flytte og håbet på, at en god mulighed ville vise sig. Men hun har ikke fået gjort så meget ved det, og det ender med at være hendes mor og storesøster, der går i gang med at søge på hendes vegne. Det er dem, der finder det værelse, hun kan flytte ind i. Noget tilsvarende sker for Marie-Louise på 18 år, som flytter sammen med sin ældre søster på opfordring af deres mor:

Det var min mor, der havde sagt til min søster, at hun skulle spørge mig, om vi skulle lede efter noget sammen, eller om hun bare skulle lede efter noget alene.

Kort tid efter viser der sig en mulighed, men det er ikke en, de to søstre selv opstøver. Det er deres mor, der har fundet et hus, som de kan leje:

Det tog egentlig ikke særlig lang tid. Det var igen min mor, der fandt rigtig mange af dem. Fordi hun ikke har et problem med lige at skrive et opslag på Facebook: 'Hey, er der nogen, der kender nogen, der har et hus til salg eller et hus til leje?'

Sofia og Marie-Louises forældre gør mere end blot at støtte de unge i deres boligsøgning. De tager i høj grad over og får tingene til at ske i en proces, som døtrene i større eller mindre omfang hægtes på undervejs. Både Sofia og Marie-Louise vil gerne flytte hjemmefra, men har ikke selv rykket på sagen, og de har ingen indvendinger mod forældrenes styring af processen, men er glade for de boliger, som forældrene finder til dem.

Leos boligsøgning ser ganske anderledes ud. Som beskrevet i forrige kapitel, har han ingen nævneværdig kontakt til sin far, og hans mor er imod, at han flytter hjemmefra. Hun kan ikke acceptere Leos identitet som transkøn-

net, hvilket gør det svært for ham at bo sammen med hende. Et par måneder før sin 18-årsfødselsdag opsøger Leo derfor selv et kollegiekontor, hvor han fortæller sagsbehandlerne om sin situation, og de lader Leo komme foran i køen til et kollegieværelse, som der ellers er mere end et års ventetid på. Det påskønner Leo, der i vid udstrækning må klare boligsøgningen på egen hånd. Da vi spørger ham, om der ikke er andre involverede, svarer han:

Faktisk så overhovedet ikke. Jeg gør ret meget det hele selv. Har selv været nede hos administrationen og snakke med dem om værelse, og sørger selv for mit budget, og sørger selv for mine penge, og sørger selv for mit job og så noget. Så der er ikke rigtig nogen voksne, som ligesom tager mig i hånden og guider mig igennem det hele. Jeg skal rimelig meget selv finde ud af det hele.

23-årige Abde er netop flyttet tilbage til sin mor, da vi møder ham for første gang. Hans far er død, og han flyttede oprindeligt hjemmefra pga. "kulturelle problemer" med sin mor, der er født og opvokset i Marokko. Ligesom Leo oplever han at være meget alene i boligsøgningen:

At skulle finde sin egen lejlighed, og skulle starte helt nede fra bunden, det var en svær ting i sig selv med, at man ikke havde nogen, ikke engang nogen klassekammerater, som man kunne spørge til råds. Det gjorde det egentlig meget sværere at finde den hjælp, man havde brug for.

Abde går på en ungdomsuddannelse, hvor hans medstuderende er noget yngre end ham selv, og de har ikke nogen erfaring med at flytte hjemmefra. Da hans mor heller ikke kan hjælpe ham, må han finde sine egne veje i boligsøgningen. På en tur i lokalområdet støder han på et skilt med en reklame for studieboliger. Han noterer en mailadresse ned og skriver til ejendoms-selskabet, der efterfølgende tilbyder ham en studiebolig. Abde bliver glad, men også rådvild:

Det var jo lidt surrealistisk, og man skulle lige tænke: 'Okay, hvad skal jeg have styr på nu? Hvad er det næste skridt?'

Det skridt, Abde ender med at tage, er at kontakte kommunen, som kendte til hans problemer i hjemmet og derfor indvilligede i at låne ham penge til et depositum samt tre måneders forudbetalt husleje.

20-årige Jonas har heller ikke forældre at læne sig op ad i boligsøgningen, da hans mor er død, og da han har et anstrengt forhold til sin far. Det er meningen, at Jonas skal flytte til en ny by for at læse, men han når aldrig at finde en bolig og flytter derfor ind på en venindes sofa. Inden længe dropper han ud af studiet og søger tilbage til sin hjemegn. Men da han ikke kan flytte ind hos sin far, bor han i en længere periode rundt omkring hos familie, venner og bekendte, mens han glider længere og længere ind i en depression. På et tidspunkt tager Jonas kontakt til en socialrådgiver, som hjalp ham i forbindelse med morens død. Hun bliver en vej ind til kommunen, der efter nogle måneder finder et værelse til ham i et socialt boligbyggeri. Det er en kaotisk og usikker ventetid, hvor Jonas lever fra dag til dag og fra hånden til munden:

Jeg var hos min far i nogle få dage, og jeg var hos min søster, og jeg var hos en veninde i København. Der var jeg i lang tid, og der var jeg flere gange, sådan: 'Ej, men jeg finder et andet sted, fordi nu synes jeg, at jeg har været her længe' ... Og så skrev jeg til en veninde i Sverige, om jeg måtte komme op forbi hende, fordi hun havde sagt mange gange: 'Ej, men I er altid velkomne'. Og så tog jeg op til hende, og var der en uges tid. Og så omkring jul og nytår var jeg hos min søster igen, og efter nytår var jeg i Sverige en gang til. Og var der i to uger. Og da jeg kom hjem derfra, fik jeg så at vide, at der var en bolig til mig. Fra det tidspunkt blev det lidt lettere at planlægge, hvor man skulle være, fordi man nu vidste, hvor lang tid man skulle være der.

21-årige Stephanie har i udgangspunktet en mindre problematisk relation til sine forældre end Leo, Abde og Jonas. Men kort tid før vi møder Stephanie for første gang, går hendes forældre gennem en svær skilsmisse, som sætter sine spor på og i hele familien, og dermed også på Stephanie. Inden hun flytter, bor hun sammen med sin far og lillesøster i en stor villa nord for København. Faren har en kæreste i provinsen og rejser meget i sit arbejde, de to søstre er således meget alene, og Stephanie oplever, at for-

ældrene i vid udstrækning svigter dem. Ikke desto mindre deltager forældrene i Stephanies boligsøgning, om end lidt på sidelinjen, men Stephanie har alligevel svært ved at bryde igennem på lejemarkedet. Pludselig modtager hun en besked fra en veninde, der står med en lejlighed på hånden og mangler en sambo:

Og så skrev jeg bare, at jeg kunne være interesseret, men jeg blev nødt til først at se den. Og så tog vi ud og så på den, og så sagde jeg bare ja til at bo her. Så det var rigtigt spontant. Jeg sagde ja om mandagen og flyttede ind fredag.

Konfliktlinjerne i Stephanies familie er ikke så entydige, som det er tilfældet hos fx Leo og Jonas, men hendes boligsøgning er præget af forældrenes skilsmisse, og forældrene synes langt fra at spille en så central rolle i boligsøgningen, som det er tilfældet hos hovedparten af de unge, vi har interviewet. Ifølge Stephanie har forældrene for travlt med at leve deres egne liv. Men Stephanie kommer fra en velstillet by nær København, og selv om hun i nogen grad føler sig overladt til sig selv, behøver hun, i modsætning til fx Jonas, ikke kommunens hjælp til at finde og betale den lejlighed, der efter noget tid dukker op gennem hendes netværk.

5.3 Flytteforberedelserne

Når de unge har fundet et sted at bo, begynder de at orientere sig mod selve flytningen. Hovedparten af de unge fortæller om længerevarende flytteforberedelser. Nogle af dem har ligefrem påbegyndt forberedelserne flere år før, de er begyndt at søge efter en bolig. De har fx samlet på køkkenudstyr og sparet op til flytningen. Det er fx tilfældet med Sebastian. Han har samlet køkkenudstyr og andet grej til sit kommende hjem i fire år, og har fyldt sin storebrors gamle værelse med alle sine ting.

Når flytningen bliver mere konkret, intensiverer hovedparten af de unge deres forberedelser. Første skridt for mange er at danne sig et overblik over de praktikaliteter, de skal have styr på inden flytningen. Josefine på 19 år laver fx lister over "hvad er godt at have klaret, inden du tager skridtet og er flyttet? Hvad er godt at have med? Hvad kunne jeg ønske mig? Hvad mangler jeg?". Det er således her, de unge for alvor begynder at orientere

sig mod at købe det sidste udstyr, lægge budgetter, få styr på forsikringer, internetabonnementer osv.

De unge, som flytter på kollegieværelse, beretter gerne om færre forbedringer, da de dels har færre kvadratmeter at indrette, dels deler faciliteter med de andre unge på kollegiet. 19-årige Søren fortæller således, at "der var ikke så meget. Jeg skulle have mit tøj med, det var egentligt det eneste, jeg havde med, fordi køkkengrej osv. har vi jo fælles her". Det indebærer også, at de unge, der flytter på kollegium, har færre udgifter ved flytningen, hvilket vi belyser nærmere i kapitel 10. Maja på 21 år, der ligesom Søren flytter på kollegie, udtrykker da også stor overraskelse over, at hendes jævnaldrendes flytteudgifter snildt sniger sig op på 20.000 kr.:

Jeg var bare sådan 'what the fuck', jeg har købt denne lampeagtig, ikke så meget andet altså.

Ofte er forældrene inde over som ressourcepersoner, når de unge intensivere deres flytteforberedelser. Det gælder fx Sebastian på 21 år, der tager sin mor med på råd, da han skal danne sig et overblik over sin økonomi som udeboende. Han har selv indsamlet nogle økonomiske info fra sin kommende varmemester,

og så lagde vi budget ud fra, hvad jeg ellers havde ... Altså fagforening og de andre faste udgifter og mad for at se, om det kunne hænge sammen.

På samme måde bliver 23-årige Katrine hjulpet af sin mor under sine flytteforberedelser. Katrine understreger dog, at hun selv er ansvarlig for forberedelserne, men at moren står til rådighed med hjælp og støtte, når det er nødvendigt:

Min mor er rigtig god til at sige: 'Jamen Katrine, du skal gøre det selv. Jeg vil gerne støtte dig, jeg vil gerne hjælpe dig, men du skal gøre det selv'. Det, tror jeg, har givet sådan [grundlag for, red.] også bare at sige, jamen jeg skal stå op for mig selv, og så skal jeg klare mine ting. Hvorimod at jeg ved, at sådan en, ligesom min kærestes mor, er måske lidt mere pylremor. Han

skal med dem på ferie og skal have nyt pas. Ej, men det har hun bestilt for ham. Hvor jeg måske mere tænker, 'ej, men det skal du sgu gøre selv'

Katrine sætter tydeligvis en ære i at gøre, som moren foreskriver: klare tingene selv. Hendes mor støtter hende i forberedelserne, men tager ikke over og styrer dem. Derved adskiller hun sig fra moren til kæresten, som Katrine flytter sammen med. Hans mor gør alt for ham, hvilket Katrine tydeligvis tager afstand fra. Det samme gør 19-årige Josefine, der også flytter sammen med en kæreste, hvis mor styrer hans forberedelser. Hvilket står i stærk kontrast til Josefines egen proces:

Jeg har egentlig i de to år, jeg gik på gymnasiet, lavet sådan 'to-do-lister' med, hvad jeg skulle have skaffet, inden jeg flyttede hjemmefra, kigget lidt på forsikring og alle de der ting, der ligesom skal til. Men så flyttede jeg jo ind hos min kæreste, hvis mor havde købt *alting*. Altså, jeg prøvede at købe ham en sådan en hvidløgspresse, men det havde han jo allerede!

Selv om hovedparten af de unge bruger forældrene som ressourcepersoner i deres flytteforberedelser, lægger de, som Katrine og Josefine, i vid udstrækning afstand til unge, der lader forældrene overtage styringen. Det er vigtigt selv at tage ansvaret, mener disse unge, hvis flytning ofte har været planlagt længe, og som regel har indebåret mange forberedelser.

18-årige Sune, som pludselig får mulighed for at flytte, da han får adgang til en lejlighed gennem en ven, har ikke planlagt sin flytning længe. Og da selve flytningen skal forberedes, drager han til Sverige, hvorfor det er moren, som ender med at styre slagets gang og pakke hans ting ned:

Jeg var i Sverige i forrige weekend, og der pakkede min mor mit tøj ned. Altså, egentlig ikke fordi jeg sagde, at hun skulle gøre det, men bare fordi hun kunne mærke, at der var rigtig mange ting at se til, og hvor jeg var i Sverige, så kunne jeg ligesom ikke selv gøre det. Så hun pakkede mine ting ned [...] Det var virkelig dejligt, at jeg kunne få hjælp fra dem, for ellers så havde det set meget svært ud, vil jeg sige.

Vi startede dette kapitel med at fortælle, at flytteprocessen ofte er en kollektiv familiebegivenhed. I Sunes tilfælde er den del af flytteprocessen, der handler om at pakke ned og putte i kasser, en familiebegivenhed, som Sune selv ikke deltager i. Han er optaget til anden side, og moren overtager styringen. 20-årige Malou er rent faktisk med til at pakke ned og putte i kasser, men også hendes forældre er dybt involveret i hendes forberedelser. De "har været 100 % inde over", forklarer hun, "det skulle jeg ikke spørge om".

I kontrast til Malou, Sune og alle de andre unge, hvis forældre i større eller mindre grad er involveret i flytteforberedelserne, er Leo helt alene om forberedelserne. Han er 17 år, da han finder et kollegieværelse, men da han ikke er myndig, og moren er imod hans flytning, må han vente med at flytte, til han er blevet 18. Leo skriver under på sin lejekontrakt få dage efter sin fødselsdag:

Min mor nægtede at skrive under på det, så indflytningen blev flyttet til 1. april. Så jeg underskrev alle lejekontrakter og det hele den dag, hvor jeg fyldte 18, og så flyttede jeg ind 14 dage efter ... Altså, jeg fik styr på det hele, og jeg fik læst lejekontrakten igennem af en ven af familien, som er advokat. Han læste det ligesom igennem for at sikre, at det var i orden.

Leo skal have styr på rigtig mange ting, og ligesom de øvrige unge, der flytter pga. problemer på hjemmefronten, står han i vid udstrækning alene med forberedelserne. Når de lykkes for Leo, selv om hans sag kompliceres af, at han endnu ikke er myndig, handler det bl.a. om, at han er ganske ressourcestærk og rækker ud efter hjælp, når han står helt på bar bund. Hans forældre hjælper ham kun i meget begrænset omfang, men heldigvis er der andre i hans netværk, han kan række ud efter, som fx advokaten, der indvilliger i at hjælpe ham.

På vores fortælleworkshops peger flere unge endvidere på, at det kan være udfordrende at tale med eksempelvis viceværten, elselskabet, kommunen eller lægen. De oplever at mangle et sprogligt repertoire, når de skal indgå i en dialog med disse instanser. Nogle unge giver udtryk for, at de er nervøse for at sige noget forkert, og andre oplever ikke at kunne forstå, hvad der bliver sagt, når de møder den voksne i den faglige sammenhæng. Nervøsiteten forstærkes af den betydning, samtalen kan have for den unge

fremadrettet. Her er det Christoffer på 21 år og Isabella på 24 år, der skriver med tekst i deres film:

'... borgerservice, min oplevelse med dem, det har været virkelig godt. Men det er svært virkelig, når man ikke har de rigtige spørgsmål' og 'Da jeg flyttede, var jeg 22 år, jeg var glad, men også lidt nervøs, da jeg skulle spørge om hjælp til varme ...'

Andre unge på vores fortælleworkshops peger desuden på, at de ikke har en personlig relation til de instanser, som de skal kommunikere 'voksent', fagligt og korrekt med, eksempelvis deres bank. Kontakten ind i banken foregår via netbank, og de unge synes ikke at opsøge en bankrådgiver eller en anden rådgivende person i systemet, der kunne understøtte dem i at stille de spørgsmål, som de har svært ved selv at formulere.

5.4 Flyttedagen

De fleste unge beretter i vores interviews om nøje planlagte flyttedage, hvor hele den nærmeste familie er involveret. Flyttedagen er kulminationen på kollektive familiebegivenheder, som flytningen er for hovedparten af de unge. Udover forældre og søskende støder andre familiemedlemmer gerne til, de kommer med trailere eller varevogne, de slæber op og ned ad trapper, pakker ud og samler møbler, og ikke mindst agerer de et kærkomment selskab. Hele familien er således i sving, da Daniel flytter:

Mig og min bonusmor tog her ned, og så gjorde vi rent, inden vi flyttede nogle ting ind. Og så dagen efter kom min farmor og farfar og min bror og min søster også. (...) Så min farfar havde taget en trailer med.

Daniel nyder familiens tilstedeværelse på flyttedagen, og selv om han modtager hjælp, oplever han, at han har hånd i hanke med flytningen. Det er ikke tilfældet for Christine, der ellers lægger stor vægt på at styre sin egen flytning. Christine flytter sammen med sin kæreste, og på flyttedagen overrumpler hun af familiens, ikke mindst svigerfamiliens, tilbøjelighed til at overtage styringen:

Og jeg kunne bare mærke, at der var mange, der ville tage beslutningerne for mig. (...) Det dér med: 'Vi ved, hvordan det her skal gøres'-agtigt. Og jeg ved selvfølgelig, at alle sammen har prøvet at flytte før, så selvfølgelig skal man også lytte til, hvad andre siger. Men jeg følte lidt, der var nogen der sådan: 'Nu gør vi det her, nu gør vi det her'. Og jeg er meget sådan ... 'lad os lige snakke om det'.

Familiens involvering er afgørende for de fleste unge, men i svære situationer kan diverse modsætninger og konfliktlinjer blive trukket op. Det kræver både fornemmelse og samarbejdsevne, hvis den længe planlagte flyttedag skal løbe af stablen uden diskussioner og skænderier. For de unge, der selv ønsker at styre deres flytning, kan familiens involvering – som i Christines tilfælde – indebære en oplevelse af kontroltab, hvis forældre generationen trækker erfaringskortet, og de føler sig sat på plads. Christine havde store forventninger til sin flyttedag, men den levede ikke op til forventningerne, og hun "synes faktisk, det var en lidt ubehagelig dag på en eller anden måde".

Det er dog ikke alle de unge, der er så optagede af at styre og tage ansvar for flyttedagen. Det gælder bl.a. Marie-Louise, hvis mor, Lisbeth, der styrede boligsøgningen, ligeledes spiller en central rolle på flyttedagen, hvor hun bl.a. skaffer en trailer og kører frem og tilbage med Marie-Louises flyttekasser. Mens hendes døtre er i skole og på arbejde, samler hun på eget initiativ endvidere de nyindkøbte møbler, uden det er noget, de har bedt hende om. Det falder Lisbeth naturligt at tage styringen og hjælpe sine døtre på denne måde, og Marie-Louise giver ikke udtryk for at have noget imod sin mors involvering.

Cecilia på 23 år er helt alene om sine forberedelser. Hendes forældre er kraftigt imod, at hun flytter hjemmefra, og hun ender med at tage til Canada som au pair. Hendes flyttedag udspiller sig i lufthavnen. Her fortæller hun om at stå der uden forældrene før afrejsen:

Min kusine sov hos mig natten til dagen for min afrejse. Vi stod op og vækkede min søster, længe før solen var oppe, og blev hentet af min veninde og kørt til lufthavnen. Selv om jeg havde sagt farvel til mine forældre, var det stadig en underlig følelse at stå i lufthavnen uden dem.

Leos forældre er som bekendt også helt fraværende i hans flytteproces. På flyttedagen fik han i stedet fat i nogle venner til at hjælpe med flytningen, der foregik på cykel:

Det var en proces at pakke ned, og [jeg] flyttede det hele på en cykel, og fik fat i nogle venner til lige at hjælpe sådan frem og tilbage. Men altså, jeg fik ikke noget hjælp fra mine forældre eller noget. Så det var meget sådan ... learning by doing lige pludselig og finde ud af, hvordan man skriver under på ting, og alle de her sådan vigtige papirer.

Selv om Abdes mor er imod hans flytning, stiller hun og søsteren op på flyttedagen. De har ikke bil, så de flytter hans ting, kasse for kasse og pose for pose, med bussen. Det lille flyttehold kommer imidlertid til kort, da Abdes møbler skal flyttes. Tilfældigvis møder de en af Abdes barndomsvenner, som tilbyder sin hjælp og lejer en trailer til de sidste store ting. "Det var meget heldigt", konstaterer Abde, der ligesom Leo bliver reddet af sine venner. Stephanie bliver reddet af sin lillesøster, der aflyser en fest for at kunne hjælpe hende med flytningen. Som beskrevet tidligere, skriver Stephanie under på sin lejekontrakt om mandagen og flytter om fredagen. Det hele går så hurtigt, at hun ikke har mulighed for at planlægge flytningen, som foregår, mens begge hendes forældre er bortrejst.

Min mor var ovre hos min mormor i Jylland, og min far, han var i Jylland hos sin kæreste. Så det var ikke engang sådan, at mine forældre de var der. Det var bare mig og min søster, der tager ind med nogle ting og sådan. Og så flyttede jeg så min seng ind, da min far og mor kom tilbage fra Jylland.

Både Leos, Abdes og Stephanies flyttedag bærer præg af et hastværk, som følger i kølvandet på deres akutte flytninger. Logistik og transport tager de stilling til hen ad vejen og involverer dem, der har lyst og mulighed for at hjælpe dem på vej. Det har forældrene i varierende omfang, og venner og søskende kompenserer i nogen grad for deres relative fravær. "Vi er rigtig tætte mig og min søster", understreger Stephanie, da hun afslutter sin beretning om, hvordan hun flytter.

5.5 Forældrefortællinger om deres børns flytteproces

De unges oplevelse af deres flytteproces præges i vid udstrækning af, i hvilket omfang og på hvilke måder forældrene er involverede. Nogle unge oplever forældrene som styrende, andre unge oplever dem som faciliterende, og atter andre unge oplever deres forældre som fraværende i flytteprocessen. De unge har forskellige ønsker og behov, og der er ikke ét fælles ungeperspektiv på, hvordan forældre bør være involverede i deres flytteprocesser. Men hvordan oplever forældrene de unges flytteprocesser, og hvilke perspektiver har de på den rolle, de selv skal spille i disse processer? I dette afsnit giver vi atter ordet til forældrene og ser på deres forskellige perspektiver på de unges flytteprocesser.

Hovedparten af forældrene fortæller, at de selv havde ansvaret for deres flytteprocesser, da de flyttede hjemmefra i 1980'erne og 1990'erne. Her er det Lotte, der er mor til Sofia på 21 år, som beretter:

Det er ikke, fordi mine forældre ikke er hjælpsomme, men det lå ikke i tiden, at det var deres ansvar, at jeg skulle flytte hjemmefra. Jeg klarede det 100 % selv.

Men tiden er anderledes i dag, og forældrene lægger generelt vægt på, at de ønsker en højere grad af involvering i deres egne børns flytteprocesser. Samtidig er det magtpåliggende for hovedparten af forældrene klart at markere, at de ikke er den slags forældre, der helt tager over og er for styrende i børnenes flytteprocesser. Her er det Niels, der er far til Mads på 21 år, som beretter:

Vi skal altså ikke være de der forældre, der skriver jobansøgninger og boligansøgninger for vores børn. Vi vil godt støtte dem, hvis de kommer og beder om hjælp, eller hvis vi kan se, at de åbenlyst er ved at begå selvmord eller sådan et eller andet. Men de skal have lov til at prøve nogle ting selv.

Niels vil gerne være der for sine børn, men han er opmærksom på at holde sig tilbage, så sønnen selv får mulighed for at prøve nogle ting af i flytteprocessen. Det er således afgørende for forældrene med dette perspektiv, at de

er til stede i flytteprocessen på en måde, der virker faciliterende for deres børns mulighed for at prøve kræfter med og lære noget nyt i flytteprocessen.

Indimellem kan det imidlertid være svært for dem at holde sig tilbage, men de modstår fristelsen. Her fortæller Susan, hvordan hun må minde sig selv om, at hendes 18-årige datter Freja skal prøve tingene af i flytteprocessen, så hun lærer selv at gøre dem:

Nu er de så også gået i gang med at renovere køkkenet. Men jeg kan da godt mærke, at det er der, jeg virkelig skal sidde på mine hænder for ikke at gå ind og sige, 'skal jeg ikke lige skrive til boligselskabet', eller 'skal jeg ringe til viceværten'. Altså, fordi det skal hun selv lære (griner).

Selv om forældrene med dette perspektiv kan have lyst til at tage over og være styrende i processen, er de opmærksomme på, at deres børn får mulighed for at prøve tingene af og lærer at gøre dem selv. Der er ikke tale om, at de bliver overladt til sig selv, eller skal 'klare sig selv'. Forældre med dette perspektiv har et kontinuerligt blik på de unge og et beredskab til at gribe ind, hvis noget kunne se ud til at gå galt. Graden af involvering i flytteprocessen fremstår her som en hårfin balancegang: ikke for lidt, ikke for meget.

Der er imidlertid også en gruppe forældre, der fortæller, at de i højere grad har en styrende rolle i deres børns flytteprocesser. Her er det Signe, der er mor til Ask på 22 år:

Så passede det med, at han flyttede i påskeferien. Så havde vi også tid til at hjælpe. Så havde vi et par ret intensive par uger, hvor vi arrangerede alt muligt; hvad for nogle møbler? Og hvad havde han? Og hvad skulle vi købe? Og hvordan skulle selve flytningen foregå? Og hvad for en bil og alt muligt. Vi har ikke bil, så det er sådan, vi skal ud og skaffe en bil, og vi kan heller ikke køre bil, så vi skal også skaffe en, der kan køre bilen (griner). Så alt det her var vi alle sammen, hele familien faktisk, involveret i.

Signe fortæller om sin søns flytteproces som en familiebegivenhed, der styres af hende og hendes mand. De har været inde over boligsøgningen, og

som forberedelse til selve flytningen har de lavet 'to-do-lister' og lejet bil, og de har i det hele taget været dem, som har haft overblikket over flytteprocessen. Dertil kommer, at de betaler indskud og møbler og giver sønnen et månedligt økonomisk tilskud, da han ellers ikke ville have råd til at bo i sin nye studiebolig.

Flere af forældrene med dette perspektiv lægger vægt på, at deres børn ønsker og har behov for, at de tager styringen i flytteprocessen. Det gælder fx Lisbeth, der ligesom Signe og hendes mand fortæller, at hun har styret flytningen for datteren Marie-Louise på 18 år. Hun har fundet hendes bolig, skaffet trailer til flyttelæsset og kører selv bilen under flytningen. Lisbeth understreger, at hun forsøger at få Marie-Louise til at træffe hendes egne beslutninger, men at hun ønsker og har brug for hendes styring: "Så spørger hun [Marie-Louise] også tit: 'Hvad synes du, mor?'" , fortæller Lisbeth, der hermed taler sin styring af flytteprocessen frem som en respons på Marie-Louises ønsker og behov. Netop orienteringen mod at respondere på børnenes ønsker og behov kendetegner denne gruppe af forældre, der er optagede af at indkapsle og beskytte børnene, så de ikke udsættes for udfordringer, risici osv., de ikke kan håndtere i forbindelse med flytningen.

Flere af de unge, vi har interviewet, står imidlertid i en situation, hvor forældrene i vid udstrækning er fraværende i flytteprocessen. De fortæller, at de står med det hele selv: boligsøgning, planlægning, økonomi, flytning, indretning osv. Nogle af disse unge kommer fra familier, hvor forældrene ikke accepterer deres seksualitet eller andre aspekter af deres identitet, andre kommer fra etniske minoritetsfamilier, hvor forældrene ikke ønsker, de flytter hjemmefra, før de er blevet gift. Og atter andre kommer fra skilsmisefamilier, hvor skilsmissen stadig præger relationerne i familien. Det er i vid udstrækning disse unge, der ikke har ønsket at formidle kontakt til deres forældre, hvorfor vi overvejende kan videregive de unges perspektiver. Vi har dog interviewet Sussie, der er mor til Stephanie, som ovenfor fortalte, at hendes forældre var fraværende på hendes flyttedag, da de begge var ude at rejse på dagen. Ifølge Stephanie flyttede hun således om fredagen med sin lillesøster, mens forældrene kom om søndagen og flyttede resten. I Sussies perspektiv træder tingene dog en smule anderledes frem. Her flyttede datteren først "rigtigt" om søndagen, hvor hun og eksmanden deltog, mens flytningen om fredagen blot vedrørte "nogle ting". Hun siger:

'Du flytter simpelthen ikke hjemmefra før, både mig og far er der, og vi er med. Altså, det er en overgangshandling, som jeg vil være med til, og som vi skal gøre sammen. Det kan godt være, vi er blevet skilt, men der er vi stadigvæk din far og mor, så det skal vi have hjulpet med bliver ordenligt'. (...) Så, så blev det til, at hun flyttede nogle ting derind om fredagen, og så flyttede hun rigtigt om søndagen. Så vi kunne være med til det.

Stephanies flytning er omgærdet af uoverensstemmelser og diskussioner. Stephanie insisterer på at flytte om fredagen, hvor forældrene er ude at rejse. Og i hendes fortælling flytter hun rent faktisk om fredagen uden forældrene, der hjælper med at flytte resten af tingene om søndagen. Sussie mener imidlertid, den rigtige flytning fandt sted om søndagen, hvor de deltog, mens flytningen om fredagen primært havde en forberedende karakter. Selv om Stephanie mener, hun stod alene, er det vigtigt for Sussie, ligesom for de øvrige forældre, vi har interviewet, at deltage på sit barns flyttedag, og det mener hun også, at hun har gjort.

5.6 Den store IKEA-tur: Et overgangsritual

Hovedparten af de unge og deres forældre fortæller, at de har været en tur i IKEA i forbindelse med flytningen. Turen ligger ofte lige før eller lige efter flyttedagen eller sågar på selve flyttedagen. Og da majoriteten af de unge flytter med deres forældre, tager de som regel også i IKEA med deres forældre. Stephanies mor, Sussie, der er optaget af at deltage på sin datters flyttedag, og i det hele taget orienteret mod at bidrage til en ordentlig flytteproces, fortæller om IKEA-turen:

Der er jo altid nogle ting fra IKEA, man skal have. Det er jo sådan en moderne, nordisk måde at flytte hjemmefra på, ikke. Man kan jo ikke flytte nogen steder, uden man lige skal forbi IKEA. Så det skulle vi selvfølgelig også.

IKEA-turen med mor og far er ifølge Sussie 'selvfølgelig'. Da Sofie og Sigrid, der flytter fra en mindre ø, er i IKEA sammen med deres forældre, møder de derfor også syv andre familier fra samme ø, som også er forbi møbelgi-

ganten i forbindelse med, at deres børn flytter til fastlandet. Christine tager imidlertid i IKEA uden sine forældre, hvilket føles forkert. Som vi allerede har set, lever flyttedagen ikke op til hendes forventninger, og hun oplever ikke, hun får taget ordentlig afsked med sine forældre. Derfor er det ekstra surt, at de heller ikke skal med i IKEA:

Jeg syntes, det var meget stressende. Jeg følte ikke rigtig, jeg fik lov til at gøre det i mit eget tempo. Også fordi min mor og far skulle ikke med i IKEA [...] Jeg følte ikke engang, jeg nåede sådan rigtig at sige farvel til min mor og far. Det tror jeg også, var det, der ærgrede mig *mest*, fordi der er lidt et ritual i det der med at sige farvel til sin mor og far, når man er flyttet hjemmefra, ikke?

Emma er ikke alene. Der er også andre unge, der ikke tager i IKEA med deres forældre, som dér yder et ekstra økonomisk bidrag til hovedparten af de unges flytteprocesser. Men Leo, som ikke har kontakt til sin mor, har fx ikke råd til at købe møbler, før han har boet på egen hånd i månedsvi. Emma har modsat Leo kontakt til sine forældre, men hendes far er for følelsesmæssigt påvirket af Emmas overgang til at ville deltage i ritualerne omkring. Hendes far, Karsten, fortæller således:

Måske skulle jeg også have været med til at ... du ved at kigge på lejlighed eller kigge på sofa, men det, det kunne jeg ikke ...

I modsætning til Karsten bruger Niels, som er far til Mads, en tur i IKEA som kompensation for, at han ikke havde mulighed for at hjælpe på selve flyttedagen. Besøget i IKEA fremgik som en central begivenhed i Niels' fortælling om, hvordan Mads' flytning forløb:

Så vi havde sådan en dag i IKEA. Mig og Mads og hans bofælle. De gik og fandt ting til sig selv og ting til fælles og sådan noget.

IKEA optræder dermed i mange både unge og forældres fortællinger om overgangen til livet som udeboende, og begivenhederne der knytter sig

dertil. Måske fordi de laminerede gulve og møblerede arealer ofte er den sidste scene, parterne deler, inden flyttedagen er overstået, og den unge, mere officielt end nogensinde, er udeboende. En slags *point of no return*. Midt i IKEA overvældes Signe, mor til Ask, således brat:

Og pludselig ser man, at han er voksen, og han er ved at flytte hjemmefra.

5.7 Opsamling

Størstedelen af de unge, vi har interviewet, fortæller om flytteprocessen som et kollektivt familieanliggende, som især deres forældre er aktivt involveret i. Forældrene hjælper de unge med at se muligheder, de ikke selv kan få øje på. De fungerer som sparringspartnere, når der skal træffes vigtige beslutninger. De hjælper dem med at finde de bedste forsikringer og lærer dem at lægge budgetter. Og ikke mindst investerer de både økonomiske ressourcer og deres egen arbejdskraft i processen. Omdrejningspunktet i flytteprocessen er hermed et 'vi', som består af de unge og deres forældre, der sammen sørger for, at de unges flytning fra forældrehjemmet foregår på den bedst mulige måde. Men det er et 'vi', der ser forskelligt ud blandt de unge, vi har talt med.

Hovedparten af de unge fortæller om forældrene som ressourcepersoner, de kan trække på i en proces, de dybest set selv har hånd i hanke med. En mindre gruppe unge fortæller om forældre, der i højere grad styrer processen: De står for boligsøgning, planlægning af flytningen og styrer også slagets gang på selve flyttedagen. Men uanset hvilken rolle forældrene spiller, fortæller de unge, med forældre, der på forskellig vis er involveret i flytteprocessen, sjældent om betydelige uoverensstemmelser om, hvor meget og på hvilke måder forældrene er involveret. Der fortælles i begrænset omfang om konflikter i forbindelse med forældre køb, der ender med at falde til jorden. Ligesom der i nogen grad fortælles om konflikter med kæresters forældre, der forsøger at overtage styringen af en flytteproces, som de unge selv ønsker at have styringen over. Uoverensstemmelser med forældrene træder tydeligst frem hos de unge, der oplever forældrene som fraværende i deres flytteprocesser. Det er m.a.o. ikke for megen, men for lidt involvering, der forbindes med uoverensstemmelser og konflikter.

Disse uoverensstemmelser og konflikter opstår ikke nødvendigvis i flytteprocessen. I forrige kapitel fortalte nogle af de unge, at de har levet i familier præget af spænding og friktion i årevis. Andre fortalte, at konfliktniveauet i familien højnedes, da de besluttede sig for at flytte hjemmefra, og forældrene modsatte sig denne beslutning. Fælles er dog, at disse unge i vid udstrækning oplever at stå alene i flytteprocessen: De står alene med ansvaret for boligsøgningen, flytteforberedelserne og på selve flyttedagen. Men også kontakten til myndigheder, banker osv., hvis sprog og procedurer kan være svære at afkode for unge. Uden forældre som afgørende støttepersoner synes flytteprocessen i langt højere grad at være præget af tilfældighed og midlertidighed. Et par af de unge søger støtte hos de offentlige myndigheder, der hjælper med at finde en bolig eller låner dem til et indskud, hvilket ikke altid fungerer efter hensigten, men dog giver dem mulighed for overhovedet at flytte hjemmefra.

Dette ses også i et dansk studie af unges flytteprocesser (Bengtsson & Mølholt 2018), der undersøger, hvordan unge, der flytter fra deres plejefamilier, skaber fortællinger om at høre til eller ikke høre til. Studiet viser, hvordan disse socialt udsatte unge kæmper for at skabe meningsfulde forbindelser til både mennesker og steder. Denne gruppe unge tager det ikke for givet at have et hjem, for dem er det et yderst refleksivt og kontinuerligt projekt at skabe tilhørsforhold til mennesker og steder, hvilket har afgørende betydning for deres ofte sårbare overgang til voksenlivet. Undersøgelser viser, at unge, der flytter hjemmefra, før de er fyldt 18 år, oftest er de mest udsatte. De har højere risiko for helbredsproblemer, økonomiske problemer samt lavere uddannelsesniveau. Det fremgår af registerbaserede undersøgelser i såvel en svensk (Bernhardt et al. 2005), finsk (Oksanen et al. 2017; Remes & Martikainen 2012), nordisk (Kauppinen et al. 2014), europæisk (Aassv et al. 2006) som en amerikansk sammenhæng (Wickrama et al. 2010).

I dette kapitel har vi set, hvordan forældres støtte og involvering – eller mangel på samme – har afgørende betydning for, hvordan de unges bevægelser ind i en ny identitet som udeboende tegner sig, og hvilke forudsætninger de har for at skabe tilhørsforhold til et nyt sted (Gammeltoft 2014). Ifølge forskningen præges nutidens forældreskab af et ideal om emotionel forbundethed og involvering (Forsberg 2009; Johansson & Andreasson 2017), hvor fokus er på barnets behov, og forældreskabet går ud på at lægge tingene til rette, så barnet kan udvikle sig optimalt og nå sit potentiale som

menneske. Det nære bånd mellem forældre og børn får stadig større vægt i socialiseringen, og ifølge Aarseth (2018: 85) er denne intimitet afgørende, da den "producerer en form for emotionell kompetanse som [er] vigtig for å lykkes i vår tid".

Forældreperspektiverne i dette kapitel viser da også, at forældrene i vid udstrækning ønsker at være involverede i deres børns flytteprocesser. De ønsker sig ikke tilbage til dengang, de selv flyttede hjemmefra, hvor forældrene var langt mere fraværende i flytteprocessen. Omvendt er hovedparten af forældrene optagede af, at de ikke skal skærme deres børn mod alle de udfordringer og risici, der måtte opstå i flytteprocessen, men derimod skal forsøge at understøtte dem i mødet med disse, da de er optagede af de læringsmæssige og formative aspekter, det måtte have for børnene at håndtere disse. Det betyder ikke, at de blot overlader deres børn til sig selv i flytteprocessen. Tværtimod, for hovedparten af forældrene, vi har interviewet, er forældreskabet i flytteprocessen en hårfin balanceakt, der skal mestres: ikke for meget og ikke for lidt.

Frihed

JOHN HAR NU STYR PÅ ØKONOMIEN. HAN HAR RÅD TIL BÅDE REGNINGER OG FESTER

Bare fordi du nu er voksen, betyder det heller ikke, at du behøver at vinke farvel til din barndom for evigt...

Hvordan holder man styr på økonomien?!

VELKOMMEN TIL

Kilde: Billeder fra film produceret af unge på fortælleworkshops

Kilde: Citater om unges flytte-
proces fra projektets data.

Så det [kollegium] kunne godt sammenlignes med sådan en lille familie, hvor det er, man ser hinanden. Og så selvfølgelig med respekt for ens egen private sfære, for man kan jo sagtens vælge at låse sig inde i sit eget rum, hvis det er det, man har brug for...

At jeg stadig godt kan lide at tage en bytur en gang imellem og drikke nogle bajere med kammeraterne og spille noget X-Box, og... at det egentlig først er, når jeg er stoppet med det... at jeg så føler mig voksen."

Så holdt jeg et ordentligt svendegilde, og der kom rigtig mange gæster... så der fik jeg jo toiletpapir, sæbe, tandbørster, tandpasta, elastikker, fryseposer og alt sådan noget. Så det endte jo med, at jeg havde ca. 40 ruller toiletpapir, inden jeg flyttede herover.

6

Følelsen af at være flyttet

De fleste flyttekasser er pakket ud, og et nyt liv tegner sig i horisonten. De unge har forladt en kendt hverdag og står over for at skulle skabe en ny. Den første tid i den nye bolig præges af en lang række følelser og spekulationer – glæde, uro, frygt og håb. Uanset hvordan de unges flytteprocesser har været, og hvad der tegner sig i horisonten, er det et tidspunkt i de unges liv, der er ladet med følelser og affekt (Ahmed 2004; Duff 2010).

I dette kapitel forsøger vi at vise, hvordan disse følelser og spekulationer fylder for de unge på dette tidspunkt, hvor livet i barndomshjemmet stadig står dugfriskt i erindringen, og de endnu prøver sig frem i livet som udeboende. På et tidspunkt, hvor de har forladt de vante rammer hos forældrene, men stadig ikke er faldet helt på plads i de nye. Hvor det fortsat er uklart, hvem man mon bliver til i det nye liv – hvilken identitet der venter på en. Og man endnu ikke kan vide sig sikker på, hvordan man mon falder til og opnår et tilhørsforhold til det nye sted, der endnu fremstår uvist og fremmedartet (Nielsen et al. 2020).

Ligesom der er forskel på de unges motiver for at flytte og deres flytteprocesser, er der imidlertid forskelle på, hvilke konkrete følelser og spekulationer der fylder for de unge netop dér. Af kapitlet fremgår det, at hovedparten af de unge umiddelbart føler sig godt tilpas, om end de er noget famlende over for alt det nye, de står over for. En mindre gruppe føler sig helt ovenpå, mens en anden gruppe, der umiddelbart giver sig hen til en nyhvervet

følelse af frihed, snart overvældes af et væld af negative følelser og spekulationer, de bærer med sig fra deres opvækst.

I kapitlet, hvor vi zoomer ind på de unges allerførste tid i deres egen bolig uden for barndomshjemmet, inddrager vi for første gang ikke forældrenes fortællinger, men lader derimod de unges egne fortællinger tale for sig selv.

6.1 Mere fremmedartet end frit

Som vi tidligere har beskrevet, er der en stor del af de unge, der før flytningen forestiller sig, at flytningen vil betyde, at de bevæger sig ind i en ny livsfase, hvor de har en højere grad af frihed og ansvar for deres liv. Et stykke tid efter flytningen giver flere af de unge da også udtryk for, at friheden er noget af det, de forbinder allermest med deres nye liv som udeboende. I vores andet interview med Malou på 20 år fortæller hun således, hvordan livet som udeboende har markeret en overgang til et friere liv:

Jeg kan gøre, hvad jeg vil, når jeg vil. Jeg kan have besøg af, hvem jeg vil, og jeg skal ikke tage hensyn til, at der er nogen forældre, eller at de synes, at det er en dårlig idé, at jeg lige får besøg af en klokken 22 om aftenen.

Samme beskrivelse ser vi hos enkelte af de unge fra fortælleworkshoppene, fx Victor på 20 år, der i sin film fortæller opløftet om den frihed, der er forbundet med selv at kunne vælge:

Man føler sig mega fri, når man er alene, og man bestemmer, hvad man vil lave, hvornår man går i seng, og hvad man skal have at spise.

I de interviews, vi har gennemført med de unge, umiddelbart efter de er flyttet, er det imidlertid ikke følelsen af frihed, der ligger dem på sinde, når de skal fortælle om deres nye liv som udeboende. En stor del af de unge giver derimod udtryk for, at det er en mærkelig og fremmedartet følelse at bo for sig selv. Det er ikke noget, de nødvendigvis føler sig tilpas i med

det samme, men derimod noget, de skal vænne sig til. Daniel på 20 år, der netop er flyttet alene ind i en toværelseslejlighed, fortæller, hvordan han oplever aftensmadssituationen:

Følelsen af at spise alene de første par dage, den er også sådan mærkelig. Nu når man har spist sammen med sine forældre regelmæssigt hver aften, så er det mærkeligt lige pludselig at sidde alene. Man har aldrig lavet mad til sig selv, og så sidder man bare sådan ved spisebordet og spiser, og er bare helt stille og sidder sådan og kigger ind i muren (griner). Det er lidt mærkeligt.

Daniel sidder alene og spiser, mens han kigger ind i muren i sin nye lejlighed. Forældrenes selskab derhjemme er erstattet af en larmende stilhed, og en helt almindelig hverdagssituation træder pludselig frem i et nyt lys, mærkelig og fremmedartet. Daniel er ramt af dette mærkelige og fremmedartede, men har overskud til at grine af det under interviewet. Samme oplevelse af det mærkelige og fremmedartede ved aftensmadssituationen giver flere af de unge på vores fortælleworkshops udtryk for. Det gælder eksempelvis Phillip på 21 år, der i forbindelse med produktionen af sin film fortæller:

Det er tamt at spise alene. Så er det bare noget, som skal overstås. Det andet [at spise sammen med andre] giver en form for hygge over det, og så tager det ikke bare 10 minutter. Så tager det måske en time, hvor man sidder og defilerer over de forskellige ting i hverdagen.

Andre unge på fortælleworkshoppene fortæller, at de hurtigt tager deres mobil frem under måltiderne eller spiser foran deres computer, fordi de savner socialt samvær, og når de ikke spiser sammen med andre, fx med deres roomie, får de ikke lyst til at gøre noget ud af maden. Astrid på 21 år fortæller i sin film om den ensomhed, hun oplever, når hun sidder alene og spiser aftensmad. På det sidste billede i sin film har hun skrevet et Celine Dion-citat: "All by myself. Don't wanna be all by myself. Anymore".

Også Christine på 20 år, som vi har interviewet, er ramt. Den første tid opleves som svær, og hun har svært ved at finde ro den første nat, hun skal sove i den lejlighed, som hun er flyttet ind i sammen med sin kæreste:

Jeg syntes, det var meget underligt. Jeg kunne ikke rigtig sove den første nat. Jeg syntes, det var lidt ubehageligt. Det var også det der med, at der bare stod nogle kasser. Altså, det var jo ikke et hjem endnu [...] Men alligevel var det også meget fint. Det var en mærkelig blanding af det hele ... [...] Jeg var bare træt. Det hele havde været meget kaotisk, og der var mange indtryk.

Hvor Daniel sidder alene og kigger ind i muren, mens han spiser, ligger Christine vågen i sengen, opfyldt af det kaos og de indtryk som den første nat i det nye hjem byder på. Men ligesom Daniel griner lidt af sig selv under interviewet, fortæller Christine, at det samtidig føles "meget fint". Det kan være overvældende at starte et nyt liv uden for forældrehjemmet, og den første tid præges ofte af uro og tvivl, alt virker mærkeligt og fremmedartet. Men hovedparten af de unge giver, ligesom Daniel og Christine, samtidig udtryk for, at de godt kan håndtere det i en periode. De har en lang række forskellige strategier til at håndtere det. Sune på 18 år, der er flyttet i lejlighed sammen med en kammerat, fortæller her, at han har været nødt til at drosle helt ned for sit aktivitetsniveau:

Lige nu er det jo helt nyt for mig, ikke? Fordi det er første gang, jeg flytter hjemmefra, og jeg har kun boet her i en måned. Så derfor så magter jeg ikke rigtig så mange ting, andet end bare at slappe lidt af og tage det i mit eget tempo.

Johan på 21 år, der er flyttet på kollegium, fortæller, at han oplevede tiden umiddelbart efter flytningen som svær og indimellem nærmest uoverkommelig. Hans strategi er at ringe til forældrene og bede om hjælp:

Hvis der var noget, der var ekstra øv eller svært at håndtere, nye ting, man ikke havde oplevet før. Så var det, at man var

sådan lidt, 'åh, jeg kan ikke håndtere det her'. Der er så mange ting. Det hele blev lidt for meget, ikke? Og så kunne det godt være, man lige ringede til sin far og lige sagde, 'hey, hvad så? Hvordan er det lige, man får styr på det her?'

Også længe efter flytningen har en stor del af de unge hyppig kontakt til deres forældre. I den første tid kan det dog være særligt afgørende, hvis de – som Daniel, Christine, Sune og Johan – overmandes af alt det nye, man skal lære at håndtere, når man flytter for sig selv et nyt sted.

6.2 Ikke ligefrem noget chok

Det er dog ikke alle de unge, der lægger vægt på det mærkelige og fremmedartede, når de beskriver deres første tid i deres nye bolig. En mindre gruppe af de unge, vi har interviewet, fortæller om en overgang uden den uro og tvivl, der farver den første tid for hovedparten af de unge.

Godt nok fortæller Sebastian på 21 år, der er flyttet alene i en lejlighed, der går noget tid, før han føler sig helt hjemme i lejligheden. Han fortæller, at første nat var "underlig", fordi der var så "stille", ulig den susen fra træerne, som han var vant til fra haven hjemme hos forældrene. Men han lægger ikke desto mindre vægt på, at det var "meget rart" at sove i den nye lejlighed. Og der går ikke lang tid, før han oplever, at han "aldrig har sovet så godt". Da vi spørger ham, hvordan det var at vågne op dagen efter i den nye lejlighed, svarer han: "Jamen, det var egentlig bare som så mange andre morgener. Op og af sted på arbejde".

En lignende fortælling har Hans på 21 år, der er flyttet på kollegie i en anden del af landet. Hans fortæller godt nok, at det har været "lidt af et spring, men større er det alligevel ikke". Overgangen har ikke skabt nævneværdig uro og tvivl: "Det er ikke sådan, at jeg har fået et chok over, hvordan det er at bo ude", forklarer Hans, som fortsætter med at sige, at han har følt sig "rimeligt godt rustet til at flytte hjemmefra".

De unge, der oplever den første tid som relativt uproblematisk, fortæller sig selv frem som nogen, "der ikke tænker så meget over tingene" (Sebastian på 21 år). Nu er de i deres nye bolig, og det kan godt være, det i nogen grad opleves mærkeligt og fremmedartet, men det skaber ikke nævnevær-

dig tvivl og uro hos disse unge. De kan ligesom de øvrige unge godt støde på diverse prøvelser i den efterfølgende tid. Men starten føles stille og rolig.

6.3 Først lettelse, men så ...

'Stille og rolig' er langt fra den oplevelse, der gør sig gældende hos de unge, der flytter hjemmefra pga. problemer på hjemmefronten. Disse unge, der ofte er flyttet uden hjælp fra forældrene, fortæller derimod om betydelige følelsesmæssige reaktioner i den første tid efter flytningen.

Nogle af dem reagerer med lettelse, glæde og ikke mindst en følelse af endelig at kunne være sig selv. "Nu er det mit hus. Nu er det mig, der bor her", var 23-årige Abdes umiddelbare reaktion, da han første gang låste sig ind i sin studiebolig. Jonas på 20 år beretter, at han havde det "så dejligt" i den allerførste tid, efter han var flyttet, selv om han var flyttet ind på en sofa hos en veninde i en ny by. Det samme gælder Leo på 18 år, der her fortæller om sin første tid på kollegieværelset:

Jeg har altid haft en utryg barndom med vold og seksuel misbrug og sådan nogle ting. Så det har jo ikke været trygt at være hjemme. Jeg har aldrig nogensinde ville være hjemme. Så det der med at komme til et sted, hvor det kun er mig, der har nøgler til, og det kun er mig, der ved reelt, hvor min adresse er, det er noget, der er rigtig trygt på en eller anden måde. Og at min mor ikke ved, hvad for et område det er, jeg bor i, hvor jeg går hen og handler og de her ting. Det er meget rart og have det for sig selv.

Det at komme på afstand af moren og få sit eget afføder umiddelbart en følelse af lettelse og tryghed, der står i skærende kontrast til den ufrihed og utryghed, Leo oplevede i sit barndomshjem, der var præget af fysiske og følelsesmæssige overgreb. Flytningen rummer for Leo en mulighed for at komme væk fra et sted, hvor han ikke føler, han hører til, og for at skabe et liv, hvor han kan være den person, som han ønsker at være (Cuervo & Wyn 2017).

Den håbefuldhed og optimisme, Leo oplever umiddelbart efter sin flytning, bliver dog snart afløst af uro, søvnløshed og en følelse af ensomhed.

På samme vis varer det heller ikke længe, før Abdes og Jonas begynder at kæmpe med deres nye livssituation, hvor problemerne fra deres fortid pludselig vælter frem og truer med at hive dem nedad.

Andre af de unge, der flytter hjemmefra pga. problemer på hjemmefronten, når end ikke at stikke hovedet op til overfladen, før problemerne vælter frem, og deres liv som udeboende føles uoverskueligt. "Det var meget, meget svært lige der i starten", fortæller 20-årige Vincent, der flyttede ind på et værelse hos en kvinde i en forstad til København, hvor der ikke var "så fedt at bo". Og da Vincent heller ikke havde noget arbejde, overvejede han umiddelbart efter sin flytning at flytte tilbage til Jylland, selv om han ikke kunne flytte tilbage til sin mor og stedfar og ikke anede, hvor han ellers skulle flytte hen.

Starten var også svær for 23-årige Ergül, der efter lange forhandlinger med forældrene havde fået lov til at flytte sammen med sin søster i en lejlighed nær barndomshjemmet. Men da de endelig var flyttet, var søsteren sjældent hjemme, og Ergül følte sig både ensom på sit studie og i deres lejlighed, "og det gjorde bare, at jeg havde nogle virkelig, virkelig hårde sammenbrud, når jeg var alene", fortæller Ergül, der slet ikke trivedes i den første tid som udeboende. Det samme gjaldt 23-årige Cecilia, hvis forældre ikke ville have, hun flyttede hjemmefra. Hun valgte derfor at tage til Canada som au pair:

På femtedagen nåede jeg frem til min nye værtsfamilie, hvor jeg desværre meget hurtigt fornemmede, at jeg ikke følte mig hjemme. Jeg følte mig ikke værdsat, og familien udnyttede min tendens til at behage alle omkring mig ... Det var svært at være så langt hjemmefra, og jeg følte mig utryk i fremmede menneskers hjem.

Efter den første svære tid finder Cecilia en ny værtsfamilie, og hun ender med at blive i Canada, mens Ergül giver op og flytter hjem til sine forældre igen. De følelsesmæssige reaktioner, vi umiddelbart ser hos de unge, der er flyttet hjemmefra pga. problemer på hjemmefronten, følges således af en lang række begivenheder, der kan være svære at forudsige. En del af disse unge kan pga. problemer med forældrene ikke flytte hjem igen, selv om de har svært ved at få det til at fungere det nye sted. De bliver nødt til, så godt de formår, at kæmpe med de udfordringer, der bliver ved med at fylde deres liv som ude-

boende. Andre flytter hjem igen. Hvad enten de vælger at flytte tilbage til forældrene eller kæmper med udfordringerne alene, rummer den efterfølgende tid ofte langt større udfordringer for denne gruppe, end det gør sig gældende for de unge, der flytter med opbakning fra deres forældre. For de unge med opbakning fra forældrene fungerer forældrene nemlig også ofte som en livline for de unge efter flytningen. Dette synes at være afgørende, da den første tid, som vi har set, er præget af en vis uro og tvivl for hovedparten af de unge, som derfor kan have behov for nogen at læne sig op ad og tale med.

I et senere kapitel skriver vi mere udfoldet om, hvordan de unges følelser udvikler sig og risikerer at forplante sig til mistriksel efter en længere periode som udeboende.

6.4 Opsamling

I dette kapitel har vi sat fokus på de følelser og spekulationer, der fylder på det tidspunkt, hvor de unge har pakket de fleste flyttekasser ud og taget deres første skridt ind i livet som udeboende. Det er et tidspunkt, hvor det meste stadig opleves som nyt og ukendt, og der er mange følelser i spil. I kapitlet har vi i mindre grad undersøgt følelserne som noget, der findes inde i de unge og bare har ventet på at komme ud, og i højere grad som noget, der opstår i relationen mellem de unge og den nye kontekst, de er havnet i. En kontekst, der tilsyneladende er ladet med følelser, som gør noget ved de unge og deres oplevelse af at være i denne kontekst (Ahmed 2004; Duff 2010). Helt almindelige gøremål træder pludselig frem i et nyt lys og virker mærkelige og fremmedartede.

Nogle unge fortæller om at stirre ind i en tom væg, når de spiser deres første aftensmåltid i den nye bolig. Andre fortæller om at høre underlige lyde, når de forsøger at falde i søvn i deres nye seng. Før de flyttede hjemmefra, forventede mange af de unge, at de ville føle sig voksne og frie, når de havde fået deres egen bolig. De ville blive til noget nyt (Katznelson & Sørensen 2015). På det tidspunkt, vi besøger dem i dette kapitel, er det i stedet følelser præget af uro og tvivl, som fylder dem. Men selv om det hele virker overvældende og kaotisk, er de fleste optimistiske: De skal nok komme igennem det og ser lyst på fremtiden.

Enkelte unge giver udtryk for, at de har let ved at håndtere den nye livssituation. De dvæler ikke nævneværdigt ved alt det fremmedartede og

mærkelige og indtager livet som udeboende uden nævneværdige følelsesmæssige udsving. Andre unge har det stik modsat: De frydes over den nye livssituation, der står i kontrast til livet hos forældrene, som i flere tilfælde var præget af ufrihed og utryghed. Eller de er nær ved at kollapse, da problemerne fra barndomshjemmet følger med ind i den nye livssituation, og de derfor ikke kan overskue alt det nye. I flere tilfælde er deres første skridt ind i livet som udeboende samtidig præget af midlertidige boligforhold, en usikker tilknytning til uddannelse og arbejde osv. De mangler i mange henseender fast grund under fødderne og har umiddelbart heller ikke nogen udsigt til at få det. Disse unge oplever ikke at høre til noget sted, hverken i forældrehjemmet eller i deres nye bolig.

Ifølge Bell (1999) skabes tilhørsforhold til et sted eller en livssituation bl.a. gennem etableringen af relationer, rutiner og genkendelige mønstre i dagligdagen. Hovedparten af de unge har allerede på det tidspunkt, vi besøger dem i dette kapitel, udsigt til et liv som udeboende, hvor de vil etablere de relationer, rutiner osv., der er en forudsætning for at skabe et tilhørsforhold og udvikle en identitet som udeboende (Sørensen & Nielsen 2014). Men med alt kastet op i luften, og usikkerhed på mange fronter, er det uklart, om det også vil være tilfældet for den sidste gruppe af

Din flyttehjemme fra-oplevelse kan vi bruge til at hjælpe andre.
Kan du huske noget fra dengang du flyttede hjemmefra, da dine børn
flyttede hjemmefra eller står du selv, som ung, midt i flytterod?
Så del her et par ord:

Jeg blev smidt ud som 17-årig
Det var ikke så rart i øjeblikket.
Men nu er jeg jurist, så det
gik jo godt

 **NORDEA
FONDEN**
AALBORG UNIVERSITET Vi støtter gode liv

Jeg blev smidt ud som 17-årig. Det
var ikke så rart i øjeblikket. Men
nu er jeg jurist, så det gik godt.

Meld dig ind i LLO (Lejernes
Landsorganisation) så der er
nogen, der har din ryg hvis du
bliver snydt af din udlejer. Især
hvis det er privat udlejning.

Og skynd dig at melde dig
ind i en boligforening så får
du adgang til billigere
boliger og almene boliger.

Din flyttehjemme fra-oplevelse kan vi bruge til at hjælpe andre.
Kan du huske noget fra dengang du flyttede hjemmefra, da dine børn
flyttede hjemmefra eller står du selv, som ung, midt i flytterod?
Så del her et par ord:

Meld dig ind i LLO (Lejernes landsorganisation)
så der er nogen, der har din ryg hvis du bliver
snydt af din udlejer. Især hvis det er privat udlejning
Og skynd dig at melde dig ind i boligforening
så du får adgang til billigere boliger - og almene
boliger

 **NORDEA
FONDEN**
AALBORG UNIVERSITET Vi støtter gode liv

Din flyttehjemme fra-oplevelse kan vi bruge til at hjælpe andre.
Kan du huske noget fra dengang du flyttede hjemmefra, da dine børn
flyttede hjemmefra eller står du selv, som ung, midt i flytterod?
Så del her et par ord:

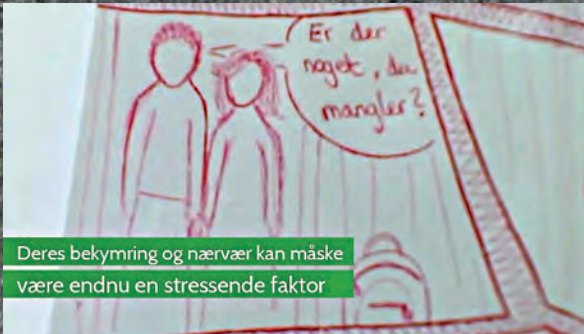
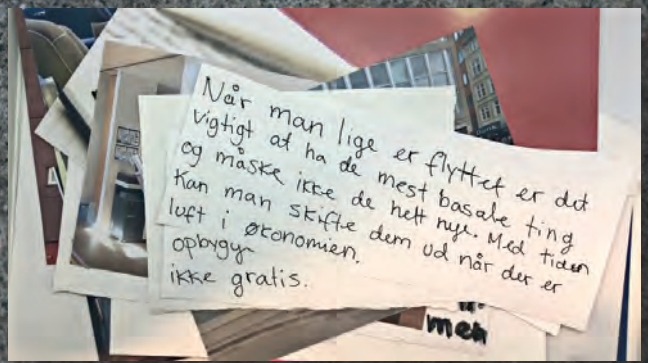
Mine forældre var lidt for meget indover.
Jeg havde tydeligvis ikke styr på noget
men det fandt jeg først ud af efter et års tid

 **NORDEA
FONDEN**
AALBORG UNIVERSITET Vi støtter gode liv

Mine forældre var lidt for
meget indover. Jeg havde
tydeligvis ikke styr på noget,
men det fandt jeg først
ud af efter et års tid.

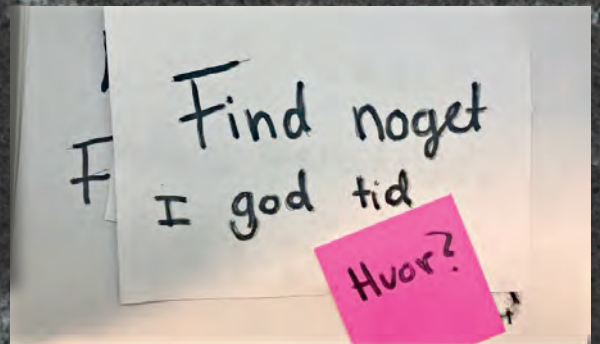
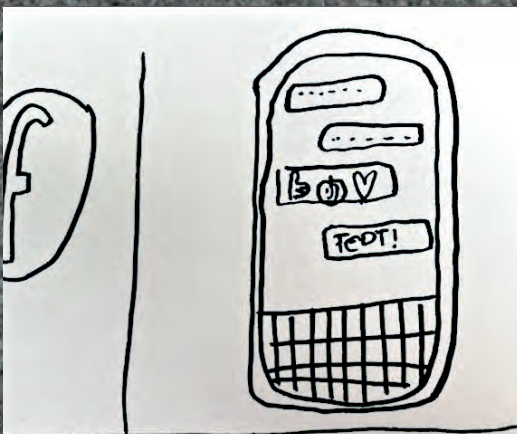
Kilde: Postkort indsamlet
på Folkemødet 2018.

Kilde: Billeder fra film produceret af unge på fortælleworkshops

Danske Bank JOHN BEGYNDER AT SPARE OP OG LAVET ET BUDGET

John	til rådighed 20,00,-
Opsparing	til rådighed 10,00,-

Nogen siger..

"Jeg kan heller ikke bo derhjemme for altid [...]. Nu er jeg 21 år, og jeg kan ligesom ikke bo hjemme hos min far og bror. Så det er lidt det, fordi det også lidt er normen".

7

Det nye hjem

I forrige kapitel hørte vi mange af de unge tale om den første tid i deres nye bolig som mærkelig og fremmedartet. Der går som regel et stykke tid, inden denne følelse forsvinder, og de unge begynder at betragte deres bolig som et sted, hvor de for alvor oplever at høre til. I dette kapitel følger vi de unges første bestræbelser på at gøre deres nye bolig til et sted, hvor de føler sig hjemme (Farrugia & Wood 2017) og kan udvikle en identitet som unge udeboende (Arnett 2015; Hall 1996; Søndergaard 2003, 2005).

Indledningsvis undersøger vi, hvad de unge forstår ved et hjem, og hvilken betydning det har for, om de kan føle sig hjemme et sted. Dernæst dykker vi ned i to områder, som ser ud til at have en særlig betydning for de unges evne til at opnå denne følelse. Det første område er indretningen af deres første hjem, hvilket de unge gør sig mange overvejelser over i den første tid som udeboende – hvad enten de er optagede af at indrette sig med spritnye møbler og nipsgenstande, ting fra deres barndomshjem eller en blanding af begge.

Det næste område er de praktiske opgaver og huslige gøremål, der følger med at flytte hjemmefra. Oftest bliver de unge ganske overmandede af ansvaret for madlavning, rengøring, vasketøj osv. At få styr på disse opgaver og gøremål er ikke helt ligetil, men afgørende for, om de unge kan føle sig hjemme i deres nye bolig, ligesom det har betydning for deres oplevelse af at modnes og udvikle en identitet som udeboende.

Vi inddrager heller ikke forældrenes perspektiver i dette kapitel, men lader atter de unges egne perspektiver tale for sig selv.

7.1 Et hjem for mig

I interviewene reflekterer mange af de unge over, hvad de forstår ved et hjem, og hvad der skal til for, at de kan føle sig hjemme i deres nye bolig. Mange af dem fortæller om et hjem som et sted, hvor man kan opleve trykthed og frihed. Dvs. et sted, hvor man på den ene side kan slappe af og være sig selv uden at skulle leve op til omverdenens krav. Og på den anden side selv sætter dagsordenen og træffer beslutningerne. Marie-Louise på 18 år, der er flyttet ind i et hus sammen med sin søster, beskriver et hjem på følgende måde:

Et rigtigt hjem, det er for mig et sted, hvor du tager hen, når du bare gerne vil være hjemme og hygge dig. Det er der, man sådan føler sig mest tryk, tænker jeg. Og så er det vel der, man bare tør gå rundt uden makeup på og med en klam knold og nattøj. Et sted, hvor man bare kan smide det hele og slappe af.

Mads på 21, der er flyttet i lejlighed med en ven, gør sig nogle lignende overvejelser:

Det der med at komme hjem og så bare være helt afslappet. Bare træde ind ad døren og så bare få den der følelse, at nu kan jeg slappe af. Nu kan jeg lukke døren. Det er mit frirum. Jeg kan gøre, hvad jeg vil inden for rimelighedens grænser, ikke? Også noget så banalt som, at det når jeg er færdig med ting, når jeg ikke er hjemme, så er det logiske sted for mig at søge hen altid her.

For både Marie-Louise og Mads er et hjem et trykt rum, hvor man kan lukke verden ude, være sig selv og lade alle parader falde. Men det er, som Mads fortæller, også et "frirum", hvor man selv bestemmer, hvordan tingene skal være, og hvad der skal ske. Netop dét aspekt er særlig vigtigt for Leo på 18, der er flyttet på kollegie. Men han vil ikke bruge denne frihed

til at lukke verden ude, men derimod invitere den ind. For Leo er et hjem således et sted, hvor der er plads til alle, og han har indført det, han kalder 'open space policy'. Han fortæller:

Et rigtigt hjem er for mig, det er et sted, hvor jeg kan invitere folk ind lige meget hvad. Og et hjem for mig er noget, hvor der ikke behøves at blive ryddet op hele tiden.

Hvor Leo taler om betydningen af at invitere verden ind, betoner 21-årige Jimmy, der er flyttet sammen med sin kæreste, vigtigheden af at bevæge sig ud i verden og skabe sig et liv der. Først når man har gjort det, dvs. skabt en hverdag uden for lejligheden med studie og venner, bliver den til et hjem:

Jeg tror først, jeg begyndte at føle det, da jeg kom i gang med studiet og fik en hverdag. De første 14 dage, der gik jeg jo næsten bare i lejligheden, så det var også sådan lidt. Men når man kommer ud, og man lærer området at kende, og når man fik en hverdag, så begyndte det ligesom at falde på plads ... Det var det der med, at man kom ud og mødte nogle nye mennesker, og det at man gik i gang med studiet og blev beskæftiget. Det gjorde bare, at når man så også kom hjem, så begyndte man at føle, at det var bare rart. Også kunne komme ind og lukke døren, og så var man hjemme.

At føle sig hjemme handler således ikke alene om den frihed og tryghed, det er muligt at etablere i selve boligen. Ifølge Jimmy er etableringen af relationer, rutiner og genkendelige mønstre uden for boligen afgørende for hans mulighed for at føle sig hjemme i boligen. Et hverdagsliv, han føler sig hjemme i, og hvor han kan danne en hjemlig ramme, er således afgørende for at kunne føle sig hjemme. Som vi vil se i de efterfølgende kapitler, er det en stor mundfuld for nogle af de unge at få etableret en hverdag med passende doser studier, udeliv og hjemmeliv og genkendelige rutiner og mønstre, og det er ingenlunde noget, der sker så hurtigt for dem alle, som det er tilfældet med Jimmy.

Mange af de unge arbejder på at opnå en følelse af hjemlighed ved at få styr på de fysiske rammer i boligen. Flyttekasser og flytterod gør nemlig

intet godt for følelsen af hjemlighed, og det er en forudsætning for de fleste, at der er orden på de fysiske rammer, før deres boliger kan blive til et hjem. Selv 21-årige Sebastian, der i forrige kapitel gav udtryk for, at den første tid i hans nye lejlighed havde været udramatisk, lægger vægt på, at der skal være orden i forhold til de fysiske rammer og indretningen, før følelsen af hjemlighed kan indfinde sig:

Der gik en måneds tid, før jeg begyndte at føle mig hjemme. Jeg skulle lige have de sidste ting på plads. Da den sidste flyttekasse var væk, så følte jeg mig hjemme. Så boede jeg ikke i flytterod mere. Så følte jeg, at det var mit.

7.2 Gamle og nye ting

Som det fremgik af beskrivelsen af de unges flytteprocesser, tager hovedparten af de unge i IKEA og andre møbelvarehuse med deres forældre for at købe møbler, billeder, planter, nipsting osv., som de kan indrette deres nye bolig med. Hovedparten af de unge starter altså livet som udeboende med en masse nye ting, der markerer den nye livsfase, som de træder ind i, og som de kan spejle og skabe deres identitet igennem. Som regel flytter de også en række personlige ting med fra barndomshjemmet. Møbler og ting, som de fortsat har brug for, og som de forbinder sig med, og som indgår i alt det nye (Cuervo & Wyn 2017; Nielsen et al. 2020; Wentzel Winther 2005).

Daniel på 20 år taler således om at tage "energien" fra sit "gamle værelse" med over til sin nye lejlighed, da det "på den måde føles meget trygt" at være i det nye hjem. Helt konkret er det en guitar, LP-plader og planter, som har en særlig affektiv betydning for Daniel, og som er vigtige for ham at få med, for at han kan føle sig hjemme det nye sted. For Jesper er det ikke i så høj grad de gamle ting fra hans værelse hos forældrene, som giver ham en følelse af hjemlighed. Det er snarere, at han har mulighed for at indrette sig med nye, dyre møbler af en særlig kvalitet i sin nye lejlighed, og at han hele tiden har en "pæn lejlighed", som ser "100 % godt ud hele tiden". Men for begge er det selvfølgelig at indrette sig med både nyt og gammelt.

Visse unge lægger imidlertid særlig vægt på, at deres indretning enten skal være præget af ting fra barndomshjemmet eller nyindkøbte ting. Et eksempel er Christine på 21 år, som her fortæller om, hvor afgørende det er

for hende at omgive sig med nogle særlige ting fra sit barndomshjem for at kunne føle sig hjemme i sit nye hjem:

Man er bange for at miste fodfæstet og tryghed, og der havde jeg det lidt svært i starten. Jeg tror også, det er derfor, at jeg skulle have alle de ting med. Altså, alle mulige ligegyldige ting, jeg ikke skulle bruge til noget. Altså, pynteting, helt ærligt! Men det gav mig bare en tryghed, 'nå, nu er det mit værelse det her'.

De velkendte pynteting skaber den følelse af tryghed, som Christine forbinder med barndomshjemmet og sin opvækst. At flytte nogle af disse ting med, som hun har et emotionelt bånd til, bidrager til, at Christine får en følelse af hjem og tilhørsforhold i de nye omgivelser. Også andre af de unge i undersøgelsen lægger vægt på at indrette sig med møbler og ting fra barndomshjemmet, som har en affektiv værdi. Det gælder ikke mindst Sigrid på 17 år, der er flyttet fra en mindre ø, men stadig oplever en stærk tilknytning til øen:

Jeg ved ikke, om jeg er overspirituel eller sådan noget, men jeg synes bare, at man føler sig tilpas, når jeg har billeder af vandet og ø-ting over det hele.

Sigrid siger, at hun på en måde "bærer sin barndomsø med sig", hendes "hjerte er stadig på øen", og derfor er det vigtigt for hende at indrette sig med ting, der minder hende om barndomsøen. Det, Sigrid gerne vil forbindes med, og den, hun gerne vil være på det nye sted, er i høj grad forbundet med det sted, hun kommer fra, og den person, hun var, da hun boede der (Ahmed 2004; Winther 2004). De mange møbler og genstande fra barndomshjemmet, hun bringer med ind i sit nye liv, skaber en forbindelse til fortiden og en oplevelse af sammenhæng i en overgangsfase, der på mange måder er præget af brud med det velkendte (Nielsen et al. 2020).

Unge på vores fortælleworkshops fortæller også om genstande fra deres barndomshjem eller deres hjemegn, som skaber forbindelseslinjer mellem det gamle og det nye i flytteprocessen. Eksempelvis viser Frederikke på 20 år i sin film, hvordan en bamse fra hendes barndom bliver en slags overgangssubjekt, der skaber sammenhæng mellem hendes gamle liv og det nye liv,

hun står over for at skulle indtage. I filmen har hun bamsen i hånden den dag, hun flytter fra sit barndomshjem. Den er med i bilen på vej til det nye sted, og den sidder efterfølgende på sengen i den nye bolig. I fortælleworkshoppene ser vi en række eksempler på den slags overgangsobjekter, der har været en del af det liv, de unge forlader, og nu placeres på en særlig plads i den nye bolig, hvilket er med til at bygge bro og skabe sammenhæng mellem det gamle og det nye i den overgangsfase, de befinder sig i.

Andre unge jager i langt højere grad bruddet og manglen på sammenhæng. Det gælder eksempelvis 21-årige Vincent, som kommer fra en familiebaggrund, hvor der ikke rigtigt er noget, som han har lyst til at tage med sig, når han flytter. Som vi har beskrevet tidligere, har han et kompliceret forhold til sin mor og en opvækst med mange flytninger, hvor han har boet forskellige steder i landet med moren og hendes skiftende partnere. Det ender med, at Vincent med kort varsel flytter ind på et lille værelse på en seks-syv kvadratmeter i en forstad til København. Han trives ikke med at bo der. Han finder værelset småt og "klaustrofobisk". Der er kun plads til en halvandenmandsseng og en kommode, som han i hast flytter med fra barndomshjemmet.

Efter nogle måneder finder Vincent imidlertid et job, som han bliver meget glad for. Det bliver samtidig startskuddet til, at han finder et værelse i København i en stor lejlighed sammen med to andre. Vincent fortæller, at han ikke har lyst til at tage sin seng og kommode med, da der er "alt for mange dårlige minder" fra barndomshjemmet og det klaustrofobiske værelse knyttet til møblerne. Han skiller sig derfor af med møblerne og flytter ind i et møbleret værelse, hvor han kun har nogle småting såsom tøj og et spejl med sig.

I kontrast til det positive forhold, som Sigrid, Christine og Daniel har til deres velkendte ting, skaber Vincents gamle møbler en følelse af utryghed, idet møblerne minder ham om svære tider med ensomhed, frustration og afmagt. At skille sig af med møblerne og indrette sig med helt nye ting, han ikke har noget forhold til på forhånd, bliver således en symbolsk handling, der indikerer en ny start og det nye liv og den nye identitet, som han er i gang med at skabe for sig selv som en person, der er flyttet hjemmefra. Følelsen af hjemlighed og tilhørsforhold bliver for Vincent ikke til gennem kontinuitet, men ved et brud med fortiden, der kommer til udtryk i måden, han indretter sig på (Nielsen et al. 2020).

7.3 Regninger, rengøring og rugbrødsmadder

Det liv, de unge står over for i den nye bolig, byder på en lang række praktiske og huslige gøremål, som de i varierende omfang har været involveret i, da de boede sammen med deres forældre. Der skal betales regninger, gøres rent og laves mad. Enkelte af de unge har haft maddage, da de boede derhjemme. Måske har de også hjulpet med rengøringen. Men for første gang står de nu med ansvaret for det hele selv. Nogle står alene med det ansvar, andre deler det med deres bofæller. Men uanset hvordan deres situation er, kan det være svært for dem at føle sig hjemme, hvis de ikke har et overblik over disse ansvarsområder.

Men det kan være svært. Camilla på 21 år fortæller således, at der "er en masse ting, jeg selv skal sørge for, som jeg slet ikke tror, jeg har tænkt ind endnu". Når det så begynder at gå op for dem, hvor mange praktiske og huslige gøremål de selv har ansvaret for, føles det i første omgang ganske overvældende. "Hvordan skal jeg nogensinde have et liv ved siden af det her?" spørger 20-årige Christine, idet hun fortæller om praktiske opgaver og huslige gøremål, hun skal have styr på, efter hun er flyttet hjemmefra, samtidig med at hun er begyndt på et nyt studie. Adam på 21 år er også overvældet:

Jeg fik et (griner) kæmpe chok med, hvad man skulle bruge penge på, og hvor mange ting der var at holde styr på, da man flyttede ind. Altså, forsikringer og de der regninger, du skal huske og betale og ... Altså, jeg har aldrig tænkt over at tømme en postkasse. Hvis jeg ikke gør det, så ligger der en regning, jeg ikke når at betale, og så får man en rykker, ikke? [...]. Og huske at gøre rent! Altså, det bliver meget, meget hurtigere beskidt i en lejlighed, end jeg troede. Så jeg synes, der er rigtig mange små ting, man skal være opmærksom på hele tiden.

Selv om Adam bliver overvældet over mængden af praktiske og huslige opgaver, som han aldrig har prøvet at gøre før, sætter han en ære i at håndtere tingene selv. Adam har forældre, der gerne vil hjælpe ham med det praktiske, men det afviser han på det bestemteste:

Min mor tilbød selv, at jeg kunne tage vasketøj med, som hun kunne vaske. Men det har jeg ikke gidet at gøre, fordi det er

lidt for curlingagtigt. Jeg vil gerne klare det selv [...]. Jeg kan ikke både som universitetsstuderende og 21-årig være afhængig af mine forældre på *den* måde. Altså, så lavpraktisk. Hvis det var, fordi der var nogle større problemer med, at, okay, mit liv er helt ude og skide lige nu, det ville jeg godt kunne ringe og sige. Men ikke med sådan nogle småting.

Adam ønsker ikke at være et curlingbarn, der er afhængig af forældrenes hjælp til praktiske og huslige opgaver. Han insisterer på at gribe muligheden for at skabe en ny identitet "som universitetsstuderende og 21-årig", og det forudsætter tilsyneladende, at han selv tager ansvar for de praktiske og huslige gøremål, der følger med at være udeboende. Sådan har 20-årige Martin det også. Det er vigtigt at klare de praktiske og huslige opgaver selv, og ligesom Adam føler han sig "meget mere moden, fordi der er lige pludselig sådan nogle opgaver, jeg skal lave igennem dagen, for at kunne få min hverdag til at fungere." Mestringsen af de praktiske opgaver og huslige gøremål er m.a.o. ikke bare afgørende for at kunne føle sig hjemme, det medvirker også til en oplevelse af at udvikle sig og modnes som menneske.

Martin fortæller endvidere, at det giver ham en følelse af overskud og indhold, når han har noget praktisk at se til og ordne i sit hjem: "Så har jeg i hvert fald noget at bruge min tid på [...], i stedet for at sidde ned og se Netflix hele dagen". I modsætning til hovedparten af de øvrige unge giver Martin endvidere udtryk for, at han oplever de praktiske opgaver og huslige gøremål som ukomplicerede:

Det kom bag på mig, hvor nemt det var at vaske tøj! Altså, der er jeg sådan lidt et curlingbarn. Jeg vaskede ikke tøj, før jeg flyttede hjemmefra. Det var meget nyt for mig, men det kom hurtigt. Altså, det er jo at sortere farver, og så skal de i kog eller ej, og så lægger du dem i, og så venter du en time, og så er de færdige [...]. Det kom meget bag på mig, hvor nemt det egentligt var. Jeg havde sådan meget en idé om, at det var et meget stort voksenarbejde. Men det er det ikke.

Selv om Martin, der ligesom Adam betegner sig selv som "curlingbarn", føler sig dårligt forberedt på de praktiske opgaver og huslige gøremål, som

følger med at være udeboende, lærer han hurtigt at mestre dem. Andre unge lægger vægt på, at de netop ikke er curlingbørn og derfor føler sig godt forberedte. Det gælder eksempelvis Hans, der er vokset op med en mor, der har sørget for at ruste ham til de praktiske opgaver og huslige gøremål, som livet som udeboende byder på:

Altså, selv om jeg har været privilegeret på alle mulige måder med mine forældre og med min opvækst, så ser jeg stadig ikke mig selv som sådan et curlingbarn, der har fået lavet alt af mine forældre, som jeg kan se, at mange af mine venner har. Så der synes jeg egentlig, jeg er blevet godt rustet ved ligesom at lære, hvordan du laver mad. Nu har jeg også haft en mor, hun har virkelig været der. Men stadig en mor, som har arbejdet. Så mig og min bror har tit lavet mad selv. Men det har også været mest i de senere år, hvor jeg ligesom godt selv kunne. Så jeg var godt rustet til, hvordan man klarer sig. Af min mor, specielt.

Flere unge beretter ligesom Hans, at deres forældre har været opmærksomme på at give dem praktisk træning til livet som udeboende, mens de boede hjemme. Denne praktiske træning, som bl.a. består i at have maddage, ansvar for rengøring eller betale en symbolsk husleje, ser ud til at øge de unges evne til at håndtere ansvaret for de mange praktiske opgaver og huslige gøremål, der følger med livet som udeboende. Det kan umiddelbart lette overgangen, når man flytter hjemmefra, hvilket 18-årige Marie-Louise her giver udtryk for:

Fordi jeg hjalp jo til inden også, inden jeg flyttede hjemmefra, jeg hjalp til med at gøre rent og lave mad og sådan noget (...). Så det var egentlig ikke den store omvæltning, synes jeg.

Hovedparten af de unge fortæller dog, at det kræver tid og øvelse at få styr på de praktiske opgaver og huslige gøremål, der følger med at flytte hjemmefra. Samtidig beretter flere af dem, at de må prioritere og frasortere andre ting for at kunne overskue det hele. Inden 23-årige Abde flyttede hjemmefra, forventede han, at livet som udeboende ville rumme masser af spontanitet, fester og sjov, men sådan blev det ikke helt:

Der var ikke så meget plads og tid og penge til at feste, som jeg havde forventet. Fordi jeg jo skulle betale regninger, og jeg skulle sørge for, at jeg havde mad på bordet. Jeg skulle sørge for, at tøjet blev vasket, og jeg skulle sørge for at ... Ja, hele lejligheden skulle møbleres og så noget der.

Hvor Abde må nedprioritere festerne, vælger 17-årige Sigrid at nedprioritere sport, da hun har behov for en fleksibel hverdag for at kunne overskue sin uddannelse og de praktikaliteter, livet som udeboende byder på:

Det er noget, jeg har prioriteret meget højt egentlig, i måden jeg har tilrettelagt min hverdag. Især i 1. g. Det var det der med, at det skulle være fleksibelt ... Det er også derfor, jeg ikke har gået til sport, på faste tidspunkter. Jeg har ikke villet binde mig på dage ... fordi det netop skal kunne rykkes lidt rundt, så jeg kan nå op og handle og ... hvis man så har lektier for, at der er tid til det.

Flere af de unge giver imidlertid udtryk for, at de ligeledes sænker deres niveau for udførelsen af de praktiske opgaver og huslige gøremål, der følger med livet som udeboende. 23-årige Katrine er flyttet sammen med sin kæreste, og i starten havde de ganske mange konflikter om, hvem der skulle gøre hvad. Men de har efterhånden nået frem til et niveau, hvor de ikke længere "skal stresses over alle de der småting, og støvet lige skal tørres af i vindueskarmen".

Ofte er det dog madlavningen, de unge fortæller, de drokler ned på, når der skal prioriteres i hverdagen. Flere unge fortæller således, at de gør aftensmåltiderne simple ved at spise rugbrød, havregrød, pasta med ketchup eller hvidløgsbrød, for at minimere den tid, de skal bruge på at tilberede måltiderne. Det kan dog også handle om, at de ikke har fået handlet ind eller mangler penge, og derfor må spise, hvad der nu engang er i køleskabet. 21-årige Hans, der ellers føler sig godt forberedt på livet som udeboende, fortæller eksempelvis:

I går aftes f.eks., jeg spiste ikke noget hele dagen af en eller anden mærkelig grund. Og så i går aftes eller i nat, tror jeg nær-

mere, det var, så lige pludselig havde jeg brug for noget mad. Men jeg havde ikke rigtig noget mad herhjemme, netop fordi jeg først lige havde fået penge, og derfor ikke havde handlet. Så måtte jeg lave hvidløgsflutes.

På vores fortælleworkshops reflekterer flere af de unge også over udfordringerne med at time og proportionere indkøb og madlavning, så det passer til ens behov. I sin film beretter Carl på 20 år således:

Det er godt at lave mad i de rigtige mængder, så du ikke kommer til at lave pasta til en hel uge ved en fejl. Og lave sund mad og ikke pizza hver dag. Og lære at købe ind, så du ikke skal ned og handle hver anden dag og ikke købe unødvendige ting ... fx hvis du går ind for at købe en pakke pasta og kommer ud med en ananas.

Det er imidlertid ikke kun udfordringer med at time og proportionere indkøb og madlavning, der har betydning for, hvad de unge spiser eller ikke spiser. Flere af de unge i vores interviews fortæller således, hvordan de "glemmer at spise" (Freja, 18 år) i hverdagen, når de eksempelvis har "lange dage på universitetet" og "hele tiden er på farten" (Søren, 19 år). Her reflekterer Søren over konsekvenserne af mangel på mad eller dårlig mad:

Det (maden, red.) er nogle af de ting, som godt kan spænde ben for mig, i det lange løb, føler jeg [...] Jeg bliver udmattet altså, fungerer ikke ordentligt. Også, fordi jeg kan godt lide at køre med et højt drive og sådan ... lave mange ting. Og hvis jeg ikke ligesom har energiniveauet til det, så kan jeg jo ikke gøre det, og det bunder jo i, at jeg ikke får spist ordentligt.

Søren har et travlt hverdagsliv med et krævende studie, hvilket indimellem betyder, at han ikke får spist ordentligt. Hans energiniveau falder, og hverdagen og studiet opleves som mere krævende. Første gang vi interviewer 21-årige Vincent, er han arbejdsløs og har i modsætning til Søren ikke meget at fylde sin hverdag ud med. Selv om Vincent går op i kost og træning,

laver han sjældent mad. Det lille værelse, han bor på, har kun adgang til et tekøkken uden vand og vask:

Der var slet ikke et køkken overhovedet. Altså, man kunne ikke vaske noget nogen steder, så skulle du gå ud på toilettet ude i håndvasken og vaske der. Og du havde jo bare de der varmeplader, som tog 100 år om at varme. Det begrænser jo, hvor meget mad jeg egentlig fik lavet, mens jeg boede der.

Det er således ikke kun mangel på tid og energi, der kan gå ud over madlavningen. Det samme kan manglen på adgang til et køkken med helt elementære faciliteter, som det er tilfældet for Vincent. Hovedparten af de unge har dog adgang til køkkener i deres boliger, om end flere af dem skal vænne sig til at lave mad i køkkener, der ikke nødvendigvis lever op til de standarder, de er vant til hjemmefra. Rasmus fortæller eksempelvis, at han flyttede ind på et værelse i en lejlighed med to andre drenge, hvor køkkenet "var et bombet lokum. Der var mad på gulvet ... alt var klistret og klamt. Der var ikke nogle knive eller gaffler, så der var jeg meget skeptisk". Rasmus bruger en weekend sammen med sine forældre på at komme til bunds i skidtet, og får indkøbt bestik, så han kan begynde at bruge køkkenet.

Det er dog ikke alle de unge, der insisterer lige hårdnakket på at klare alle de praktiske opgaver og huslige gøremål selv. Nogle af de unge, der bor i nærheden af deres forældre, tager jævnligt hjem til deres forældre og spiser aftensmad. 21-årige Sebastian, der bor i samme lokalområde som sine forældre, spiser sammen med sine forældre en gang om ugen, hver anden uge hos sin mor og hver anden uge hos sin far. 22-årige Jesper, der også bor tæt på sit barndomshjem, har lavet en madklub med nogle af sine venner, hvor de skiftes til at lave mad. Han tager dog også hjem til sine forældre og får aftensmad, når hans vasketøjskurv er fyldt op, og han trænger til at få vasket. "Så kommer jeg hjem med vasketøj og får aftensmad, og så kommer jeg og henter vasketøjet dagen efter", fortæller han. 22-årige Ask, der er hjemme hos sine forældre og spise middag hver weekend, understreger, at han kun vasker derhjemme "en lille smule", og i modsætning til Jesper står han selv for det, når det sker. Men da han dyrker meget sport og bor langt fra et vaskeri, "fylder det ret meget for mig". "Det er noget, jeg håber at få bedre styr på", siger han.

Nogle gange tager Ask også bare hjem til sine forældre, når de praktiske opgaver og huslige gøremål i hans nye bolig hober sig for meget op, så han kan glemme dem for en stund:

Jeg tror bare tit, jeg ender med, hvis jeg har nogle ting, jeg skal have ordnet derhjemme, bare sådan nogle med rengøring og whatever. Så kan jeg godt ende med bare lidt at ... glemme det, og så bare tage hjem til mine forældre og være lidt der. Og så lade det ligge. Udskyde det lidt (griner).

7.4 Opsamling

Dette kapitel beskriver, hvilken betydning de unge tillægger deres hjem. De fortæller både om hjemmet som et frirum, hvor de kan være sig selv, og om hjemmet som et trygt sted, hvor hverdagslivet opleves overskueligt og genkendeligt. De unge betragter først deres nye bolig som et hjem, når den følelse af fremmedhed, som de fortalte om i forrige kapitel, har fortonet sig. I kapitlet har vi fulgt de unge i nogle af deres bestræbelser på at få dette til at ske, og på den måde at udvikle en oplevelse af at høre til (Wentzel Winther 2005).

En forudsætning for, at de unge kan opnå en følelse af hjemlighed, er, at flyttekasserne forsvinder, og at de får indrettet deres bolig. Som regel indretter de sig med en masse nye ting, de har erhvervet sig i forbindelse med flytningen, samt ting fra barndomshjemmet, som de ikke har råd til at erstatte, eller som har en særlig betydning for dem. Både det nye og det gamle knyttes an til det 'nye' liv, de skal i gang med, og dermed til de liv og mulige identiteter, som dette åbner for (Arnett 2015).

Ting er hermed ikke bare ting. Ting vækker billeder og følelser, som kan være afgørende for, om de unge oplever et tilhørsforhold og føler sig hjemme i deres nye bolig, og om de kan se sig selv som den person, de ønsker at være i boligen (Ahmed 2004; Duff 2010). Der er imidlertid forskelle på, hvilke billeder og følelser ting og møbler vækker hos de unge. Der er således en gruppe af de unge, som lægger særlig vægt på at flytte ting og møbler fra deres barndomshjem med ind i deres nye bolig, da de forbinder disse ting med noget trygt og positivt, som er afgørende for dem at fastholde i deres nye livssituation. Andre unge har ikke oplevet deres barndomshjem som trygt og positivt, og de forsøger at distancere sig fra de billeder og fø-

lelser, som tingene fra barndomshjemmet vækker hos dem. Denne gruppe unge ønsker derfor at efterlade det gamle for at kunne starte på en frisk (Nielsen et al. 2020).

Med livet som udeboende følger også en række praktiske opgaver og huslige gøremål, som det er vigtigt for de unge at kunne overskue, hvis deres nye bolig skal føles som et hjem. Umiddelbart efter flytningen oplever mange unge disse opgaver og gøremål som uoverskuelige og overvældende. Nogle har forældre, der har sørget for at opøve deres praktiske og huslige færdigheder. De unge, der har haft maddage, hjulpet med rengøring eller betalt et symbolsk beløb for at bo hjemme, føler sig som regel godt rustet til livet som udeboende (Dahl & Ottosen 2018). Men selv disse unge oplever i vid udstrækning, at det er udfordrende at stå med ansvaret for at få alle opgaver og gøremål passet ind i en hverdag, hvor studier, fritidsinteresser, træning og venskaber ligeledes skal passes ind.

Nogle af de unge ender benhårdt med at prioritere, hvilke fritidsinteresser osv. de bruger tid på for at kunne overskue de praktiske opgaver og huslige opgaver, der følger med livet som udeboende. Andre unge fortæller, at de sænker niveauet på udførelsen af disse opgaver og gøremål. Det kan eksempelvis gå ud over rengøringsstandarden i det nye hjem, men oftest fortæller de unge, at de minimerer den tid og energi, de bruger på madlavning, ved at ty til rugbrøds-madder, pasta med ketchup eller lignende. Enkelte unge med særligt krævende studier fortæller endvidere, at de nærmest glemmer at spise, når hverdagen bliver for travl og stressende, hvilket går ud over deres energiniveau og velbefindende. Der er imidlertid også en gruppe unge, der bor tæt på deres barndomshjem, som jævnligt tager hjem til forældrene for at spise aftensmad, ordne vasketøj osv.

Ligesom det ikke er ligegyldigt, hvordan de unge indretter sig i deres nye hjem, er det heller ikke ligegyldigt, hvordan de mestrer de praktiske opgaver og huslige gøremål, der følger med livet som udeboende. Flere unge lægger vægt på den personlige udvikling og modenhed, som er forbundet til håndteringen af disse opgaver og gøremål. De potentialer til at udvikles og modnes, og udvikle en identitet som ung, som flytningen fra barndomshjemmet rummer, kan altså kun realiseres, hvis man i et passende omfang lærer at mestre praktikaliteterne i det nye liv som udeboende. Det koster hermed i forhold til muligheden for at fremstå som ansvarlig ung, hvis man for ofte tager hjem til sine forældre for at få hjælp eller opvartning.

I kapitlet viser vi, hvordan de unge skaber en tilknytning til det nye sted, og hvordan de oplever at komme til at høre til på stedet. Vi viser, at tilknytningen skabes i en dynamisk relation mellem de unge, stedet og deres identitetsskabelse. Inden for ungdomsforskningen er sådanne relationer blevet undersøgt i forbindelse med 'the spatial turn' (Farrugia & Wood 2017), hvor der lægges vægt på at undersøge steders betydning for unges tilblivelsesprocesser, og hvordan unges tilblivelsesprocesser samtidig er med til at skabe og give betydning til steder. 'Sted' betragtes således som et relationelt og performativt fænomen. Ravn og Demant skriver, at "*place-making practices' are also 'people-making practices'*" (2017: 252). I kapitlet har vi vist, hvordan steder og ting kan have en afgørende betydning for, hvilke identiteter det er muligt at skabe for de unge, der flytter hjemmefra, men også hvordan identitetsskabelsen virker tilbage på stederne.

”

Jeg tror, jeg kunne godt tænkt mig noget mere støtte. Også at de sådan sagde: 'hvor er det sejt at du flytter', i stedet for: 'nej, du flytter, og vil du ikke godt komme hjem igen' og sådan noget. Jeg kunne godt have tænkt mig lidt mere opbakning. Og så kunne jeg sagtens have undværet noget af alt det økonomiske støtte, jeg har fået. Altså, hvis man ligesom kunne bytte for det.

”

Det er faktisk rigtig dejligt at være hjemme hos dem. Og man er blevet klar over, hvor meget de har gjort for én. Jeg sætter stor pris på alt, hvad de har gjort. Jeg har gået og tænkt over, at det faktisk var noget, jeg gerne ville sige lidt mere eksplicit til dem. Fordi det synes jeg, de fortjener.

”

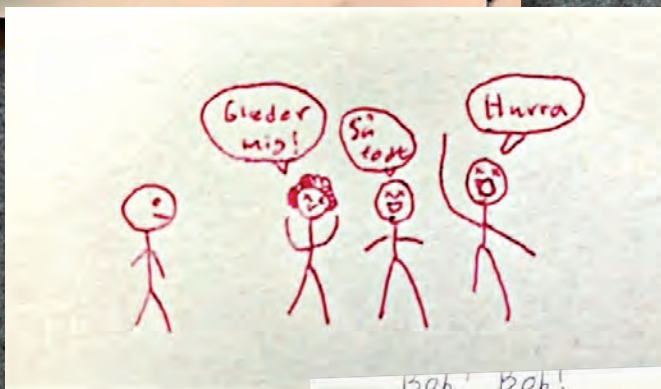
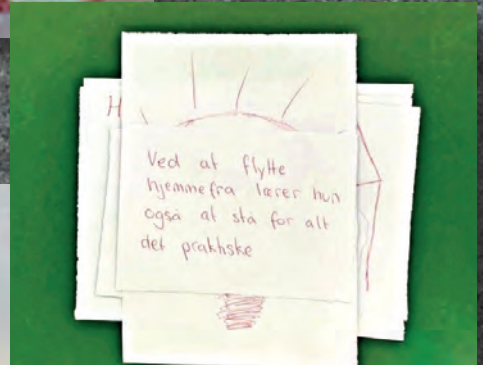
Jeg tror, det bliver svært i forhold til mine forældre. Det tror jeg faktisk... Det der sociale forhold til dem, som jeg flytter fra... bliver nok det, der bliver sværest.

”

For mig er man voksen, når man kan styre sin egen økonomi, man kan sørge for, at man får noget ordentligt at spise.”

Gamle minder fletter sig sammen med nye minder og skaber en tryghed, når du "flyver fra reden"

Kilde: Billeder fra film produceret af unge på fortælleworkshops

8

Bofællesskaber, andre fællesskaber og følelsen af at stå udenfor

I ungdomsårene får samværet med jævnaldrende en ny dimension. Selv om nutidens forældre ikke længere er voksenautoriteter, som unge pine-død skal lægge afstand til for at kunne finde et ståsted som ung, er det fortsat overvejende i samværet med andre unge, at unge lærer ungdomslivets koder og omgangsformer (Brooks 2020; Bruselius-Jensen & Sørensen 2017; Woodman & Leccardi 2015). Ligesom det i vid udstrækning er sammen med andre unge, at unge gør sig de erfaringer og laver de fejltrin, der er afgørende for, at de over tid kan kaste barndomsidentiteten fra sig og blive til som ung (Arnett 2015; Katznelson & Sørensen 2015).

At flytte hjemmefra er ingen undtagelse. Som vi allerede har set, flytter mange unge hjemmefra, når deres kammerater og venner flytter. Det fremstår som vigtigt for den enkelte ikke at være for tidligt eller for sent ude. Ikke desto mindre kan flytningen indebære, at omgangskredsen bliver spredt for alle vinde. Derfor er det for mange unge vigtigt at finde andre unge at være sammen med, når de flytter hjemmefra. Mange unge flytter således sammen med andre unge, når de flytter. Enkelte flytter for sig selv, men også disse unge prioriterer relationerne til andre unge højt.

I dette kapitel undersøger vi to aspekter af unges relationer til andre unge, som fylder i de unges fortællinger om at flytte hjemmefra. For det første beskrives de relationer, der er knyttet til de boformer, som danner rammen om de unges liv efter flytningen. Hovedparten af de unge, vi har interviewet, flytter sammen med andre unge i delelejigheder, kollektiver,

ungdomsboliger, kollegier eller lignende, hvor de skal få en hverdag til at fungere med hinanden. De unge, der flytter for sig selv, savner som regel andre unge at dele hverdagen med. Men som det vil fremgå af kapitlet, er det ikke altid lige let at få et fællesskab til at fungere, når man bor under samme tag og skal finde fælles fodslag i forhold til rengøring, madlavning osv.

For det andet beskrives de relationer til andre unge, som fylder i de unges fortællinger om at flytte hjemmefra. Nogle unge flytter ikke så langt væk fra deres barndomshjem og forsøger som regel at holde liv i de sociale relationer, de tidligere har været en del af, og samtidig skaber de nye relationer, som er koblet til deres nye livssituation som udeboende. Andre unge flytter langt væk og befinder sig i en ny by et nyt sted i landet, hvor de måske kun har nogle få overfladiske bekendtskaber, hvorfor savnet efter gamle venner fra hjemegnen kan fylde meget.

Uanset hvad udgangspunktet er, så afhænger de unges oplevelse af at høre til og føle sig hjemme i deres nye liv som udeboende af, om de oplever at være en del af fællesskaber med andre unge, og om de har nogle jævnaldrende at dele deres sorger og bekymringer med (Duff 2010, Cuervo & Wyn 2017). Og det kan være udfordrende, når alting er så sprødt og nyt, at man måske knap kan få et hverdagsliv op og køre, og på nærmest alle fronter er i gang med at finde et nyt ståsted i livet og på samme tid skal forsøge at skabe sig en ny identitet som udeboende.

8.1 Fra venner til roomies

Hovedparten af de unge, vi har interviewet, flytter som sagt sammen med andre unge. De har måske en gammel barndomsven, der har købt en andelslejlighed, som de lejer et værelse hos. De flytter måske i kollektiv med nogle andre unge. Eller de har fået et kollegieværelse, hvor de skal dele gang og køkken med en masse andre unge. Men der er også unge, der ikke kan finde et sted at bo, og som derfor sover på en venindes sofa eller havner i en ungdomsbolig, hvor de bor sammen med unge, de ikke har valgt og måske ikke har lyst til at bo sammen med.

Enkelte unge foretrækker at bo for sig selv. Det er som regel dem, der bliver boende nær barndomshjemmet og derfor har familie og venner inden for rækkevidde. For de unge, der flytter længere væk, er det ofte afgørende

at flytte sammen med andre unge, de kan dele deres nye liv som udeboende med. Det gælder eksempelvis Maja på 21 år, som er flyttet på et kollegie, hvor beboerne er meget sociale. Maja trives utrolig godt med det sociale kollegieliv og fremhæver bl.a. den daglige fællesspisning:

Det er mega dejligt. Undtagen lørdag, for der er der mest fest. Men alle andre dage er der [fællesspisning, red.]. Altså, vi er sådan 24, så man skal kun lave mad en gang om måneden. Og alle de andre dage, er der lavet mad til én. Det er ret dejligt.

Miljøet og fællesskabet med de øvrige beboere på kollegiegangen, som bl.a. udspiller sig i forhold til de praktiske opgaver og huslige gøremål på gangen, betyder, at Maja får opfyldt sit sociale behov der, hvor hun bor, faktisk så meget, at hun i interviewet grinende fortæller, at hun sjældent kommer uden for kollegiets matrikel. På samme måde fortæller 21-årige Mads, som deler en lejlighed med sin barndomsven, hvor meget deres relation fylder i hverdagen:

Når jeg har boet med gode venner, så er det kommet positivt til udtryk ved, at det har været dejligt at komme *hjem*. Også selv om man bare kan lukke døren og gå ind og være sig selv. Så ved man, at der er en på den anden side af væggen. Det har givet en god følelse, når man har været hjemme [...] Der føler jeg mig privilegeret, at jeg kan bo med en ven, som giver mig den mulighed, for at vi kan lave nogle hverdagslige ting sammen. Altså, bare det at gøre en indkøbstur til hyggelig. Eller rengøring til hyggelig, hvis man har holdt en fest eller et eller andet [...] Det er småting, man kan gå og se frem til. Fordi man laver det i fællesskab med en anden. Det er i hvert fald noget, jeg godt kan lide.

Når de unge udfører huslige gøremål sammen, som Maja og Mads, så kan de praktiske opgaver, der i forrige kapitel blev beskrevet som uoverskuelige og overvældende, ligefrem få karakter af et hyggeligt og trygt omdrejningspunkt i relationen med samboerne. En relation, som har en særlig plads i den første tid efter flytningen, hvor den enkelte stadig ikke har fun-

det et ståsted og har skabt et hverdagsliv, hvor den unge oplever at høre til og føle sig helt hjemme. Da vi møder Mads, otte måneder senere, fortæller han da også, at relationen til den barndomsven, som han bor med, har udviklet sig. De bruger nu langt mindre tid sammen, og de fylder ikke nær så meget i hinandens hverdagsliv:

Vi ser mindre til hinanden. Der er mange af de der ting, der bare kører helt sådan rutine nu ... Jeg tror også, at det har at gøre med, at vi er så gode venner, at vi havde en forventning fra starten af, om at vi ligesom skulle hjælpe hinanden i gang med det her. Først skulle vi lige etablere det. Nu bor vi her bare begge to, og vi behøver ikke ses hver aften. Og, ja, det nyder jeg egentlig rigtig meget.

Meget af det, som vennerne var sammen om i starten, er nu blevet hverdagsrutiner, som er gledet i baggrunden, hvorfor de to samboer er begyndt at rette deres fokus mod noget andet og nogle andre end hinanden. Denne udvikling passer Mads udmærket, og i en SMS-dialog fortæller han, at "det har givet en helt ny dimension til venskabet", at de har været nødt til at "lære også bare at bo sammen uden at hænge ud som venner alle døgnets timer". Han lægger endvidere vægt på, at de har lært "at vise hensyn til hinanden på en ny måde", hvilket han betragter som noget yderst positivt.

For de unge, der flytter sammen med deres kæresten, er det sjældnere, at udviklingen af et rutinepræget hverdagsliv med kæresten opleves som noget positivt. 20-årige Emma, der er flyttet sammen med sin kæreste i en ny by, er imidlertid en undtagelse. Hun værdsætter de rutiner, som hendes og kærestens hverdagsliv er bygget op omkring:

Man har lidt mere rutine, når man er to. Altså, når jeg er alene hjemme, så kan jeg mere bare lave aftensmad, når jeg vil. Når man er to, så er det ligesom nemmest, hvis man aftaler, 'vi spiser omkring klokken halv syv', eller et eller andet. Der er lidt mere hverdag i det. Man kan lidt mere bare gøre, hvad man vil, når man er sig selv. Der, tror jeg, passer det mig meget godt at være to.

19-årige Josefine, der ligesom Emma er flyttet sammen med sin kæreste, har det sværere med det rutineprægede hverdagsliv, som er begyndt at fylde i kæresteforholdet, efter de er flyttet sammen. Her fortæller hun, hvordan kærlighedserklæringerne er gledet i baggrunden til fordel for en prosaisk dialog om huslige gøremål:

Vi har hverdagen sammen, ikke. Altså, 'hvad har du lavet til aften?'. 'Nå, fint, jeg laver aftensmad i morgen'. Eller: 'Har du nu handlet ind til det her eller?'. Altså, det er jo ikke det der med, 'du er så sød og dejlig', der nødvendigvis bliver sagt mest. Det er også det der med: 'Har du købt det der papir?' Altså, de der ting som mor og far normalt ordner.

Ligesom Josefine oplever 19-årige Christine, der også er flyttet sammen med sin kæreste, at deres kæresteforhold udvikler sig i en rutinepræget og hverdagslig retning. Og det i en sådan grad, at det er blevet svært for hende at se deres relation som et kæresteforhold:

Man skal arbejde meget for, at det ikke bare bliver, nu er vi roomies eller sådan. Man havde været vant til, at man er ungdomskærester, eller hvad man siger, hvor man sådan kun er sammen, når man laver sjove ting. Og nu skal man også lave alle mulige mega røvsyge ting, selv om man er kærester. Det, synes jeg, faktisk har været den største udfordring i det ... Det der med, at man stadig kan forblive kærester.

Christine ender med at opgive at arbejde for at opretholde kæresteforholdet, og kort tid efter interviewet, hvor ovenstående citat stammer fra, flytter hun fra kæresten, som hun har været sammen med i mere end tre år. Men selv om det kan være særligt udfordrende for kærester, der flytter sammen, at få relationen til at fungere i et hverdagsliv fuld af praktiske opgaver, ser vi også eksempler på venskaber, der knækker under vægten af disse opgaver og gøremål.

Det gælder fx for 20-årige Martin, der er flyttet sammen med tre venner fra sin gymnasietid, hvilket de alle havde store forventninger til. Forud for flytningen havde de med stor entusiasme talt om de mange traditioner og

rutiner, de skulle skabe sammen i deres kommende bofællesskab. Men efter at have boet sammen i omkring seks måneder, fortæller Martin, at han tvivler stærkt på, at de kan få bofællesskabet til at fungere. Vennerne har vist sig at være mere forskellige, end de umiddelbart forestillede sig. De er bl.a. uenige om rengøringsstandarden i lejligheden, hvilket har ført til "dårlig stemning i huset":

Vi opdagede hurtigt, at der er forskel på at være venner og være roomies. Det er meget det der med, hvordan vi er blevet opdraget derhjemme. Personligt er jeg meget sådan, jeg kan godt lide at rydde op og vågne op til et helt rent hus. Hvorimod nogle af mine egne roomies er sådan: Det kan godt vente, og nogle gange kan det stå et godt stykke tid, før det bliver ryddet op ... Altså, der har været to gange, hvor der er kommet mug på gryder og sådan noget, hvor jeg har tænkt: Okay, det er lidt for meget. Og til sidst ender jeg bare med at rydde op efter dem, og det siger min mor, at jeg ikke skal gøre, fordi så vænner de sig bare til, at jeg rydder op efter dem. Og jeg kan ikke bare lade det stå, fordi sådan noget, det bliver jeg sindssyg over.

Martin og hans samboer får ikke rigtig snakket sammen om uoverensstemmelserne, og Martin bliver så fortvivlet over situationen, at han er begyndt at lede efter et nyt sted at bo. Det samme gælder 21-årige Stephanie, der er flyttet i bofællesskab med to piger, hvor den ene er en veninde fra gymnasiet, mens den anden er et nyt bekendtskab. Også her viser der sig at være forskellige opfattelser af, hvordan tingene i bofællesskabet skal organiseres, og Stephanie oplever at være kørt ud på et sidespor. Hun føler sig svigtet af sine to samboer og fortæller ligesom Martin, at der er "dårlig stemning" i lejligheden, og at hun oplever det som "akavet" at være der. Hun har derfor besluttet sig for, at hun fremover skal bo alene "eller med nogen, som jeg virkelig kan sammen med. Altså, det skal ikke være de der sådan halv-venskaber. Det skal være nogen, jeg virkelig kan sammen med."

Der er imidlertid også nogle af de unge, som vi har interviewet, der flytter sammen med andre unge uden nogle særlige forventninger til, hvordan det skal blive. Disse unge har som regel haft svært ved at finde et fast sted at

bo og må gribe de muligheder, der byder sig, uanset hvor lovende de muligheder ser ud. De flytter måske midlertidigt ind hos venner og bekendte, som det er tilfældet med 20-årige Jonas. Han er flyttet til en ny by for at studere, men har ikke været i stand til at finde en bolig. Han overnatter derfor hos en veninde, der bor i en etværelsesstudielejlighed. Her deler de seng i en periode, indtil Jonas dropper ud af studiet og flytter tilbage til sin hjemegn, hvor han i en periode bor midlertidigt hos forskellige venner og bekendte.

Ligesom Jonas overnatter 18-årige Leo i en periode rundt omkring, indtil han finder et kollegieværelse, hvor han endelig får mulighed for at slå sig til ro. Mens de unge, der eksempelvis flytter sammen med deres venner i et bofællesskab, kan have det svært i de relationer, som over tid etableres dér, er Leos udfordring snarere, at han pga. sin omskiftelige boligsituation mangler en kontinuitet i de relationer, som han er en del af i dagligdagen. I en SMS skriver Leo således:

En af ulemperne ved at bo ude er, at man ikke har samme kontakt til et menneske, og ikke kan fortælle dem hvad der sker på dag til dag-basis. Og nogle gange er det bare svært at tage en masse beslutninger selv – alt fra mad, til økonomi og hvad man skal på en dag.

Vincent på 21 år har i modsætning til Leo et fast sted at bo, men oplever til gengæld at han ikke har nogen kontakt til de unge, som han bor sammen med i en bolig i en forstad til København. Hans samboer studerer alle på samme uddannelse, mens Vincent er arbejdsløs og tilbringer det meste af dagen på sit værelse. Hans første tid som udeboende er præget af et problematisk forhold til sin mor og stedfar, som han netop er flyttet fra, og han oplever at være ude af stand til at bidrage til det fællesskab, de andre har med hinanden:

Jeg holdt mig bare for mig selv ... Jeg havde bare ikke noget tilfælles med dem på den måde. Og jeg tror bare, oven i de problemer jeg selv gik med, så følte jeg ikke rigtig, jeg var i stand til at prøve at få nogen kontakt med dem ... De kiggede mærkeligt på den måde, jeg var på. Fordi jeg ikke snakkede med dem, og bare var sådan inde hos mig selv ...

Jeg tænker, at de nok tænkte, 'nå, han er nok bare sådan en mærkelig en, der bare bor her' ... Men de havde jo deres uddannelse tilfælles, de havde en helvedes masse at snakke om. Jeg kunne ikke se, hvordan jeg skulle kunne bidrage til fællesskabet, når jeg stod i den situation, som jeg stod i. Altså, jeg kunne bare ikke se det for mig. Og jeg havde bare heller ikke overskud til det.

I modsætning til Vincent er 23-årige Cecilia ikke flyttet sammen med andre unge, som har et fællesskab, hun står uden for. Hun er rejst til Canada for at blive au pair i en amerikansk familie. Men da hun flytter ind hos familien, føler hun sig heller ikke inkluderet i fællesskabet:

På femtedagen nåede jeg frem til min nye værtsfamilie, hvor jeg desværre meget hurtigt fornemmede, at jeg ikke følte mig hjemme. Jeg følte mig ikke værdsat, og familien udnyttede min tendens til at behage alle omkring mig. Jeg indrømmer, at det var svært at være så langt hjemmefra, og at jeg følte mig utryk i fremmede menneskers hjem.

Cecilia har i lang tid ønsket at flytte hjemmefra, hvilket hendes forældre hårdnakket har modsat sig. De insisterer på, at hun skal blive boende hjemme, indtil hun er færdig med sit studie og har fundet en ægtefælle. Det ønsker Cecilia ikke, og løsningen bliver derfor at rejse til Canada som au pair, hvilket hendes forældre til nød accepterer. For Cecilia er det, trods udenforskabet og utrygheden i au pair-familien, magtpåliggende at blive i Canada, da hun ellers skulle flytte hjem til forældrene igen. Da situationen hos værtsfamilien bliver så uholdbar, at Cecilia ikke kan holde det ud længere, lykkes det hende at finde en ny familie, hvor hun føler sig tryk og inkluderet i fællesskabet. Men tiden hos den første familie, sammen med dem, men alligevel alene, opleves som utryk og ubehagelig.

8.2 Alene på skansen

En mindre del af de unge, vi har interviewet, flytter for sig selv. Ofte flytter disse unge ikke langt væk fra deres forældre, og det spiller en stor rolle for

dem, at de har mulighed for at besøge familien og barndomsvennerne eller modtage besøg fra dem i deres nye bolig.

Det gælder fx 23-årige Jesper, der egentlig havde planlagt at flytte sammen med sin kæreste i en ny by, hvor hun skulle studere. Men da forholdet gik i stykker, valgte han at blive boende i barndomsbyen for at være tæt på familie og venner. Inden flytningen forestillede han sig, det ville blive svært "kun at skulle tænke på sig selv". Han frygtede "at komme hjem til en tom lejlighed". Samtidig spekulerede han på, hvordan det ville være selv "at skulle sørge for, at der er mad på bordet hele tiden, og at køleskabet skal være fyldt op".

Da vi interviewer ham et år efter, fortæller han, at han ser sine forældre to-tre gange om ugen. Desuden arbejder han målrettet på at fastholde sine venner, som han ofte inviterer på besøg i sin nye lejlighed. Da han flyttede, besluttede Jesper sig for at lave en madplan, men hans hverdag som udeboende er så travl, at han sjældent får købt ind. Derfor spiser han primært pasta og rugbrød, selv om han egentlig "altid godt har kunnet lide at lave mad". Desuden synes han, at "det er kedeligt at lave det til sig selv". Han kan derfor godt lide at invitere vennerne og sin nye kæreste på besøg, når han har lyst til at spise god mad:

Så hvis jeg ved en dag, hvor at nu vil jeg gerne have noget ordentlig mad, så køber jeg enten til kæresten eller også til mine kammerater: 'Kommer I ikke ned og laver maden?' Og så kommer de med det samme.

Mens Jesper inden flytningen frygter at komme hjem til en tom lejlighed, taler flere af de andre unge, som flytter for sig selv, om et behov for at være alene. Det gælder fx Daniel på 20 år, der bor alene i en studiebolig. Daniel har hele tiden været opsat på at flytte for sig selv. Han har nemlig været på efterskole og fandt det konstante sociale samvær overvældende og udmattende. Daniel har således brug for at kunne "være sig selv" og føler sig da heller ikke ensom i sin nye livssituation. Han bor, ligesom Jesper, tæt på sine forældre og ser dem en gang om ugen. Desuden er han regelmæssigt sammen med sine venner.

Det samme er tilfældet med 20-årige Malou, der også bor alene i en studiebolig nær sit barndomshjem og sine forældre. Malou har hele tiden været "afklaret" med, at hun ville bo for sig selv, da hun ville blive "træt af"

en anden persons konstante tilstedeværelse. Hun beskriver sig selv som en, der godt kan "lide at være sammen med andre folk. Men jeg har også de dage, hvor jeg bare skal være mig selv". Malou trives med at bo selv og synes, "det er mega hyggeligt og mega godt". Hun tilføjer, at hun er vild med lejlighedens beliggenhed, fordi der er "dejligt stille".

Abde på 23 år flyttede også hjemmefra med et ønske om at kunne være sig selv. Han følte sig begrænset af sin mors restriktive normer og indblanding i hans liv. Men på en lang række fronter adskiller hans hverdag som udeboende sig fra de forventninger, som han havde, inden han flyttede. Abde savner nogen at dele hverdagen med og fortæller længselsfuldt om hverdagslivet hos moren og lillesøsteren:

Altså, sådan følelsen af at der er nogen sammen med en, til man lige pludselig bare sad derhjemme, og man havde ikke lige nogen, man kunne grine med af en eller anden sjov joke, man lige så på tv'et eller ... Nogen, man lige kunne snakke med om ens dag eller et eller andet i den stil.

Abde savner at have nogen omkring sig, som han kan snakke med og fortælle om sin dag. Han begynder at fylde sin nye hverdag og sin nye lejlighed med venner. Men som vi vil komme ind på nedenfor, bliver dette starten på helt nye udfordringer for Abde. Det beskriver vi i det næste afsnit.

8.3 Længsel efter gamle venner

Selv om nogle af de unge bliver boende i deres lokalområde, flytter hovedparten til en by eller en landsdel, der ligger et stykke væk fra deres barndomshjem. Uanset om disse unge flytter sammen med andre unge eller for sig selv, betyder flytningen en større afstand til en række af de venner og bekendte, der tidligere udgjorde en selvfølgelig del af deres hverdagsliv. I vores interviews er der mange fortællinger om venner og bekendte, der tidligere havde så stor betydning, da de boede hjemme, men hvad så nu? Mange af de unge fortæller om at længes efter deres barndomsvenner og om en bekymring for, hvad der skal ske med venskaberne, når de bor på afstand af hinanden. Det gælder eksempelvis 18-årige Freja, der er flyttet fra Aarhus til en mindre jysk provinsby for at studere:

Nogle gange så tænker jeg selvfølgelig, at det kunne være fedt bare at skulle pendle, fordi at så ville jeg stadig have mit job. Jeg ville stadig kunne tjene penge, og så også helt klart mine venner. Jeg ville stadig kunne holde bedre kontakt med dem, fordi det er lidt hårdt at skulle se det svømme lidt ud i ingenting.

De unge tager som regel afsked med en lang række ting, som havde betydning i deres hverdagsliv, inden de flyttede. For mange unge opleves det som et stort tab. For Freja er tabet så stort, at hun fra tid til anden overvejer at flytte tilbage til sin barndomsby for at reetablere det, hun har tabt eller frygter at tabe. Ikke mindst hendes venskaber. Godt nok er hun ofte på besøg i barndomsbyen, hvor hun er sammen med sine venner, men det er ikke det samme, når hendes hverdagsliv udspiller sig i en anden by, og de venner, hun har forladt, stadig har hverdagen sammen i barndomsbyen:

Det er alligevel lidt svært at se, at de bliver ved med bare at være rigtig gode venner, og så er man sådan lidt her. Jeg vil gerne med, men jeg kan ikke rigtig ...

Ligesom Freja længes 21-årige Stephanie, der er flyttet fra Nordsjælland til København, også efter den hverdagslige omgang med sine venner, bl.a. de spontane besøg, som den fysiske nærhed gav mulighed for:

Jeg savner det der med at kunne tage bilen om aftenen, og så bare komme væk hjemmefra, og så ud til mine venner og lige vende dagen. Så, jo, det savner jeg.

21-årige Sebastian er blevet boende i lokalområdet, bl.a. for at kunne fastholde kontakten til familie og venner. Men også han oplever, at afstanden til vennerne øges, efter han er flyttet hjemmefra, da flere af hans venner til gengæld flytter fra lokalområdet og til forskellige større byer. Sebastian forsøger at fastholde kontakten til dem, men det er ikke altid lige let:

Ham min ven, der flyttede ned omkring Vejle med sin kæreste, ham snakker jeg næsten ikke med længere. Vi snakker sam-

men en gang om måneden eller sådan noget, men, medmindre der sker et eller andet, hvor vi alle sammen er sammen, men det er jo også klart, når det lige pludselig er længere væk.

En del af de unge betoner, at de længes efter den spontanitet, som den fysiske nærhed til barndomsvennerne muliggjorde, da de boede hjemme. Samtidig giver flere udtryk for, at de arbejder på at etablere nogle nye rammer for samværet, så venskaberne ikke bare opløses. Sebastian overvejer at købe en bil, "hvis jeg skal fortsætte med at se dem", og det er ikke usædvanligt, at de unge efter flytningen gør sig en del overvejelser over, hvordan de kan holde fast i barndomsvennerne. I den periode, vi har fulgt de unge, bruger mange af dem da også en del tid og energi på at få disse venskaber til at leve videre i deres nye livssituation, om end det kræver, at de unge prioriterer og vælger dem aktivt til på nogle nye måder.

Det ses eksempelvis hos 21-årige Hans, som er flyttet fra København til Aarhus for at studere. Hans savner hjembyen og sine barndomsvenner, men rejser hjem en gang om måneden og tilbringer hovedparten af sine ferier der. Når han er hjemme, prioriterer han sine gamle venner højt:

Mine venner i København, de er ikke flyttet. Når jeg er derovre, så ser jeg så mange, som jeg nu lige kan nå. Senest holdt jeg nytår med en masse af mine gamle venner og sådan noget, i København. Så der forsøger jeg ligesom at pleje de forbindelser.

19-årige Josefine er ikke flyttet så langt som Hans., men en flytning fra en del af hovedstadsområdet til en anden opleves som langt for hende. Hun savner sine venner fra barndomsbyen. Umiddelbart efter flytningen får de ikke rigtigt set noget til hinanden. Men efterhånden finder hun ud af, at hun må være mere opsøgende og blive bedre til at planlægge det, hvis hun fortsat vil have kontakt til dem:

Vi skal bare planlægge det, så går det! Så laver jeg en aftale med min veninde fra FDF-sammenhænge. Altså, vi har lagt en dato i januar, fordi ellers så får vi bare ikke ses. Så det fandt jeg ud af, man må bare planlægge noget mere, så var det nemt nok. Men de første måneder der synes jeg, det var helt vildt svært.

Det kræver en del planlægning og vedligeholdelsesarbejde at holde fast i barndomsvennerne, når man flytter væk fra sin barndomsby og begynder et nyt liv som udeboende i en anden by (Bruselius-Jensen & Sørensen 2017). Da mange unge flytter hjemmefra på nogenlunde samme alderstrin, og ofte søger mod de samme byer, er der dog også nogle unge, hvis barndomsvenner i større eller mindre grad flytter med dem til byen. Det er eksempelvis tilfældet for Christine, som har en del venner fra barndomsbyen, der ligesom hende er flyttet til hovedstaden, hvilket mindsker både savnet og behovet for planlægning og vedligeholdelse af venskaberne:

Det betyder rigtig meget for mig [...] Jeg føler mig på en eller anden måde meget mere tryk ved at flytte, fordi jeg har vidst, at det kan godt være, at det fejler på universitetet. Men så har jeg så mange andre mennesker, jeg kan omgive mig med, [jeg har] altid noget at falde tilbage på, forstået på den måde, at jeg er ikke ensom.

Når man flytter langt væk hjemmefra, og mange ting opleves mærkelige og fremmedartede, kan det føles trygt og godt at være omgivet af gamle venner, som man kan udforske alt det nye og ukendte sammen med. De gamle venner kan bygge bro mellem fortiden og nutiden og bidrage til en oplevelse af, at den enkelte kan bygge videre på det, der var engang, og den person de var. Det kan give en oplevelse af, at det ikke er nødvendigt at begynde helt forfra. De gamle venner er m.a.o. med til at skabe en oplevelse af tilhørsforhold og hjemlighed i en livssituation, hvor denne følelse for en stund er forsvundet (Nielsen et al. 2020).

8.4 Gamle venskaber – nye roller

De unge, der bliver boende i nærheden af deres barndomshjem, har i mange tilfælde lettere ved at fastholde relationen til barndomsvennerne og dermed skabe den oplevelse af kontinuitet mellem fortid og nutid, som kan være en prøvelse for de øvrige unge. Alligevel sker der også noget i forholdet til barndomsvennerne, når disse unge flytter hjemmefra.

De unge, der flytter for sig selv, bliver eksempelvis mere bevidste om deres behov for at være sammen med deres venner, også selv om de fort-

sat bor i nærheden af dem. Efter Sebastian er flyttet for sig selv, tager han således oftere initiativ til, at vennegruppen skal mødes. Han fortæller, at det kan være "meget ensomt om aftenen, hvis der ikke kommer nogen". Og når han sidder der alene, kan han godt føle sig "lidt lille". Sebastian er derfor begyndt at "invitere kammeraterne noget oftere", hvilket betyder, at han har skullet lære at spille rollen som vært:

Jeg har ikke været vant til at have den der værtsrolle, som jeg har fået nu. Det er sgu meget hyggeligt. Det er fint nok ... Så ser vi noget fodbold, spiller noget Xbox.

Værtsrollen er ny for de fleste, der flytter hjemmefra. Også for 18-årige Sune, der er flyttet sammen med en barndomsven i en lejlighed ganske få kilometer fra sit barndoms kvarter. Umiddelbart efter flytningen gør han sig mange overvejelser over, hvordan han skal håndtere at få besøg af sine venner:

Jeg ønsker heller ikke, at lejligheden skal være et sted, hvor man bare kan komme og opføre sig, som man vil, bare fordi der ikke er nogen forældre. Jeg har tænkt mig, at der skal være nogle rammer for, hvordan man skal opføre sig. Det skal være ligesom, hvis fx mine forældre var her [...] Altså, man skal stadig kunne have det sjovt og sådan, der skal bare være lidt styr på det, ikke?

Sune lægger vægt på, at der skal være nogle rammer for vennernes besøg. Han vil gerne have en "fed lejlighed", hvor der er "styr på tingene" og ryddet op. Der skal se godt ud i lejligheden, når vennerne kommer på besøg, bl.a. fordi han forestiller sig, at det sender et signal om, at de vil bidrage til at opretholde ordenen og undlade at skabe kaos:

Hvis ens venner kommer på besøg, og de kan se, at der er ryddet op og så nogle ting, så vil de også opføre sig bedre, end hvis alt bare var totalt kaos, ikke?

Inden 18-årige Leo flytter på kollegie, gør han sig ligesom Sune mange tanker om, hvordan det vil være at få besøg af sine venner, og hvordan han

skal håndtere det. Leo er dog ikke så optaget af at sørge for, om der er styr på tingene, ryddet op osv. Han er i højere grad optaget af at skabe et hjem, han kan åbne for sine venner. Ligesom Leo har mange af hans venner ikke følt sig accepteret af deres familier. I stedet er de blevet hinandens familie, og det er den familie, Leo vil lukke ind i sit nye hjem:

For mig er min familie jo ikke min familie. Min familie er de venner, jeg omgiver mig med, og dem, der er der for mig.

Leos flytteproces er på mange måder svær og kaotisk, og som det fremgår af næste kapitel, præges hans liv som udeboende af de problemer, han har haft med sin familie under opvæksten. Men han oplever ikke desto mindre i nogen grad, at hans nye kollegieværelse bliver lidt af et fristed for ham selv og vennerne. I vores andet interview med Leo fortæller han således:

Så der sidder jeg jo rigtig meget. Specielt her i sommertiden har jeg bare siddet i min vindueskarm og bare ... kigget ud ... og så nyder jeg også at have venner ovre. Sådan sidde og få en god sludder for en sladder og ... altså, folk synes jo også, det er mega fedt, at jeg har mit eget sted, og så bare sidde der.

Inden sin flytning ser 23-årige Abde ligesom Leo frem til at skabe et sted, hvor han kan være sig selv og få besøg af sine venner, når han har tid og lyst. I starten nyder han det sociale liv i sin lejlighed, men vennerne begynder i stigende grad at komme uanmeldt forbi, og på et tidspunkt oplever han det, som om de invaderer hans lejlighed. Det føles næsten, som om lejligheden er blevet et fristed for hans venner, men ikke længere er et fristed for ham. Han forsøger derfor at udstikke nogle retningslinjer for deres besøg:

Jeg fik jo egentlig lejligheden, fordi jeg gerne vil have et rum for mig selv og have lov til at lave de ting, jeg gerne vil. Men det tiltrak også en masse dårlig opmærksomhed. Nogle gange, så kunne nogen af mine venner bare finde på at ringe på døren og regne med, at de bare kunne komme op. Så gjorde jeg det også klart: 'Prøv og hør, det er ikke en hyggeklub. I er altid velkomne. Men ring på, fordi det kunne være, jeg var i

gang med lektier, det kunne være, jeg havde gæster på besøg.
Det kunne være hvad som helst’.

Inden 20-årige Martin flyttede i et kollektiv med tre gymnasievenner nær sit barndoms kvarter, frygtede han at ende i en situation, der minder om den, Abde beskriver. Bl.a. fordi han og gymnasievennerne havde mange fælles venner, som ville kunne dukke op i tide og utide og fylde huset med fest og ballade.

Efter Martin har boet sammen med gymnasievennerne i et stykke tid, er det imidlertid ikke deres fælles venner, som er genstand for hans spekulationer. Han spekulerer derimod på, hvor lidt hans egne venner får lov at fylde. Som beskrevet i et tidligere afsnit, er der opstået en dårlig stemning i lejligheden, og Martin oplever, at hans samboer har svært ved at tolerere hans personlige venner. Han har derfor ikke længere lyst til at invitere dem hjem til sig:

Jeg har sådan lidt en fornemmelse af, at når jeg tager nogle med hjem, så bliver mine venner eller mine veninder dømt på en eller anden måde. Det er sådan en mærkelig ting, men det bryder jeg mig ikke særlig meget om. Så det er ikke alle folk, jeg tager med hjem, eller alle folk, jeg ligesom vil vise frem. Fordi jeg føler lidt, at de vil blive dømt. Det er derfor, jeg ikke føler mig så tryk ved det [...] Jeg tog engang en pige med hjem, som jeg datede. Min ene roomie snakkede meget negativt om hende, og der blev jeg ret sur, det forstod jeg ikke.

Selv om Martin bor tæt på sine barndomsvenner, og gerne vil invitere dem på besøg, er han forbeholden i forhold til at gøre det. Hvor Abde oplevede, at hans venner invaderede hans lejlighed, oplever Martin, at der ikke rigtigt er plads til hans venner i den lejlighed, han deler med sine gymnasievenner. På hver sin måde oplever de således at befinde sig i en situation, hvor de har mistet kontrollen over, hvem der kommer på besøg, hvor ofte de kommer osv. Abde pga. de venner, der gerne vil besøge ham, og Martin pga. de venner, han bor sammen med.

Som vi beskrev ovenfor, er Martin i gang med at finde et andet sted at bo, da han ikke længere føler sig "tryk" eller "hjemme" i det hus, som han deler

med sine gamle gymnasievenner. Abde er flyttet hjem til sin mor, da han af forskellige årsager ikke kunne få livet som udeboende til at fungere. Selv om de fleste lykkes med at finde et passende niveau, kan det være udfordrende at finde ud af, hvor lidt eller meget ens gamle venner skal fylde i ens nye hjem, når man bliver boende i sit lokalområde eller sin barndomsby. Hvis man flytter sammen med andre, skal man ydermere finde ud af, hvordan de finder ud af det med ens venner, og hvordan man finder ud af det med deres.

8.5 På vej mod nye fællesskaber

Uanset om de unge bor i nærheden af deres barndomsvenner eller er flyttet til en anden del af landet, indebærer flytningen, at deres livssituation ændrer sig, og de bliver en del af sammenhænge, hvor de møder en række nye unge, fx på uddannelserne, kollegierne, i bylivet osv. De fleste af de unge begynder at orientere sig mod disse nye unge, som med tiden kommer til at fylde mere og mere i deres liv.

Det gælder fx 19-årige Søren, der for nylig er flyttet ind på et kollegium i nærheden af sin barndomsby. Selv om hans barndomsvenner ikke bor langt væk, begynder Søren kort tid efter flytningen at nedprioritere samværet med dem for i stedet at orientere sig mod dem på kollegiet:

Jeg kan godt mærke, jeg er begyndt at sige nej til nogle flere ting. Man skal ligesom finde ud af, hvor man vil investere sin tid henne. Jeg ved jo godt, at den her vennegruppe hele tiden vil være der. Men nu bliver jeg nødt til at danne nogle nye relationer, især sådan noget med kollegiet. Fordi det er der, jeg kommer til at bo de næste mange år.

I modsætning til Søren varer det et stykke tid, inden 21-årige Mads begynder at orientere sig mod de nye unge, der er blevet en del af hans nye liv som udeboende. Mads bor ligesom Søren tæt på sine barndomsvenner, men det er ikke så meget dem, der holder ham tilbage. For Mads fylder det at flytte hjemmefra og starte på nyt studie så meget, at han mangler overskud til at relatere sig til alle de nye unge, der bl.a. gennem studiet er kommet ind i hans liv. Først stresser han over det, men så finder han ud af, at der ikke er noget at stresses over, for det kommer helt af sig selv:

Første semester var meget med at finde ud af, hvordan man går i skole, og hvordan man skal gebærde sig generelt. Og lidt stress over at skulle have nogle venner og sådan noget. [...] Altså, jeg har rigtig mange venner uden for studiet også. Hvor i starten, der stressede jeg lidt over, at man skulle finde de tætte venner på studiet, men jeg tror også, at det sker helt naturligt. Den lektie burde jeg have lært lidt før, tror jeg.

I modsætning til Mads og Søren giver 22-årige Georg udtryk for, at han slet ikke er orienteret mod de nye unge, der er kommet ind i hans liv, efter han er flyttet, og heller ikke har nogen planer om at blive det. Ligesom Christine, der fortalte om en gruppe venner, der var flyttet til hovedstaden samtidig med hende, fortæller Georg om en vennegruppe, der alle er flyttet til hovedstaden for at studere nogenlunde samtidig.

Georg, der er flyttet sammen med et par drenge fra vennegruppen, fortæller, at det føles, som om gruppen uden større problemer "har flyttet vores liv fra Nordsjælland til København". Samtidig lægger han vægt på, at hans nye medstuderende ikke siger ham så meget:

Jeg synes, nogen af dem er dødssyge. Altså bare sådan, vores interesser er bare ikke det samme. Jeg er nok også sådan lidt, lidt introvert. Altså, jeg har mange venner og bekendte, men mange som sådan jeg fast ser, og jeg behøver sgu ikke rigtig flere.

For de unge, der flytter langt væk fra barndomshjemmet og ikke har en kreds af gamle venner omkring sig, er det som regel mere afgørende at opbygge nogle relationer til de nye unge, der kommer ind i deres liv. Selv om mange af dem arbejder på at vedligeholde deres venskaber fra barndomsbyen, er der i vid udstrækning et tomrum i hverdagslivet, som mangler at blive fyldt ud. Men det er ikke helt ligetil. Som vi har beskrevet tidligere, savner 18-årige Freja sine venner i Aarhus, og hun vil derfor gerne skabe noget nyt – men det kan være svært:

Det var meget svært i starten (at være flyttet, red.). Det var sådan meget stille [...] I starten, der kendte jeg ikke nogen, og dem fra min klasse, dem kendte jeg heller ikke. Så man var meget alene

i starten. Man talte selvfølgelig en lille smule med folk. Men når man så kom hen på kollegiet, så selv om der er 16 andre, der også bor her, så talte vi ikke så meget sammen, fordi det var sådan lidt nyt og farligt (griner let) [...] Det ville nok have levet lidt mere op til mine forventninger, hvis det havde været dejligt, og man tænkte 'yeah' i stedet for 'shit' (griner). Og, ja, have en større relation til alle dem, der bor her. Vide, hvem der egentlig bor sådan ved siden af en.

Frejas liv er propfuld af nye bekendtskaber, både på studiet og kollegiet. Alligevel føler hun et socialt tomrum i dagligdagen, som hun gerne vil have fyldt ud. Men hvordan er det lige, man gør det, når alle holder sig tilbage, og ingen rigtig tør tage det første skridt? Vi har flere gange tidligere beskrevet, at det kan føles mærkeligt og fremmedartet at flytte hjemmefra, når rammer og rutiner i hverdagslivet skiftes ud, og man skal bygge noget nyt op, som man føler sig tryk og hjemme i. For Freja handler det bl.a. om at etablere en relation til de nye unge, som hun dagligt færdes iblandt. Hvor flere af de unge, som fx Søren og Mads, oplever at havne i en ny livssituation, hvor de skal vælge mellem gamle og nye relationer, oplever Freja, at hendes gamle venner er langt væk, og at hun ikke ved, hvordan hun skaber en relation til de nye unge, der befinder sig tæt på.

21-årige Vincent, der også bor langt fra sine barndomsvenner, føler sig ligesom Freja afsondret fra de unge, der er kommet ind i hans liv efter flytningen. Men i modsætning til Freja, der trods alt spekulerer på, hvordan hun kan etablere en relation til disse unge, afviser Vincent i vid udstrækning muligheden for, at det vil kunne ske. Det skyldes ikke, at han ikke ønsker nye venner i sit liv. Men Vincent bor, som beskrevet ovenfor, sammen med en gruppe studerende, han ikke oplever at have noget tilfælles med. Og da han hverken går på nogen uddannelse eller har noget job, virker det håbløst for ham at finde nogle nye unge, som kan blive hans venner:

Inden jeg flyttede til København, så fik jeg jo bare at vide, 'for at du kan lære nogle mennesker og kende, så skal du så altså gøre et eller andet. Tage ind på en bar alene, hvis det er det, der skal til'. Hvor jeg tænker, det gør man bare ikke lige (griner, efterfulgt af pause). Altså, når du ikke går på et eller

andet studie, eller du ikke har noget arbejde eller du ikke laver noget, så er det bare meget begrænset, hvad du kan gøre for at lære nogen at kende.

Efter en længere periode som arbejdsløs lykkes det Vincent at finde et job, som han bliver meget glad for, og som bliver et afgørende holdepunkt i hans liv. Han får råd til at leje et værelse hos et par, der er nogle år ældre end ham selv, og han føler sig godt tilpas i deres selskab, tager med dem på ferie osv. På arbejdspladsen er han endvidere omgivet af kollegaer, som han oplever at have en masse tilfælles med. Han vil egentlig gerne lære dem bedre at kende, men forsøger at opretholde en distance. Han er bange for at blive *for* gode venner med dem, og så miste dem igen:

Lige nu, der er det jo også svært, fordi jeg har det sådan (pause) ... Det er jo noget, der går sammen med det her med frygten for at miste tingene. På en eller anden måde har jeg ikke så meget tillid til folk.

Vincents frygt for "at miste tingene" betyder, at han er meget opmærksom på ikke at sige eller gøre noget forkert, når han er sammen med sine kollegaer. Tænk, hvis han mister den gode relation til dem, og tænk, hvis det ydermere går ud over det arbejde, der betyder så meget for ham. Så derfor "kan jeg bare ikke se for mig det her med at skulle få nogle venner gennem arbejdet", forklarer Vincent.

25-årige Ergül oplever ligesom Vincent et udækket behov for nære sociale relationer. Ergül har et tæt forhold til sin familie, og de er en af grundene til, at hun ikke er flyttet til den by, som hendes studie er lokaliseret i. Hun må derfor pendle til en anden landsdel for at studere. På den ene side fylder studiet meget i hverdagen. På den anden side er hendes relation til studiekammeraterne "overfladisk", hvilket efterlader hende med et socialt tomrum og en følelse af ensomhed:

Jeg tror, at jeg er en person, der har behov for at knytte relationer på et dybere niveau, end de venskaber man opnår på studiet. Jeg kender rigtig mange på studiet, og jeg har som sagt utrolig mange bekendtskaber med folk. Jeg er meget social, men det er

på et overfladisk niveau. Jeg følte tidligere, at det var nok, men for mig er det ikke nok. Jeg bliver nødt til også at have nogle venner, hvor det er dybere end det, og det havde jeg ikke på det tidspunkt, fordi jeg netop altid har haft min familie.

Både Vincent og Ergül befinder sig steder, hvor de har svært ved at opbygge relationer til de nye unge, der på forskellig vis fylder i deres liv som udeboende. Det er altid udfordrende at få det sociale liv til at fungere, når man flytter hjemmefra: Gamle sociale bånd rives over eller skal bindes sammen på nye måder, og man befinder sig i et hverdagsliv med nye unge, man skal forsøge at skabe noget nyt sammen med. For de fleste unge skaber det en stor portion uvished og tvivl. Men også håb om at bygge noget nyt op sammen med gamle og nye bekendtskaber, og at selv blive til noget nyt i processen. I den periode, vi har kontakt til Vincent og Ergül, synes de i nogen grad at mangle dette håb.

8.6 Opsamling

I dette kapitel har vi undersøgt de forandringer, som finder sted i unges relationer til andre unge i forbindelse med, at de flytter hjemmefra. Kapitlet er fuld af fortællinger, der på forskellige måder viser, hvor afgørende det er for unge at føle sig som en del af et fællesskab med andre unge. Mange unge længes inderligt efter deres gamle venner, når de flytter til en anden by. Og de gør deres for at fastholde de venskaber, der har fyldt så meget for dem, mens de boede hjemme. Samtidig dukker nye unge op, og selv om det er svært at vide, hvad relationerne til disse unge fører til, kommer de uvægerligt til at fylde i deres nye liv som udeboende. For nogle unge kan det være svært at få det hele til at gå op i en højere enhed, og det opleves, som om meget er på spil. Det sociale liv, som de unge etablerer i den nye livssituation, er i vid udstrækning med til at definere, hvem de er, og hvem de har potentiale til at blive til som ungt menneske. Samtidig bidrager relationerne til at skabe et tilhørsforhold, der for mange unge er så afgørende, når de lige er flyttet hjemmefra, og meget opleves som fremmedartet og uforudsigeligt (Nielsen et al. 2020; Roberts 2013).

En del af de unge, vi har mødt i kapitlet, flytter sammen med andre unge, som de forsøger at skabe et nyt hverdagsliv med. For de unge, der

flytter sammen med gamle venner, kan samværet om rutinerne i hverdagen være med til at forny og udvikle venskaberne. For de unge, der flytter sammen med unge, de ikke kender på forhånd, kan dette samvær betyde, at de udvikler nye fællesskaber. Omvendt kan rutinerne i hverdagen også lægge kim til konflikter og uvenskaber. De praktiske opgaver og huslige gøremål, der følger med livet som udeboende, er med til at kaste nyt lys over, hvad man kan leve med og står for. Og lige så mange unge, der oplever glæde ved at være sammen med deres bofæller om rutinerne i hverdagene, lige så mange finder ud af, at de ikke kan få det til at fungere, og derfor må flytte fra hinanden. Der er dog også en tredje gruppe af unge, der bor dør om dør med andre unge, men som hverken deler hverdagsrutiner eller fællesskaber med disse. Denne gruppe af unge bor sammen med andre unge, der dog blot minder dem om, at de ikke hører til i deres nye livssituation (Cuervo & Wyn 2017) eller det nye sted (Ravn & Demant 2017), og mangler nogle andre unge at udvikle deres ungdomsidentitet sammen med (Katznelson & Sørensen 2015; Roberts 2013).

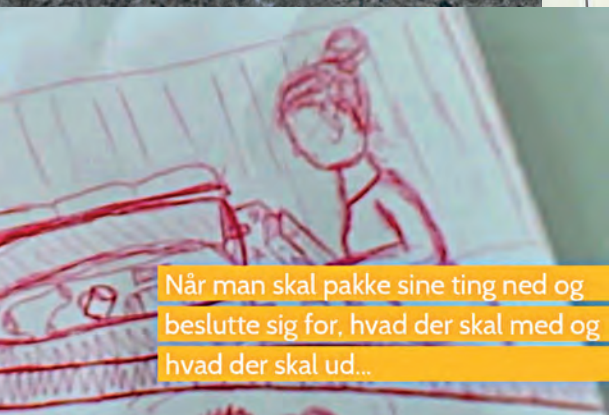
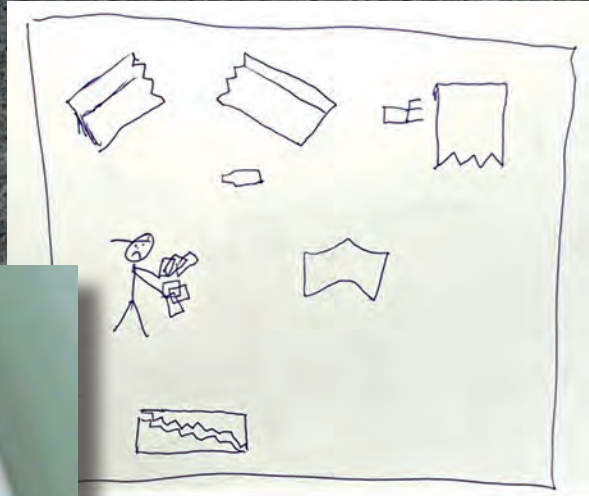
I kapitlet har vi også mødt unge, der flytter for sig selv. Disse unge bor som regel i nærheden af deres barndomshjem, og selv om de ofte har et godt forhold til deres familie, har de valgt denne boform, fordi de selv ønsker at definere rammerne omkring deres liv og har brug for at kunne være sig selv. Nogle af dem stortrives med et hverdagsliv, hvor de kan trække sig tilbage i deres eget selskab. Andre mangler i højere grad andres selskab. I visse tilfælde bliver disse unges hjem et omdrejningspunkt for det sociale samvær blandt vennerne. I kapitlet møder vi en ung, der oplever, at hans venner invaderer hans lejlighed, hvorfor den ikke længere opleves som et fristed for ham selv, men for hans venner. Vi møder også en, der åbner sit hjem for sine venner, der ligesom ham selv har brug for et fristed. Han taler om sine venner som den familie, hans egen familie aldrig har været for ham. Og han taler om sin lejlighed som et hjem for hans familie af venner.

Der er i det hele taget forskelle på, i hvilket omfang og på hvilke måder de unge åbner deres hjem for deres venner. For de unge, der flytter sammen med andre unge, danner bofællesskabet i visse tilfælde ramme om meget socialt samvær, der betyder, at de unges vennekredse begynder at flyde sammen, og den enkeltes sociale cirkler kan udvide sig. I andre tilfælde opstår der konflikter om, i hvilket omfang den fælles bolig skal danne ramme om socialt samvær, ligesom der kan opstå kampe om retten til at invitere

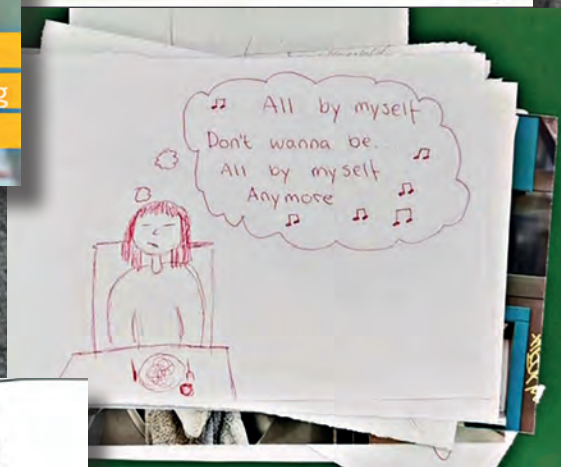
venner på besøg. Eksempelvis er der en ung, der fortæller, at hans venner ikke er velkomne i det bofællesskab, han er flyttet ind i, hvilket understøtter hans oplevelse af ikke at høre til og føle sig hjemme i sin nye livssituation.

I kapitlet er der mange unge, der fortæller om, hvordan forholdet til deres gamle venner forandrer sig, når de flytter hjemmefra. De længes efter dem og spekulerer på, hvad der mon kommer til at ske med deres relation nu, hvor de måske bor i hver sin del af landet. Det er imidlertid ikke mindst mødet med nye unge, der fylder i de unges fortællinger i dette kapitel. Som udeboende befinder de unge sig i en række sammenhænge, hvor de er omgivet af nye unge. Nogle af de unge, vi har interviewet, kan næsten ikke vente med at kaste sig ud i nye relationer med disse unge. Andre er mere forbeholdne. Og atter andre direkte afvisende; de har nok i deres gamle venner. Men for hovedparten af de unge sker det uvægerligt, at de etablerer bånd og venskab med nye unge, på kollegiet, på studiet, i bylivet. Det skaber på den ene side en oplevelse af at blive forankret og høre til i den nye livssituation. Men det er ikke alene trygt og sikkert. For det er ikke mindst i samværet med disse nye unge, at de får mulighed for at redefinere, hvem de er og kan blive til i deres nye liv som udeboende, og dermed er det også i dette samvær, de for alvor risikerer blive konfronteret med deres egne begrænsninger.

Det kan skræmme, for hvor langt rækker deres potentialer til at skabe noget nyt og blive noget nyt egentlig? Men også her står de unge imidlertid forskelligt. De unge, der måske har allermest brug for forandring, de unge, der er flyttet fra familiære konflikter eller er havnet i usikre boligsituationer, synes oftest at være mest overmandede af den nye livssituation. Belært af deres dårlige erfaringer kan tvivlen på, hvad livet som udeboende overhovedet og de selv har potentiale til at blive, være stor. I næste kapitel dykker vi ned i de trivselsproblemstillinger, der gør sig gældende blandt de unge, vi har interviewet, når hverdagslivet som udeboende for alvor begynder at tage form.

Når man skal pakke sine ting ned og beslutte sig for, hvad der skal med og hvad der skal ud...

At flytte hjemmefra kan være en hård oplevelse for både dig selv og dine nærmeste.

Date: 10-09-2018 09:44

Hej igen P

- hvilke organisatorer (fx boligforeninger) uddannelsesinstitutioner, virksomheder (fx bank) og/eller lign kunne du forestille

dig kunne understøtte en overgang fra at være hjemmetil udeboende?

Og hvad kunne de gøre?

God dag og hilsener

T og DGO teamet 😊

Date: 10-09-2018 13:10

Hmm svært spørgsmål... boligforeningerne kunne fx have en "how to" listemed mange praktiske til første gangs flytter. Så fx husk at undersøge hvilke læger, der er i dit område inden du ændrer din adresse. I virkeligheden kunne jeg godt have brugt, at ligesom når du skal vælge uddannelse, så kan man kontakte en studievejleder. Så på samme måde have folk ansat til at forklare og hjælpe med forsikring og at få udfyldt siden med flytningen rigtigt. Så noget hjælp fra nogen, som ved hvad de snakker om og som ikke har et personligt forhold til mig. En som man kan skrive til eller ringe eller komme til fysisk møde med.

Date: 10-09-2018 13:13

Hej P

Tak for input 👍

Har du forslag til hvor denne vejleder evt skulle være tilknyttet - ens uddannelse, 'bare' være tilgængelig som et tilbud på kommunen, eller hvordan kunne det være?

God fredag 🍀 😊

Date: 10-09-2018 13:13

Det skulle være ligesom fx "studievejledning Sjælland" som har et team af mennesker som vejleder unge lige gyldigt hvor man bor og hvad og hvem man er 😊

9

Trivsel og mistrivsel i hverdagslivet

Efter de unge er flyttet, begynder der at tegne sig nogle konturer af, hvad livet som udeboende indebærer på længere sigt. Da vi genbesøger de unge et år efter flytningen, fortæller de om en lang række erfaringer, de har gjort sig med at skabe et hverdagsliv som udeboende, som de kan føle sig tilpas i og trives med. For mange af de unge har det været lidt af en mundfuld. I dette kapitel zoomer vi ind på nogle af de udfordringer, der træder frem i de unges fortællinger om deres nye hverdagsliv som udeboende, og hvordan det påvirker deres trivsel. Ligesom vi kaster lys over de forskellige måder, de forsøger at tackle disse udfordringer på.

Der tegner sig to hovedudfordringer, som på hver sin måde sætter sig igennem i de unges trivsel: Dels en udfordring med at få proportioneret de gøremål og aktiviteter, de oplever at skulle have styr på, så de hverken fylder for meget eller for lidt i hverdagen. Og dels en udfordring med at få struktureret og rammesat hverdagen, så den hverken bliver for rigid eller helt udflydende.

Vi starter kapitlet med et kort afsnit om den lille gruppe af unge, der ikke oplever at have problemer med at proportionere og strukturere de gøremål og aktiviteter, som fylder i deres hverdagsliv. Dernæst zoomer vi nærmere ind på de unge, der oplever, at gøremålene og aktiviteterne fylder for meget. Nogle af disse unge fortæller om følelsen af at miste overblikket over et hverdagsliv, der er så proppet med gøremål og aktiviteter, at alle strukturer og rammer risikerer at blive sprængt i stumper og stykker af presset. Og afslutningsvis retter vi søgelyset mod de unge, som omvendt fortæller, at

de mangler gøremål og aktiviteter i hverdagslivet. De sidder måske alene derhjemme, og er hverken i gang med uddannelse eller arbejde. Disse unge oplever i vid udstrækning hverdagslivet som et tomrum, der mangler mål og mening, og de mangler gøremål og aktiviteter, som de kan bygge et hverdagsliv op omkring.

Da vi møder de unge et år efter, de er flyttet hjemmefra, har de ikke bare gjort sig nogle erfaringer med de forskelligartede udfordringer, som deres hverdagsliv som udeboende har budt på i årets løb. De har endvidere forsøgt at håndtere disse udfordringer på forskellig vis. Nogle af de unge er begyndt at trives bedre og føler sig bedre tilpas i deres hverdagsliv som udeboende, mens andre unge fortsat mistrives og ikke oplever at være faldet på plads i dette hverdagsliv. Med et fokus på trivsel og mistrivsel belyser kapitlet en problemstilling, som fylder stadig mere i ungdomslivet (Dillabough & Kennelly 2010; Görlich et al. 2019; Jensen et al. 2017; Madsen 2018), og det viser, hvordan mistrivsel kan være forbundet til udfordringer med at skabe et tilhørsforhold (Cuervo & Wyn 2017; Roberts 2013) og udvikle en identitet som ungt menneske (Katznelson & Sørensen 2015) i et hverdagsliv, som man for første gang selv har ansvaret for at fylde ud og rammesætte på en meningsfuld måde.

9.1 Den rette rytme

En mindre gruppe af de unge fortæller, at de ikke har nogen uoverstigelige udfordringer i deres hverdag, men trives godt i den. Disse unge beretter ofte om en hverdag, der rummer en lang række gøremål og aktiviteter – udover de praktiske og huslige opgaver, der følger med livet som udeboende, går de på en uddannelse og har måske et fritidsarbejde. Alligevel oplever de at have tid til at se deres venner og slappe af i passende doser.

Det er da også karakteristisk for denne gruppe, at de forskellige elementer ikke fylder for meget, ligesom de har etableret en hverdagsstruktur om disse, som gør, at de føles overskuelige og håndterbare. Det gælder fx 21-årige Jimmy, der bor sammen med sin kæreste i København. Her fortæller han ganske detaljeret om sin hverdag som udeboende:

Jamen, så ville jeg stå op og gøre mig klar, få sørget for at få min frokost med, og så ville jeg tage i skole. Det foregår sådan,

at jeg cykler op og tager metroen til Nørreport, og så tager jeg S-toget til skolen. Så afhængig af fag og hvad der er i skolen, så har jeg nogle timer, efterfulgt af noget forberedelse eller studiegruppe eller læsning til dagen efter. Så vil jeg komme hjem, og i løbet af dagen har jeg lavet nogle små ting til mit arbejde. Opdateret lidt eller sådan, det kan jeg sagtens i løbet af dagen. Og eftermiddagen byder enten på, at der skal købes lidt ind, hvis vi ikke allerede har gjort det, eller forberede lidt til dagen efter, til skole, lave lidt arbejde, og så ellers fritid om aftenen.

Selv om der er mange elementer i Jimmys hverdag, har han tilsyneladende fundet en hverdagsstruktur, som kan rumme dem alle. Nok er Jimmys hverdag fyldt godt op, men alle elementerne har deres plads, og de fortælles frem med en rytmisk planmæssighed, der får hverdagen til at fremstå overskuelig og håndterbar. Trods de mange gøremål og aktiviteter er der således rum til, at Jimmy kan holde fri og slappe af. Jimmy fortæller da også, at han "i høj grad" trives i sin hverdag, bl.a. på sin uddannelse, som han fortæller om her:

Jeg kan godt lide menneskene, jeg kan også godt lide, at klassen ikke er større, end at du har mulighed for ligesom at lære de folk at kende, som går der. Og så synes jeg også, at der bare er nogle gode arrangementer, og at klassen generelt er god til at finde ud af nogle arrangementer. Det gør så også bare, at når man er i skolen, og med de ting man læser, at man føler, det er rart at komme op og snakke om det, og udveksle ideer, og udvikle sit arbejde. Så det er en god blanding af det hele.

Jimmy beretter, at han havde "nogle opstartsvanskeligheder", da han flyttede hjemmefra. Han skulle vænne sig til alt det nye, men efter et år har han tilsyneladende vænnet sig til det meste, og det er ikke mindst afgørende, at han har fundet sig så godt tilpas på sin uddannelse, som ovenstående citat giver indtryk af. For en del af de unge, vi møder i næste afsnit, er uddannelsen imidlertid genstand for talrige spekulationer og fylder i visse tilfælde så meget i hverdagslivet, at der knap er plads til andet. De andre gøremål og aktiviteter i hverdagen presses, og i modsætning til Jimmy har disse

unge svært ved at finde en hverdagsstruktur og en rytme, hvor alt flyder ud, og det er umuligt at danne sig et overblik.

9.2 Grænseløse studier

20-årige Emma er en af de unge, som prioriterer studiet meget højt. Hun vælger i vid udstrækning andre ting fra. Selv om hun egentlig gerne ville have mere tid til andre gøremål og aktiviteter, er studiet bare vigtigere for hende:

Altså, det er klart, lige nu er der super meget læsning. Jeg kunne godt tænke mig at have tid til mere sport. Men jeg prioriterer, at studiet er vigtigere. Og så bliver det til en løbetur en gang imellem. Det er, som det er, fordi jeg gerne vil have det. Jeg kunne godt tænke mig mere tid til flere ting, at se min familie mere, at se mine veninder mere, men det er, som jeg gerne vil have, det skal være.

Emmas prioritet er klar; studiet har førsteprioritet. Og hun er villig til at lide de afsavn, det indebærer at vægte studiet så højt, som hun gør. Det synes således ikke i sig selv at være problematisk for hende at give afkald på sport, venner, familie og andre elementer i hverdagen. Til gengæld indebærer hendes prioritering, at det er vanskeligt for hende at skabe en hverdagsstruktur. Studiet flyder nemlig ud i alle hjørner og kroge af hverdagslivet, og dét oplever hun som særdeles problematisk:

Det bliver for flydende med det der, weekender og fri og ikke fri. Man bliver nødt til ligesom, det ved jeg ikke, have noget struktur for også at få læst det, man skal. Også for at der ligesom er noget rytme.

Hvor Jimmy bygger hverdagslivet op omkring en række forskellige elementer, der skaber en særlig rytme i hverdagen, har Emma svært ved at skabe hverdagsstruktur og rytme i sin hverdag, hvilket bl.a. skyldes, at den overvejende er bygget op omkring ét element, nemlig studiet. Og det plager hende, for selv om studiet har en klar førsteprioritet, "skal (der) også være noget, hvor der er fri!", som hun siger.

Netop for at skabe et frirum fra studiet er Emma på det seneste begyndt at følge den hverdagsstruktur og rytme, som hendes kæreste har i sit hverdagsliv. Mens Emma går på et studie med relativt lidt undervisning og mange timers selvstudier, går kæresten på en uddannelse, hvor det forholder sig stik modsat. Han står tidligt op og tilbringer det meste af dagen på uddannelsen, men har til gengæld fri, når han er hjemme i lejligheden. Selv om Emma har muligheden for at gøre, som hun vil i sin hverdag, og strukturere sin hverdag som hun vil, forsøger hun at gøre det samme:

Emma: "Så jeg skal have noget mere struktur, og det skaber jeg ved at tage ud på mit studie og sidde og læse, men også bare det med, at jeg står op hver dag på samme tid, også for ligesom at følge Olivers rytme, som møder klokken 8 hver dag. Så, sådan, det har jeg i hvert fald lært. Det gjorde jeg ikke helt i starten".

Interviewer: "Hvordan har du sådan oplevet det behov for struktur?"

Emma: "Det er også det der med at have en læserytme, også for at kunne være med. Så det er nok også, det ... ja. For det ligesom skal hænge sammen, og kunne have noget fritid og få nået at læse, så er man nødt til at være hjemmefra et vist tidspunkt hver dag".

Ligesom Emma oplever 19-årige Søren, at studiet glider ud i store dele af hverdagslivet. I et tidligere kapitel beskrev vi, hvordan han pga. travlhed på studiet indimellem glemmer at spise. Travlheden går imidlertid ikke kun udover spisning. Søren har også haft problemer med sin søvn. Men ligesom Emma finder Søren inspiration til at strukturere og skabe rytme i sit hverdagsliv hos et menneske, han bor sammen med.

Når jeg kigger på mange af de andres vaner her på kollegiet, så bliver man også bare inspireret af det. Nu er han flyttet ud, men der var en, som var rigtig god til sådan: 'Jeg smutter i seng klokken 21, men så står jeg op sådan klokken 6, 5-6 om morgenen'. Og det, synes jeg bare, var rigtig inspirerende, fordi jeg synes bare, at han fik rigtig meget ud af sin dag og lige-

som var produktiv. Så det er også noget, jeg gerne vil stræbe efter, fordi jeg synes, det var inspirerende, det var sejt. Så det er sådan nogle ting, jeg også godt kunne tænke mig at få inkorporeret i mit eget liv.

21-årige Christine beretter ligesom Søren om fysiske symptomer som følge af travlhed og manglende evne til at slappe af. Christine får således en influenza, hun ikke kan slippe af med:

Jeg reagerede meget på det. Altså, jeg reagerer meget fysisk på sådan nogle ting. Altså, jeg bliver meget træt. Altså, jeg har også, der var en måned, hvor jeg fik en influenza. Hvor jeg faktisk lå syg i en måned. Jeg var også til lægen, og han var sådan 'prøv og hør her, du har almindelig influenza, det er ikke farligt. Men det er simpelthen, fordi du ikke slapper af'.

På et tidspunkt accelererer det, og Christine oplever, at hun sidder og græder, når hun kommer hjem fra studiet, og hendes kæreste må trøste hende. Hun bliver i tvivl om, hvorvidt hun har valgt det rigtige studie og kommer ud i, hvad hun kalder "en livskrise":

På et tidspunkt havde jeg det sådan, jeg vidste ikke rigtig, hvad jeg ville. Jeg vidste ikke rigtig, om det var den uddannelse. Jeg vidste ikke, altså sådan, det var bare alt, hvor jeg var sådan, 'jeg ved ikke, hvad jeg vil'. Altså sådan, 'stop med at spørge mig', eller sådan. Det kunne jeg bare ikke rumme. Også fordi man bare havde så travlt, at man var sådan, man blev i tvivl om alting, synes jeg.

Christine forsøger at håndtere sin livskrise ved at sætte nogle regler op for sig selv, bl.a. den såkaldte 'klokken 18-regel', der skal hjælpe hende med at skabe en hverdagsstruktur og rytme, der kan gøre hverdagen mere overskuelig og håndterbar. 'Klokken 18-reglen' indebærer, at hun skal holde op med at læse senest klokken 18, så hun kan få plads til nogle andre ting – bl.a. at holde fri. Efter et stykke tid føler Christine sig imidlertid presset af reglen, da hun ikke kan nå alle sine lektier inden for tidsrammen, hvorfor hun en-

der med at opgive den, og dermed opgive den struktur og rytme, den kunne bidrage til i hverdagen.

Christine græder ikke bare ud hos sin kæreste. Hun taler også med sine veninder om sin situation, men er bange for at overbelaste dem. Hendes forældre lægger derfor også øre til hendes problemer. Hun oplever imidlertid, at de har svært ved at forstå hendes situation, da ingen af dem har en længerevarende videregående uddannelse og dermed har erfaring med den type pres, hun oplever at være underlagt. På et tidspunkt går hun til en studievejleder, som gør opmærksom på, at hun kan udskyde nogle af sine fag og dermed skære ned på presset i hverdagen. Det ender hun med at gøre, og det medvirker til, at hun, i hvert fald for en periode, oplever at få mere tid og overskud.

9.3 For mange bolde i luften

Flere af de unge fortæller, at de udover deres studier, også har frivilligt arbejde eller fritidsjobs, som de skal forsøge at passe ind i deres hverdagsliv. Det hindrer studierne i at flyde ud og fylde alting. Til gengæld oplever disse unge ofte at have så mange bolde i luften, at de indimellem kan have svært ved at gribe dem. Det fortæller 21-årige Mads, som både har frivilligt arbejde og fritidsjob:

Jeg kunne bare mærke, at der var mange ting om ørene på mig. At det var mange små ting også ved siden af studiet, som jeg lige pludselig havde. Så jeg havde for mange jern i ilden. Og det var lige ved at blive for meget [...] Så der var mange ting lige pludselig. Tit så blev dagene 8-22, ikke, hver dag.

Mads havde egentlig set frem til den fleksibilitet, som det giver at være studerende og udeboende. Men han har svært ved at få skabt en hverdagsstruktur og rytme, der kan rumme alle de elementer, han har fyldt ind i sit nye liv. Da han pga. sine mange gøremål sjældent får læst de lektier, han skal i løbet af ugen, må han tage weekenderne i brug til at studere. Ligesom Emma og Christine oplever han derfor, at han ikke har tilstrækkelig fritid, og på et tidspunkt bliver han bevidst om, at han i nogle måneder har igno-

reret nogle "milde stresssymptomer", der er kommet til udtryk ved, at han har været "lidt mere irriteret og træt og ikke lige så glad".

Mads fortæller, at han forsøger at håndtere presset ved at strukturere sin hverdag bedre. Han har fundet ud af, at han bliver nødt til at betragte sit studie som et fuldtidsarbejde, som han skal prioritere fuldt ud mellem klokken 8 og 16 i hverdagene, så han ikke behøver at skulle læse aftener og weekender. Ikke desto mindre fortæller han, at han tilbringer den ene ugedag, hvor han ikke skal på studiet, på sit fritidsarbejde. Men de øvrige dage forsøger han at stå tidligt op og afvikle studiet mellem klokken 8 og 16, og så må øvrige forpligtelser og gøremål passes ind derefter.

Ligesom Mads har Jesper mange elementer i sit hverdagsliv, som kan være svære at få passet ind i hverdagen. Jesper arbejder som håndværker, men har derudover arbejde som både opvasker og sikkerhedsvagt. Jesper fortæller, at han altid har haft brug for, at "der skal ske noget", og han havde også flere jobs, da han boede hos sine forældre. Men det har nogle andre konsekvenser, efter han er flyttet hjemmefra. Dels fordi hans forældre ikke længere er der til at minde ham om, at han skal huske at skrue ned for tempoet. Dels fordi han nu selv står med ansvaret for alle de gøremål og opgaver, der hører med til livet som udeboende. Jesper fortæller, at han på et tidspunkt "begyndte at få hjertebanken og vejrtrækningsproblemer, når jeg kørte fra det ene arbejde og ud til det andet". Ligesom Christine ender Jesper således med at skære noget fra, han beslutter sig for at droppe et af sine jobs:

Jeg er i gang med at skrue en lille smule ned, og så bliver jeg nødt til at sige et job op, så jeg bare havde en weekend én gang i måneden, hvor at jeg kunne slappe af.

Mens Mads forsøger at strukturere og rammesætte sin hverdag, så der er plads til alle de elementer, han har fyldt sin hverdag ud med, vælger Jesper således at justere mængden af gøremål og aktiviteter i sin hverdag. For begge handler det om at skabe en hverdag, der opleves overskuelig og håndterbar, så de undgår følelsen af stress og pres. En følelse, de har tilfælles med Emma, Christine og Søren, hvis hverdag dog i højere grad opleves uoverskuelig og uhåndterbar, fordi studierne flyder ud og fylder hele hverdagen,

og i mindre grad fordi der ikke er plads til studierne pga. fritidsjobs og andre forpligtelser.

I vores fortælleworkshops fortæller flere af de unge om at føle sig stressede og pressede i hverdagen, samtidig med at de forestiller sig, at alle andre unge har meget mere overskud og styr på såvel flytningen som hverdagslivet som udeboende. I sin film fortæller Jeppe på 21 år således:

De andre er meget mere modne og har mere styr på deres liv, end jeg selv føler, jeg har. Alle virkede bare så meget mere klare, imens jeg gik rundt med alle mulige bekymringer omkring, hvordan jeg skulle tjene nok penge, få tid til at rydde op, lave mad og samtidig balancere uddannelse.

Senere i sin film fortæller Oscar imidlertid, at han har gennemskuet, at hans forestillinger om andre unge ikke nødvendigvis svarer til, hvordan de andre reel har det:

Det er gået op for mig, at mange af de andre går rundt med nogle af de samme bekymringer. Og at der faktisk er meget få, der har en fast plan og en tydelig retning med alt det, de gerne vil. Så m.a.o., så har det været virkelig lettende at høre, at mange andre også er lige så relativt usikre og afprøvende, som jeg selv er. Jeg er så ikke den eneste.

9.4 Venner uden grænser

Mens de unge ovenfor mestendels fortæller om de udfordringer, de oplever i forhold til at strukturere og proportionere de mange gøremål og opgaver, der er knyttet til uddannelse og arbejde, fortæller enkelte af de unge om udfordringer med at styre deres sociale liv, som flyder ud og overtager hverdagslivet. I kapitel 8 undersøgte vi de forandringer, der sker i de unges relationer til andre unge, når de flytter hjemmefra. Det fremgik af kapitlet, at de unges evne til at fastholde og skabe fællesskaber og venskaber er helt afgørende for deres oplevelse af at føle sig hjemme og høre til i deres nye liv som udeboende (Nielsen et al. 2020). Kapitlet viste også, at det ikke er helt

ligetil. Vi hørte om unge, der savner deres gamle venner, føler sig ensomme osv. Men vi mødte også 23-årige Abde, der har den stik modsatte oplevelse. Hans nye lejlighed danner ramme om et socialt liv, der på et tidspunkt bliver så omfattende, at det griber ind i hele hans hverdagsliv:

Det fandt jeg også meget ud af på det tidspunkt. At der var nogen af de folk, som jeg ikke havde talt så meget med, men lige pludselig da jeg fik lejligheden, der var de overalt stort set. Så var de nærmest de eneste, man hørte fra.

Abde føler sig splittet over for det sociale liv, der udspiller sig i hans lejlighed. På den ene side flyttede han hjemmefra for sammen med venner og bekendte at kaste sig ud i et ungdomsliv, som han var afskåret fra derhjemme. På den anden side bliver det hele på et tidspunkt så indgribende, at han oplever at miste kontrollen over sit hverdagsliv:

Så det var med at finde den balance mellem at være en lidt rebelsk ung knægt, som lige er flyttet hjemmefra for at få sit helt eget sted og bare slå sig løs, til ... at være den knægt, der er rebelsk, og så samtidig finde balancen med hensyn til at være struktureret og have orden i sine ting.

Som vi så i et tidligere kapitel forsøger Abde at regulere adgangen til sin lejlighed, men han når aldrig rigtig at få styr på sit hverdagsliv, før han bliver fyret fra sit arbejde og derfor ikke har råd til at blive boende. Da han flytter hjem til sin mor igen, neddroles besøgene automatisk: "Da jeg gav slip på lejligheden, så forsvandt de igen, ikke? Så det er så også noget, man lærer lidt omkring", fortæller Abde.

Abde er ikke den eneste unge, der har erfaret, at det sociale liv med vennerne kan være svært at kontrollere. Det er også temaet i den film, som 24-årige Asger har lavet på en af vores fortælleworkshops. I filmen fortæller han om, hvordan ønsket om at blive "kongen af festen" indebærer en risiko for at "forsvinde" ind i et festliv, da det kan være en måde at få anerkendelse fra vennekredsen. I Samuels film løber festlivet løbsk, og han "vågner op" til regninger, renter, licens og sult. Filmen ender med, at den

unge hovedperson bliver nødt til at bede om hjælp fra de skuffede forældre og flytter hjem igen. Filmen slutter med ordene: "Han troede, han ku' klare det, men det ku' han ikke".

9.5 Ketchupeffekt af traumer og følelser

Det er ikke alle de unge, vi har interviewet, som har udfordringer med at strukturere og proportionere deres hverdagsliv, fordi det er propfuldt af gøremål og aktiviteter. Nogle af dem har den modsatte udfordring: Et hverdagsliv, som i vid udstrækning opleves tomt og indholdsløst. Flere af disse unge har oplevet en lang række udfordringer i forbindelse med flytningen, som vi har belyst i tidligere analyser: Deres flytninger har ofte været motiveret af problemer med forældrene. De har i vid udstrækning klaret deres flytninger alene, og flere af dem har i en periode stået uden uddannelse og arbejde, der ellers fylder meget i de unges hverdagsliv.

Det gælder dog ikke 18-årige Leo, som går på gymnasiet i den periode, hvor vi følger ham. Det betyder på den ene side, at han efter flytningen er optaget af sin skole og "alle de ting, som man ikke rigtig er vant til i forvejen. At man har det fulde ansvar for det". På den anden side giver han udtryk for, at han føler sig alene og mangler nogen at dele sit hverdagsliv med. Selv om Leo i forrige kapitel gav udtryk for, at han betragter sit kollegieværelse som et fristed for sine venner i LGBT-miljøet, og elsker at have besøg af disse venner, har livet som udeboende også budt på megen alenetid på værelset:

I starten syntes jeg, det var helt forfærdeligt. Jeg kunne slet ikke være i det. Men jeg er kommet ret meget til afklaring med at sidde med mig selv og ligesom være i det rum, jeg er i, altså, det er meget sådan en tvungen øvelse.

Leo flyttede bl.a. hjemmefra, fordi hans mor ikke kunne acceptere hans transkønnethed, og han havde behov for et sted, hvor han kunne være sig selv. Det har han fået, men det er i vid udstrækning et ensomt sted, hvor det er svært for Leo at være. Men han øver sig. Han betragter det nemlig som afgørende, at han lærer at se sig selv og alt det, hans liv har budt på, i øjnene. Det har den ensomhed, som er fulgt med livet som udeboende, skabt

mulighed for. Men med den konsekvens, at traumer og angst, som ved en ketchup-effekt, er væltet op i ham:

Mit mentale helbred er blevet meget værre, siden jeg flyttede hjemmefra, fordi ... der er ligesom kommet altså luft til alle de her traumer, der har siddet meget langt tilbage, og alt den angst, der har fyldt ... Så det er sindssyg hårdt. Det er virkelig hårdt, men det er også virkelig godt.

Det fristed, Leo ønskede sig, er således blevet et sted fyldt med en masse svære følelser, som Leo nok deler med sine venner fra LGBT-miljøet, men alligevel føler sig alene med i sit hverdagsliv. Hans klassekammerater i gymnasiet "forstår ikke, hvad det er, der sker, fordi der er jo ikke nogen på min alder, der flytter hjemmefra på den her måde". Heldigvis modtager han en betydelig omsorg fra de øvrige beboere på kollegiet, som er noget ældre end Leo:

De er altid sådan, 'ej, du skal ikke drikke så meget, og pas på med det her, og du må heller ikke ryge' og alle de her ting. Og det er jo bare sådan, altså jokes vi har. Og på mange måder er det jo også rart at have den rolle.

For Leo er kollegievennerne blevet en slags familie for ham, og selv om han ikke nødvendigvis deler sine problemer med dem, føler han sig inkluderet og tryk i deres selskab. Trods ensomhedsfølelsen oplever Leo således, at kollegiet er blevet et sted, han føler sig hjemme og hører til i:

Det med at komme hjem til det kollegie-noget. I går, det var også rigtig hyggeligt, fordi det var sådan, 'ej, jeg har så meget glædet mig til at se jer'. Og det var også bare sådan en lille familie, vi er der på 12 mennesker. Det er sindssyg rart. Så jeg tror også, hjem er de 12 mennesker, jeg bor sammen med. Selv om der er skænderier, og der bliver ikke ryddet ordentlig nok op på fællesarealerne og sådan noget. Så er det jo stadig bare det mest hyggelige nogensinde, altså. Vi holder virkelig meget af hinanden på sådan en meget lukket, dansk måde med ikke at sige noget (griner). Men det er så hyggeligt.

Jonas på 20 år har ligesom Leo oplevet en ketchupeffekt af svære følelser, efter han er flyttet hjemmefra. Som beskrevet i de tidlige kapitler, har Jonas' flytning været kantet af en lang række udfordringer: Hans mor er død, og han flytter fra en far, som han har et dårligt forhold til. Først til en ny by for at påbegynde et studie, som han hurtigt opgiver. Dernæst *couchsurfer* han i fem måneder, mens han bevæger sig ud i en stadig dybere personlig krise, hvor morens død og det dårlige forhold til faren fylder mere og mere for ham. På den ene side har Jonas således en række venner og bekendte, der bidrager til, at han altid har et sted at sove, hvilket han sætter stor pris på. På den anden side oplever han, at de fleste er ude af stand til at forstå ham eller hjælpe ham:

Så kommer de med en eller anden dårlig perspektivering til deres eget liv-agtigt, hvor det så bliver fuldstændig tydeligt, at det dér, det fatter de jo slet ikke. Og så er der selvfølgelig dem, der forstår det, men folk har jo også andet at se til, og det er jeg helt med på (...) altså, det er begrænset, hvad man kan med det.

På et tidspunkt får Jonas en kæreste, men deres relation er "kompliceret", da kæresten heller ikke altid forstår eller tager hånd om ham, selv om han beder om hjælp. Jonas' vej ud af krisen går gennem kommunen, som han selv opsøger og beder om hjælp. Efter et stykke tid hjælper den ham med at finde et sted at bo og tilknytter en coach og en mentor, hvilket får afgørende betydning for hans trivsel:

Hvor mange andre har været sådan, at det måske i virkeligheden var mig, den var gal med ... det har specielt været min far, der har været sådan, at det var mig, der var syg osv., ikke? Altså, at jeg var bare sådan fuldstændig psykisk syg og farede bare fuldstændig derudad, var andres bud på det. Men hvor både min coach og også min læge kunne se, at det var sådan set bare en krise, der så har ... Ja, det var meget naturligt at få det så dårligt ovenpå alt det. At jeg sådan set bare reagerede helt normalt.

I en længere periode er Jonas' coach og mentor ankre i hans liv. Kommunen giver ham tid og rum til, sammen med dem, at komme ovenpå igen, inden

han skubbes ud i aktivering m.v. Da vi interviewer Jonas anden gang, lever han et stille liv uden mange gøremål og opgaver. En stor del af hans tid går med at reflektere over og at arbejde med de personlige problemer, der fortsat fylder meget i hans hverdagsliv. Men i modsætning til tidligere, hvor han stod alene med problemerne og manglede redskaber til at håndtere dem, oplever han nu, at han nu er i gang med at få styr på dem. Det betyder derfor meget for ham, at kommunen freder ham i et stykke tid, så han for alvor kan få bugt med dem:

Så meget indhold er der faktisk heller ikke, men der er (...) det indhold, der skal være lige nu, fordi jeg stadig sådan har brug for ro. Man kan sige, at jeg fik rigtig meget ro der fra 1. februar, og indtil coach og mentor startede, men den ro kunne jeg ikke rigtig bruge til noget, fordi problemerne jo ikke blev arbejdet med. Så det er først ligesom fra midten af april, at jeg sådan er begyndt at rykke noget.

9.6 Alene, mens andre drøner derudaf

Stephanie på 21 år er flyttet sammen med to andre piger i en større lejlighed i København, men føler sig uden for det fællesskab, som pigerne har med hinanden. Der går ikke lang tid, før en af dem fortæller hende, at de primært bor sammen med hende for at kunne betale huslejen, og Stephanie oplever derfor, at hun hverken kan gøre til eller fra for at blive en del af fællesskabet:

Det er næsten lige meget, hvad jeg gør, så ville Sille ikke kunne lide det, fordi hun generelt bare ikke har lyst til, at jeg er der.

Da Stephanie flytter, siger hun sit job op for at studere, men kommer aldrig i gang på en uddannelse og står således uden job og uddannelse. Hun må derfor bruge af sin opsparing for at kunne blive boende i lejligheden, hvor hun mangler noget at fylde dagen ud med og i stigende grad føler sig udenfor. Hun fortæller, at det ikke "fungerer så godt", og hun er "virkelig ked af" det, så efter et stykke tid beslutter hun sig for at flytte hjem igen:

Så vil jeg hellere hjem, hvor jeg ligesom har min far og min søster og min bil og ligesom alle de ting, jeg havde derhjemme, begyndte jeg bare at savne mere, fordi jeg syntes, der var flere udfordringer ved at bo ude end at bo derhjemme. (...) Når jeg så lige pludselig står og ikke har noget job, så er det bare virkelig mange penge at smide ud ad vinduet hver dag.

Da hun er flyttet hjem igen, forsøger hun at skabe en hverdagsstruktur og rytme, som hun savnede som udeboende. Hun finder et job og begynder at træne regelmæssigt. Det bliver et holdepunkt for hende, og bl.a. finder hun et fællesskab i fitnesscentret, som får stor betydning for hende:

Det har været rart, at der var noget at stå op til og noget at lave, og så har der også været et fællesskab i fitnesscentret. Når jeg er der hver dag, så kender folk jo mig dernede, og det er jo sjovt at være på holdene. Der er jo også sådan en fællesskabsfølelse, og altså alle kommer jo hen, bliver ved med at klappe mig på skulderen og sådan.

Fitnesscentret kommer til at fylde mere og mere i Stephanies hverdagsliv, og hun bliver stadig mere fokuseret på at træne og være i fysisk form. På et tidspunkt siger hun sit job op, da det er stillesiddende og derfor ikke bidrager til hendes fysik. Efter et stykke tid udvikler hun imidlertid en spiseforstyrrelse, som hun kommer i en længerevarende psykologisk behandling for. Stephanie betragter spiseforstyrrelsen som en konsekvens af en lang række forskellige hændelser, som til sidst får hende til at "crashe". Bl.a. bliver hendes mormor indlagt, og hendes hund dør. Under samtalerne med sin psykolog når hun også frem til, at hendes flytteproces har spillet en betydelig rolle:

Jeg har i hvert fald talt med psykologen om at kunne koble noget af den der ekstreme kontrol over mad og træning til noget med, at jeg slet ikke har haft kontrol over min flyttesituation.

Stephanie lægger derfor vægt på, at hun ikke skal flytte hjemmefra igen på samme måde. "Jeg skal have mere kontrol næste gang", fortæller hun. Det gælder hendes boligsituation, men ikke mindst sigter hun til, at hun først

skal flytte, når hun er blevet optaget på et studie, så hun har noget at fylde hverdagen ud med og være optaget af, når hun atter skal til at skabe et liv som udeboende.

I modsætning til Stephanie er 25-årige Ergül allerede i gang med sin uddannelse, da hun flytter sammen med sin søster i en lejlighed. Ergül og søsteren er en del af en større børneflokk, der fylder og larmer i barndoms-hjemmet, og de flytter hjemmefra for at få mere plads og ro til at studere. Det får de, også mere end Ergül bryder sig om:

Min søster studerede i Odense og var derfor ikke særlig meget hjemme, og jeg var meget ensom på studiet. Og det gjorde bare, at jeg havde nogle virkelig, virkelig hårde sammenbrud, når jeg var alene i den der treværelseslejlighed.

Ergül oplever både at være alene på studiet og derhjemme, og hun bliver stadig mere nedtrykt over sin situation. Hun føler sig i stigende grad fanget i sig selv og sine egne tanker, og på et tidspunkt glider hun ud i en depression. Moren forsøger at række ud efter hende, men Ergül orker næsten ikke at tage telefonen, når hun ringer. I stedet sender hun en besked, hvor hun fortæller, at hun har for travlt til at snakke. Indimellem tager Ergül dog på besøg hos forældrene, og det bryder i nogen grad monotonien og ensomheden i hendes hverdagsliv i lejligheden, dog uden for alvor at ændre hendes situation:

Bare det der med, at hvis jeg var hjemme hos mine forældre, så vækkede min mor mig og sagde, 'ej, kom op, jeg har lavet morgenmad'. Så begyndte hun at snakke og sådan noget. Og det gjorde bare, at jeg ikke havde muligheden for at være i mine egne tanker. På den måde hjalp det. Men det hjalp ikke på den måde, at jeg kunne sidde og bearbejde nogle ting eller sådan. Have de her dybe samtaler om mine egne følelser (...) men det var rart for mig på det tidspunkt bare at komme væk fra det i det mindste.

En vandskade i lejligheden betyder, at søstrene opgiver lejligheden. De flytter tilbage til deres forældre, og Ergül begynder i terapi og får det langsomt

bedre. Ligesom Stephanie er Ergül efterfølgende optaget af, hvordan hun kan få en bedre proces, når hun flytter hjemmefra næste gang. For hende indebærer det ikke mindst at flytte til et sted, hvor hun er sikker på, at hun ikke kommer til at føle sig alene, og hvis hun gør, skal hun have arbejdet så meget med sig selv, at hun er i stand til at kunne være i ensomheden:

Det er det [ensomheden, red.], der har gjort, at jeg søger den tryghed i at være et sted, hvor der også er andre mennesker. Så ... jeg tror, det er sådan nogle ting, jeg skal arbejde med, før jeg skal finde et sted, hvor jeg er helt alene.

Vincent på 21 år føler sig også helt alene i sit hverdagsliv som udeboende. Som vi beskrev i et tidligere kapitel, flyttede han akut hjemmefra, fordi situationen hos moren og stedfaren blev uudholdelig. Han havde ikke mange valgmuligheder, men måtte tage, hvad han kunne få. Det blev et værelse hos en privat udlejer, som han ikke var glad for at bo hos. "Det var bare som at være et fremmed sted. Ikke engang et hotel føles så lidt hjemme som det", fortæller han. Da han hverken er i uddannelse eller arbejde, har han imidlertid ikke råd til at flytte til et andet sted, og han føler sig fanget og låst fast i sit liv:

Det, der har været slemt ved det, det var, at man jo ikke, man tog jo ikke et frit valg i første omgang. Det blev man ligesom tvunget til ... Og at man ligesom ikke rigtig har andre muligheder end at blive der så lang tid, det nu kan lade sig gøre. Indtil tingene på et eller andet tidspunkt bliver bedre.

Som vi beskrev i forrige kapitel, bor Vincent langt fra sine venner, og uden uddannelse og job er det noget af en udfordring for ham at fylde noget i hverdagen. Han prøver at finde på gøremål og aktiviteter at tage sig til, men som regel sover han længe og tilbringer dagen på sit værelse i sit eget selskab. Ligesom Stephanie finder han trøst i træning, og fitnesscentret bliver et holdepunkt i hans hverdag. Når han træner, glider de negative tanker, han ligesom Ergül kæmper med, i baggrunden, og i en periode oplever han træning som det eneste, der holder ham oppe. Sådan fortæller Vincent om sin hverdag:

Det var ... stå op, hvis du kunne overskue det (pause). Sove dagen lang, hvis du ikke havde andet og give dig til (pause). Jamen der var ikke rigtig noget. Altså, der var jo hverken et arbejde eller nogen venner, man kunne komme til. Så det var bare, øhm (pause), være opfindsom. Være kreativ og finde på noget. Og det blev jo ofte til ingenting, fordi ... jeg havde jo hverken energien sådan til eller overskuddet eller noget som helst til det. Fordi jeg tror bare, jeg var sådan helt lukket af for alt. Og prøvede ligesom bare at, du ved, ikke at tænke noget. Og lade være med at tænke over den situation, man stod i. Så nåede det også til et punkt, hvor det med at træne var det, der prøvede at holde mig ved ... holde det oppe. Men så begyndte jeg at få nogle skader igen, og så kunne jeg heller ikke bruge det til at komme igennem dagen på.

Vincent søger løbende arbejde, og da hans liv forekommer allermest håbløst, kommer han til samtale i en større virksomhed, han rigtig gerne vil arbejde for. Han får ikke jobbet, men da virksomheden atter søger arbejdskraft et stykke tid efter, søger han igen, kommer til samtale – og får jobbet. Det bliver et vendepunkt for ham. Han bliver glad for sit arbejde og flytter til et nyt sted, som han ligeledes bliver glad for. Vincent får et nyt indhold i hverdagslivet, og for første gang i lang tid trives han med sin livssituation. Alligevel oplever han, at noget holder ham tilbage. At han ikke rigtig kan slappe af i sit nye liv:

Det der måske er udfordringen i det, det er mere det her med, at man (pause), man skal også lige vænne sig til, at det går godt. For det har man jo ikke været vant til. Man ved ikke hvordan, man skal håndtere det, når det så endelig kommer ... Det gør det udfordrende at tro på, at det er noget vedvarende. Altså, at det ikke er noget, man kommer til at miste fra den ene dag til den anden. Det er det, der gør det udfordrende, fordi man tror måske nogle gange, at det kan være for godt til at være sandt. Nu hvor man har været vant til, at der har været så meget nedtur før i tiden, 'nå, kommer det her til at gå i vasken i morgen?'

9.7 Opsamling

I dette kapitel har vi set, hvordan en betydelig del af de unge, vi har interviewet, kæmper med at få styr på deres hverdagsliv, efter de er flyttet hjemmefra. De har svært ved at proportionere de gøremål og aktiviteter, som indgår i hverdagen, så de hverken fylder for lidt eller for meget. Og de har svært ved at strukturere hverdagen, så den hverken bliver for rigid eller udflydende.

De unge i kapitlet anlægger en lang række strategier for at skabe et hverdagsliv, hvor de daglige gøremål og aktiviteter er proportioneret og struktureret på en måde, så hverdagen både bliver meningsfuld og overskuelig. Nogle sorterer i deres gøremål og aktiviteter, så deres fyldte hverdag bliver lettere at overskue. Andre prøver at finde gøremål og aktiviteter, de kan putte i det tomrum, som deres hverdag udgør. Nogle skaber rutiner og regler, der skal skabe en hverdagsstruktur, som hindrer deres studier og arbejde i at glide ud og fylde det hele. Andre forsøger omvendt at strukturere en hverdag, der består af næsten ingenting.

Det synes afgørende for de unge at håndtere deres udfordringer med hverdagslivet, der i kapitlet kobles til en lang række mistrivelsesformer, som udvikler sig i deres første år som udeboende. I kapitlet taler de unge således om udviklingen af stress, livskriser, fysiske symptomer, spiseforstyrrelser, depressioner, reaktiverede traumer, ensomhed osv., som på forskellig vis skubber til dem og truer med at vælte dem omkuld i deres nye hverdagsliv. Oplevelsen af mistrivsel ser således ud til at være en integreret del af det første år som udeboende for en stor del af de unge i bogen. Selv om flertallet af unge i Danmark samlet set trives, har mistrivsel blandt unge da også spredt sig i en årrække og rammer i stigende grad grupper af unge, der ikke betragtes som udsatte i klassisk forstand (Görlich et al. 2019). Men til trods for, at der hermed er sket en slags 'normalisering' af mistrivsel i ungdomslivet, viser de unge i denne bog, at mistrivsel kan slå hårdt og få de unge til at vakle (Dillabough & Kennelly 2010; Görlich et al. 2019; Madsen 2018; Sørensen et al. 2018). Nogle af de unge kæmper imod og bliver med nød og næppe stående på benene. Andre vælter omkuld og får hjælp af kommunen eller en terapeut for at komme på fode igen. Og atter andre opgiver at få styr på deres hverdagsliv som udeboende og flytter tilbage til deres forældre.

Blandt de unge, vi har interviewet, synes der overvejende at være to veje ind i mistrivsel. De unge, hvis mistrivsel er koblet til en hverdag, der er proppet med gøremål og aktiviteter, som de føler sig presset af og ude af

stand til at overskue, har i mange tilfælde haft en flytteproces, der umiddelbart fremstår som relativt uproblematisk: Flytningen har i vid udstrækning været planlagt, familien har været behjælpelig i processen, de er flyttet til relativt stabile boligforhold, og som regel flytter de for at påbegynde uddannelse eller arbejde. Disse unges mistrivsel synes ofte at udvikle sig i en gradvis proces efter flytningen, hvor mangt og meget trækker i dem, mulighederne og forpligtelserne synes uendelige, og de mister overblikket og orienteringen i hverdagslivet. Af en film i en af vores fortælleworkshops fremgår det, at denne følelse står i skarp kontrast til en forestilling om, at alle andre unge bare har overblik og overskud, og at der kan være noget forløsende i at pille ved denne 'flertalsmisforståelse' (Balvig & Holmberg 2014).

Den anden vej ind i mistrivsel vedrører i højere grad unge, der mangler gøremål og aktiviteter, som kan fylde deres hverdag ud, og i højere grad har haft en problemfyldt og udfordrende flytteproces: Flytningen har i flere tilfælde været en konsekvens af konflikter med familien, ofte har de følt sig alene i processen, de er flyttet til ustabile boligforhold, og i flere tilfælde har de blot en løs eller slet ingen kobling til uddannelse og arbejde. Disse unge har som regel oplevet mistrivsel før deres flytning, men efter flytningen tager den til og slår dem med en fornyet kraft. Nogle af dem fortæller således, at de efter flytningen får plads til at mærke sig selv på nye måder, hvorved dårlige minder og traumer vælter op i dem. Samtidig står de ligesom de øvrige unge med opgaven at skulle skabe et nyt hverdagsliv. Men hvor den første gruppe har alt for meget, der trækker i dem, så mange muligheder og forpligtelser, at de mister overblikket og orienteringen, har disse unge ofte alt for lidt at stå op til om morgenen. De mister også overblikket og orienteringen, men for dem handler det om, at de skal skabe det meste fra bunden, og de har ofte svært ved at finde ud af, hvad de skal gribe og gøre i.

På trods af disse forskellige veje ind i mistrivsel oplever begge grupper et tab af overblik og orientering i løbet af deres første år som udeboende. I en periode føler de sig ikke hjemme og oplever ikke at høre til det sted, de er flyttet hen. De oplever tværtimod at være rådvilde og fortabte. Det håb om at blive til noget nyt og skabe en ny identitet som nogen, der selv bestemmer og udstikker retningen i livet, krakelerer eller falder måske helt fra hinanden (Katznelson & Sørensen 2015). I den periode, vi følger de unge, får de fleste samlet sig selv op igen. Andre gør det muligvis på et senere tidspunkt.

Men det er en betydelig del af de unge, der i perioden oplever en større eller mindre rystelse i deres bestræbelser på både at skabe et tilhørsforhold til det nye sted og blive til som unge i deres nye liv som udeboende.

I tråd med Cuervo og Wyns (2017) pointe om, at etableringen af tilhørsforhold til det nye sted er performativ og etableres over tid (Lewicka 2011; Ravn & Demant 2017), oplever de fleste af de unge hermed, at det tager tid at få etableret en hverdagsrytme, de trives og føler sig hjemme i. For unge, som kommer fra hjem, hvor de ikke oplever, at de har hørt til, og som ofte har haft en svær flytteproces, er denne etablering i særlig grad koblet til et håb om, at det nye liv kan blive en ny start. Men for alle de unge synes arbejdet med at etablere en hverdagsrytme og et tilhørsforhold til det nye sted at være et arbejde, der også handler om at opnå en ny identitet som ung, der mestrer det og trives med at være udeboende.

Husk at besøge din mor!

Din flyttehjemme fra-oplevelse kan vi bruge til at hjælpe andre.
Kan du huske noget fra dengang du flyttede hjemmefra, da dine børn
flyttede hjemmefra eller står du selv, som ung, midt i flytterod?
Så del her et par ord:

Husk at besøge din mor!

AALBORG UNIVERSITET
NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

- Find gode venner at flytte sammen med – med dem have gode fælles aktiviteter – fra film til rengøring
- Alt hvad du ikke ved – spørg gud og hver mand og SNAK

Din flyttehjemme fra-oplevelse kan vi bruge til at hjælpe andre.
Kan du huske noget fra dengang du flyttede hjemmefra, da dine børn
flyttede hjemmefra eller står du selv, som ung, midt i flytterod?
Så del her et par ord:

• Find gode venner at flytte sammen med – med dem have gode fælles aktiviteter – fra film til rengøring
• Alt hvad du ikke ved – spørg gud og hver mand og SNAK

AALBORG UNIVERSITET
NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

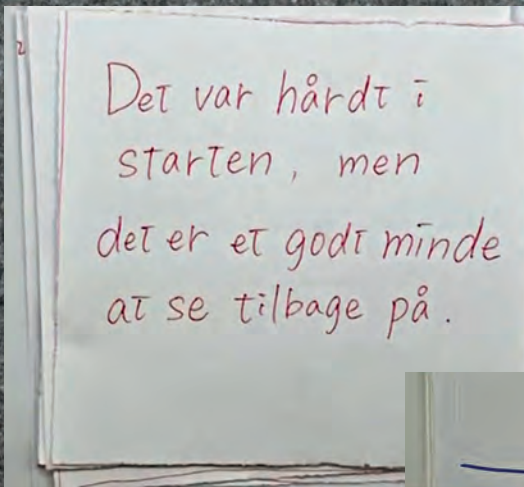
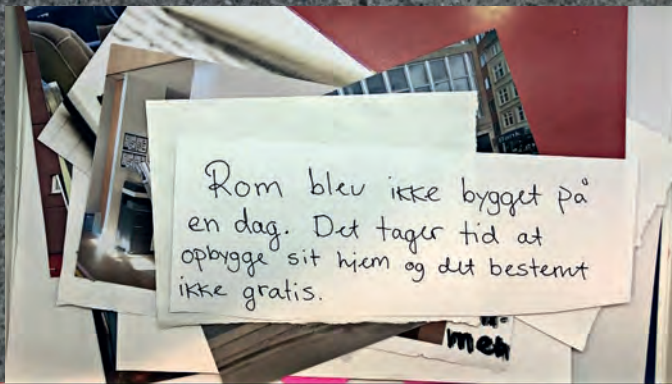
Din flyttehjemme fra-oplevelse kan vi bruge til at hjælpe andre.
Kan du huske noget fra dengang du flyttede hjemmefra, da dine børn
flyttede hjemmefra eller står du selv, som ung, midt i flytterod?
Så del her et par ord:

Min mor sagde, hun ville ~~smide~~
smide mig ud, når jeg blev 18.
Så da jeg var 17, flyttede jeg
til Indien

AALBORG UNIVERSITET
NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

Min mor sagde, hun ville smide mig ud, når jeg blev 18. Så da jeg var 17, flyttede jeg til Indien.

Kilde: Postkort indsamlet på Folkemødet 2018.

Glæde

10

Med og uden økonomisk sikkerhedsnet

Overgangen fra at være hjemmeboende til udeboende er en overgang, der for den enkelte unge involverer mange nye ansvarsområder. Vi har allerede belyst, hvordan de unge skal lære at håndtere en række praktiske opgaver og huslige gøremål. Men derudover indebærer flytningen, at de unge i højere grad skal begynde at tage økonomisk ansvar for sig selv, hvilket kan være lidt af en udfordring. Det at forbruge er i vid udstrækning afgørende for adgangen til fællesskaber og oplevelser i ungdomslivet (Illeris et al. 2009), og som udeboende står de pludselig over for at skulle balancere udgifterne til forbrug med nye udgifter til mad, husleje, varmeregninger osv.

Der er dog forskelle på, hvilke forudsætninger de unge har for at håndtere denne balanceakt. Nogle af dem står alene med alle udgifter og skal selv holde styr på deres økonomi. Andre får mere støtte og har en livline i form af forældre eller andre familiemedlemmer, der står klar til at redde dem, hvis det brænder på, og kontoen er i bund. Nogle af de unge fortæller endvidere, at deres forældre har givet dem en børneopsparing. Andre fortæller, at de har lavet deres egen opsparing. Og atter andre må låne penge for at få mulighed for at flytte hjemmefra (Finans Danmark 2018). Disse forskelle sætter sig igennem i de unges fortællinger om de økonomiske aspekter ved overgangen fra hjemme- til udeboende, som vi sætter fokus på i dette kapitel.

Den første del af kapitlet drejer sig om de unges flytteøkonomi. Her undersøger vi, hvordan de unge får råd til at flytte hjemmefra. Dernæst beskæftiger vi os med, hvordan de unge etablerer en hverdagsøkonomi.

For til slut at undersøge, hvordan de unge forholder sig til at låne eller få økonomisk støtte fra deres forældre, og hvordan forældrene forholder sig til deres børns økonomi. Af kapitlet fremgår det, at det i visse tilfælde kan være afgørende for de unges mulighed for at finde en bolig, at forældrene giver dem en økonomisk håndsrækning. Omvendt fremgår det også af de unges fortællinger, at økonomisk afhængighed kan have betydning for, om de unge oplever at kunne udvikle den identitet (Katznelson & Sørensen 2015) som moden og selvstændig, som de i vid udstrækning forbinder med livet som udeboende.

10.1 Flytteøkonomi

Det koster mange penge at flytte hjemmefra. Der findes ingen større videnskabelige undersøgelser af unges økonomi i forbindelse med flytning, men en mindre undersøgelse fra Finans Danmark (2018) peger på, at en fjerdedel af de unge har svært ved at få indtægter og udgifter til at stemme overens. Desuden viser en lidt ældre undersøgelse fra Penge- og pensionspanelet (2011), at det i gennemsnit koster omkring 22.000 kr. at flytte hjemmefra. Det varierer, hvilke flytteudgifter de unge fortæller om i vores interviews, men ofte nævner de: indskud til værelse eller lejlighed, forsikringer, lån af flyttebil samt indkøb af møbler og diverse ting til hjemmet.

Som det fremgik af det tidligere kapitel om flytteprocessen, er flyttedagene ofte karakteriseret ved at være en fælles familiebegivenhed, hvor forældre, søskende, venner og måske også bedsteforældre er involveret. Det spejles også i flytningens økonomiske aspekter, som familien ofte er involveret i. Hovedparten af de unge får således penge til indskud og møbler eller andre ting til hjemmet. 19-årige Søren tilhører denne gruppe af unge. Han fortæller, at han bl.a. har været med sine forældre i IKEA og købe møbler på deres regning:

Altså, jeg har nærmest ikke betalt noget selv udover depositum og huslejen, alt inventar og sådan noget, det har de i hvert fald støttet meget op omkring.

Andre unge fortæller, at de selv har betalt for hele flytningen. Flere af disse unge har imidlertid en opsparing at trække på. Det kan dreje sig om en bør-

neopsparing, som de har fået af deres forældre eller bedsteforældre til formålet, men det kan også være penge, de selv har sparet op. For sidstnævnte unge er økonomisk planlægning og forberedelse afgørende for realiseringen af deres drømme om at flytte hjemmefra. Ofte ønsker disse unge sig husholdnings- og køkkenredskaber til jul og fødselsdag i årene op til flytningen. Det gælder eksempelvis Jesper, som de sidste fire år både har sparet penge op og ønsket sig udstyr til fødselsdag og jul for at kunne flytte hjemmefra:

Jeg har været ude og købe meget selv. Mange af mine køkkenredskaber deroppe; alle mine knive og skærebræt og faktisk alle mine gryder, det har jeg selv købt. Fordi jeg gerne ville have, at det skulle være noget ordentligt fra starten af. Så der har jeg været ude med en af mine kammerater, som er kok, så har vi kigget på gryder sammen. Så jeg ved, at det er god kvalitet, jeg får.

Det er ikke usædvanligt, at de unge ligesom Jesper går op i "kvalitet", og flere af dem fortæller, at de har været villige til at vente med at flytte hjemmefra, til de har fået råd til nogle bestemte rammer og en bestemt levestandard. Før han flytter hjemmefra, siger 20-årige Martin dette:

Det er rent økonomisk mere, at jeg gerne vil spare ekstra op til mig selv. Så jeg ved, at jeg føler mig økonomisk sikker til at flytte. Jeg vil gerne flytte hjemmefra, det er bare, at økonomien skal også være på plads, ikke? Så jeg ikke sidder og spiser pasta med ketchup hver dag.

Trods økonomisk planlægning og forberedelse er det dog ikke altid, at de unge bliver i stand til at realisere deres forventninger til, hvordan rammerne og levestandarden skal være som udeboende. Det kan være svært at finde den rigtige lejlighed det rigtige sted, især hvis man som Martin flytter til en af de større byer. Det er dog især de unge, som hverken har forældre, der bidrager til flytningen, eller selv har mulighed for at spare op, der oplever et modsætningsforhold mellem deres forventninger og ønsker, og den virkelighed, som de støder på i flytteprocessen. Her er det 25-årige Ergül, der fortæller:

Jeg ledte efter noget, hvor det mest handlede om økonomien, noget jeg havde råd til, og ikke om, hvad jeg gerne ville have.

Ergül drømte egentlig om at flytte til København, men ender med at flytte sammen med sin søster i en lejlighed i en større provinsby. Ergül har ingen opsparing, og hendes forældre har ikke råd til at hjælpe hende. Det samme gælder for 23-årige Abde, hvis valg af bolig imidlertid foregår impulsivt og uden nævneværdig skelen til økonomien. Den må han forsøge at få styr på undervejs. Som vi beskrev tidligere, opsøger han kommunen, som efter adskillige henvendelser låner ham penge til indskud og depositum. 20-årige Jonas får også hjælp af kommunen til at flytte, men først efter en længere periode, hvor han sover rundt omkring hos venner og bekendte og glider stadig længere ud i en depression.

18-årige Leo modtager hverken hjælp fra kommunen eller forældrene til flytningen, og da han heller ikke har nogen opsparing, er der ikke råd til ret meget, da han flytter ind på sit kollegie:

Jeg havde ikke råd til at tage i IKEA og de der forskellige ting. Så der manglede rigtig mange ting i min lejlighed. Jeg havde min seng, og det var det. Så havde jeg et klædeskab og et lille bord med mig. Der var *virkelig* ikke særlig meget. Så der gik også nogle måneder, før jeg kunne komme i IKEA og købe et bord, så jeg kunne sidde og spise, og et skrivebord og de her forskellige ting.

Leo er bevidst om, at hans vilkår for at flytte er dårligere end de fleste andre unges. Det afgørende for ham synes dog ikke at være, om han har råd til et skrivebord eller spisebord. Men derimod at fraværet af økonomisk hjælp og støtte tydeliggør hans forældres fravær i hans flytteproces i videre forstand. Her er ingen forældre at læne sig op ad, og ingen forældre at tage i IKEA sammen med, og det er dét, som smerter ham mest.

De unges flytteøkonomi er i vid udstrækning vævet sammen med deres forældres økonomi. Da forældrenes økonomi varierer, varierer også de unges økonomiske forudsætninger for at finde et sted at bo. Samtidig varierer de unges relation til forældrene. Nogle unge er tæt knyttet til deres foræl-

dre, mens andre flytter hjemmefra, fordi de har konflikter og problemer med forældrene. De unge anlægger forskellige strategier i de forskellige situationer: De lader forældrene betale, de sparer selv op, de ansøger kommunen om hjælp, eller de skærer, som fx Leo, ind til benet og klarer sig på et hængende hår gennem deres flytning.

10.2 'Jeg har penge nok'

De unges økonomiske situation efter flytningen ser også ganske forskelligartet ud. Der tegner sig tre grupperinger blandt de unge. Den første består af unge, som oplever at have penge nok. Disse unge fortæller, at de har 'luft i økonomien' og eksempelvis har råd til at tage ud at spise eller at købe en ny vinterjakke, når der er brug for det. Flere af dem modtager SU og har et deltidsjob ved siden af studiet. Andre har en læreplads med løn eller arbejder på fuld tid. De unge i denne gruppering kommer ofte kommer fra velstillede familier, der har støttet dem i flytteprocessen, og som også har mulighed for at støtte dem efter flytningen. Flytter de sammen med en kæreste eller en roomie, som de kan dele udgifterne med, oplever disse unge sjældent at have økonomiske udfordringer, de ikke kan håndtere. Det gælder fx 23-årige Katrine, der er flyttet sammen med sin kæreste:

Der er plads til fornøjelser og til at købe noget nyt tøj, hvis vi har råd til det. Selvfølgelig skal vi lige overveje, 'er der lige noget ekstra, der skal betales nu her?' Så overvejer vi da lige og kigger også på vores kontoer, eller kontis hedder det vel?

Katrine fortæller endvidere, at hun har et sikkerhedsnet i form af en opsparing fra sine bedsteforældre, og hun står ikke alene: Flere af de unge i denne gruppering har således børneopsparinger fra bedsteforældre, forældre eller opsparinger, som de selv lavet fx under deres sabbatår. De beskriver de forskellige konti med ekstra penge som fx en "lille buffer af penge" eller en "buffer-konto", som de godt kan lide at have stående, men sjældent bruger af. Rasmus, der har arvet en stor formue efter sin bedstefar, fortæller således, at "jeg er rigtig godt stillet økonomisk, så hvis jeg nogensinde får problemer økonomisk, så skal det nok lykkes."

Jesper har også en opsparing, som han heller ikke bruger af. Men i modsætning til Rasmus har Jesper selv lavet sin opsparing, og han knokler dagligt for at forøge den. Som vi beskrev tidligere, har Jesper således et fuldtidsjob og en række ekstra jobs. Han arbejder mange timer i døgnet, og ofte tager han også i weekenderne i brug. Han skiller sig ud fra de øvrige unge i denne gruppering ved at komme fra en familie, der ikke har mulighed for at støtte ham økonomisk. Men pga. sine mange jobs har han råd til både at betale husleje, forsikringer, bil, husholdning, fornøjelser og spare op. Som det også fremgik tidligere, overvejer Jesper dog at droppe et af sine jobs, da han føler sig stadig mere stresset.

En betydelig del af de unge i denne gruppering får i modsætning til Jesper økonomisk støtte fra deres forældre til at klare dagen og vejen. Nogle af dem modtager et fast månedligt beløb på fx 2.000 eller 3.000 kr. som supplement til deres SU eller lignende. Det gælder fx 22-årige Ask, der bor i en studiebolig, som han ellers ikke ville have råd til at betale. Andre forældre betaler nogle bestemte faste udgifter for de unge, som forsikringer, mobilabonnement, internet, tandlægebesøg, fitnessabonnement, nye vinterstøvler eller udgifter til bøger ved studiestart. Og atter andre forældre støtter løbende de unge med indkøb af dagligvarer. Emma fortæller, at hun sammen med sine forældre tager i Bilka, hvor hun må tage, "lige hvad hun vil fra hylderne". Emma ved endvidere, at hendes forældre altid ville give eller låne hende penge, hvis hun pludselig stod og manglede det. Det samme gælder 19-årige Søren, der oplever det som en investering, som forældrene foretager i ham og hans fremtid:

Jeg føler, at mig og mine forældre, vi har sådan en god dynamik omkring det. Altså, jeg beder ikke om så mange penge, som de betaler. Ikke fordi det er en selvfølge [at han får dem, red.], men fordi det giver mening. Fordi lige nu har jeg måske ikke så mange penge, og de har jo penge. Så når jeg begynder at arbejde, når jeg kommer ud og er færdiguddannet som læge, så ved de også godt, at jeg aldrig kommer til at mangle penge. Så det er mere det der, altså at forsørge. Eller hvad kan man sige, investere i mig.

Søren er den eneste af de unge i bogen, som tager studielån. Han begrundet det med, at arbejdsløsheden blandt læger er lav, og at lønningerne er høje. Han mener derfor ikke, det bliver et problem at betale af på gælden, når han engang bliver færdig som læge.

Oplevelsen af at have en god økonomi handler ikke bare om at tjene tilstrækkelig med penge her og nu, men også om at have et sikkerhedsnet, der bakker op og spæder økonomisk til, hvis det bliver nødvendigt. Det giver den unge mulighed for at træffe velovervejede valg og lave langsigtede dispositioner. Ingen af de unge i denne gruppering er således blevet presset til at flytte, før de har været klar og har fundet en bolig, de har haft lyst til at flytte ind i og mulighed for at betale. Ligesom de tager de økonomiske overraskelser, der trods alt måtte komme, med en vis ro, da de har mulighed for at trække på deres forældre eller en opsparing. Eller som Jimmy, der har boet hjemme og sparet penge op selv. Hvis de som Søren ydermere oplever, at deres uddannelse vil være med til at sikre dem økonomisk i fremtiden, kan de ydermere optage lån uden en oplevelse af at tage unødige økonomiske risici.

10.3 'Min økonomi løber lige rundt'

Der er imidlertid også en gruppering af unge, som oplever, at det er udfordrende at få økonomien til at løbe rundt, efter de er flyttet hjemmefra. Flere af disse unge kommer fra familier, der ikke har mulighed for at støtte dem økonomisk. Andre unge har mulighed for støtte fra forældrene, men frabeder sig den, fordi de har behov for at klare sig selv. De unge i denne gruppe er ofte studerende og forsøger at leve af deres SU. De har i mindre grad en opsparing at trække på, men supplerer i visse tilfælde SU'en med studiejob. 21-årige Sofia er en af de unge, der oplever økonomien i hverdagen som stram:

Jeg kunne godt bruge flere penge, så jeg kunne købe nogle ting.
Og sådan ikke behøvede at spise rugbrød hver dag i måneden.
Det er begyndt at blive lidt stramt, vil jeg sige.

Sofia kan ikke rigtig finde ud af, hvad hun vil studere. Hun arbejder for tiden som pædagogmedhjælper, men da hun har en høj husleje, har hun indimellem svært ved at få økonomien til at hænge sammen. Hun har haft

en børneopsparing, men den har hun brugt på at rejse. Sofia fortæller, at hun har mulighed for at få økonomisk hjælp fra sine forældre. De tilbyder det imidlertid ikke af sig selv, og da hun ikke bryder sig om at bede dem om hjælp, vælger hun at få et bevilget overtræk i banken, når hun mangler penge. Og så prøver hun at leve sparsommeligt, hvilket er en strategi, flere af de unge i denne gruppering bruger. De fortæller ofte, at deres forhold til penge ændrer sig efter flytningen. Således 20-årige Martin:

Før, da jeg brugte penge, der gjorde det ikke så meget, hvis jeg brugte mere end det, jeg havde sat til side til mig selv. Fordi der havde jeg ikke andre udgifter end min bil. Nu er det mere kritisk, fordi nu skal jeg jo også selv sørge for, at jeg skal have mad på bordet, og jeg skal have penge til husleje og sådan noget. Så man skal tænke sig mere om, når man bruger penge nu. Det gør også en god forskel på, hvordan jeg bruger mine penge, når nu jeg tænker over det.

20-årige Daniel er ligesom Martin blevet mere bevidst om, hvad han bruger sine penge på, efter han er flyttet hjemmefra. Og han er faktisk blevet så dygtig til at spare, at han har penge tilovers, selv om han kun lever af sin SU, hvilket giver en vis fleksibilitet:

Jeg har ikke så mange udgifter, så det klarer jeg okay. Altså, jeg har heller ikke lagt nogen plan for, hvad jeg skal bruge penge på. Fordi jeg bruger alligevel ikke hele summen, jeg får hver måned. Så på den måde kan jeg altid ligesom kompensere for et eller andet. Der er måske lige lidt ekstra, jeg skal bruge eller sådan noget. Men det betyder selvfølgelig også, at jeg ikke bare kan gå ud at købe et nyt stykke tøj. Det har jeg ikke råd til.

Daniel giver udtryk for at være tilfreds med sin økonomi og tilføjer: "Jeg føler sgu ikke rigtig, at jeg har brug for noget lige nu". På en af vores fortælleworkshops møder vi Jonathan på 21 år, der er i en situation, som minder om Daniels. I sin film reflekterer han over, hvordan man "nemt bliver lokket til at købe 'ligeegyldigt lort'". I filmen får det ham til at konkludere: "Der gælder det om at sige 'niks og nææhh' ... 'det er jo bare skrald alligevel.

Hvorfor skulle man købe det?”. 21-årige Johan, som vi har interviewet, står i en lignende økonomisk situation. Han ærgrer sig imidlertid noget over, at hans levestandard er faldet, efter han er flyttet hjemmefra:

Jeg kunne selvfølgelig altid bruge nogle flere penge. Men nu har jeg nok til at kunne have en okay levestandard. Jeg kan ikke leve, som jeg boede, da jeg boede hjemme, desværre.

Mange af de unge i denne gruppering fortæller, at deres levestandard er blevet lavere, efter de er flyttet hjemmefra. De spinker og sparer da også i højere grad end de unge i den første gruppering. For nogle af dem opleves det som et tab, men for andre overskygges det af glæden ved at klare sig selv. Disse unge oplever en tilfredsstillende ved at mestre det økonomiske ansvar, der følger med livet som udeboende, også selv om det indebærer visse afsavn i hverdagen. Omvendt har de unge i denne gruppering som regel en god relation til deres forældre, der ofte har hjulpet dem i flytteprocessen. Selv om de oplever at klare økonomien som udeboende alene, oplever de således sjældent at stå helt alene. Skulle det for alvor brænde på, ville de kunne bede om hjælp hos deres forældre, der så vidt muligt ville hjælpe dem.

10.4 'Jeg mangler penge'

Der er en tredje gruppering, der i højere grad oplever, at de er økonomisk pressede. De oplever i højere grad at mangle penge til dagen og vejen og har ikke mulighed for at få økonomisk støtte fra deres forældre. Det er der flere årsager til: Dels kommer de unge i denne gruppering oftere fra familier, der ikke har økonomisk mulighed for at hjælpe de unge. Dels har flere af de unge en problematisk relation til deres forældre, hvilket også påvirker deres mulighed for at hente støtte og hjælp.

Flere af de unge i denne gruppering flytter impulsivt, bl.a. pga. relationen til forældrene, og har i en række henseender svært ved at håndtere livet som udeboende. Nogle af dem er arbejdsløse, andre er studerende, og atter andre dropper ud af deres uddannelser og finder et ufaglært arbejde for at have fod på økonomien. Slutteligt er der enkelte, der flytter tilbage til deres forældre, da de ikke kan overskue økonomien. Det gælder eksempelvis 25-årige Ergül, der godt var klar over, at det ville blive svært at få

økonomien til at hænge sammen, da hun flyttede til en provinsby tæt på forældrene sammen med sin søster. Hun valgte dog alligevel at kaste sig ud i det grundet sit store ønske om at flytte. Ergül fortæller:

Jeg var meget usikker på det økonomiske i starten. Det skræmte mig lidt, at vi skulle betale omkring 8.000 kr. i husleje med forbrug. Og vi havde ikke studiejob, og så en SU på 5.000-noget, ikke, det gjorde jo, at jeg tænkte, 'det kommer vi ikke til at have råd til'. Men min søsters risikovillighed er ligesom (griner) en helt anden end min, og hun sagde bare ja til det, tror jeg. Men det gjorde også, at vi levede ret stramt nogle gange.

Ergüls søster ender med at finde en kæreste, som hun gerne vil bo sammen med, og søstrenes fælles lejlighed skal samtidig renoveres. Alene kan Ergül ikke få økonomien og det praktiske til at hænge sammen, og hun vælger derfor at flytte hjem til sine forældre igen. Det samme gør 21-årige Stephanie, der her fortæller, hvor overrasket hun blev over alle de regninger og udgifter, der følger med livet som udeboende:

Jeg tror, at alle bliver overraskede over, når man flytter hjemmefra, at alt koster penge. Køkkenrulle, tandpasta, altså, sådan hver dag skal man ud at købe noget, fordi du mangler altid et eller andet. Så det der med at blive overrasket over, at det kan godt være, at huslejen er på 5.500 kr., men det er jo på meget mere end det.

At toiletpapir ikke er gratis, opdager enkelte unge først for alvor, når de flytter for sig selv. Derved risikerer de at støde på mange udgifter, som de ikke har taget højde for inden deres flytning. Det kan virke overrumplende, som det er for Stephanie, der adskiller sig fra de andre unge i denne grupping, da hun kommer fra en velstående familie, hvor penge normalt ikke er et problem. Hendes forældres skilsmisse har imidlertid vendt op og ned på hendes liv, og hun flytter ligesom hovedparten af de unge i denne grupping ganske impulsivt og uden nærmere forberedelse. Efter flytningen har hun svært ved at overskue det meste, også de økonomiske aspekter, af livet som udeboende. Det samme gælder 18-årige Leo, på trods af at han

har forberedt sig grundigt. Men det er svært at overskue alting, når man føler sig helt alene, som Leo gør:

Rent økonomisk har der ikke været nogen, der har kunnet hjælpe mig. På nogen måde. Det har jeg selv siddet og læst op på.

Leo lægger budget og gør i det hele taget, hvad han kan for at få styr på sin økonomi som udeboende. Ikke desto mindre oplever han, at økonomien sejler i den første tid, efter han er flyttet hjemmefra. Der går nemlig et par måneder, før han får udbetalt den korrekte SU-sats. Det betyder, at han mangler penge til mad og til at kunne indrette sig på det nye kollegieværelse:

Den første måned, det var rigtig meget at spise hjemme hos nogle venner og sådan noget. Fordi jeg ikke havde råd til mad, eller råd til noget som helst. Jeg har levet for mad på 400 kr. på en måned. Det var ret vildt, det var bare pasta og havregryn (griner) (...) Så det var egentlig bare rigtig stressende og rigtig hårdt.

På et tidspunkt får Leo to forskellige jobs ved siden af gymnasiet for at supplere sin SU, hvilket øger hans økonomiske råderum. Han opretter også en opsparingskonto, som han kalder "en buffer", hvor der står et mindre beløb, som giver ham lidt mere økonomisk sikkerhed. Leo får sågar råd til at tage på sommerferie med to venner, hvilket booster hans selvtillid og bidrager til en følelse af selvstændighed.

Et stykke tid efter sin flytning er 20-årige Jonas sygemeldt, hvorfor han hverken kan studere eller arbejde. Jonas, der modtager uddannelseshjælp, har ikke noget sted at bo. Som beskrevet i kapitlet om flytteprocessen, hjælper kommunen ham med at finde en bolig, der imidlertid er så dyr, at han bliver nødt til at få et ekstra økonomisk tillæg. Det får han på den betingelse, at han selv skal søge efter billigere boligløsninger, når han får det bedre. Jonas skylder imidlertid kommunen penge for indskud og har også en gæld til sin far, hvilket nager ham meget. Han lever derfor så sparsommeligt som overhovedet muligt og forsøger at skære alle unødige udgifter bort:

Det løber lige rundt, men der er ikke sådan, jeg skal ikke have det for sjovt.

Jonas fortæller, at han har været heldig at få hjælp af kommunen, og at han forestiller sig, at andre unge i lignende situationer har det endnu sværere end ham selv. Hvor den første gruppering af unge har et sikkerhedsnet, der giver dem en økonomisk stabilitet og mulighed for at handle økonomisk langsigtet, oplever de unge i denne gruppering i vid udstrækning, at de mangler et sikkerhedsnet og selv må finde deres strategier. Flere af dem flytter impulsivt og er dårligt forberedte. Ofte hopper de fra tue til tue, låner penge af det offentlige, sparer på maden osv. Deres økonomiske situation som udeboende er prekær, en stadig kilde til uro og bekymring, samtidig med at de, ligesom de øvrige unge, forventes at kunne tage ansvar og forvalte deres eget liv. Når det lykkes, er det en kilde til stor glæde, men selv om denne gruppe i højere grad har problemer med forældrene, der ikke kan hjælpe dem økonomisk, ender de i flere tilfælde med at kaste håndklædet i ringen og flytte hjem igen.

10.5 Penge fra mor og far

Hovedparten af de unge giver udtryk for, at de vil kunne få økonomisk støtte af deres forældre, hvis de skulle få brug for det. Denne vished giver i vid udstrækning disse unge en følelse af tryghed og sikkerhed, ligesom det i mange tilfælde skaber uro og utryghed hos de unge, hvor dette sikkerhedsnet mangler. Der er dog stor forskel på, hvordan de unge forholder sig til det sikkerhedsnet, forældrene spænder ud under deres økonomi. 19-årige Søren fortæller:

Altså, mine forældre spørger jo hele tiden, om jeg har nok penge. Og så siger jeg ja. Altså, jeg tror også, at hvis jeg mangler penge, så er jeg heller ikke bange for at spørge. Og de er heller ikke bange for at tilbyde hjælp. Så jeg tror aldrig, at jeg på noget tidspunkt kommer til at skulle mangle penge.

Sørens forældre er meget opmærksomme på, om hans økonomi hænger sammen. De tilbyder ham løbende økonomisk hjælp, hvilket Søren betragter som noget helt uproblematisk, der først og fremmest bidrager til en følelse af tryghed og sikkerhed.

For 22-årige Ask er forældrenes økonomiske hjælp en afgørende forudsætning for såvel hans flytteproces som hans hverdagsøkonomi. Ask for-

tæller om forældrenes støtte til huslejen: "Der har jeg efterfølgende nemlig også fået ... penge fra mine forældre, ellers ville jeg ikke kunne bo der". Ligesom Søren betragter Ask forældrenes hjælp som noget uproblematisk. De har altid givet ham lommepenge, og da storebroren flyttede hjemmefra, fik han også økonomisk hjælp af forældrene. Det har derfor altid ligget i luften, at Ask også skulle have det.

Den økonomiske hjælp, som 18-årige Sune har modtaget fra sine forældre, har også været en afgørende forudsætning for hans flytning. Sune havde egentlig et arbejde som fodboldtræner, men måtte sige det op, da han ikke havde tid ved siden af studiet og de nye pligter som udeboende. Han får derfor 2.000 kr. af sine forældre hver måned. Sune fortæller om denne støtte: "Men det er også bare dejligt at få de penge der [smiler], vil jeg sige. Af ens forældre. Det gør meget."

Der er dog flere af de unge, hvis forældre står parat til at hjælpe økonomisk, hvis de skulle få brug for det, som sætter en ære i at kunne klare sig selv og være økonomisk uafhængige. 20-årige Malou fortæller, at hun har det "stramt" med at få økonomisk hjælp fra forældrene, på trods af at hun ved, at hun altid ville kunne få det. Denne afstandtagen til forældrenes økonomiske hjælp gør sig gældende for en stor gruppe af de unge, om end deres bevæggrunde og måder at forvalte den på varierer. For 21-årige Adam er det vigtigt at være selvforsørgende:

Altså, jeg vil gerne kunne forsørge mig selv. Og jeg ved bare, at jeg aldrig nogensinde vil bede dem om penge. Jeg vil altid låne penge. Og så skal jeg jo alligevel betale dem tilbage på et eller andet tidspunkt. Så vil jeg hellere stå uden et lån (griner).

Da Adam ønsker at være økonomisk uafhængig af sine forældre, er den eneste mulighed for ham at låne penge af dem, men da han samtidig ikke ønsker at pådrage sig gæld, afviser han at gøre brug af det økonomiske sikkerhedsnet, hans forældre spænder ud under ham.

21-årige Camilla vil også gerne være økonomisk uafhængig af sine forældre. Ikke desto mindre ser hun sig nødsaget til at låne penge af dem for at få råd til at bo i sin nye andelslejlighed. Hun er dog bekymret for, om hun lægger et pres på dem, da de også har to andre børn at forsørge. Ligesom

hun har en idé om, at man skal "cutte båndet helt" til forældrene, når man flytter hjemmefra:

Jeg ved heller ikke, om det er så vigtigt mere, som jeg startede med at tænke. Til at starte med tænkte jeg, så var man ikke rigtig flyttet hjemmefra, hvis det var ens forældre, der betalte for det.

Camilla har en forventning om, at man som udeboende bør kunne klare sig selv. Økonomisk uafhængighed er i den forbindelse helt afgørende for hende: Hvis man er økonomisk afhængig, er man ikke "rigtig" flyttet hjemmefra. Det samme mener 20-årige Daniel, der i visse situationer har følt sig nødsaget til at låne penge af sine forældre, selv om han virkelig ikke bryder sig om det:

Det har bekymret mig det der med, hvordan holder jeg fast i min selvstændighed, hvis jeg alligevel har brug for ekstra [økonomisk, red.] hjælp.

For Daniel er der en direkte kobling imellem økonomisk uafhængighed og det at opleve sig selv som et selvstændigt individ. Daniel låner derfor kun penge af forældrene, hvis det virkelig gælder vigtige ting, som fx medicin. På lignende vis skubber det også ved 21-årige Sofias oplevelse af at være et selvstændigt individ, når hun føler sig nødsaget til at låne penge af sine forældre. Som beskrevet ovenfor, foretrækker hun at bede banken om et bevilget overtræk end at låne penge af sine forældre. Men når det alligevel sker, er det afgørende for hende, at det er et lån, som hun efterfølgende betaler tilbage:

Jeg kan ikke lide at låne flere penge. Det er sådan ... ja, det ved jeg ikke. Altså, jeg ved, jeg kan skrive til min mor og min søster. Og jeg vil prøve at undgå at skrive til min far. Ham har jeg ikke bedt om penge, fordi så bliver han bare sådan, 'nej, men du behøver ikke betale tilbage'. Og så får jeg heller ikke betalt tilbage. Og så føler jeg, at han har ... han skal ikke lægge penge i det her. Så bliver det ikke mit eget på en eller anden måde. Så jeg har gået rigtig meget op i ikke at få hjælp fra min far. Men

jeg kan få hjælp af min mor, og det har jeg også fået. Men jeg foretrækker faktisk banken.

Sofia giver udtryk for, at hun afviser farens fremstrakte hånd. For hende fremstår det at være i stand til at forsørge sig selv økonomisk som en måde at tage ejerskab over sit eget liv, og det bliver også en måde for hende at indtage sit nye hjem og gøre det til sit eget. Hvis faren er med til at betale hendes husleje, bliver det sværere for Sofia at opleve, at den nye lejlighed er hendes.

Det er dog heller ikke altid nemt for den unge at få lov til at bestemme over forældrenes økonomiske støtte. 20-årige Emma fortæller her om sin oplevelse af forældrenes støtte:

Jeg får en del økonomisk hjælp fra dem. Som jeg egentlig ikke beder om, og som jeg ikke synes, at jeg skal have. Men som de bare rigtig gerne vil give, min familie, især min far. Så jeg får mere økonomisk hjælp, end jeg egentlig gerne vil. Altså, jeg kunne godt klare det selv. Og det er næsten for meget, jeg får. Men altså, det er også svært, når de bare gerne vil, ligesom hjælpe.

På den ene side vil Emma gerne kunne klare økonomien selv, og på den anden side er det svært for hende at sige fra over for forældrenes økonomiske støtte. Senere i interviewet fortæller Emma, hvordan hun hellere ville have haft, at hendes forældre bakkede op om flytningen og var aktivt involveret og interesseret i den, frem for at give hende den økonomiske støtte:

Jeg kunne godt tænke mig [...] at de havde været en del mere med, da jeg flyttede. Der kunne jeg sagtens have konverteret noget af det økonomiske til noget mere ... [...] Jeg kunne godt tænke mig, at de havde været lidt mere en del af det, og støttet mig lidt mere.

Emma er ikke den eneste, som efterlyser mere omsorg og engagement fra sine forældre frem for økonomisk støtte. Det gælder også for 21-årige Vincent, der som tidligere beskrevet har et særdeles problematisk forhold til sin mor og sin stedfar. Vincent fortæller, at han efter en længerevarende

konflikt blev smidt ud hjemmefra, men ikke desto mindre hjælper moren ham økonomisk i en periode, hvor han er arbejdsløs. I det følgende reflekterer han over, hvordan hans mor med den økonomiske støtte forsøger at kompensere for et fravær og manglende engagement i hans liv:

Hun tænker, at fordi hun hjælper økonomisk, så har hun ikke krav på at give noget mere end bare det (pause) [...] Altså, jeg kunne jo godt have brugt mere støtte fra min mor. [...] Altså, man føler lidt, der er nogen, der har ens ryg. Det har jeg jo ikke rigtig følt, at der er nogen, der har.

Vi ser således, hvordan et økonomisk sikkerhedsnet kan have afgørende betydning for de unges muligheder for at træffe velovervejede valg og langsigtede dispositioner. At have en økonomisk buffer i form af en opsparing eller velstående forældre kan m.a.o. understøtte de unges oplevelse af at opnå kontrol over og mestre livet som udeboende.

I dette afsnit, hvor vi har zoomet ind på de unges oplevelse af at modtage støtte fra forældrene, giver flere af de unge da også udtryk for, at forældrenes økonomiske støtte er en forudsætning for deres flytteproces og hverdagsøkonomi. På den anden side har en del unge ligeledes givet udtryk for, at den hæmmer deres oplevelse af at være selvstændig og opnå at tage ejerskab over deres liv som udeboende. Enkelte unge betragter endog forældrenes økonomiske støtte som en kompensation for andre former for støtte og engagement, de hellere ville have. Ikke desto mindre ser det ud til at være svært for mange unge at frasige sig støtten, som de således tager imod med en vis ambivalens.

10.6 Forældrefortællinger om deres børns økonomi

De unge er ikke ene om at opleve ambivalens. Flere af de forældre, vi har interviewet, giver også udtryk for, at de er ambivalente over for at støtte deres børn økonomisk. På den ene side vil de gerne bidrage til, at deres børn får de bedst mulige forudsætninger for at skabe et liv som udeboende. På den anden side lægger de også vægt på, at børnene selv skal styre og tage ansvar for deres økonomi. Malene er mor til Johan, der havde en op-

sparing på cirka 30.000 kr., da han flyttede hjemmefra. Da vi spørger, hvad Johan har brugt dem på, svarer Malene:

Det ved jeg faktisk ikke. Jeg ved ikke, om han stadig har dem. Nu har vi så sluppet ham i det. Vi har ikke noget med den opsparing at gøre mere. (...) Jeg tænker også nogle gange, om det er en fejl (griner): 'Har han styr på det?' Men, det tror jeg sgu, han har (...) Vi giver ham ikke penge. Jeg har givet ham et årskort til svømmehallen. Men ellers så sponsorerer vi ham ikke.

Selv om Malene har "sluppet" Johans økonomi og overladt den til ham, er det ikke ensbetydende med, at hun ikke bekymrer sig om, hvorvidt han nu har styr på det. På lignende vis fortæller Sussie, der er mor til Stephanie, at hun af og til bekymrer sig om, hvorvidt Stephanie har råd til det ene og det andet. Samtidig understreger hun, at Stephanie er "voksen", og derfor har hun ikke "krav på at få indsigt i" datterens økonomi. Britt, der er mor til Sebastian, er ikke så bekymret. Hun fortæller, at Sebastian har sans for økonomi og er ansvarlig. Samtidig understreger hun, at det er hans eget valg, hvordan han bruger sine penge:

Altså, jeg ved, Sebastian har flair for sådan noget. Altså, han er dygtig til den slags [...] Han er egentlig også ansvarsfuld i forhold til at, altså ... jeg er ikke bekymret for, at han ikke får betalt sine regninger og sådan noget. Det skal han nok have styr på.

Der er dog flere af forældrene, der føler sig nødsaget til at støtte deres børn, selv om også de mener, at børnene burde styre deres økonomi selv. Det gælder fx Signe, der er mor til Ask, som hun og hendes mand støtter med et månedligt beløb på 2.000 kr. Derudover gav de ham cirka 15.000 kr. til hans flytning:

Altså, jeg synes, at man som voksent menneske skal kunne klare sig selv økonomisk. Man er nødt til at kunne forsørge sig selv, men ... Men samtidig synes jeg også det omvendte: Hvis det ikke kan lade sig gøre, fordi man har en boligudgift, der er meget høj, så må vi løse det på en eller anden måde. Og jeg har

ikke lyst til det der med, at det skal være et lån. For det, synes jeg, forlænger den der afhængighed. Det gider jeg ikke [...].

Signe begrundet den økonomiske støtte med et presset boligmarked med høje huslejepriser, hvilket gør det vanskeligt for Ask selv at finansiere sin husleje. Samtidig understreger hun, at hun og hendes mand ikke låner, men giver Ask pengene, da et lån ville sætte ham i et længerevarende afhængighedsforhold, som de ikke ønsker, han skal være i. De betragter således den økonomiske støtte som noget, der på sigt skal føre til økonomisk uafhængighed, og planlægger da også at stoppe støtten, når Ask når til et punkt i sit liv, hvor han kan få en "voksenøkonomi" til at hænge sammen. Som det fremgik af forrige afsnit, er Ask da også glad for og taknemlig over denne støtte.

Andre forældre oplever modstand fra deres børn over for den økonomiske støtte. Det gælder fx Georgs mor, Bodil, der også gerne vil støtte sin søn økonomisk, efter at han er flyttet hjemmefra. Men Georg sætter en ære i at klare sig selv, så Bodil og hendes mand må støtte ham på andre måder:

Vi hjælper ham. Vi betaler hans bøger. Og så har han nogle gange lånt lidt, hvis der lige ... ikke sådan store beløb, altså [...]. Det er faktisk blevet mindre. Han er meget ærekær, har jeg lidt en fornemmelse af. Han vil helst ikke låne penge af os. Og så giver vi jo ham jo måske lidt større fødselsdagsgave, julegaver ... lidt dyrere ting, tøj og hvad man ellers har brug for.

Det er dog ikke alle forældre, der har lige stor tillid til deres børns økonomiske sans og evne til selv at tage ansvar for deres økonomi. Sofias mor, Lotte, er en af de forældre, som spekulerer på, om deres børn er i stand til at holde hus med pengene:

Det er bare min egen fordom om, at hun er et økonomisk rodehoved. Så det bekymrer mig altid, at hun fx tager til Barcelona. Og så siger hun, da jeg talte med hende i går, så siger hun, at hun ikke har orket at kigge på hendes konto siden. Og så siger jeg: 'Men det er det, du skal gøre, for pokker'. Sådan nogle ting [...] Jeg har understøttet hende økonomisk [...] når hun har manglet penge [...] Det er sådan lidt generelt, at hun ikke lige

havde forudset, at tingene blev dyrere, end hun havde regnet med. Og at hun ikke har overblik over det med at få sparet op.

Selv om Lotte forsøger at lære sin datter selv at styre hendes økonomi, støtter hun og griber ind, hvis det alligevel brænder på. Andre forældre indtager en mere styrende funktion i forhold til deres børns økonomi. Nogle forældre tager delvist eller helt ejerskab over de unges finansielle situation, efter de er flyttet hjemmefra. Et par af forældrene fortæller, at de har adgang til deres børns konti, hvorfra de overvåger deres forbrug, efter de er flyttet hjemmefra. Det gælder fx Katjas forældre, Karina og John, der påtaler ureglementerede kontobevægelser og forsøger at regulere Katjas økonomiske adfærd:

Karina: "Vi kan da godt se på hendes konto, at hun er kommet til Odense. Hun bruger da flere penge ... [...] Men nu her, da jeg var ovre ved hende ... så kom der ham der [en af Katjas venner, red.], og han sagde: 'Der er ikke nogen, der bruger lige så lidt penge som Katja'. Og så sagde jeg: 'Nåh, hvad mener du?' 'Ja, Katja hun drikker altid hjemme. Hun køber faktisk ikke mange drinks'. [...] Så siger jeg: 'Hører vi, at hun går og nasser?' Hvis hun gør, så bliver vi nemlig begge to sure. Det er ikke den vej, du kommer videre i livet på. Men hun bruger faktisk ikke mange penge, når hun er i byen. Hun drikker hjemmefra."

John: "Altså, selvfølgelig må hun godt få en øl eller en drink, men det skal ikke være, at du sidder og drikker kaffe hjemmefra, og så går i byen og så begynder med spiritus."

Emmas forældre overvåger også hendes forbrug og følger bevægelserne på hendes konto. Men hvor Karina og John lægger vægt på at regulere deres datters økonomiske adfærd, hvis den afviger for meget fra deres normer og forventninger, er Emmas far, Karsten, i højere grad optaget af at bidrage positivt til hendes økonomi. Karsten har haft en del konflikter med sin datter i forbindelse med, at hun flyttede hjemmefra, og han fortæller, at han bl.a. understøtter hende økonomisk og giver hende gaver for at forbedre stemningen mellem dem:

Så kan hende og mig godt køre ned i byen og købe et eller andet, og så bliver hun glad for det. Så på den måde er jeg måske blevet lidt mere ... min kone, hun siger, at min datter kan få mig til hvad som helst. Men sådan er det nok ikke. Men altså ... jeg er måske blevet lidt mere rundhåndet. Og det er ikke, fordi jeg forsøger at købe mig til noget. Men det er måske ... når man endelig har chancen, så vil man måske gerne ... være i en situation, der er positiv. I stedet for at sidde hjemme og skændes om, om hun nu skal flytte et andet sted hen.

Hovedparten af forældrene giver udtryk for, at de på den ene side gerne vil skabe de bedste forudsætninger for deres børns muligheder for at skabe et liv som udeboende. På den anden side ønsker de også, at deres børn selv skal styre og tage ansvar for deres økonomi. Disse forældre balancerer på forskellig vis mellem at støtte deres børn og sætte dem fri: Der er dels forskel på, i hvilket omfang og på hvilke måder de konkret støtter børnene økonomisk. Nogle forældre støtter med faste månedlige beløb, mens andre betaler bestemte udgifter, og atter andre primært giver små gaver. Og dels er der forskel på, i hvilket omfang og på hvilke måder de lader deres børn påtage sig ansvaret for deres økonomi. Nogle giver udtryk for, at de slet ikke følger med i børnenes økonomi og helt har overdraget ansvaret til børnene selv, mens andre følger nøje med, og på mange måder holder fast i ansvaret for børnenes økonomi.

For mange forældre er der en del spekulationer forbundet med børnenes økonomiske situation, og de fleste forsøger så vidt muligt at aflæse deres børns evner og behov og justere deres egen indsats efter denne, så børnene undgår de værste økonomiske ulykker, og samtidig lærer at håndtere deres økonomi. I den forbindelse er det værd at huske på, at det ikke er alle de unges forældre, der er blevet interviewet til bogen. Som beskrevet flere gange tidligere, var der en del unge, som af forskellige årsager ikke ønskede deres forældres deltagelse i bogen, bl.a. fordi de havde oplevet brud og konflikter med dem. Det er ikke mindst disse unge, der i de ovenstående afsnit fortæller, at de mangler penge og har svært ved at styre deres økonomi.

10.7 Opsamling

Det er dyrt at flytte hjemmefra (Penge- og pensionspanelet 2011), og der er betydelige forskelle på, hvordan de unge i vores undersøgelse får råd til at gøre det (Finans Danmark 2018). Nogle får støtte af deres forældre, nogle hæver deres børneopsparing, og nogle sparer selv op. Der er også nogle, der tager et lån, nogle, der søger hjælp hos kommunen, og nogle, der forsøger at klare flytningen med de sparsomme midler, de måtte have til rådighed (Finans Danmark 2018).

De unges forskellige strategier spejler både forskelle i deres familiers økonomiske formåen og i deres relationer til forældrene. Som vi så tidligere, betragtes flytteprocessen i vid udstrækning som en kollektiv familiebegivenhed, og i de fleste tilfælde bidrager forældrene da også til de økonomiske aspekter af flytningen. Både til finansiering af den unges bolig via børneopsparinger, betaling af indskud osv. og med penge til møbler, udstyr osv. på den store IKEA-tur m.v. Det betyder ingenlunde, at midlerne er ubegrænsede, og at de unge blot kan vælge og vrage, hvis de har deres familie i ryggen. Men der er ikke desto mindre stor forskel på de flytteprocesser, som de unge oplever, hvis forældre bidrager økonomisk, og de flytteprocesser, som de oplever, hvis deres forældre ikke bidrager pga. brudte og konfliktfulde relationer.

Disse forskelle går igen i den hverdagsøkonomi, de unge etablerer efter flytningen, om end der her opstår yderligere nogle nuancer i de økonomiske relationer mellem de unge og deres forældre. Nok oplever de unge, hvis forældre har mulighed for at spænde et økonomisk sikkerhedsnet ud under deres økonomi, generelt en stabilitet og forudsigelighed i deres økonomi, der ikke gør sig gældende hos de unge, hvis forældre ikke bidrager med et sikkerhedsnet pga. brudte eller konfliktfulde relationer. At vide, at ens forældre kan træde til, hvis det skulle gå galt, giver førstnævnte gruppe mulighed for at træffe velovervejede valg og lave langsigtede dispositioner, der adskiller sig fra de akutte manøvrer og brandslukninger, der i højere grad kendetegner sidstnævnte gruppes hverdagsøkonomi.

Ikke desto mindre er der en stor del af de unge, der oplever deres forældre som et økonomisk sikkerhedsnet, og som modtog støtte i flytteprocessen, der vægrer sig mod at tage imod støtte, efter de er flyttet hjemmefra. De oplever, at det ville modvirke den modenhed og selvstændighed, de forbinder med en identitet som udeboende. At klare sig selv økonomisk

betragtes m.a.o. som en forudsætning for de identitetsmæssige tilblivelsesprocesser (Søndergaard 2003, 2005), de ønsker at gennemgå, efter de er flyttet hjemmefra. Flere af disse unge giver endvidere udtryk for, at økonomisk støtte til husleje, faste udgifter m.v. ville hindre dem i at føle et fuldt ejerskab over deres bolig. At klare sig selv bliver således ikke blot en forudsætning for deres oplevelse af modenhed og selvstændighed, men tillige for deres oplevelse af forankring og tilhørsforhold til det sted, de er flyttet hen (Nielsen et al. 2020).

I den forbindelse er det ligeledes værd at understrege, at hovedparten af de unge, der har oplevet brud og konflikter med deres forældre, og som i vid udstrækning står uden et økonomisk sikkerhedsnet, har langt dårligere mulighed for at klare sig selv og derved opnå samme følelse af modenhed, selvstændighed, ejerskab, tilknytning osv., da de i højere grad bor under prekære boligforhold, må hoppe fra tue til tue osv. Omvendt ser vi også hos disse unge forskellige konkrete strategier til at håndtere de økonomiske vilkår, der gør sig gældende i deres liv som udeboende. De spinker og sparer, de låner penge af kommunen, de dropper ud af uddannelse for at arbejde, de tager flere jobs på én gang osv. Og så ser vi her også et enkelt eksempel på, at en mor ender med at række ud efter sin arbejdsløse søn og i nogle måneder hjælper ham med at betale hans husleje på det værelse, han er havnet i under sine første måneder som udeboende.

Desværre har vi ikke haft mulighed for at interviewe denne mor og flere af de andre forældre, hvis børn fortæller om brud og konflikter i forbindelse med forældrene. Men de øvrige forældre fortæller i vid udstrækning om deres økonomiske støtte til børnene som en balanceakt, hvor de på den ene side gerne vil støtte deres børn økonomisk, så de får så gode forudsætninger som muligt for at skabe et liv som udeboende. På den anden side ønsker de også, at deres børn selv skal lære at styre og tage ansvar for deres økonomi. Disse forældre balancerer på forskellig vis mellem at støtte deres børn og sætte dem fri: Nogle støtter deres børn meget, andre gør det i mindre grad, nogle lader børnene selv træffe beslutninger og disponere, mens andre overvåger og intervenserer i deres økonomi.

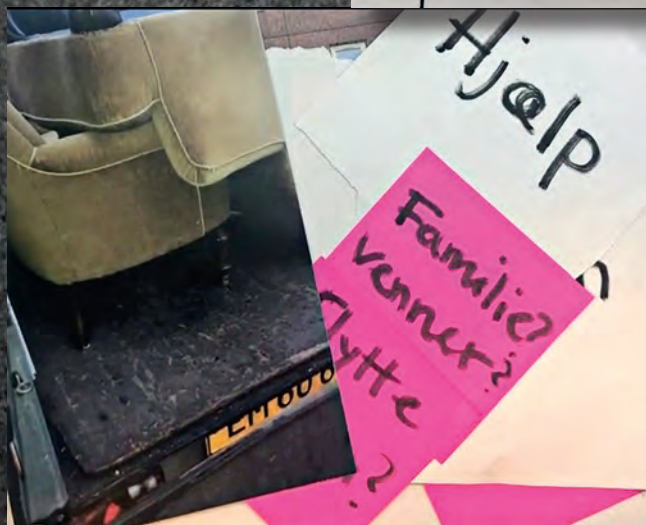
Ungdommen er en overgangsfase mellem barn og voksen, hvor relationen til forældrene brydes op og laves om. Tidligere markerede fraflytningen fra hjemmet, at man skulle ud og klare sig selv (Jones & Wallace 1992). I dag er ungdomstiden blevet længere, overgangen til voksenlivet mere

flydende og sammensat (Billari & Liefbroer 2010; Woodman & Wyn 2015). Som vi har set ovenfor, indtræder den økonomiske uafhængighed for hovedparten af de unge ikke med ét slag, når de unge flytter hjemmefra. Selvom modenhed og selvstændighed stadig er pejlemærker for de unge, når de forlader barndomshjemmet, er det sjældent, at de 'cutter' det økonomiske bånd til forældrene. Vi har løbende sat fokus på de unges forhold til forældrene i de tidligere kapitler. I de næste to kapitler vil vi dykke yderligere ned i forholdet mellem de unge og deres forældre, og hvordan det forandrer sig i forbindelse med flytningen. I kapitel 11 belyser vi forholdet fra de unges perspektiv, og i kapitel 12 undersøger vi det fra forældrenes perspektiv.

Der er forskel på normer..
I min kultur flytter man typisk når man bliver gift

**NÅR DET
HELE BARE BLIVER
UOVERSKUELIGT...**

Hun bor
Hun oplever
Selvstændighed

Kilde: Billeder fra film produceret af unge på fortælleworkshops

Date: 06-26-2018 10:47

Hej A

Som start vil jeg spørge dig -

Vil du skrive 5 ord der beskriver dine tanker og oplevelser omkring at blive udeboende?

Og hvem vender du flyttetanker med?

Familie, venner, vejledere og hvordan hjælper det dig?

Tak igen og god sommerdag 😊

Hilsener T (og teamet bag projektet)

Date: 06-26-2018 22:39

Super fint.

Frihed, besværligt, sjovt, voksent, frigørelse

Jeg vender flyttetanker med de fleste jeg kender. Både venner, familie, bekendte og klassekammerater

Date: 06-29-2018 11:57

Hej A - tak 😊

Vil du kort beskrive det ideelle 'setup' omkring at blive udeboende set med dine briller - evt i form af en slags anbefaling til en anden der står overfor at skulle flytte hjemmefra?

God dag

T

Date: 07-06-2018 18:08

Det perfekte setup består af rigelig tid, tålmodighed, og personer, der kan hjælpe med at flytte præcis, som du gerne vil have det. Den eneste der skal være tilfreds, er egentlig en selv, og andre skal kunne guide men ikke bestemme noget.

11

Nærhed med og distance til forældrene

Det er ikke kun de økonomiske bånd mellem de unge og deres forældre, som er stærke. Selv om de unge ikke længere bor sammen med forældrene, har mange af dem hyppig kontakt til deres mor og far. Der flyder således en jævn strøm af opkald, beskeder og billeder mellem unge og forældre på telefoner og sociale medier. Her opdaterer parterne hinanden om de nye hverdage, som både de unge og deres forældre har påbegyndt efter fraflytningen.

Det er dog ikke alle unge, der har en lige god relation til deres forældre eller lige hyppig kontakt til dem efter fraflytningen. Som vi allerede har set, er nogle unge blevet smidt ud af forældrene, mens andre nærmest er flygtet hjemmefra, og det præger fortsat deres relationer, selv om parterne ikke længere bor under samme tag.

For alle de unge gælder det imidlertid, at relationen til forældrene på godt og ondt bliver ved med at fylde meget og har stor betydning for, hvordan den unges liv som udeboende tager form (Sørensen & Nielsen 2020). Det ønske om selvstændighed og frihed, mange af de unge i kapitel 4.1. motiverede deres flytning med, indebærer således ikke nødvendigvis, at båndene til forældrene svækkes eller kappes efter flytningen, selv om relationen uvægerligt ændres. Spørgsmålet er hvordan?

I dette kapitel undersøger vi de unges relation til forældrene, efter at de er flyttet hjemmefra. Med afsæt i de unges fortællinger, dykker vi således ned i de forskydninger, som finder sted i nutidens forældreskab, som forskningen har kaldt 'involveret' (Forsberg 2009) og 'intensiveret' (Hays 1998),

og hvor der i stigende grad er fokus på forældrenes forbundethed med og engagement i deres børn (Johansson & Andreasson 2017; Klinth & Johansson 2010). Men hvad sker der så, når de unge forlader forældrehjemmet og etablerer sig for sig selv?

Vi vil indledningsvis se på de unges fortællinger om, hvordan forældrene reagerede på deres flytning, og hvordan det umiddelbart påvirkede deres relation. Derefter undersøger vi, hvordan kontakten til forældrene har udviklet sig. Vi ser både på hyppigheden af kontakt, og hvilke former kontakten antager: Hvor ofte skriver de sammen på Messenger og SMS, hvem tager kontakten, og hvad kommunikerer de om? Vi ser også på, hvor tit de besøger hinanden, hvilke motiver ligger bag besøgene, og hvad laver de, når de er sammen?

I forlængelse heraf undersøger vi, hvordan de unge oplever, at relationen til forældrene forskyder sig i transitionen fra hjemmeboende til udeboende: Hvor tætte – eller det modsatte – oplever de at være på forældrene? Hvad sker der med forælderrollen, og hvad med de unges egen rolle i samværet med forældrene? I hvilket omfang og på hvilke måder bidrager disse forskydninger til de unges etablering af et tilhørsforhold til det nye sted og deres udvikling af identitet som unge udeboende (Juvonen 2014; Nielsen et al. 2020)?

11.1 Opbrud og reaktioner

Selv om forældrene i vid udstrækning er indforståede med, at deres unge børn flytter hjemmefra, og som regel støtter dem i processen, giver hovedparten af de unge udtryk for, at flytningen er en ganske voldsom omvæltning for forældrene. I vores første interviews med de unge, der finder sted kort tid efter flytningen, fortæller de unge således ofte om forældre, der efter omvæltningen lige skal finde fodfæste igen. Her er det 21-årige Mads, der beretter:

Godt nok har jeg ikke været vildt meget hjemme i en periode op til, men nu er jeg der faktisk ikke, overhovedet, i hverdagen. Og det har hun [moren, red.] sagt til mig. Jeg tror også, min far synes, at det har været enormt mærkeligt. Og det har givet dem en tid til nogle helt andre ting. Men de skal lige finde fodfæste, tror jeg. Og lige vænne sig til det. Det har selv-

følgelig været en omvæltning for mig, men endnu mere, altså mindst lige så meget en omvæltning for dem.

Til trods for at det har været en omvæltning for Mads' forældre, at han er flyttet hjemmefra, og de lige skal finde fodfæste igen, har deres reaktion på hans flytning været ganske nedtonet. Det er noget, han sætter stor pris på. Mads tilføjer således: "Det var bare stille og roligt, men uden at antyde, at der var noget i vejen. De virker til at have det meget stille og roligt, uden at det er en krise".

Ligesom Mads fortæller 21-årige Sebastian, at det sandsynligvis har været noget af en omvæltning for hans mor, at han er flyttet hjemmefra. Men det er heller ikke noget, hun har "hældt" ud over ham: "Jeg kunne godt forestille mig, det har været lidt svært for min mor, men det er ikke noget, hun har vist i hvert fald på den måde", fortæller Sebastian, der ligesom Mads sætter pris på, at hans mor i vid udstrækning har holdt sine følelser for sig selv. Det samme gælder 18-årige Katja, der her fortæller om sine forældres reaktion på sin flytning:

Altså, det er hårdt for dem. Det er jeg sikker på, at det er. Min far er ikke typen, der viser det. Jeg ved godt, det rammer ham indvendig. Jeg er hans eneste, lille pige og ja ... altså, det er hårdt for dem, men de var ligesom godt klar over det, og de er glade på mine vegne. De kan godt lide at se, at jeg egentlig er blevet glad. Det er faktisk det, der betyder allermost for dem.

Når Katjas forældre holder deres følelser for sig selv, er det ifølge Katja, fordi de prioriterer hendes følelser over deres egne. Nok er det svært for dem, at hun er flyttet hjemmefra, fortæller hun, men det vigtigste for dem er, at hun er glad, og det er derfor det, de fokuserer på.

Sådan er det imidlertid ikke altid. En mindre gruppe af de unge fortæller således om forældre, der har så svært ved, at deres børn er flyttet hjemmefra, at det i varierende grader er forældrenes følelser, som kommer til at fylde i flytteprocessen. Her er det Rasmus på 21 år, der fortæller:

Så har der været mig og min far i et stort hus, som har set meget til hinanden. Der tror jeg, det har været svært for ham, at

hun [moren, red.] har været ude så meget. Han har været meget alene, og det har jeg været lidt nervøs for, da jeg flyttede. At jeg ikke var hjemme, ikke? Ikke fordi jeg skulle kompensere for min mor, men ligesom bare for, at min far ikke skulle være alene hjemme i et stort hus.

Rasmus er vokset op med et tæt forhold til sine forældre, som han føler en betydelig omsorg for. Han sætter sig derfor i sin fars sted: Faren er alene i et stort hus med en travl hustru, og Rasmus har stor forståelse for, at faren savner ham, og at han er optaget af sine egne følelser. Det samme gælder Georg på 22 år, der giver udtryk for, at faren gør sit bedste, men er ked af, at hans søn er flyttet hjemmefra. Heldigvis kan Georg og resten af familien grine af det:

Og han prøver at gøre det så godt, som han kan. Så det er rigtigt, det griner vi sådan lidt af. Og så bare ... Han er virkelig ked af, når jeg skal af sted og sådan. (...) Min mor og min søster fulgte mig lige ned til toget, de skulle ud at gå, men min far ville ikke med, for så ville han bare være ked af det, af at jeg skulle af sted.

20-årige Emmas far er også ked af, at hun er flyttet hjemmefra, men i modsætning til Georg og Rasmus har hun svært ved at leve med det og håndtere det. Farens følelser fylder tilsyneladende så meget under hendes flytning, at hun har svært ved at få plads til sine egne.

Hvor Katja ovenfor fortalte, at forældrene prioriterer hendes følelser frem for deres egne, er det stik modsat med Emmas forældre. Hun fortæller således, at deres egne følelser har så høj prioritet, at Emmas følelser nærmest forsvinder fra forældrenes perspektiv:

Jeg kunne godt tænke mig, at de havde været lidt mere en del af det, og støttet mig lidt mere. (...) i stedet for sådan, de var jo, synes jeg, ret ... optagede af deres egen ... sorg, eller de var virkelig i krise selv, så de måske ikke altid lige havde overskud til og sådan, tænke 'nå, hvordan går det egentlig for Emma?' Jeg synes heller ikke, de spurgte så meget til studiet sådan i starten.

Mens Emma beretter, at hendes forældres følelser flyder ud og fylder det meste, er der andre unge, der nærmest ikke kan få øje på deres forældres følelser, efter de er flyttet hjemmefra. Det er i vid udstrækning tilfældet for den gruppe af unge, hvis flytning er præget af brud eller konflikter med forældrene. 18-årige Leo fortæller således, at hans mor reagerede på hans flytning ved at minimere kontakten til ham så meget som muligt:

Så lige nu sidder jeg lidt i, jeg er ikke inviteret til jul og fødselsdage og sådan noget. Det er jeg blevet rimelig meget ekskluderet fra. Så det er sådan lidt mærkeligt, at man er blevet forældreløs sådan rimelig meget fra en dag til den anden.

Leo fortæller således om en mor, der reagerer på flytningen ved at lukke ned og bryde kontakten til ham i en sådan grad, at han betegner sig selv som "forældreløs". Han oplever at forsvinde ud af hendes perspektiv. Ikke fordi hendes følelser for ham fylder alt, men fordi hun trækker sig væk fra ham og ikke ønsker at se ham. "Hun blander sig ikke", fortæller han.

Og han er ikke alene. Ligesom Leo fortæller 21-årige Vincent således om en mor, der har lukket ned og lukket ham ude af sit perspektiv. Men Vincent fortæller samtidig, at det også var sådan, da han boede hjemme, så flytningen har ikke på afgørende vis ændret deres relation:

Det gjorde jo ikke en forskel, at jeg så min mor som sådan, fordi det forhold mellem mig og hende, det har ikke været særlig godt i flere år. Så jeg har ikke følt, at jeg har ... jeg har ikke følt, at jeg har haft det bedre, fordi hun har været der. Fordi selv om jeg har været der, og vi har været tæt på hinanden, så har jeg ikke følt, hun har været der. Jeg fik jo ikke hendes tid. Det var jo ligesom hendes mand, der fik hendes tid.

Vincent føler sig svigtet af sin mor efter flytningen, men det er et svigt, der rækker tilbage til dengang, han boede hjemme. Den fysiske afstand, der er kommet mellem dem, efter han er flyttet hjemmefra, har således hverken gjort fra eller til i forhold til deres relation. For den følelsesmæssige afstand, han oplever nu, har været der hele tiden.

11.2 Den daglige kontakt er digital

Hovedparten af de unge fortæller dog, at den fysiske afstand, som flytningen skaber mellem dem og forældrene, medfører en intensiveret digital og telefonisk tilstedeværelse i hinandens liv. Den fysiske afstand afføder således ikke et fravær, men derimod en ny form for nærvær mellem de unge og deres forældre. En betydelig del af de unge fortæller således, at de har kontakt til deres forældre på telefonen eller sociale medier hver dag.

Det gælder bl.a. for Katrine på 23 år, der fortæller: "Vi snakker dagligt i telefon stadigvæk (griner). Også selv om ... ja. Fordi når vi så ikke ses hver dag, så snakker vi." Katrine og moren Betina har et tæt forhold til hinanden og udtrykker begge at have brug for daglig kontakt, selv om de bor med relativ kort afstand til hinanden. Katrine fortæller også, at hendes mor har lært at bruge Snapchat – en applikation, hvor man kan sende billeder til hinanden, der kun kan vises én gang i et kort tidsrum. Katrine og moren erstatter således det daglige samvær i hjemmet med samvær på telefon og sociale medier, hvor de drøfter stort og småt i hverdagen og med tale, billeder og tekst følger med i hinandens liv.

Sebastian på 21 år, der heller ikke er flyttet langt væk fra sine forældre, har også daglig kontakt til dem på telefonen og sociale medier. Han ringer sammen med sin mor og bruger Snapchat og Messenger til at kommunikere med sin far. Han fortæller:

Altså, min mor, hun er rigtig god til at ringe, lige omkring klokken 17.45, når jeg er på vej hjemad. Den plejer næsten at være sikker, så jeg snakker med hende næsten hver dag. Og min far ... Vi går begge to meget op i fodbold og musik, og vi skriver tit sammen.

Sebastian vender altså dagen med sin mor, mens han og faren i højere grad skriver og *snapper* om deres fælles interesser. Sebastian fortæller desuden om en udvikling i kontakten til sin mor: Når hun forsøger at give ham plads og derfor undlader at ringe en dag, beslutter Sebastian sig ofte for at ringe til hende i stedet. Sebastian og Katrine udgør således eksempler på, hvordan relationen mellem de unge og deres forældre efter flytningen i mange tilfælde præges af et gensidigt ønske om at fortsætte den daglige kontakt, som i vid udstrækning overføres til telefonen og sociale medier.

Det er af særlig betydning for de unge, der flytter langt væk fra deres forældre, og derfor har sværere ved at komme hjem på et kort besøg i løbet af en almindelig hverdagsuge. Det ses eksempelvis hos tvillingerne Sofie og Sigrid på 17 år, der er flyttet fra en lille ø til Fyn og Jylland. Selv om de oplever den fysiske afstand som stor, fortæller de, at de skriver, taler og sender billeder frem og tilbage til både hinanden, deres forældre og deres storesøster. Det betyder, at de ifølge Sigrid "så stadig har de der almindelige hverdagssnakke, sådan ... som man kan have det ... derhjemme".

20-årige Martin, der efter flytningen har problemer med sine samboer, har også daglig kontakt til forældrene og resten af familien på de sociale medier. Martin fortæller, at han ikke blot bruger familiechatten til almindelige hverdagssnakke, men ligeledes deler problemer i denne:

Åh ja, jeg opdaterer dem, hver gang der er drama herhjemme, der skriver jeg rundt i familiechatten, eller også kommer jeg hjem, og så får jeg aftensmad og fortæller det hele.

Som regel har de unge, hvis relation til forældrene var præget af spændinger og konflikter før flytningen, også kontakt til forældrene via telefon og sociale medier efter flytningen. Men i modsætning til de øvrige unge oplever disse unge sjældent, at kontakten har en hyppighed og karakter, som skaber samhørighed eller nærvær med forældrene. Her er det 18-årige Leo, der flyttede hjemmefra imod sin mors vilje:

(...) vi har heller ikke snakket særlig meget sammen, efter at jeg flyttede. Øhm, som også har meget at gøre med det der med, jeg er transkønnet. Så lige nu er der rigtig mange problemer internt i familien, med hvad hun fortæller ... til resten af familien, og at de så ikke kontakter mig, men kontakter min mor. (...) Altså kontakten er der stadig med min mor ... men det er meget sådan overfladisk.

Leo antyder, at moren bagtaler ham over for andre familiemedlemmer, efter han er flyttet hjemmefra, og den telefoniske og digitale kontakt mellem ham og moren præges i det hele taget af, at de i mange henseender står langt fra hinanden. Kontakten er distanceret og overfladisk, hvilket også

gør sig gældende for kontakten mellem 21-årige Vincent og hans mor, selv om de har langt hyppigere kontakt med hinanden:

Jamen altså, vi kan godt, altså du ved, skrive sådan nogle småting til hinanden ... næsten hver dag, der går. Altså det, det skifter meget. Der kan gå en hel uge, hvor vi ikke snakker sammen, og så kan det være, vi, ørrrhmm ... snakker i telefon den anden dag.

Både Leo og Vincent giver udtryk for, at de længes efter en tættere og dybere kontakt til deres mødre. I modsætning til dem synes 23-årige Cecilia imidlertid at foretrække den distancerede og overfladiske kontakt, der kendetegner hendes relation til moren, efter hun er flyttet fra barndomshjemmet til Canada. Cecilia beskriver relationen til sin mor som svær, da hun som hjemmeboende oplever at skulle holde store dele af sit liv hemmeligt, samtidig med at hendes mor ofte er vred og forsøger at kontrollere hende og bestemme over hendes liv. Cecilia fortæller om en mere gnidningsfri relation til moren, efter hun er flyttet hjemmefra, hvor kontakten i højere grad har karakter af "kærlighed og hyggesnak på Facebook og Messenger". Cecilia fortæller:

Mit forhold til min mor er dog markant anderledes, når vi er væk fra hinanden; hun bliver meget blidere og vores ellers så naturlige diskussioner, som optog 80 % af vores forhold, er forsvundet sporeløst.

Cecilia foretrækker den distancerede og overfladiske kontakt på telefonen og de sociale medier, hun har fået med sin mor efter flytningen til Canada, da den indebærer færre spændinger og konflikter. Spændinger og konflikter, der kan holdes på afstand grundet den fysiske afstand, som kontakten på telefonen og de sociale medier ikke bygger nævneværdig bro over. Hvor Katrine, Sebastian og Martin giver udtryk for, at kontakten på telefonen og de sociale medier skaber en ny form for nærhed mellem dem og forældrene, fortæller Leo, Vincent og Cecilia om en distanceret og overfladisk kontakt på telefonen og sociale medier, som er forbundet med en blanding af længsel og lettelse.

På vores fortælleworkshops reflekterer en gruppe unge over de udfordringer og muligheder, den digitale kontakt til forældrene giver i livet som udeboende. I forlængelse heraf diskuterer de en ide om at lave en app til telefonen, en slags super-kalender eller 'mini-mor', som kan give den unge et praj, hvis der mangler rugbrød i køleskabet, skal støvsuge eller betales en elregning. Gruppen beskrev appens funktion:

[Den er] ... en hjælp til at overskue planlægningen. Noget, som ligesom kunne sige, 'halløj, makker, du mangler at købe mælk' ... skabe struktur, og som kunne fortælle, hvornår jeg skulle vaske tøj. En lille mor, der fortæller mig det.

Deres refleksioner over en 'mini-mor', der kan tages i lommen, synes på den ene side at vise, at de unge ønsker forældrenes opbakning og støtte i den nye livssituation, hvor meget er fremmedartet og ukendt, og på den anden side, at de gerne vil kunne 'putte forældrene i lommen', så de samtidig bevæger sig nogenlunde frit og selvstændigt i denne nye livssituation.

11.3 Besøg i det gamle og nye hjem

Et af de store temaer i de unges fortællinger om relationen til forældrene, efter de er flyttet hjemmefra, handler om omfanget og karakteren af deres besøg hos forældrene. Flere af de unge giver udtryk for, at de savner forældrene og længes efter deres gamle hjem. I den periode, hvor vi følger de unge, prioriterer disse unge at besøge forældrene så ofte, som deres nye livssituation giver mulighed for. Martin, der bor tæt på sine forældre og har hyppig digital kontakt til dem, savner både sine forældre, søskende, hund og barndomshjem meget, efter han er flyttet hjemmefra. Martin fortæller:

Der var en periode, hvor jeg næsten var hjemme, jeg tror, jeg var hjemme næsten fem-seks gange på en uge. Jeg ved ikke, jeg begyndte bare at savne mine forældre og mine søstre og min hund rigtig meget, så der kom jeg bare rigtig meget og var sammen med dem. Jeg tror, mine forældre blev godt trætte af mig.

Det er svært for Martin at undvære det daglige samvær og den nærhed, som han havde med sin familie, da han boede hjemme. Han besøger dem derfor ofte, faktisk alt for ofte, hvis han selv skal sige det. Med ironi i stemmen fortæller han, at det nok nærmere er forældrene, der er lidt trætte af ham end omvendt. Som sagt har Martin problemer med sine samboer og trives dårligt i det bofællesskab, han er flyttet ind i, hvilket også er en medvirkende årsag til de mange besøg hos familien. Men også flere af de andre unge fortæller om en fornyet interesse for forældrene, efter de er flyttet hjemmefra, og de giver udtryk for, at deres samvær har fået en ny dimension, når de er på besøg i barndomshjemmet.

Før foregik samværet ofte omkring aftensmaden, hvorefter den unge gik ind på sit værelse eller hang ud med venner. Når den unge og forældrene nu besøger hinanden, laver de ikke hver sin ting i hvert sit rum, men fokuserer på samværet og nyder hinandens selskab, fordi det finder sted i et afgrænset tidsrum. Jesper på 20 år beskriver dette således: "Så når vi er sammen, er vi sammen-sammen". Tiden tilbragt hos forældrene associeres altså med fokuseret samvær, som disse unge sætter pris på. Her er det dog også afgørende, at der ser ud til at være en overensstemmelse mellem disse unge og deres forældres ønsker for hyppigheden og karakteren af besøg.

Sådan er det ikke altid. Enkelte unge fortæller, at de må sige fra over for forældrenes hyppige invitationer og opfordringer til at besøge dem. Det gælder bl.a. Emma på 20 år, hvis forældres sorg og savn fyldte så meget i hendes flytteproces, at hun havde svært ved at få plads til sine egne følelser. Selv om hun holder af at besøge sine forældre og brødre, forsøger hun nu at inddæmme deres ønsker til, hvor ofte hun skal komme hjem på besøg, så hun i stedet kan fokusere på det liv, hun er i færd med at bygge op i Odense:

Jeg tror, det er måske sådan cirka hver gang, jeg snakker i telefon med dem, (...) og det er det sidste, de spørger mig om, når jeg tager hjem, efter at have været hjemme på besøg: 'Hvornår kommer du hjem igen?' (...) Altså, jeg har sagt, de godt må skrue lidt ned for det. Fordi at jeg føler ligesom, altså, selv om det ikke er en pligt at tage hjem, så kan jeg godt ligesom føle, nu har jeg været hjemme. (...) Mit behov kan godt være opfyldt, hvor deres ikke altid er det.

Selv om Emma arbejder for at inddæmme forældrenes ønsker til, hvor ofte hun skal komme på besøg, er det ikke altid, at det lykkes. Emma fortæller, at hun indimellem giver efter for forældrenes pres og tager hjem og besøger dem, selv om hun ikke selv oplever noget behov for at gøre det:

Det er jo sindssyg dejligt at vide, at man altid er velkommen, og endda mere end velkommen, og man må virkelig gerne snart komme, ikke! (...) og jeg gør også, hvad jeg kan for at komme meget hjem, og ligesom ... nogle gange også, måske egentlig når jeg ikke, jeg vil ikke sige, jeg ikke har behov for at komme hjem, for det er altid dejligt, men nogle gange er det også for deres skyld.

Forældrenes pres, i forhold til at deres datter skal komme på besøg, bevirker tydeligvis, at besøgene bliver ambivalente for Emma, der på den ene side gerne vil besøge sin familie, men på den anden side også gerne vil have indflydelse på, hvornår det skal ske. Og det oplever hun ikke i tilstrækkelig grad at have, hvorfor hendes besøg i barndomshjemmet til tider er forbundet med frustration og irritation.

Da Emmas forældre har problemer med at rumme hendes flytning og har svært ved at se hende i hendes nye hjem, er det heller ikke oplagt, at de i stedet skal besøge hende, så hun slipper for at tage hjem. Det gælder dog for alle de unge, at de i langt højere grad besøger forældrene end omvendt. Dels oplever de, at det er mærkeligt at være værter for deres forældre, og dels savner mange af dem barndomshjemmet, venner, søskende og dyr og vil derfor hellere hjem til forældrene.

Det er også tilfældet for flere af de unge, hvis flytning har været præget af brydninger og konflikter med forældrene. Nok har disse unge som regel kontakt med forældrene på telefonen og sociale medier, men de oplever i vid udstrækning kontakten som distanceret og overfladisk, og de længes ofte efter en tættere og dybere relation til forældrene. Det lykkes dog sjældent under de unges besøg i barndomshjemmet, der næsten aldrig lever op til de unges forventninger. Desuden er besøgene som regel sjældne og sporadiske. 21-årige Vincent har svært ved at få en aftale i stand med sin mor, selv om han i en periode er hjemløs og mangler et sted at bo:

Så jeg prøvede så ligesom lige og ringe til min mor, selv om at vores forhold, det er ikke lige det bedste. Ligesom og sig: 'Kan jeg ikke lige komme hjem til jer og være den her lille måneds tid, inden jeg skal af sted?' Ørrrh ... og det var også, altså, der var også rigtig mange problemer med det, fordi hendes mand gad jo ikke, og han ... magtede knap nok, at jeg skulle være der en uge eller noget.

Vincent ender med at få lov til at bo hos sin mor og stedfar et stykke tid, men han føler sig ikke velkommen og oplever det som et svært og akavet ophold. På et senere tidspunkt, hvor hans livssituation ændrer sig til det bedre, og han skal flytte ind i en ny lejlighed og har fået et nyt job, beslutter han sig for at trække en streg i sandet. Han tager hjem til sin mor og stedfar for at se dem en sidste gang i lang tid.

Jeg var ovre og besøge hende, inden jeg skulle starte på det her kursus med mit arbejde, fordi jeg tænkte, 'okay, jeg ser hende nu ... jeg aner ikke, hvornår jeg kommer til at se hende igen'. For jeg ved bare, efter jeg har fået det her arbejde, så kommer jeg ikke til at have brug for at være der længere. Og slet ikke, når jeg ikke engang føler mig velkommen eller *er* velkommen. Så jeg ved ikke, hvor lang tid der går, før jeg ser hende igen.

Selv om 23-årige Cecilias flytning også har været præget af brydninger og konflikter, er hun i modsætning til Vincent mere end velkommen til at besøge sine forældre. Men også hendes besøg er sjældne og sporadiske, da hun er flyttet til Canada for at kunne leve et liv uden forældrenes kontrol og overvågning. Som vi allerede har set, forsøger hun derfor at opretholde en vis distance og overfladiskhed i sin relation til forældrene. Men det kan være svært i længere tid ad gangen, når man befinder sig i samme hus. Cecilia fortæller her, hvordan de underliggende brydninger og konflikter i relationen blusser op under et besøg i Danmark:

Vi havde tre helt fantastiske dage, hvor vores forhold var helt perfekt og gnidningsfrit – efterfulgt af et stort skænderi på fjer-

dedagen, hvor al hendes usagte frustration, fra syv måneders fravær, kom op til overfladen.

Cecilia og hendes forældre er uenige om, hvordan hun skal leve sit liv. Da forældrene ønsker at bestemme over hende, er hun flyttet til Canada for at skabe et liv på egne præmisser. Ligesom det er tilfældet med Vincent og hans forældre, synes der at være en grundlæggende uoverensstemmelse mellem de forventninger, Cecilia og forældrene har til hinanden, hvilket gør det svært for dem at være i stue sammen. Hovedparten af de unge og deres forældre er kommet nogenlunde overens i forhold til, hvordan de skal indgå i hinandens liv og være sammen efter flytningen. Nok har Emma udfordringer med at imødekomme forældrenes forventninger til, hvor meget de skal se hinanden, men hun finder en løsning, hvor hun på den ene side inddæmmer disse forventninger og på den anden side bliver ved med at se sine forældre. Det ser ud til at være langt sværere for Vincent og Cecilia, der i højere grad undgår at være sammen med forældrene.

11.4 Nye roller og relationer

Hvad enten der er store uoverensstemmelser mellem de unge og deres forældre, eller de grundlæggende er enige om, hvordan kontakten og samværet skal være, skaber flytningen uvægerligt nogle forandringer i relationerne. Det at bo hver for sig åbner for nye positioner og måder at orientere sig mod hinanden på. Vi har allerede hørt nogle af de unge fortælle om, at samværet med forældrene bliver mere fokuseret, når de ikke længere bor sammen. Og hovedparten af de unge fortæller da også, at flytningen indebærer, at man går fra at tage hinanden for givet til at blive bevidst om den betydning og værdi, man har for hinanden. Det beskriver Malou på 20 år således:

Jeg tror, at det er det der med, at man ikke går op og ned ad hinanden hver eneste dag, så kan man godt blive lidt irriterede, både mig og dem. Ja, så det er det der med, at du ser dem ikke hver dag, og du snakker ikke med dem hver dag. Så er der ligesom mere at snakke om, når du ser dem, og et større savn måske, kan du sige.

Den skærpede bevidsthed om relationens betydning indebærer bl.a., at forældrene fremstår mere nærværende og interesserede, når de unge er hjemme på besøg. De unge beskriver det som en ny form for omsorg, der er forbundet til den livssituation, begge parter med flytningen er trådt ind i. Her er det Christine på 21 år, der her beretter om, hvordan hendes far agerer, når hun er på besøg i barndomshjemmet:

Altså, sådan min far f.eks., han er sådan meget ... øhm, jamen jeg ved ikke lige helt, hvordan jeg skal forklare det. Meget sådan, 'nå, har du det godt? Er der noget, du mangler?' Og tager sig virkelig meget af mig. Og det er ikke, fordi mine forældre, ej, altså de har altid taget sig af mig og hjulpet mig og sådan noget, men det er bare på en anden måde. Man opfatter det også og værdsætter det på en helt anden måde, end da man boede hjemme.

Christine fortæller videre om, at hun selv bedre kan relatere sig til sine forældre og deres perspektiver, efter hun er flyttet hjemmefra. På visse områder oplever hun dog at være på nippet til at vokse fra sine forældre, der eksempelvis har svært ved at følge med, når hun taler om sin universitetsuddannelse. Hvilket dog ikke laver om på, at hun spørger dem til råds og bruger dem som sparringspartnere, når hun er i tvivl om noget på uddannelsen. Hun har eksempelvis spurgt dem om, hvad de synes om, at hun udskyder nogle fag, hvilket de til hendes store overraskelse støtter op om.

En anden af de unge, Katja på 18 år, fortæller ligefrem, at hun hellere vil sparre med sine forældre end sine veninder, fordi forældrene har mere livserfaring end hendes jævnaldrende. Noget lignende gælder Jonas på 21 år, der også bruger sin mor som sparringspartner, når han står over for nogle af de valg og udfordringer, der hører med til livet som udeboende:

Altså, i hvert fald når jeg snakker med min mor, så føler jeg altid at, øhm (pause). Altså, så ved jeg ligesom, hvad jeg skal. Ikke fordi jeg bare lader mig styre blindt af, hvad hun siger, men hun er meget god til sådan at se tingene meget nuanceret og kender mig som menneske. Hvad jeg kan lide, og hvad jeg er for en, og hvad jeg er for en type.

Selv om Jonas fortæller, at moren bl.a. er en værdifuld sparringspartner, fordi hun kender ham så godt, understreger han samtidig, at han ikke blindt følger hendes råd. Han træffer m.a.o. sine egne beslutninger, men med morens refleksioner og perspektiver som et afgørende beslutningsgrundlag.

For de unge, der ligesom Jonas, Katja og Christine bruger forældrene som sparringspartnere, er forældrenes refleksioner og perspektiver tilstedeværende og betydningsfulde, når de træffer beslutninger, men uden at de unge oplever dem som direkte styrende. Og det går ikke kun den ene vej. Efter de unge er flyttet hjemmefra, udviser disse unge også en nyvunden interesse for forældrene og deres liv, som de gerne bidrager med perspektiver på og refleksioner over. Her er det 21-årige Mads, der fortæller:

Jeg er blevet meget mere bevidst om, at jeg også har lyst til og bør spørge ind til dem og høre dem, hvordan det går, fordi vores relation også har ændret sig, efter jeg er flyttet. Det er selvfølgelig blevet lidt mere specielt at se dem nu, forstået på den måde, at det er sjældnere. Så det er også en mere speciel ting. Men derfor føler jeg også både et ansvar, men også lysten til at høre mere til dem. Hvor at jeg tidligere utallige gange er kommet hjem fra en lang dag i gymnasiet, mens de har lavet mad igen og troligt vasket mit tøj og spurgt mig, hvad jeg har lært i dag eller whatever. Hvor jeg bare har fejlet dem af, ikke, og været sådan, 'lad mig være'.

Daniel på 20 år beskriver en lignende forandring:

Man føler ligesom, at det først er, når man flytter hjemmefra, man sådan kan ... se sig selv på samme plan som ens forældre. Fordi ellers så har man altid følt sig lidt som sådan stadig barn, selv om man måske har været 20 år eller 21 år. Altså, så det er først, når man flytter hjemmefra, man, ja (pause). Føler, at man kigger på det, det skal ikke lyde forkert, men sådan lidt mere som ligestillede mennesker, ikke?

Flytningen skaber ikke bare et nyt blik på forældrene, ofte får de unge også et nyt blik på sig selv, og der opstår en ny mere ligeværdig relation mellem

de unge og deres forældre. Ligesom forældrene bliver mere interesserede og nærværende i forhold til de unge, bliver de unge således også mere interesserede og nærværende i forhold til forældrene. Den øgede ligestilling skaber en større gensidighed i relationen. Mange af de unge føler både lyst og ansvar til at engagere sig i deres forældre, efter de er flyttet hjemmefra. Så forældrene går fra at være nogen, de i vid udstrækning tager for givet, til at blive nogen, de i højere grad engagerer sig i og drager omsorg for.

Hos nogle af de unge stopper det imidlertid ikke der. De giver udtryk for, at de føler dårlig samvittighed, hvis de fornemmer, at forældrene ikke trives efter deres flytning. Det gælder bl.a. Marie-Louise på 18 år, der her taler om sin mor:

Jeg hader det. Jeg får rigtig dårlig samvittighed, hvis jeg ved, at hun sidder alene hjemme en fredag aften eller et eller andet. Hun har selvfølgelig min moster, der bor 100 meter væk, og mine bedsteforældre, der bor 50 meter væk, så de er jo selvfølgelig også sammen, men det er jo bare, fordi jeg er pylret.

De unge, der ligesom Marie-Louise føler dårlig samvittighed i forhold til forældrene, efter de er flyttet hjemmefra, har som regel forældre, der bor alene efter flytningen, eller forældre, hvis følelser har fyldt meget i flytteprocessen. Her kan ligestillingen indimellem tippe over, så de unge oplever at skulle drage mere omsorg for forældrene end omvendt. Det betyder dog ikke nødvendigvis, at de unge træder ind i en voksenposition over for forældrene, da de tværtimod oplever at være genstand for deres følelser og dermed i nogen grad at agere på deres præmisser.

I de fleste tilfælde er det dog ikke de unges bekymring for forældrene, men derimod forældrenes bekymring for de unge, som fylder, efter de unge er flyttet hjemmefra. Jesper fortæller eksempelvis, at hans mor i den første måned, efter han var flyttet, forlangte en besked hver aften for at føle sig tryk ved, at han var okay og i live, inden hun gik i seng. Abde fortæller, at hans mor bekymrede sig meget om, hvor han var, og hvad han lavede, og derfor forlangte, at han holdt hende opdateret. Det nærvær og den interesse, som mange af forældrene udviser, efter de unge er flyttet hjemmefra, kan således slå over i en bekymret omsorg, der afføder krav og forventninger om, at de unge løbende tjekker ind og informerer forældrene om deres gøren og

laden. Igen synes ligeværdigheden i nogen grad at brydes med forældrenes følelser, som her dog ikke angår forældrenes egen sorg og egne tab i forbindelse med flytningen, men derimod er rettet mod den unges ve og vel.

Men selv om forældrenes nærvær og interesse hermed kan virke styrende og gribe ind i de unges liv som udeboende, opleves det i vid udstrækning forkert, hvis forældrene er fraværende og uinteresserede. 18-årige Leo har tidligere fortalt, at han ikke har nogen nævneværdig kontakt til sin mor, hvis engagement i hans liv opleves som minimalt. Leo fortæller: "Det er lidt mærkeligt. Og det er jo ikke rigtig sådan forælderrollen." 20-årige Jonas' far fremstår ligeledes fraværende og uinteresseret, og Jonas oplever ham ikke som en, han kan få omsorg hos og sparre med. Faren er tilsyneladende ude af stand til at forstå Jonas og sætte sig i hans sted. Og det modsatte synes også at være tilfældet: Hvor flere af de andre unge fortæller, at de efter flytningen i højere grad kan relatere sig til deres forældre og deres perspektiver, lægger Jonas efter flytningen eksplicit afstand til sin familie og det, den står for:

Jeg har faktisk ikke lyst til at ligne min familie, fordi jeg har fået det forholdsvis dårligt af deres måde at gøre tingene på (...). Altså, man kan ikke sådan rigtig regne med noget, fordi: 'Ej, men du skal jo bare sige til, når der er noget galt' ... Og så gør man det, og så er det også et problem. Så der er ikke så meget, eller nogen, at stole på.

Jonas føler sig svigtet af familien, som giver udtryk for at ville hjælpe, men alligevel afviser ham, når han har brug for hjælp. 21-årige Stephanie føler sig også svigtet af sin familie. Ligesom Jonas oplever hun, at hendes forældre er ude af stand til at forstå hende og sætte sig i hendes sted. De giver udtryk for, at de vil hjælpe, når hun har brug for hjælp, og i modsætning til Jonas' familie afviser de hende ikke direkte, men yder en form for hjælp. Stephanie oplever dog ikke deres hjælp som noget, der imødekommer hende og hendes behov:

(...) jeg har bare ligget og skreget, og de har været sådan flere læger om at holde mig nede. Og jeg har bare ligget helt alene og sådan, så der har jeg nogle gange godt kunnet være lidt irriteret over, at kunne hun ikke bare sige, at det var synd for

mig? I stedet for at komme med alle de der faktuelle facts om det? Jeg bliver mere syg af at være der.

Stephanie oplever morens hjælp som distanceret og uinteresseret. Moren arbejder som professionel behandler, og hendes tilgang til Stephanies problemer præges af en professionalisme, som driver en kile ind mellem hende og datteren. Stephanie ønsker ikke en professionel, der kan en masse facts, men en mor, der ser og forstår hende. I interviewene med Stephanie fortæller hun om en række problemer i forbindelse med flytningen. På et tidspunkt flytter hun hjem til sin far, da hun ikke kan holde sin boligsituation ud. Men faren er en travl mand, der sjældent er hjemme, og oplevelsen af distancerede og uinteresserede forældre følger Stephanie helt tilbage til barndomshjemmet.

11.5 Opsamling

Hovedparten af de unge fortæller i dette kapitel om forældre, der gennemlever en svær periode, når deres børn flytter hjemmefra. Men de unge fortæller også, at deres forældre i vid udstrækning forsøger at holde deres følelser for sig selv og fokusere på børnenes ønsker og behov i forbindelse med flytningen. At det vigtigste for forældrene er, at børnene har en god flytteproces, og dét prioriterer de over deres egne følelser. Enkelte forældre har dog svært ved denne manøvre, og deres følelser af sorg og savn over børnenes flytning flyder ud og kaster en skygge over børnenes flytteproces. Omvendt er der nogle af de unge, som knap kan få øje på deres forældres følelser i flytteprocessen. De oplever, at forældrene lukker ned og lukker dem ude. Allerede inden flytningen oplevede disse unge ofte spændinger og konflikter med forældrene, så forældrenes reaktion på deres flytning følger i nogen grad et velkendt mønster.

Flere af disse unge har imidlertid løbende kontakt med deres forældre efter flytningen på telefonen og sociale medier. De betegner dog kontakten som distanceret og overfladisk og udtrykker ofte en længsel efter dybere kontakt med forældrene. En enkelt af disse unge giver omvendt udtryk for, at hun betragter den distancerede og overfladiske kontakt med forældrene som en fordel, da hun som hjemmeboende oplevede voldsomme konflikter med forældrene, der forsøgte at kontrollere hende og hendes liv. De øvrige

unge giver dog i vid udstrækning udtryk for, at kontakten med forældrene på telefonen og sociale medier gør det muligt for dem at fastholde en nærhed og dybde i deres relation. De sætter stor pris på denne kontakt, der giver de unge og deres forældre mulighed for at følge med i stort og småt. Dermed oplever begge parter at være en del af hinandens liv, selv om man ikke længere bor under samme tag.

Disse unge besøger ofte forældrene så hyppigt som muligt. De fortæller om en fornyet interesse for forældrene, efter de er flyttet hjemmefra, og de giver udtryk for, at deres samvær har fået en ny dimension. De tager i mindre grad hinanden for givet, og samværet fremstår mere fokuseret. "Når vi er sammen, er vi sammen-sammen", som 20-årige Jesper beretter i kapitlet. Her er det dog afgørende, at der er overensstemmelse mellem parternes ønsker i forhold til hyppigheden og karakteren af besøgene. De unge, hvis forældre lod deres egen sorg og savn fylde i flytteprocessen, kræver i enkelte tilfælde hyppigere besøg, end de unge ønsker at være med til, og her kan besøgene være præget af frustration og irritation. De unge, der oplevede spændinger og konflikter i flytteprocessen, står i nogen grad med det omvendte problem: De oplever i større udstrækning, at det er svært at få adgang til at besøge forældrene, og besøgene er sjældent karakteriseret ved den nærhed og dybde, som disse unge ofte længes efter.

Den højere grad af fokus på hinanden, som hovedparten af de unge oplever under deres besøg hos forældrene, spejler en forandring af parternes tilgang til hinanden: Det er, som om den fysiske afstand har øget både de unges og deres forældres bevidsthed om den betydning og værdi, de har for hinanden. Begge parter er simpelthen mere nærværende og interesserede i hinanden. De spørger ind og drager omsorg for hinanden på en måde, der synes at overraske flere af de unge. Nogle af dem giver udtryk for, at de mere end tidligere bruger forældrene som sparringspartnere. Forældrene bidrager med perspektiver på og refleksioner over de valg og beslutninger, der følger med deres nye liv som udeboende. For de unge er det dog vigtigt at påpege, at de ikke blindt følger forældrene, men derimod selv har styringen.

Det spejler en øget ligeværdighed i forholdet mellem de unge og deres forældre, som også kommer til udtryk ved, at de unge i højere grad engagerer sig i og drager omsorg for forældrene (Aarseth 2018). Hos enkelte af de unge fører det indimellem til, at de føler dårlig samvittighed over for forældrene: Føler mor eller far sig ensomme, efter de er flyttet hjemmefra? Er de

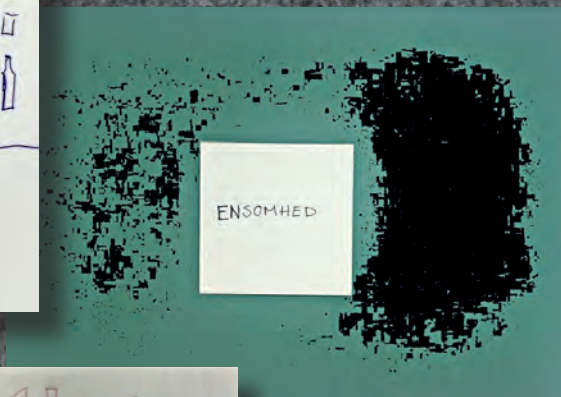
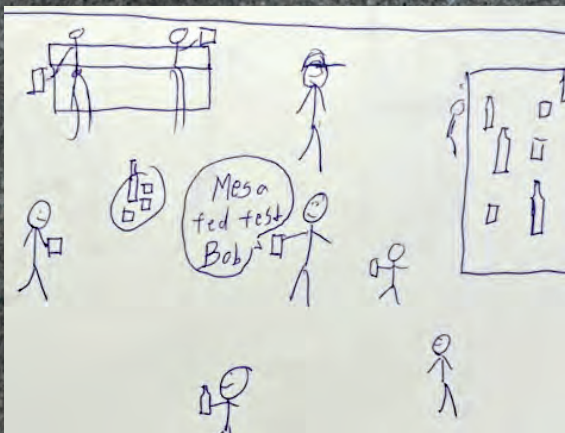
mon stadig kede af det? Og bør de gøre mere for deres forældre (Sørensen & Nielsen 2020)? Her kan ligeværdigheden indimellem tippe over, så de unge oplever at skulle drage mere omsorg for forældrene end omvendt. Som regel er det dog ikke de unges bekymringer for forældrene, men derimod forældrenes bekymringer for de unge, der fylder, efter de unge er flyttet hjemmefra. De unge fortæller i den forbindelse, at de løbende må tjekke ind og give tilbagemeldinger for at forsikre forældrene om, at de trives og har det godt i deres nye liv som udeboende.

Den gruppe af unge, der oplever en overfladisk kontakt til og sjældent besøger deres forældre, giver omvendt udtryk for at savne den omsorg og interesse fra deres forældre, som måtte ligge i en sådan bekymring. Disse unge oplever ikke det 'involverede' eller 'intensiverede' forældreskab (Aarseth 2008; Forsberg 2009; Hays 1998; Johansson & Andreasson 2017; Klinth & Johansson 2010; Stacey 2006), som de øvrige forældre synes at praktisere. De fortæller tværtimod om et distanceret forældreskab, og de føler sig svigtede af deres forældre og lægger afstand til dem. Hos disse unge er det også svært at få øje på den forandring af 'relationsgrammatikken', som Trondman (2013) fortæller det moderne forældreskab frem som. De oplever m.a.o. ikke at indgå i en nær og ligelig relation til deres forældre, der har blik for dem som subjekter og ønsker at folde deres potentialer ud mest muligt. De ser derimod ud til at stå alene og forladt både i flytteprocessen og i det liv som udeboende, de efterfølgende begiver sig ud i. Den selvstændiggørelse og frihed, hovedparten af de unge motiverer deres flytning med, fremstår her uindkapslet og hård. Idet de forlader deres barndomshjem, smækkes døren bag dem, og de oplever at stå på helt egne ben i det arbejde med at skabe et tilhørsforhold (Bengtsson & Mølholt 2018; Davies 1992) og udvikle deres identitet, som hører med til livet som udeboende.

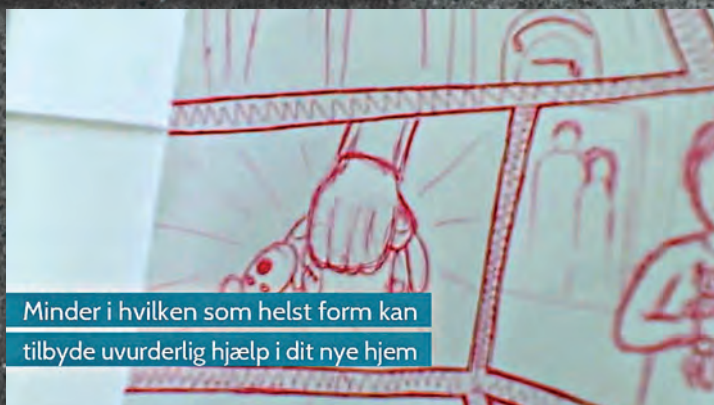
Omvendt synes det involverede forældreskab og den ændrede relationsgrammatik at træde tydeligt frem i hovedparten af de øvrige unges relationer til deres forældre. Selv om man kan argumentere for, at forholdet mellem forældre og børn altid vil være præget af en asymmetri, hvilket i denne bog bl.a. kommer til udtryk ved, at mange af de unge er økonomisk afhængige af deres forældre, så oplever disse unge i løbet af flytteprocessen at udvikle en stadig mere tæt og ligelig relation til deres forældre, hvor parterne i øget omfang har blik for og drager omsorg for hinanden. Man ser ikke blot hinanden som forældre og børn, men orienterer sig mod hin-

anden som subjekter, der indgår i en gensidig relation, hvor positionerne ikke er klart definerede. Hvem der drager mest omsorg for hvem, og hvem der er mest afhængig af hvem, kan eksempelvis være svært at fastlægge helt tydeligt. Samtidig er det en del af præmissen for flytteprocessen, også for disse unge, at de flytter fra deres forældre og bevæger sig ind i en ny fase. At forældrene forlades af deres børn, som begynder på noget nyt. Hos disse unge træder den selvstændiggørelse og frihed, de fleste unge ønsker af denne nye livsfase, frem som en successiv og blød proces. De forlader deres barndomshjem med døren stående åben bag dem, og bortset fra de tilfælde, hvor forældrene synker hen i egen sorg og savn, oplever disse unge, at forældrene fortsat er der for dem og i de fleste tilfælde puffer blidt til dem i deres arbejde med at skabe et tilhørsforhold (Sørensen & Nielsen 2020) og udvikle en identitet i livet som udeboende.

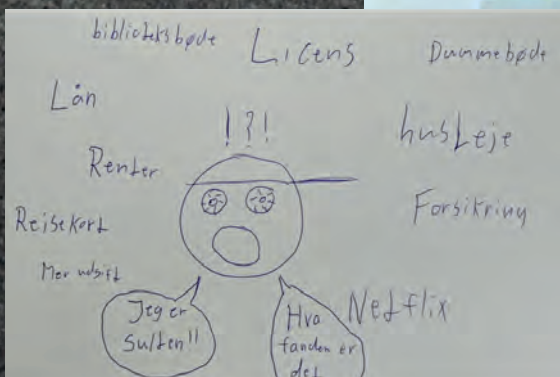
Hvordan denne proces opleves fra forældrenes perspektiv, og hvad den gør ved dem, sætter vi fokus på i næste kapitel.

DET SKAL
NOK GÅ!

Minder i hvilken som helst form kan
tilbyde uvurderlig hjælp i dit nye hjem

Kilde: Billeder fra film produceret
af unge på fortælleworkshops

Jeg har endnu ikke prøvet at flytte hjemmefra, men jeg er dog flyttet på efterskole. Det har været sjovt at forholde sig til hvordan andre lever deres liv og jeg har nu blandede følelser om at komme "hjem". For mig er hjem nu, det rum jeg skaber for mig selv.

Din flyttehjemmefra-oplevelse kan vi bruge til at hjælpe andre.
Kan du huske noget fra dengang du flyttede hjemmefra, da dine børn flyttede hjemmefra eller står du selv, som ung, midt i flytterod?
Så del her et par ord:

Jeg har endnu ikke prøvet at flytte hjemmefra, men jeg er dog flyttet på efterskole. Det har været sjovt at forholde sig til, hvordan andre lever deres liv & jeg har nu blandede følelser om at komme hjem nu, det rum jeg skaber for mig selv.

Din flyttehjemmefra-oplevelse kan vi bruge til at hjælpe andre.
Kan du huske noget fra dengang du flyttede hjemmefra, da dine børn flyttede hjemmefra eller står du selv, som ung, midt i flytterod?
Så del her et par ord:

Jeg kan huske hvor lækkert det var endelig selv at skulle/kunne bestemme hvad jeg skulle have til aftensmad. Det var fedt i to måneder, og så savnede jeg at der ~~var~~ var nogle der tog den beslutning for mig.

 NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

Jeg kan huske hvor lækkert det var endelig selv at skulle/kunne bestemme hvad jeg skulle have til aftensmad. Det var fedt i 2 måneder, og så savnede jeg at der var nogle der tog den beslutning for mig.

Din flyttehjemmefra-oplevelse kan vi bruge til at hjælpe andre.
Kan du huske noget fra dengang du flyttede hjemmefra, da dine børn flyttede hjemmefra eller står du selv, som ung, midt i flytterod?
Så del her et par ord:

Lær fra starten af at fixe ting selv - specielt din cykel! Du sparer penge og føler dig mere selvstændig.

 NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

Lær fra starten af at fixe ting selv - specielt din cykel! Du sparer penge og føler dig selvstændig.

12

Forældrenes perspektiver på de unges flytteprocesser

Dette kapitel er tilegnet forældrene til de unge, der flytter hjemmefra. Vi har allerede mødt dem flere gange i løbet af bogen. I kapitel 4 bidrog de løbende med deres perspektiver på de emner, vi primært belyste fra de unges synsvinkler. I dette kapitel er det imidlertid forældrenes synsvinkel, der er i fokus. Vi vil undersøge deres oplevelser og følelser i forbindelse med, at deres børn flytter hjemmefra. Ligesom vi forsøger at indfange den livssituation, de befinder sig i, efter flytningen.

Vi har flere gange nævnt, at der er sket en række forskydninger i relationerne mellem forældre og deres børn i de seneste årtier. I kapitel 2 skrev vi om en 'ændret relationsgrammatik', der indebærer mere tætte og ligeværdige relationer mellem forældre og deres børn (Trondman 2013). Vi fortalte også om et forældreskab, hvor forældrene i stigende grad er involveret og filtret ind i deres børns livsverden (Forsberg 2009; Johansson & Andreasson 2017; Klinth & Johansson 2010). I størstedelen af bogen har vi undersøgt, hvilke konsekvenser disse forandringer har for unge, der flytter hjemmefra. I dette kapitel vil vi undersøge, hvad det betyder for forældrene.

Hvilke følelser vækker det i dem, når de skal give slip på et barn, de har boet sammen med i hele dets liv? Hvordan reagerer de? Og hvordan kommer de videre? Det er nogle af de spørgsmål, vi vil forsøge at besvare i kapitlet. I en amerikansk kontekst kaldes forældre til børn, der er flyttet hjemmefra, for 'empty nesters'. Billedet er ikke til at misforstå: Børnene er fløjet fra reden, der er tom – og hvad nu? Det er kort fortalt det, vi vil undersøge i kapitlet.

Først lader vi dog forældrene fortælle, hvordan det var, da de selv flyttede hjemmefra. Derefter beskriver vi deres følelsesmæssige reaktioner på deres børns flytning. Vi identificerer i den forbindelse tre forskellige følelsesmæssige reaktionsmønstre. Og afslutningsvis beskriver vi, hvordan de oplever den nye livssituation uden barnets nærvær i hjemmet. Flytningen er ikke kun en overgangsproces for de unge. Det er det også for forældrene. I kapitlet giver vi et indblik i, hvordan den ser ud.

12.1 'Da jeg selv flyttede hjemmefra'

Generelt fortæller forældrene, at det forhold, de har til deres børn, er meget anderledes end det forhold, de selv har haft til deres egne forældre. Mange af forældrene fortæller, at de er fra en generation, hvor det var normalt at flytte hjemmefra, når man blev 18 år. Nogle fortæller, at de ikke kunne komme hurtigt nok væk hjemmefra; de smuttede den dag, de blev 18 år. Malene, mor til 21-årige Johan, fortæller:

Altså, vi flyttede begge to hjemmefra den dag, man blev 18. Så behøvede man ikke bo derhjemme mere. Så vi kan godt forstå, at han [sønnen, red.] flytter. Vi er egentlig bare dybt taknemmelige over, at vi har fået lov at have ham hjemme så længe.

Når mange i forældregenerationen fortæller om et behov for at 'cutte' helt med deres forældre, kan det anskues som et opgør, der kan dække over en generation, som havde et behov for at distancere sig fra forældrenes klasse-mæssige og kulturelle udgangspunkt. Et behov for at bevæge sig videre, og måske samtidig opad via den sociale mobilitet, der for mange har været en mulighed i det velfærdssamfund, de har været en del af. Det har betydet, at mange i forældregenerationen har haft en oplevelse af, at de har bevæget sig væk fra deres ophav. Denne sociale og kulturelle bevægelse kan da også findes i glimt i forældrenes fortællinger om, da de selv flyttede hjemmefra. Hovedparten giver udtryk for, at de selv havde ansvaret for deres flytteprocesser, da de flyttede hjemmefra i 1980'erne og 1990'erne. Flytningen var ikke noget, deres forældre var synderligt involverede i. Her fortæller 21-årige Sofias mor, Lotte:

Det er ikke, fordi mine forældre ikke er hjælpsomme, men det lå ikke i tiden, at det var deres ansvar, at jeg skulle flytte hjemmefra. Jeg klarede det 100 % selv. Jeg fandt bolig. Jeg kørte selv mine ting derhen, og jeg indrettede. Jeg flyttede sammen med en veninde, og vi indrettede sammen. Og mine forældre besøgte mig da bagefter, men de var slet ikke en del af den der flytning (griner).

Mange i forældregenerationen fortæller, at de normer og værdier, der herskede i deres forældres hjem, virkede snærende eller gammeldags, og at de derfor havde behov for at 'cutte' med forældrene og lægge størst mulig afstand. Her er det 20-årige Malous mor, Dorrit, der beretter:

Altså, jeg havde det jo sådan, at jeg kunne bare ... Nu skulle de bare ikke bestemme over mig mere. Jeg skulle bare ud og bestemme selv. Jeg var i hvert fald klar til at flytte hjemmefra, da jeg var 19. Nu behøvede mor og far ikke vide, hvad jeg lavede hele tiden.

Sådanne fortællinger giver samtidig et indblik i, at de ikke oplevede samme form for deltagelse og involvering i deres egne flytteprocesser, som de har praktiseret i deres børns flytteprocesser. Det fortæller 21-årige Stephanies mor, Sussie, om her:

Vi har jo på en måde været meget mere engagerede i vores børns liv, end vi oplevede, da vi var børn. Man var meget 'on your own'. Jeg synes, det er rigtig dejligt, at de relationer, som vi har med vores børn, på mange måder er stærkere og dybere end det, jeg har oplevet tilbage til min egne forældres generation.

Mange beskriver relationen til deres egne børn som afgørende forskellig fra den relation, de havde til deres egne forældre. Den er, som Sussie siger, "stærkere og dybere". Måske er det en af grundene til, at deres børns fraflytning kan vække meget modsatte følelser hos forældrene. Det fremgår tydeligt af nedenstående afsnit.

12.2 Det modsatrettede følelsesland

'Underligt' er det ord, som mange af de unges forældre bruger, når de skal beskrive den periode, hvor deres store børn flytter hjemmefra. 'Underligt', fordi forældrene skal vende sig til nye rutiner og vaner i hverdagen. 'Underligt', fordi barnet ikke er der mere. 'Underligt', fordi de derfor ikke har den kontakt til og nærhed med deres børn, som mange af forældrene, i varierende omfang, tidligere har haft til deres børn. Eller ganske simpelt 'underligt', fordi den livssituation, de står i, er ny og fyldt med så mange modsatrettede og ofte modstridende følelser, at det kan være svært at sætte andre ord på end 'underligt'. Det gælder bl.a. Jannie, der er mor til Jesper på 20 år, som står over for at skulle flytte hjemmefra:

Jo, det bliver da *underligt*, det gør det da. Det er underligt at vågne om morgenen og ikke lige have tjek på, at han kommer op.

Her er det Per, som er far til 21-årige Jimmy, der ligeledes er på vej til at flytte:

Altså, det er lidt *underligt*, ikke? Fordi ... vi har jo altid været meget tætte, og gjort alt for Jimmy, og givet ham al den omsorg, vi kunne, og støttet ham i det, han ville (...).

For de forældre, der ligesom Per fortæller, at de har været, eller stadig er, meget tætte og har støttet deres børn i et og alt, kan det opleves som en stor omvæltning, at den oplevelse af nærhed og intimitet, som har fyldt for dem i deres forældreskab, skal erstattes med en anden relation til barnet. En relation, hvor den fysiske nærhed mellem forældre og barn ikke mere er på daglig basis.

Selv om nogle fortæller, at afstanden og den manglende intimitet kan være en udfordring og forbundet med savn og for nogle med sorg, fortæller hovedparten af dem samtidig, at det er afgørende for dem, at barnet etablerer et selvstændigt voksenliv på afstand af dem, forældrene.

Der er imidlertid flere måder at positionere sig i og håndtere dette modsatrettede følelsesland på. Blandt de forældre, vi har interviewet, træder tre forskellige følelsesmæssige positioner frem. Forældrene positionerer sig således henholdsvis som 'invaderende', 'ambivalente' og 'afvisende' i

følelseslandet. De enkelte forældre passer ikke nødvendigvis rent ind i én af de tre positioner. De kan sagtens reagere følelsesmæssigt på deres børns flytning på måder, som minder om to af positionerne, men som regel reagerer de på måder, som overvejende minder om én af positionerne.

12.3 De invaderende følelser

Der er som regel et element af ambivalens hos de forældre, hvis følelser over for de unges flytning har en invaderende karakter. På den ene side oplever de, at det er rigtigt og naturligt, at deres børn flytter hjemmefra. På den anden side overskygges denne oplevelse ofte af, hvor svært det er for dem selv at give slip på deres børn. Det kommer bl.a. til udtryk hos Karsten, der er far til 20-årige Emma, når han siger:

Der forsvinder jo noget af en selv, når man pludselig fra at have haft det fulde ansvar, eller været tæt på en person, som bliver voksen og selvkørende. Når så pludselig vedkommende kommer og siger: 'Nu flytter jeg hjemmefra', så ... man føler egentlig, at man bliver revet midtover, for på en måde vil man jo gerne flytte med og fortsat være en meget stor del af barnets liv. På den anden side, så er man jo også godt klar over, at det er jo det rigtige, det er jo udviklingen, det er jo sådan, det skal ske. Og så sidder man sådan tilbage og tænker: 'Jamen, hvad så med mig? Er jeg så færdig? Var det det?' (griner).

Karsten pointerer, at det er rigtigt, at hans datter flytter hjemmefra, "det er jo sådan, det skal ske", siger han. Men selv om det er rigtigt for hans datter, føles det forkert for Karsten. Fundamentet skrider under Karsten, da datteren flytter hjemmefra. Han ved ikke længere, hvem han selv er, hvor han skal bevæge sig hen, og hvad meningen med hans liv er. Hans identitet ser m.a.o. ud til at krakelere, og han står over for at skulle genopfinde sig selv, men aner ikke hvordan.

Karsten forsøger at få sin datter til at blive boende hjemme. Og argumenterer for, at hun kan pendle gennem det halve land til det studie, hun skal begynde på. Nærheden mellem far og datter opleves af faderen som så tæt, at far og datter i faderens fortælling nærmest smelter sammen og

bliver revet midtover, da hun flytter. Dette er ikke noget, faderen er vant til at sætte ord på og dele med andre, men det fortælles frem som en stor sorg. "Som forældre har man kun sine børn til låns", siger Karsten flere gange. Det er en proces, som han selv er midt i at finde sig til rette i, og som tager tid.

Karsten har det også meget svært med den kæreste, som datteren flytter sammen med, og nægter at omtale ham som kæreste, hvilket afføder store frustrationer hos datteren, som vi også har interviewet. De unge til forældre, der fortæller om disse former for følelser, er fuldt ud klar over, hvor svært det er for forældrene, hvis følelser på mange måder invaderer deres flytteprocesser og præger starten på deres nye liv. Forældrene fortæller da også, at de har svært ved at skjule deres følelser for deres børn i forbindelse med, at de flytter hjemmefra. Det gælder fx Charlotte, der er mor til 18-årige William:

Så han fangede mig en dag, hvor jeg stod og, ja, og havde tårer i øjnene og var ked af det. Ikke for ham, men for mig selv. Sådan: 'Åh nej, min lille søn flytter hjemmefra, det er jeg ikke parat til' (laver stemmen lys) (griner). Og det er vemodigt, og 'gud, er jeg nu ved at være en af de gamle?' Det må jeg jo sige, rent egoistisk er der jo også det, der blander sig. Så tilhører jeg pludselig et andet segment, altså dem, der er ved at være så gamle. Det er jo noget nyt. Altså, det er jo en identitetskrise for mig (...) og så fik vi selvfølgelig lige en snak om, hvad det gjorde ved mig, og hvad jeg også tænkte om ham og ... jeg håber i hvert fald, at jeg fik udtrykt, at jeg på den ene side var stolt og på den anden side vemodig.

Charlotte fortæller om den "identitetskrise", det er for hende at skulle forstå sig selv som "så gammel". Den identitet, hun har været bærer af, mens William boede hjemme, synker pludselig i grus, og hun føler sig skubbet ud i en position, hvor hun ikke ønsker at være og føler sig fremmed for sig selv.

Det giver et indblik i, hvordan flytningen ikke blot er en transitionsproces for de unge, men i høj grad også for forældrene. Man lukker som forældre en dør og bevæger sig ind i et nyt rum, når ens børn flytter hjemmefra. Men hvor hovedparten af de unge oplever, at denne proces åbner op og

skaber nye muligheder for at udvikle sig og opnå en ny identitet, oplever forældre som Charlotte og Karsten det overvejende som et tab og en afvikling af deres identitet.

Charlotte kæmper dog med at få det vendt til noget godt for sig selv, at hendes søn flytter hjemmefra, for hun har det dårligt med, at hendes oplevelse af tab kommer til at overskygge, at det er godt for hendes søn. Hun er jo også "stolt" over ham, selv om hun er "vemodig". Men selv om det tilsyneladende er mere magtpåliggende for hende end for Karsten at dosere sine følelser af tab i samværet med sin søn, er William alligevel førstehåndsvidne til den identitetskrisen og de tårer, som hans flytning afstedkommer hos Charlotte.

12.4 De ambivalente følelser

Hos forældrene i den næste position udgør den følelsesmæssige ambivalens det primære karakteristikum. På den ene side er det svært, at deres børn flytter hjemmefra. På den anden side er det rigtigt. Og begge aspekter fylder og holder tilsyneladende hinanden i skak hos denne gruppe af forældre. Her er det Mette, der fortæller om sin ambivalens over for sin 18-årige datter Camillas flytning:

Det var ikke, fordi jeg var jublende lykkelig over, at hun skulle flytte hjemmefra. Det er jo underligt lige pludselig, at den sidste flytter hjemmefra. Og jeg har da haft nogle tanker: 'Hvad skal min mand og jeg så lave? Hvad skal vi nu snakke om?' Eller: 'Hold da op, hvor bliver det nu stille herhjemme, ikke?' Men på Camillas vegne har jeg været rigtig glad for det, fordi jeg tror, det er det rigtige. Altså, jeg tror, det var et vigtigt skridt for hende på nuværende tidspunkt at tage, ikke?

På den ene side er det svært at stå tilbage med et tomt værelse, én mindre ved spisebordet, et parforhold, der skal genopdage meningen med sig selv, og en ny hverdag, der skal omstruktureres. "Hold da op, hvor bliver det nu stille herhjemme", som Mette siger. Men det er også rigtigt, fordi Mette sætter sig i sit voksne barns sted, og hvis det er rigtigt for hende at flytte hjemmefra, er det svære trods alt også rigtigt. Mange af forældrene i denne

kategori arbejder hårdt på at fastholde fokus på denne følelse af rigtighed, sådan at det svære ikke får overtaget.

Barnets flytning kaster også disse forældre ud i en transitionsproces, hvor de skal redefinere sig selv og deres liv. Men hvor de forældre, hvis følelser har en invaderende karakter, primært oplever denne proces som et tab og en afvikling af identitet, fokuserer forældrene i denne position også på de nye muligheder og åbninger, som transitionen også kan føre med sig. Her er det Betina, som er mor til Katrine på 21 år:

Da mine børn var små, så tænkte jeg, 'den dag de skal flytte hjemmefra, det overlever jeg aldrig'. Men qua de blev større, og de begyndte at fylde mere, så er den langsomt kommet den der; nu også fordi jeg selv er blevet ældre [...] Jeg har også behov for mere og mere plads. Så jeg har nok egentlig også presset på, at de skulle kunne komme videre, også fordi Katrine var blevet så gammel, som hun var. Hun kan altså ikke blive boende hjemme hos mor altid, vel. Så det har nok været både grænseoverskridende og hårdt, og alligevel har det været, 'nu er det nu. Nu skal du væk hjemmefra'.

Betina fortæller, hvordan hun selv får behov for at indtage et nyt territorium, i takt med at hun selv bliver ældre, og børnene bliver større. Selv om det er "grænseoverskridende og hårdt", er der således en betydelig overensstemmelse mellem hendes egen og hendes børns transitionsprocesser. De bevæger sig næsten synkront mod nye horisonter, og begge parter har en interesse i bevægelsen.

Omvendt ser vi en dobbelthed i disse forældres fortællinger om deres relation til deres børn. Nogle gange fortælles den frem som en relation mellem et barn og en voksen, andre gange som en relation mellem to voksne. Indimellem skifter det i samme sætning, hvilket udmærket illustrerer de identitetsmæssige forskydninger og forandringer, der gør sig gældende hos de unge i forbindelse med flytningen, og hvor udfordrende disse forskydninger kan være for de voksne. Her er det Rikke, der er mor til 21-årige Hans:

Selv om han netop var voksen og gik på arbejde og ... var dygtig til det. Så var han jo stadig ... eller så bliver han langsomt

voksen i den periode, og så kommer det der: barnet flytter. Og der er det måske netop, at man mærker relationen meget. Fordi det er da en meget *underlig* ting. Men jeg synes, det var naturligt. Jeg tror, jeg synes, det var et fint tidspunkt, det var, som det skulle være.

Man "mærker relationen meget", siger Rikke. Og peger dermed på, at relationen mellem den unge og forældrene bliver sat i spil i den livsperiode, hvor den unge flytter hjemmefra, og at det giver anledning til mange (ambivalente) følelser. Samtidig opleves det som en test af forældreskabet: Har de gjort det ok som forældre? Er børnene klar? Selv om det er svært og ambivalent, at børnene flytter hjemmefra, er disse forældre meget optagede af, at deres børn jo skal flytte hjemmefra. Men har de nu også forberedt dem tilstrækkeligt på at klare sig i voksenlivet og samfundet? Og måske ikke bare klare sig, men også givet mulighed for, at barnet lykkes og får succes i voksenlivet?

For flere af forældrene er denne livsperiode en tid, der fyldes af evalueringe tanker og overvejelser. Hvis barnet kan klare sig selv og trives ved at være udeboende, har de tilsyneladende opfyldt deres forældrerolle og opfostret et sundt og selvstændigt barn. Det sætter Niels, der er far til 21-årige Mads, meget tydeligt ord på:

Så har jeg sgu da gjort noget rigtigt, hvis han kan finde ud af at bo for sig selv og deltage i studiet (...) så har jeg altså opfyldt min forældrerolle.

I forlængelse af det siger Sussie, som er mor til Stephanie på 21 år:

Jeg har altid tænkt, at det ville være markøren for en god forældrerelation til sine børn, når de bliver voksne, det er, at de vil vælge at være sammen med en, selv om det ikke er nødvendigt for dem. Altså, 'selv om det ikke er nogen nødvendighed, vil jeg gerne være sammen med dig, fordi jeg faktisk synes, du er en meget fed person at være sammen med'. Så det havde jeg da glædet mig til, at vi skulle til at i gang med.

I Sussies tilfælde lever relationen til datteren ikke op til de forventninger, hun har haft som mor. Hun føler sig skuffet over sin relation til datteren, efter at hun er flyttet, og det er den følelse, der fylder mest i Sussies fortælling om deres relation, der i den periode, vi interviewer dem, er ladet med spændinger og konflikter.

Børnene til denne gruppe af forældre er da også ganske klar over, at deres flytning kan være svær for forældrene. Men i modsætning til børnene af den forrige gruppe af forældre, glider de ikke helt ind i forældrenes perspektiver og følelser og lader dem kaste en skygge over deres flytteprocesser. Ligesom det er afgørende for forældrene til disse unge, at det er rigtigt for deres børn at flytte, selv om det er svært og sorgfuldt, holder de unge også fast i det rigtige ved deres flytning.

12.5 De afvisende følelser

Den sidste følelsesmæssige position, vi har identificeret, stammer ikke fra interviews med forældrene selv. For denne gruppe af forældre har vi ikke interviewet, da deres børn af forskellige årsager ikke ville give os adgang til dem. Det er de unge, der ofte er flyttet pga. konflikter og brydninger med forældrene. Det er forældrene til de unge, der i næsten alle dele af flytteprocessen har følt sig overladt til sig selv og deres egne evner til at få tingene til at fungere, hvad enten det drejer sig om at finde en bolig, få økonomien til at hænge sammen eller skabe et hverdagsliv efter flytningen. Det er de unge, hvis forældre ikke tog dem med på den store IKEA-tur, da de skulle flytte, og de unge, som flere gange i de tidligere kapitler taler om, at de ikke føler sig set og anerkendt af deres forældre. De oplever, at der er en mur mellem dem og forældrene. I dette citat, som vi også gengav i kapitel 9, er det 20-årige Jonas, som giver et indblik i den følelsesmæssige dynamik, han oplever mellem ham og faren:

Min coach har sagt til mig, at det virker til, at jeg har været undertrykt, dengang jeg boede hjemme. Og også [at jeg] har været frustreret og stresset (...). Det er jo den måde, min far er opdraget på, 'det er min vej eller ingen vej'. Og det var også sådan. Der var ikke nogen mulighed for nogen kommunikation. Hvis jeg si-

ger sådan: 'Jeg synes ikke, at det her fungerer, det gør mig ked af det, det gør, at jeg har det dårligt'. Er svaret: 'NÅ, men så kan du jo flytte hjemmefra, det er ikke mit problem, for du er jo voksen'.

Jonas' mor er død, og hans fortælling om sin far er en fortælling om en autoritær faderfigur, som ikke forstår og anerkender ham og hans følelser. Når Jonas giver sig selv og sine følelser til kende, er der lukket ned. "Du kan jo bare flytte", siger han. For de unge i denne situation er det at flytte hjemmefra præget af åbenlyse brud og konflikter. De oplever, at deres forældres normer og værdier ligger langt fra deres egne, de oplever forældrene som afvisende, og at de mangler følelsesmæssig kontakt til dem. Hos denne gruppe af unge ser der således ud til at være en kløft mellem dem og forældrene, som vi ikke ser hos de andre unge. De kan ikke sætte sig i hinandens sted og deler ikke hinandens perspektiver. Flytningen fremstår her som en relativt entydig og definitiv proces, hvor de unge tager afsked med forældrene og begynder et liv for sig selv. Vi har beskrevet de unges perspektiver på forældrene mere udfoldet i et tidligere kapitel. Hvordan forældrene oplever relationen, kan vi desværre ikke give noget billede af, men når vi sammenligner disse unges fortællinger med de øvrige unges fortællinger, synes udvekslingen af følelser at være langt mindre mellem disse forældre og deres børn.

12.6 Den nye livssituation

Uanset hvilke følelser forældrene oplever i flytteprocessen, træder de ind i en ny livssituation, når deres børn er flyttet hjemmefra. Tomrummet efter den unge skal udfyldes, værelset bruges til noget andet, og nye hverdagsrutiner skal etableres. Netop det, som flere af forældrene frygter før flytningen, bliver nu til virkelighed. Det er sværere for nogle af forældrene end for andre. Glen, der er far til 23-årige Rasmus, er en af dem, der synes, det er svært: "Det var skidt. Altså, jeg synes, at det var kedeligt. Der blev sgu tomt."

Netop det med, at hjemmet bliver tomt og kedeligt, og hverdagslivet stille og trist, går igen i flere interviews. Det gælder især, hvis forældrene kun har ét barn, eller hvis det er det sidste hjemmeboende barn, der flytter. Det betyder, at forældrene skal til at finde sig til rette i deres tosomhed og vænne sig til ikke længere at være en familie under samme tag. Signe, der er mor til Ask på 22 år, fortæller:

Nu sidder man sådan to over for hinanden, og er bare os, og hvad vi nu har lavet, eller hvad vi nu tænker på [kort tænkepause]. Det er virkelig anderledes, og jeg tror faktisk, at det ... er endnu mere anderledes, end jeg havde forestillet mig. End jeg havde kunnet tænke mig til. Fordi vi har altid også været meget alene, og vi har ikke noget problem med at snakke med hinanden eller [griner] ... det er slet ikke det. Men det er ... det er den der, at børnene ikke er der mere. Et manglende tilstedevær, som simpelthen eksisterer som et fravær, fordi vi i så mange år har været familie, ikke?

Noget af det, der kan opleves som et fravær, når børnene flytter hjemmefra, er de særlige hverdagsmønstre, man har i en familie. Hverdagsmønstre, som handler om, hvem der er hjemme hvornår, hvad tid man spiser, hvem der går først i bad om morgenen, hvornår der gøres rent og meget mere. Når børnene flytter, skal forældrene fylde dette fravær ud med nye hverdagsmønstre.

Mens nogle oplever dette fravær som tomt og trist, opdager andre en pludselig frihed, som fylder hverdagen med en ny kraft. Lotte, der er mor til 21-årige Sofia, fortæller her om sin hverdag uden hjemmeboende børn:

Altså, det har forandret sig på den måde, at jeg synes. Altså, det er blevet mere frit og let derhjemme, fordi vi var på en eller anden måde trætte af hinanden. Altså, trætte af at være to voksne i en for lille lejlighed og med helt forskellige behov, som vi ikke kunne indfri hos hinanden ... Så jeg synes, at det er blevet lettere, det er blevet rarere at komme hjem. Altså, jeg savner hende jo også selvfølgelig. Men det er fint at se hende, og så kan hun tage hjem igen, eller jeg kan tage hjem igen.

Hjemmet føles "frit og let" uden børn, som Lotte siger. Det er Betina, der er mor til 23-årige Katrine, enig i. Ligesom Lotte bor Betina alene, og hun nyder ikke bare den nye frihedsfølelse derhjemme. Hun nyder også muligheden for at tage i byen uden at skulle involvere sin datter i sine forehavender:

Jeg kan gøre lige præcis, hvad jeg vil. Jeg er ikke afhængig af længere at skulle stå til rådighed. Jeg er ikke afhængig af at skul-

le tage det der bekymrende ansvar, som jeg har skulle. Det har givet mig luft til at gøre nogle af de der ting, jeg ikke har kunnet gøre tidligere. Jeg kan spise klokken 15.30, hvis jeg har lyst til at spise klokken 15.30. Jeg kan tage til koncert, jeg kan gå i byen. Jeg behøves ikke rådføre mig om, 'er du hjemme til at passe hunden, eller kan du det?' Jeg kan gøre, hvad jeg har lyst til.

For flere af forældrene er denne nye frihed ikke noget, som de har tænkt over eller glædet sig til. Det er først noget, de oplever og opdager i fraværet af den unges tilstedeværelse i hjemmet. Britt, der er mor til 21-årige Sebastian, fortæller:

(...) Så jeg finder ud af, 'gud, hvad har jeg egentlig lige lyst til?' Nu er der tid til det. Selv om han har været så gammel, så kan man godt tænke, at så har jeg egentlig taget mange hensyn, kan man lige pludselig mærke.

Det, der kendetegner disse fortællinger, er, at det nære familieliv på godt og ondt er blevet et andet. Familierelationerne og hverdagsrutinerne hænger nært sammen og forandrer sig på samme tid. Det sætter sine spor i forældrenes hverdagsliv. Hvad enten forældrene oplever et tomrum eller en frihed, så er noget af det, der har bundet familien og hverdagen sammen, forsvundet. Signe, der er mor til 22-årige Ask, fortæller, at: "Når børnene ikke er der, så er der ikke noget, der lige så meget trækker os ind hjemmet." I samme stil fortæller Rikke, at hun typisk er begyndt at bruge rigtig meget tid på arbejde, da hun nu ikke skal sætte tid af til sin søn:

Jeg plejede at køre hjem og så arbejde lidt herhjemme om aftenen, eller meget. Men gøre det herhjemme, sådan som jeg tror, mange gør. Så er man sammen med børnene til aftensmad og måske lidt mere. Så går alle hver til sit. Der bliver jeg bare siddende nu. Der er jo ikke nogen ... altså, jeg har godt nok en kæreste, men han har også tit noget at se til. Og ham føler jeg heller ikke samme forpligtelser over for (latter). Så nu kan jeg komme hjem og bare sætte mig ned med det samme og arbejde videre, igen.

For mange travle forældre har forpligtelser og ønsket om nærvær med børnene betydet, at de har sat grænser for deres arbejde (Nielsen 2008). Når de grænser ikke er der mere, arbejder denne gruppe forældre ofte mere.

12.7 Opsamling

Hovedparten af forældrene i dette kapitel beskriver relationen til deres egne børn som afgørende forskellig fra den relation, som de selv havde til deres egne forældre, da de i sin tid skulle flytte hjemmefra. I tråd med forskning, der peger på et mere 'involveret' og 'intensiveret' forældreskab, hvor forældrene i stigende grad oplever at være forbundet til og engageret i deres børn (Forsberg 2009; Hays 1996; Johansson & Andreasson 2018; Klinth & Johansson 2010; Sørensen & Nielsen 2020), fortæller forældrene således om en høj grad af nærhed og involvering i deres børns liv, hvilket også har betydning, når de unge flytter hjemmefra.

'Underligt' er det ord, som mange af forældrene bruger, når de skal beskrive den periode, hvor deres store børn flytter hjemmefra. 'Underligt', fordi forældrene skal vende sig til nye rutiner og vaner i hverdagen. 'Underligt', fordi barnet ikke er der mere. 'Underligt', fordi de derfor ikke har den kontakt og nærhed til deres børn, som mange af forældrene, i varierende omfang, tidligere har haft til deres børn. Eller ganske simpelt 'underligt', fordi den livssituation, de står i, er ny og fyldt med mange modsatrettede og ofte modstridende følelser.

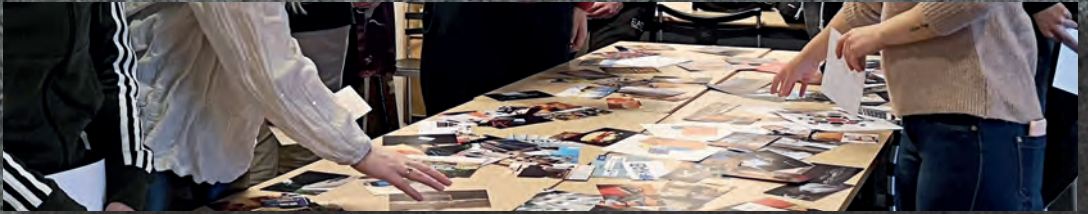
I kapitlet beskriver vi, hvordan disse modsatrettede følelser på forskellig vis sætter sig igennem i forældrenes følelsesmæssige reaktioner. På den ene side oplever hovedparten af forældrene, at det er rigtigt og godt og sundt, at deres børn flytter hjemmefra. På den anden side overskygges denne oplevelse hos enkelte forældre af, hvor svært det er for forældrene at give slip på deres børn. Det gode og rigtige ved, at børnene flytter hjemmefra, drukner i en sorg over at tabe den nærhed og intimitet, de oplevede at have, da barnet boede hjemme.

Uanset hvordan reaktionerne er, viser kapitlet tydeligt, at det ikke bare er en transitionsproces for de unge, når de flytter hjemmefra. Hovedparten af forældrene gennemlever ligeledes en mere eller mindre kompliceret transitionsproces. I kapitlet fortæller forældrene således, hvordan ikke blot det nære familieliv bliver et andet, efter børnene er flyttet hjemmefra. Også

deres livssituation i videre forstand opleves på både godt og på ondt som forandret, hvilket afføder små og store og til tider eksistentielle spørgsmål. Nogle af forældrene oplever det som et tomrum – et slags 'empty nest' – som de har yderst svært ved at fylde ud. Andre oplever en frihedsfølelse, som i enkelte tilfælde ganske overrasker dem. For dem begynder livet på ny. Atter andre fylder den nye livssituation ud med arbejde, fordi der ikke længere er så meget at komme hjem til.

I kapitlet har vi imidlertid ikke kun givet et indblik i det modsatte følelsesland, der præger hovedparten af de forældre, der på forskellige måder praktiserer, hvad man kan kalde et involveret forældreskab i forbindelse med flytningen. Som det løbende er fremgået af bogen, oplever flere af de unge brydninger og konflikter med forældrene i forbindelse med flytningen. Disse forældre har vi ikke haft adgang til at interviewe, og deres stemmer optræder ikke direkte i kapitlet. Men ud fra de unges fortællinger reagerer disse forældre kvalitativt anderledes på de unges flytning.

Disse unge oplever, i modsætning til de øvrige unge og deres forældre, at deres forældres normer og værdier ligger langt fra deres egne. De oplever forældrene som afvisende, og de mangler følelsesmæssig kontakt til dem. Hos denne gruppe af unge ser der således ud til at være en kløft mellem dem og forældrene, som vi ikke ser hos de andre unge. Forældre og børn kan ikke sætte sig i hinandens sted, og deler ikke hinandens perspektiver. Flytningen fremstår her som en relativt entydig og definitiv proces, hvor man tager afsked med forældrene og begynder et liv for sig selv.

Kilde: Fortælleworkshops med unge om at flytte hjemmefra.

13

Unge udfordringer i et samfundsperspektiv

Hvad gør vi, og hvad kan vi blive bedre til at gøre?

I kapitel 3 tegnede vi seks ungeportrætter, der gav et overblik over de mønstre og variationer, der samlet set tegner sig i unges flytteprocesser. Efter en række kapitler, hvor vi har været helt tæt på en række afgrænsede nedslag i flytteprocesserne, zoomer vi atter ud og panorerer hen over hele det empiriske materiale. I kapitlet genbesøger vi således portrætterne af Sofie, Simon, Louise, Chris, Mehmet og Jesper. Ikke for at dvæle ved dem hver især, men derimod for at undersøge, hvordan vi som samfund kan adressere de udfordringer, der i kapitel 3 tegnede sig på tværs af portrætterne. Udfordringer, som i de mellemliggende kapitler er blevet beskrevet og nuanceret.

Samfundsmæssigt gøres der allerede en del for at adressere disse udfordringer. Der er således en række organisationer, foreninger og projekter, som arbejder med at støtte unge, der mistrives, oplever ensomhed, har problemer med at få hverdagen til at fungere osv. Dette arbejde har ikke nødvendigvis fokus på, hvordan udfordringerne specifikt sætter sig igennem i overgangen fra hjemme- til udeboende, men er relevant for denne overgang, hvor de ofte skærpes og bliver voldsommere.

I kapitlet vil vi derfor give nogle eksempler på, hvordan udvalgte aktører, som vi har mødt og interviewet repræsentanter fra, arbejder med disse udfordringer. Målet er at tegne et billede af, hvad der allerede sker, men også at rejse en diskussion af, hvordan vi kan blive endnu bedre til at arbejde med de udfordringer, der præger unges overgange fra hjemme- til udeboende. På den baggrund formulerer vi afslutningsvis i kapitlet en række an-

befalinger, der er rettet mod tre forskellige niveauer: Nogle er rettet mod et overordnet samfundsniveau, nogle er målrettet forældrene, mens nogle er målrettet de unge selv.

13.1 Dagligdagsudfordringer og hverdagsstruktur

Den individualisering af ungdomslivet, som vi beskrev i kapitel 2, indebærer en oplevelse af, at der samfundsmæssigt gives næsten grænseløse muligheder for at forme sin egen tilværelse og identitet gennem en lang række individuelle valg. Familiebaggrund, klasse, køn, seksualitet og etnicitet har stadig betydning for den enkeltes tilværelse og identitet. Men pga. individualiseringen er deres betydning blevet mere subtil og mindre synlig, og de forskelle og uligheder, som de er med til at skabe, opleves i vid udstrækning som udtryk for individuelle dispositioner og valg (France & Haddon 2014; France & Roberts 2015; Furlong & Cartmel 2007; Woodman & Wyn 2015). Selv om mange forældre er dybt involverede i deres børns overgang fra hjemme- til udeboende, bidrager individualiseringen hermed til en forestilling om, at livet er, hvad man gør det til, og at det gælder om at skabe sit helt eget livsprojekt. Det øger ikke bare presset på de valg og fravalg, som vedrører de store linjer og bevægelser i tilværelsen og i forhold til identiteten, men sætter sig ligeledes spor i hverdagslivet, hvor den enkelte unge i stigende grad oplever, at valg og dispositioner, der umiddelbart kan fremstå profane og udramatiske, bliver gjort til spørgsmål om, hvem er jeg, og hvor er jeg på vej hen?

I den forbindelse så vi i de seks ungeportrætter en særskilt udfordring, som handler om at skabe en hverdag, der balancerer mellem for meget og for lidt indhold. En udfordring, vi ligeledes undersøgte i kapitel 9. På den ene side oplever de unge som regel en frihed ved at være flyttet hjemmefra, men på den anden side kæmper mange med at leve op til de ganske høje idealer og standarder, de har for, hvordan de skal forvalte denne frihed som udeboende.

Hverdagsvalg, der vedrører prioritering af tid, pligter og socialt samvær, presser en del unge, som kan føle sig fanget mellem egne standarder, mulighed for at pleje sociale fællesskaber og skabe tid til at være sig selv. Det er således en stor udfordring at skabe en rytme eller en struktur i hverdagen, samtidig med at det at have styr på hverdagen ofte er ladet med betydning,

og i mange tilfælde bliver noget, de har et intensivt fokus på og bruger megen energi på, som det bl.a. ses i portrættet af Sofie, eller noget, de ikke kan overskue og lader glide ud, som det illustreres i portrættet af Chris.

Der er dog flere tiltag, der arbejder med at stilladsere de unge i forhold til at håndtere dagligdags udfordringer og skabe en rytme i deres hverdag. Det kan handle om at hjælpe dem med hverdagspligter, såsom indkøb, madlavning og rengøring, såvel som at håndtere et studieliv med en stor grad af frihed til at planlægge sin dag. For gruppen af unge, der er udfordret med at have for lidt indhold i sin hverdag, som det blev beskrevet i portrættet af Chris, findes der således tilbud, der forsøger at hjælpe unge med at få skabt et overskueligt hverdagsliv som udeboende.

'Food Maker' er et eksempel på et projekt, der arbejder med alle aspekter i fællesmåltidet, lige fra indkøb og madlavning til den gode oplevelse og samarbejdet med andre samt tro på sig selv og egne evner. Med madlavning som omdrejningspunkt forsøger 'Food Maker' at skabe relationer, fællesskaber og mere madglæde. 'Food Maker' er altså et åbentstående tilbud til alle unge, der uanset madlavningskompetencer både kan lære om de økonomiske aspekter af madlavning, de konkrete færdigheder i forhold til at tilberede maden og samtidig opleve den sociale side af de fællesskaber, der kan opstå i forbindelse med måltider.

På bostedet 'Ungbo' i Odense arbejder de også med sociale relationer og hverdagsliv, men her er målgruppen for indsatsen i højere grad afhængige af den støtte, de kan få, og de har generelt et svagt voksennetværk. Det kan eksempelvis være unge fra splittede familier, der statistisk set har mindre kontakt med deres forældre, efter de er flyttet hjemmefra (Danmarks Statistik 2018; Palmtag 2013). De unge her oplever derfor at stå meget alene og har svært ved at skabe struktur i hverdagen. 'Ungbo' har således en ansat, der kommer og vækker de unge med en kop kaffe i hverdagen, og de har arrangeret, at de unge og en ansat mødes efter skole og arbejde til eftermiddagskaffe, da ensomhedsfølelser er noget, flere af de unge kæmper med.

De to tiltag har forskellige tilgange til de unges dagligdagsudfordringer og hverdagsstrukturer. Det ene tilbyder unge et rum, hvor de unge selv kan tage initiativ til at skabe struktur i og på deres hverdag, og dermed kompetencer til at tackle hverdagspligter såsom indkøb og madlavning. Den anden tilgang er mere indgribende, og her sættes der ind på mange fronter for at give de unge kompetencer og kunne stilladsere hverdagsstrukturer fremadrettet.

13.2 Fællesskaber

Unge fællesskaber med andre unge har altid været en afgørende del af ungdomslivet. Individualiseringen betyder, at unge i dag vokser op under noget, man kan kalde post-traditionelle vilkår, der giver fællesskaber en ny karakter, hvor individet i højere grad er i centrum (Brinkmann 2011). Fællesskaber skabes i ringere grad med afsæt i vaner, traditioner eller forældres ønsker og forventninger, men betragtes i højere grad som et udtryk for den enkeltes valg, præferencer, identitet osv. (Bruselius-Jensen & Sørensen 2017). Med fremkomsten af de digitale medier er muligheden for at danne fællesskaber og synligheden af, hvem der er med og ikke med i fællesskaberne, ydermere eksploderet.

Samtidig ses en vækst i antallet af unge, der oplever ensomhed og føler sig udenfor (Lasgaard et al. 2019), og overgangen fra hjemme- til udeboende er en del af ungdomslivet, hvor oplevelsen af ensomhed optræder hyppigst (Sørensen et al. 2011), hvilket også fremgik af portrættet af Chris i kapitel 3. Da fællesskaber i vid udstrækning betragtes som et spejl for den enkelte, og fordi ungdomslivet tilsyneladende rummer uendelige mængder fællesskaber, er udenforskabet ofte forbundet med selvbejdelse og skam, hvilket betyder, at det for den enkelte unge kan være en vanskelig udfordring at adressere.

‘Ventilen’ er en frivillig paraplyorganisation for lokale tilbud, der har til formål at forebygge og afhjælpe ensomhed blandt unge. Organisationen arbejder bl.a. med, at unge hjælper andre unge, og den har 23 lokale tilbud, der er henvendt til unge, der føler sig ensomme. ‘Ventilen’s fortællerkorps er en gruppe unge, som deler deres egne fortællinger og oplevelser for at nedbryde tabuet om ensomhed og for at vise andre unge, at de ikke er alene, hvis de føler sig ensomme. Derudover arbejder de udadvendt og mere samfundsrettet, fx ved at holde oplæg på højskoler og pædagoguddannelser, deltagelse i samfundsdebatter m.v.

Det tidligere omtalte projekt, ‘Food Maker’, arbejder også med at skabe fællesskaber blandt unge. For mange unge ser vi, at skiftet fra måltidssituationen med en eller flere forældre og evt. søskende opleves som væsentligt anderledes end at skulle forberede og spise mad alene. ‘Food Maker’ tilbyder her et forum, hvor alle kan deltage uanset evner i et køkken. De unge kan lære grundlæggende færdigheder i køkkenet og samtidig opleve spisesituationen som en fælles begivenhed.

Portrættet af Sofie er et eksempel på en ung, hvor spisesituationen betyder meget for hendes oplevelse af fællesskab. Hun føler sig tilsidesat og nedprioriteret, da hun ikke kan få sine nærmeste veninder med i en madordning. Men ensomhed blandt unge er en større samfundsmæssig udfordring. En ny undersøgelse viser, at 12 % af de 16-24-årige unge er svært ensomme (Lasgaard et al. 2019). Ensomheden kan med tiden gøre det svært for de unge at fastholde uddannelse og job og kan i alvorlige tilfælde føre til selvskade, angst, depression og selvmordstanker (Nielsen et al. 2010).

Værestedet 'Fisken' er en NGO, hvis fornemste opgave er at hjælpe 13-24-årige med at få et godt og sundt ungdomsliv, med alt hvad det indebærer. Organisationen hjælper unge, der står uden hjem eller flytter rundt mellem venner og familie, fordi det er svært at få et liv med uddannelse og arbejde til at fungere uden en tryk og fast base. En projektleder fra organisationen fortæller, at en del af løsningen er at introducere de unge til nye mennesker, og dermed åbne for flere muligheder. En måde, 'Fisken' forsøger at åbne verden på, er ved at hive eksperter i boligsøgning og budgetlægning ind til en temaaften om det at flytte hjemmefra. Men værestedet er også i sig selv et rum, hvor de unge kan indgå i et fællesskab med mange forskellige mennesker. Således søges de unges netværk styrket og udvidet gennem de ansattes og frivilliges netværker og kontakter. Projektlederen peger på, at det er vigtigt, at man møder brugerne der, hvor de er:

Det skal være mere uformelt og mindre skamfuldt, for der kan være meget skam forbundet med, at man skal op på jobcentret eller op på kommunen. Det er noget med at få en masse ressourcer ind i et hus, og så som borger kan man gå ind i huset, og at det er forholdsvis hyggeligt og rart.

De beskrevne organisationer har to forskellige tilgange til at støtte unge, der er udfordret i forhold til at danne nye fællesskaber. 'Ventilen' repræsenterer en tilgang, hvor organisationen henvender sig direkte til unge, der oplever sig som værende ensomme, mens tilbud som 'Food Maker' og 'Fisken' repræsenterer en tilgang, der bruger andre arenaer som indgang til at lave et fælles nyt mødested for unge.

13.3 Trivsel og præstationskultur

Vi har tidligere beskrevet, hvordan ungdomslivet aktuelt betegnes som et 'sygt seriøst' ungdomsliv præget af præstationspres og perfektionisme, og at tendensen bl.a. kan aflæses i øgede performancekrav på uddannelserne og i antallet af unge, der får stress, angst eller depression. At enkelte unge kan opleve, at de indgår i et konkurrenceforhold med andre unge, og at der er øgede krav til den enkelte i forhold til selvoptimering og præstation (Petersen 2016).

Portrættet af Sofie illustrerer en ung, der både præsterer fagligt på sit krævende studie og i sin fritid med sociale og fysiske aktiviteter. Hun lider under det høje pres, som hun tilsyneladende både oplever udefra og pålægger sig selv. Umiddelbart kan Sofie beskrives som en ressourcestærk ung, der har gang i en ambitiøs uddannelse og har et stærkt netværk. Imidlertid ser vi samtidig, at hun har søvnbesvær, føler sig stresset og til sidst opsøger læge, uden at det forbedrer hendes tilstand.

Fra vores workshop med deltagere fra en række organisationer ved vi, at unge som Sofie har få steder at gå hen med deres problemer, og at kategoriseringen af hende som en ressourcestærk ung udgør en barriere for, at vi som samfund ser hende som en ung, der behøver hjælp. Sofie falder uden for organisationernes målgruppe, hun er ikke en del af de unge, som organisationerne arbejder med. For at falde inden for målgruppen kræver det en særlig form for udsathed, eksempelvis i form af et psykisk sammenbrud, et studiestop eller lignende.

Hos Studenterrådgivningen, der er en landsdækkende institution under Uddannelses- og Forskningsministeriet, arbejder de med praktiske spørgsmål i forhold til SU, barsel eller sygdom. Men derudover arbejder de netop med unges psykiske udfordringer. De oplever et større antal unge med psykiske mistrivselproblemer, der opsøger dem med symptomer på stress eller angst, har koncentrationsvanskeligheder, familieproblemer eller oplever ensomhed på studiet. Der er altså tegn på, at ressourcestærke unge, der kæmper med øgede performancekrav i alle livets facetter, er en gruppe, som organisationerne er begyndt at blive opmærksomme på. Men vi kan samtidig se i vores materiale, at unge som Sofie ikke nødvendigvis får støtte eller opsøger hjælp.

De unge, der, som vist i portrættet af Chris, oplever en tydeligere marginalisering og er endt i en situation med for lidt indhold i hverdagen, er en gruppe

pe, der organisatorisk er større fokus på. Det er samtidig en gruppe af unge, som er svær at hjælpe. 'Broen' i Hvidovre er et eksempel på sådan et tilbud.

'Broen' er et tilbud under Center for Handicap og Psykiatri i Hvidovre Kommune, der arbejder med unge, der har udfordringer i forhold til social udsathed, psykisk sårbarhed eller har et fysisk eller psykisk handicap og ikke får hjælp fra Voksenservice i forvejen. De unges problemer kan være relateret til alt fra boligsituation, sociale relationer, ensomhed, økonomi, struktur og indhold i hverdagen til psykiske og fysiske lidelser. 'Broen's tilgang til de unge handler i høj grad om at lytte til, hvad de unge oplever som udfordrende. 'Broen' betragter de unge som aktive medspillere, der selv byder ind med ønsker, ressourcer og bud på løsninger, der kan forebygge, at den situation, de unge står i, bliver sværere. 'Broen' tilbyder desuden forløb i op til 20 uger, hvor unge kan få hjælp til at skabe struktur i og klare hverdagen. De får desuden hjælp til at få overblik over økonomien, håndtere stress og følelser, få kontakt til interesseorganisationer og skabe dialog med de unges netværk. I sidste ende er målet, at den unge opnår et selvstændigt og meningsfuldt liv.

Vores analyser peger altså på, at der findes flere tilbud til de unge, der opfattes som udfordrede, og som har et stort behov for støtte til at få et velfungerende liv. Samtidig er der en gruppe unge, som i højere grad falder uden for organisationernes indsats, her eksemplificeret ved Sofie, som ikke er kendetegnet ved at være traditionelt udsat, men som alligevel i perioder kæmper med mistro i overgangen til voksenlivet.

13.4 Økonomi, bolig og rettigheder

Som vi nævnte i de indledende kapitler flytter danske og andre skandinaviske unge tidligere hjemmefra sammenlignet med andre steder i Europa (Lacovou 2010). Det betyder, at de ofte er under uddannelse, har færre penge, ikke er etableret i en ny familie og har relativt få erfaringer med offentlige systemer. I forlængelse af dette fortæller de unge i bogen om udfordringer med at finde steder at bo, som de har råd til, udfordringer med at balancere arbejde og studier, og flere andre dagligdagsudfordringer som det at bo for sig selv ude kan føre til.

Portrætterne af Simon og Mehmet illustrerer disse udfordringer på hver sin måde. På trods af at Simon med det samme skriver sig op til et kollegieværelse og er dækket af boliggarantien i Aarhus, ender han alligevel

med at bo hos sin tante i en måned efter studiestart. Mens Mehmet's spontane flytteproces betyder, at han fra starten af sætter sin økonomi under pres, da han mister sit job og er nødsaget til at flytte hjem til forældrene igen.

Vores data peger på, at en stor del af de unges udfordringer opleves større, når der ikke er styr på økonomien, og de ikke kender deres rettigheder og pligter, hvilket vi som samfund ofte forventer, når man er udeboende. Desuden indebærer et liv som udeboende ofte en kontakt til offentlige eller statslige myndigheder. Netop derfor er der en række organisationer, som arbejder med, hvordan unge kan få økonomien til at hænge sammen, hvordan unge søger bolig, samt hvor og hvordan de kontakter forskellige offentlige og statslige instanser.

I den forbindelse har en række organisationer samlet en række tips og guidelines om overgangen fra hjemme- til udeboende. Det er både almennyttige organisationer og medlemsorganisationer som Forbrugerrådet Tænk og Coops 'Samvirke', men inkluderer også bankernes råd og vejledning. Der er ligeledes mindre selvstændige og ung-til-ung-sider, som fx 'flyttehjemme-fra.dk', der er lavet af studerende til unge.

Andre arbejder lidt mere direkte med de unge, i forhold til at give konkrete redskaber og kompetencer til at håndtere specifikke udfordringer. NGO'en 'Fisken', som vi beskrev ovenfor, inviterer bl.a. eksperter ind til at vise, hvordan man kan lave et budget, fortæller om rettigheder og afholder temaaftener om budgetlægning. Det gør sig også gældende i træningstilbud fra 'Broen' i Hvidovre og hos 'UngBo' i Odense. I et interview fortæller lederen, at bostedet sommetider også bliver et medierende led mellem de unge og kommunen, der hjælper dem med at oversætte regler og beskeder fra kommunen.

Der er også organisationer, der ikke betegner arbejdet med økonomi, regler, pligter og rettigheder som deres primære mål, men som arbejder med dette, fordi de oplever et stort behov blandt unge, som ikke har tilstrækkelig viden om disse områder. Det ses fx i den sociale viceværtsfunktion i 'Boligforeningen P.M.' i Brønderslev i Vendsyssel og i forløbet 'Klart, parat, flyv' på Askov Højskole, hvor tilrettelæggeren og underviseren fortæller, at han oplever, at de unge ofte mangler praktisk erfaring med de pligter og udfordringer, et liv som udeboende indebærer:

Der er en grundlæggende viden om ret og pligt, økonomi, budget, struktur, som eleverne simpelthen ikke har tilegnet sig på

en måde, som gør den relevant for dem. Hvis husholdningsøkonomi er noget, man aldrig har beskæftiget sig med, er det svært fra den ene dag til den anden at forstå, at du ikke bare kan følge dine lyster.

En vigtig pointe fra vores datamateriale er, at usikkerhed i forhold til økonomi og praktisk erfaring med livet som udeboende kan vokse sig så stor, at det kan puste til oplevelsen af at mistrives. En ellers god overgang fra hjemme- til udeboende kan blive udfordret af den unges kamp med at få økonomien til at hænge sammen. Disse udfordringer kan rumme alt fra for store faste udgifter til problemer med at forstå og læse regninger. Der findes en række tilbud til unge, der oplever disse udfordringer, men der findes også et grundlæggende økonomisk pres, der bl.a. handler om, at unge i Skandinavien flytter hjemmefra relativt tidligt og ofte lever af studiestøtte de første år på et boligmarked, som det kan være svært for alvor at finde fodfæste på.

13.5 Voksenrelationer

Vi har tidligere beskrevet den ændrede 'relationsgrammatik' mellem unge og forældre (Trondman 2013), der har fokus på en større grad af nærhed, et mindre tydeligt hierarki, og at unge i dag i højere grad anses som handlende subjekter. I kapitel 2 tegnede vi et billede af et forældreskab, hvor der i stigende grad er fokus på barnets behov, og hvor det handler om at lægge tingene til rette, så barnet kan udvikle sig optimalt og nå sit potentiale som menneske. Her har forældrene et konstant blik på barnet og et beredskab til at understøtte de af barnets initiativer, der peger i den ønskede retning. Vi kan altså samtidig tale om et distanceret, monitorerende forældreskab, og en infiltrerende tilgang til forældreskabet, der i en vis forstand går helt tæt på de unges hverdag og detailregulerer (Forsberg 2009; Johansson & Andreasson 2017; Stefansen 2011).

I portrætterne af Louise, Jesper og Simon så vi tegn på forældre, som på den måde fylder meget, og indimellem for meget. Omvendt så vi hos Sofie, Mehmet og Chris, at forældrene spillede en mindre rolle og i nogen grad oplevedes som fraværende. En række både større og mindre aktører arbejder med familierelationen i relation til unges overgange. Bl.a. henvender en række selvstændige psykologer sig til unge og tilbyder terapi, online

guidelines og bøger om emnet, som eksempelvis Ulla Dyrlov og Sabine Dyrlov Klindts bog fra 2016, 'Flyvefærdig: En guide til voksenlivet', med gode råd til, hvordan unge og deres forældre bedst håndterer, at de ikke længere skal bo sammen.

En anden aktør er Studenterrådgivningen, som er målrettet studielivs-problematikker, men også forholder sig til familieproblematikker og relationelle udfordringer. De udbyder fx et tilbud om individuel terapeutisk rådgivning og SPS-rådgivningen (SpecialPædagogisk Støtte), for dem, der har særlige behov:

Studenterrådgivningen bidrager til at styrke den enkelte studerendes mentale sundhed ved at hjælpe den studerende til at håndtere studielivets udfordringer som stress, præstationsangst, perfektionisme, ensomhed, psykisk funktionsnedsættelse m.m. (Studenterrådgivningen 2018, s. 2)

Andre organisationer retter sig mod unges etablering af gode nye voksenrelationer. Her kan udgangspunktet være, at unge ikke har andre voksne, der kan hjælpe dem, eller har dysfunktionelle relationer til egne forældre. I den forbindelse pegede vores workshop med organisationer på, at der er behov for tidlig indsats, og at deres erfaringer er, at bl.a. et rigt foreningsliv kan være med til at støtte op om de unge (gennem sport, gaming, spejder eller andre fritidsaktiviteter). Hos de unge, der er meget udfordret, arbejder organisationer som 'UngBo' i Odense med at stilladsere de unge ind i livet som udeboende, enten ved at være lidt som 'en mor' for dem, eller som 'Broen' i Hvidovre, der gennem et træningsforløb, forsøger at være en aktiv medspiller i den unges liv.

Der er to typer af relationer, der kendetegner organisationernes arbejde med de unges relationer til voksne i overgangen til voksenlivet: Dels relationen til forældrene og de nære voksne, som har omgivet de unge i barndommen, dels relationen til andre voksne i det 'nye' liv (eksempelvis undervisere, vejledere, medstuderende og kollegaer). Nogle organisationers arbejde starter der, hvor de unge har brudt med deres forældre, eller hvor forældrene er fraværende. Her udgør organisationerne en slags erstatning for voksenrelationer, og målet er at give den unge viden til at indgå i hverdagslivet og at være en erfaren sparringspartner.

13.6 Fremadrettede opmærksomhedspunkter

De organisationer, foreninger og projekter, vi har stiftet bekendtskab med under udarbejdelsen af bogen, arbejder primært med de mest udsatte unge. Det handler om at skabe struktur i og på hverdagen, afhjælpe ensomhed, længerevarende forløb for socialt udsatte og tilbud om erstattende voksenrelationer og sparring til unge, der har mistet kontakten til deres forældre. Indsatserne balancerer mellem at tage udgangspunkt i de unges behov og samtidig være konkrete og indgribende nok til at skabe en forandring. Ofte har de til formål at gøre den unge kompetent nok til selv at kunne administrere og strukturere et godt liv.

For de mere ressourcestærke unge tilbyder forskellige organisationer, foreninger og projekter mere åbne fællesskaber, der tager udgangspunkt i konkrete udfordringer som madlavning eller økonomi som en indgang til nye fællesskaber, samtidig med at den unge erhverver sig nye kompetencer til livet som udeboende.

Generelt har unge i Danmark gode muligheder for at få hjælp til de udfordringer, de møder i overgangen fra hjemme- til udeboende. Vores analyser peger imidlertid på, at der er nogle grupper af unge, som har betydelige udfordringer i denne overgang, men som i nogen grad synes at gå under vores radar. Det gælder eksempelvis en gruppe af umiddelbart ressourcestærke unge, der kæmper med øgede performancekrav og præstationspres. På trods af at de som oftest er under uddannelse og både har et socialt netværk og styr på økonomien, mistrives de tilsyneladende i en grad, hvor de synes at være i risiko for at knække. De unge kan i denne proces selv medvirke til at forstærke egen mistrivsel ved at have høje standarder og forventninger. Samtidig kan de have den opfattelse, at andre unge har mere styr på det, end de selv har, hvormed presset kun øges. Som illustreret i vores portræt af Sofie vil unge i denne situation, der ydermere oplever udfordrende forældreforhold, være ekstra udsatte. Her er der, udover et stort pres, følelser af svigt og splittelse og mangel på holdepunkter.

Omkring denne gruppe tegner der sig en ny udsathedsproblematik (Pless et al. 2019), hvor et øget præstations- og forventningspres i uddannelsessystemet, såvel som i ungdomslivet, er med til at skabe øget psykisk mistrivsel, angst, depression og stress, der i værste fald kan føre til, at man som ung 'sættes ud' i mere klassisk forstand, dvs. mister evnen til at blive på en

uddannelse og holde fast i et arbejde. Noget, der givetvis forstærkes, hvis de unge ikke har tilgængelige voksne at vende sig til, samt befinder sig i flytteprocesser og andre overgange, som typisk er med til at skærpe oplevelsen af usikkerhed og utryghed.

En anden gruppe af forholdsvis ressourcestærke unge er dem, hvor familierelationerne omvendt er meget tætte. I bogen har vi således set eksempler på unge, hvis flytteprocesser flyder over med forældrenes følelser og perspektiver. Disse unge har svært ved at få plads til deres egne følelser og perspektiver i processen. I stedet bekymrer de sig over det tab af mening og livsindhold, som deres forældre er efterladt med, når de flytter fra reden. I portrættet om Simon ser vi eksempelvis, hvordan Simons bekymring for sin fars trivsel får betydning for hans egen trivsel. Og selv om nære relationer til forældrene i vid udstrækning er blevet en norm og ser ud til at være afgørende for unges trivsel (Dahl & Ottosen 2018), er det en hårfin balance, hvor forældrenes følelser og perspektiver risikerer at forskyde de unges egne følelser og perspektiver, således at det bliver udfordrende for dem at fokusere på og kaste sig ud i deres nye liv som udeboende.

Der tegner sig omvendt en gruppe af unge, hvis udfordringer ikke handler om at være for tæt på forældrene og for integreret i deres følelser og perspektiver, men om at opleve en for stor afstand mellem dem selv og deres forældre. Disse unge føler sig sjældent set og forstået af forældrene. Indimellem oplever de tværtimod at stå i et direkte modsætningsforhold til dem, hvilket sætter dybe spor i deres overgang fra hjemme- til udeboende. Blandt de unge i bogen knytter denne problematik sig ofte til køn og kultur. Der er m.a.o. tale om unge, der ikke passer ind i de kønslige og kulturelle normer og værdier, som forældrene er bærere af, og som i videre forstand kan præge deres opvækstmiljø. De oplever disse normer og værdier som rigide og snærende, de har svært ved at leve med dem, og ofte udløser flytningen konflikter og brydninger mellem parterne.

Det ses bl.a. i portrættet af Chris, hvis flytning indebærer et brud med faren og stedmoren, der har svært ved at acceptere hendes homoseksualitet og overgang til et liv som udeboende, hvor hun i højere grad lever på sine egne præmisser. En tilsvarende udfordring ses i portrættet af Mehmet, der ikke tilhører en seksuel minoritet, men derimod en kulturel minoritet. Mehments forældre ønsker ikke, at han flytter hjemmefra, før han er gift, og de

forsøger at forhindre ham i det. Mehmet oplever hermed ligesom Chris, at han i en mere radikal forstand må tage afsked med sin familiære og miljø-mæssige baggrund, idet han bevæger sig ind i livet som udeboende.

Når kønslige og kulturelle normer etablerer skillelinjer og brud i flytteprocessen, opleves overgangen fra hjemme- til udeboende som en ensom og smertefuld proces. I den forbindelse er det værd at nævne, at homo- og biseksuelle unge generelt har dårligere mentalt helbred end heteroseksuelle unge (Johansen et al. 2015), og at det kan være særdeles udfordrende for unge med etnisk minoritetsbaggrund at navigere mellem de parallelle normer, som gør sig gældende hos forældrene og i samfundet i videre forstand (Cinthio 2015). Bogen peger på, at disse forhold på mange måder kan blive skærpet i overgangen fra hjemme- til udeboende, hvor de unge skubber til og risikerer at kolliderer med forældrenes kønslige og kulturelle normer og værdier. Samtidig er det naturligvis værd at huske på, at såvel LGBT-unge som etniske minoritetsunge, ligesom alle andre unge, vokser op i yderst forskellige familier, hvis sociale og kulturelle positioner i samfundet rummer store variationer. Ligesom de unge selv naturligvis er lige så forskellige som alle andre unge.

For de unge, som af forskellige årsager oplever at stå alene i flytteprocessen, tegner der sig nogle udfordringer i kontakten til myndigheder og offentlige instanser, som ofte opleves kringlet og krævende. En del organisationer arbejder med unges økonomi, budgetplanlægning osv., men der er færre eksempler på tiltag, der arbejder med rettigheder og kommunikation. Selv om de unge er økonomisk bevidste, kan kommunikationen med selskaber, offentlige instanser eller den lokale vicevært volde udfordringer og generere usikkerhed. Nogle af de unge i bogen udtrykker, at de er nervøse for at sige noget forkert, mens andre oplever, at de ikke kan forstå, hvad der bliver sagt i den 'voksne' sammenhæng. Nervøsiteten forstærkes af, at samtalen opleves som ulige og kan være afgørende for den unge fremadrettet, selv om der i organisationens øjne 'blot er tale om en elregning'.

Og nogle gange er der faktisk tale om mere end en elregning. Unge, der ønsker at flytte hjemmefra, før de er 18 år, og imod forældrenes vilje, er dybt afhængige af kommunikationen med myndigheder og offentlige instanser, hvis de skal have mulighed for at realisere deres ønsker. Også andre unge,

der ønsker at flytte, men hverken har forældrenes støtte eller penge, har i mange tilfælde brug for at kommunikere med myndigheder og offentlige instanser. Og for disse unge er det særligt afgørende at kunne forstå, hvad der bliver sagt og kende deres rettigheder, hvilket ingenlunde er en selvfølge.

13.7 Dette leder os frem til disse anbefalinger:

På samfundsniveau

Der er allerede en lang række indsatser rundt omkring i landet, der arbejder med forskellige aspekter af de problemstillinger og udfordringer, der gør sig gældende i ungdomslivet, og som ofte skærpes i de unges overgange fra hjemme- til udeboende. Hovedparten af indsatserne har størst fokus på unge i mere klassisk udsatte positioner – og det med rette: Deres flytteprocesser præges i højere grad af midlertidige boligløsninger, økonomiske problemer og uklare fremtidshorisonter, som risikerer at forstærke eksisterende udsathedsproblematikker. I bogen ser vi imidlertid et mere nuanceret billede, hvor overgangen fra hjemme- til udeboende ser ud til at skabe en række problemstillinger og udfordringer, der skærer sig gennem ungdomslivet på kryds og tværs af forskellige grupper af unge, hvilket leder os frem til følgende overordnede anbefalinger:

Skærp blikket for de nye udsathedformer, der spreder sig blandt unge, som vi ikke traditionelt betegner som udsatte. 'Velfungerende unge' mistrives i stigende grad pga. den præstations- og perfektionskultur, der har vundet indpas på vores uddannelser og i andre dele af ungdomslivet. Det kalder på nogle overordnede diskussioner af, hvordan vi i bred forstand organiserer og værdisætter ungdomslivet, og hvordan det slår igennem i unges overgangsprocesser. Og mere specifikt kalder det på, at studievejledninger og rådgivningsinstanser på uddannelserne skærper blikket for, hvordan unges oplevelser af stress, pres, utilstrækkelighed osv. skærpes i overgangen fra hjemme- til udeboende. For i den proces kan det forekomme næsten umuligt for visse grupper af unge at få etableret et hverdagsliv, der kan honorere de mange krav og forventninger, unge oplever i forhold til studie, bolig, socialt liv, krop, mad etc.

Vær ekstra opmærksom på minoritetsunge, der ser ud til at have særlige udfordringer i overgangen fra hjemme- til udeboende. I bogen ser vi således både LGBT-unge og etniske minoritetsunge, der oplever konflikter og spændinger i forhold til deres forældre, som har svært ved at acceptere, at de flytter hjemmefra og i højere grad begynder et liv på egne præmisser. Disse unge, som i forvejen befinder sig i minoritetspositioner, risikerer at stå materielt og følelsesmæssigt alene i overgangen fra hjemme- til udeboende. LGBT-unge og etniske minoritetsunge vokser op i familier, der er lige så forskellige som alle andre familier, og de er selv lige så forskellige som alle andre unge. Men selv om det er afgørende ikke at skære alle over en kam, kalder bogen på nogle generelle diskussioner om ligestilling og retten til at leve et liv på egne præmisser, uagtet hvilken minoritetsgruppe man måtte tilhøre. Mere specifikt kalder det på en styrkelse af indsatser, der arbejder med LGBT-unges og etnisk minoritetsunges livssituationer og rettigheder i overgangen fra hjemme- til udeboende.

Udbred tilbud og frirum, hvor unge kan øve sig i at blive parate til voksenlivet. Vi har i bogen vist, hvordan mestringen af praktiske og huslige opgaver har afgørende betydning for de unges oplevelse af at høre til og føle sig hjemme i deres nye bolig. Flere af de unge taler om efterskole- og højskoleophold som en slags frirum, hvor de i trygge rammer har kunnet øve sig i at mestre de praktiske og emotionelle udfordringer, der hører med til et liv som udeboende. En del af disse unge kommer fra velfungerende familier og bevæger sig ind i dette liv i forbindelse med studiestart. Der er imidlertid et behov for at brede dette frirum ud til unge, hvis baggrunde og veje gennem ungdomslivet ser anderledes ud. Konkret vil det være oplagt at udvikle forløb for unge på 'Den Forberedende Grunduddannelse', hvor de gives mulighed for at udvikle deres praktiske og emotionelle parathed til livet som udeboende. Her kan der også være fokus på den kontakt til myndigheder, som synes at volde en del af disse unge problemer.

Understøt økonomisk bæredygtige boliger for unge på kanten af samfundet. Unge, der bevæger sig ind og ud af uddannelsessystemet og har en sporadisk tilknytning til arbejdsmarkedet, har sjældent mange materielle ressourcer med sig ind i ungdomslivet. Men i modsætning til fx unge studerende har de almindeligvis ikke adgang til kollegieværelser, og vi har et

eksempel på en ung i bogen, der må vente lang tid på at få en bolig med store konsekvenser for hans trivsel, og en ung, der sætter sig så dyrt i en ungdomsbolig, at han sidenhen bliver nødt til at opgive boligen. I begge tilfælde har de unge rettet henvendelse til kommunen, der på forskellig vis søger at hjælpe, men hjælpen fremstår tilfældig og utilstrækkelig. Denne gruppe af unge er sårbar og risikerer yderligere marginalisering, hvis ikke vi som samfund tilbyder dem boligløsninger, der er økonomisk bæredygtige.

Der er behov for en debat om forældreopgaven, herunder hvilken opgave der påhviler forældre i unges overgang fra hjemme- til udeboende. En del af de unge i bogen har forældre, der er dybt involverede i deres flytteprocesser, men samtidig skubber dem blidt ind i deres nye liv som udeboende. Selv om det synes at være en yderst kompleks proces, der kræver mange ressourcer og megen energi, som langt fra alle forældre har, fremstår det som en norm for forældreskabet. Der har i en årrække været en tilbøjelighed til at udvide forældreansvaret og -involveringen i børn og unges liv, og snitfladerne mellem forældre og de institutionelle sammenhænge, som børn og unge befinder sig i, synes konstant at forrykke sig henimod en øget forældreopgave. Spørgsmålet er, om den er blevet så stor og indgribende, at de børn og unge, hvis forældre ikke kan løfte opgaven, bliver ekstra udsatte og sårbare, og om vi skal gentænke snitfladerne mellem forældre og samfund? Det er ikke en forældreopgave at tage denne diskussion, men en samfundsopgave.

På forældreniveau

Det er ingen ukompliceret opgave at være forældre til et ungt menneske, der er afhængig af ens støtte og involvering, men samtidig higer efter mere selvstændighed og frihed. De fleste forældre gør deres absolut yderste for både at være der og give slip på deres børn, når de bevæger sig ud i et liv som udeboende. Samtidig er der forskelle på, hvordan forældre-barn-relationerne udspiller sig i unges flytteprocesser, og i bogen har vi været interesserede i at undersøge disse forskelle og deres betydning for unges overgange fra hjemme- til udeboende. Vi er i den forbindelse blevet opmærksomme på nogle problemstillinger, som vi forsøger at adressere i nedenstående anbefalinger. Målet er ikke at læsse yderligere opgaver og krav over på forældrene, men at bidrage til en refleksion over forældreopgaven samt formulere nogle

tips og tricks til, hvordan de konkret kan løse nogle af de udfordringer, de står over for, når deres unge barn flytter hjemmefra.

Fint at støtte, men unødvendigt at styre. De unge i bogen sætter i vid udstrækning stor pris på forældre, der engagerer sig i deres flytteproces. Flytteprocessen består af mange faser med endnu flere små og store praktiske opgaver, som de unge sjældent har erfaring med at løse og kan have svært ved at danne sig et overblik over. Det kan derfor være afgørende at kunne trække på sine forældre, der som regel har et større overblik og erfaring med de fleste opgaver. Ikke desto mindre sætter de fleste af de unge pris på, når de selv lykkes med at styre dele af processen og løse specifikke opgaver, og i deres fortællinger ser det ud til at have betydning for deres udvikling af identitet og oplevelse af tilhørsforhold i deres nye liv som udeboende. Selv om det kan være dejligt, når forældrene tager over, vokser de en smule, når de mestrer noget, de ikke har prøvet før, også selv om det kan tage lidt længere tid og indimellem kræver nogle omveje.

Der skal være plads til følelser, også børnenes. En del forældre i bogen giver udtryk for, at det kan være svært, når ens barn flytter hjemmefra. Hvis det ovenikøbet er det sidste barn, der flyver fra reden, opstår der en ny livssituation, som kan være svær at indtage. De unge i bogen sætter i vid udstrækning pris på at have en nær og ligelig relation til deres forældre. Det indebærer, at de føler omsorg og ansvar for deres forældre, ligesom forældrene føler omsorg og ansvar for dem. Hvis forældrene primært udtrykker sorg og afsavn i forbindelse med deres flytning, kan omsorgen og ansvaret for forældrene imidlertid komme til at fylde så meget for de unge, at det kan være svært for dem at få plads til deres egne følelser. Det kan derfor være en god idé at holde igen med sine følelser, hvis man har det svært med, at ens barn flytter hjemmefra.

Det er sjældent en god idé at hindre sit barn i at flytte. Unge i Danmark har ret til at flytte hjemmefra som 18-årige, hvor de betragtes som myndige personer med egne rettigheder og pligter. I gennemsnit er de omkring 21 år, når de flytter, hvilket ofte sker i forbindelse med uddannelse. Men der er ikke noget fast kriterium, unge skal opfylde for at kunne flytte. De skal fx ikke have et arbejde eller være gift. De fleste unge flytter, fordi de ønsker mere

frihed og selvstændighed. Som forældre kan man opleve sine børn mere eller mindre parate til at flytte, men forældre skal være varsomme med at stå alt for hårdt på deres modstand imod børnenes ønsker, hvis de er myndige og i øvrigt nogenlunde velfungerende. I bogen ser vi eksempler på unge, der mister kontakten til deres forældre eller slører præmissen for deres flytning, fordi forældrene er imod deres flytning. Som forældre kan man ønske ens barn et bestemt livsløb og en bestemt livsform, men det er vigtigt at holde sig de unges egne orienteringer og perspektiver for øje og så vidt muligt forsøge at støtte op om dem.

Overvej den økonomiske hjælp nøje. Forældre, der har økonomisk mulighed for at støtte deres børn, er heldigt stillede, og det er deres børn også. Af bogen fremgår det således, at de unge, der enten har en opsparing eller får økonomisk støtte, har lettere ved at finde en bæredygtig boligløsning, hvilket har afgørende betydning for deres overgang fra hjemme- til udeboende. Omvendt møder vi i bogen også unge, der oplever, at den økonomiske støtte er behæftet med en række uklare krav og forventninger. Ligesom vi møder unge, der oplever, at den økonomiske støtte kompenserer for andre former for støtte. Og vi møder unge, der frasiger sig støtten, da de ønsker - og kan - klare sig selv økonomisk. Det er derfor en god idé at overveje, hvor meget støtte der er nødvendig. Ligesom det er en god idé at være præcis i forhold til betingelserne for den økonomiske hjælp, fx om der er tale om lån, som skal betales tilbage.

Involver jeres børn i husholdningen, inden de flytter hjemmefra, så de får mulighed for at øve sig i de praktiske opgaver og huslige gøremål, der hører med til livet som udeboende. Det kan givetvis nogle gange være lettere at lave det meste selv, og det kan være fristende at slippe for de konflikter, det måtte give at insistere på børnenes involvering i disse opgaver og gøremål. I bogen kan vi dog se, at det har betydning for de unges overgang fra hjemme- til udeboende, om de oplever at mestre de praktikaliteter, der hører med til at flytte for sig selv. Den første tid som udeboende er i mange tilfælde præget af en følelse af, at alting er fremmedartet og skal læres på ny. De unge, der mestrer de praktiske opgaver og huslige gøremål, opnår lettere en følelse af at høre til og føle sig hjemme i deres nye liv som udeboende.

På ungeniveau

Det kan føles stort og uoverskueligt at flytte hjemmefra. Der er så meget, man skal have styr på, og så mange ting, man ikke kan forudse, fordi man aldrig har prøvet dem før. Samtidig er det en spændende tid, der er fuld af håb og løfter om noget nyt. En ukendt fremtid, der venter lige om hjørnet, men hvilken fremtid? Mange unge i dag er vokset op med en forestilling om, at livet er, hvad man gør det til. At man kan virkeliggøre sine drømme, hvis man blot træffer de rigtige valg og gør de rigtige ting. I denne bog har vi imidlertid set, at unges overgange fra hjemme- til udeboende præges af en lang række vilkår, som de unge ikke nødvendigvis selv er herre over. De valg, der er tilgængelige for de unge, varierer. De sociale forhold og aktiviteter, som unge har adgang til, varierer. Og selv om meget kan ske undervejs, og man som ungt menneske naturligvis har mulighed for at præge sit liv og gøre det til sit eget, vil den fremtid, der venter lige om hjørnet, når man flytter hjemmefra, givetvis også afhænge af forhold uden for den enkelte selv. Til de unge, der står over for eller er i færd med at flytte hjemmefra, skal derfor lyde følgende anbefalinger:

Det er muligt at styre noget, men ikke alting. I flytteprocessen træffer man som ungt menneske en række valg, der er med til at forme den fremtid, som venter lige om hjørnet. Men ingen unge har frit valg eller bestemmer alting selv. Den uddannelse eller det kollegie, den unge kommer ind på, er afhængig af en lang række faktorer, der befinder sig uden for den enkeltes beslutningskraft. Fx hvor mange andre der søger den samme uddannelse eller vil bo på det samme kollegie. Og mere overordnet, hvor stort optag der er på uddannelsen, og hvor mange kollegier der er i ens studieby. De fleste unge på vej ud i livet er derfor nødt til at finde kompromiser og justere kursen undervejs, og det kan derfor være en god idé ikke at være låst alt for fast i ét bestemt billede af, hvordan livet som udeboende skal se ud. Ingen mennesker har fuld kontrol over deres liv eller fremtid, der i høj grad formes af de muligheder og begrænsninger, der viser sig undervejs.

Vær tålmodig og bær over med dig selv. Det kan være en tidskrævende og rodet proces at finde sig til rette et nyt sted i en ny livssituation. Det tager tid at falde til på en ny uddannelse. At skabe nye relationer. At lære en ny by at kende. At vænne sig til sin nye bolig. Og bedst som man tror, man har

fundet sig til rette, sker der noget nyt, man skal forholde sig til. Det er ikke usædvanligt at gå rundt og forestille sig, at alle andre har meget mere styr på alting, end man selv har. Der vil dog ofte være tale om det, som Balvig og Holmbert (2014) kalder 'sociale overdrivelser', dvs. en slags idealbilleder af andres liv, der sjældent modsvarer deres faktiske livssituationer. Som vi har vist i bogen, er flytteprocessen skrøbelig og udfordrende for de fleste unge, også selv om det ikke altid ser sådan ud. Det giver således ingen mening at sammenligne ens egen flytteproces med alle andres perfekte flytteprocesser, for de er nok ikke så perfekte endda. Det er en langt bedre idé at udvise tålmodighed og bære over med den mangel på perfektion, der kendetegner ens eget - og alle andres - liv.

Skab en rytme i hverdagen, der kan tilpasses aktiviteterne i dit liv.

Når unge flytter hjemmefra, brydes en velkendt hverdag op, og der skal skabes en ny, som de selv skal rammesætte og give form. Der er stor forskel på, hvor mange gøremål unge har at bygge deres nye hverdag op omkring. Nogle oplever at have alt for mange gøremål, mens andre oplever at have alt for få. Nogle skal gøre det alene, mens andre skal gøre det sammen med andre. Uanset hvad er det vigtigt at skabe en rytme, som passer til mængden af gøremål i hverdagen. En rytme er et grundlæggende mønster, som skaber gentagelse og genkendelighed. I modsætning til en fast struktur, som flere unge i bogen efterspørger, giver rytmen imidlertid plads til udsving og variation. Tænk på et stykke musik, hvor rytmen både kan intensiveres eller nedtones, eller hvor der kan improviseres og spilles noget overraskende hen over samme rytme. En rytme rammesætter og giver form til hverdagslivet, men kan i modsætning til en fast struktur tilpasses de aktiviteter og mennesker, der måtte dukke op i ens hverdagsliv.

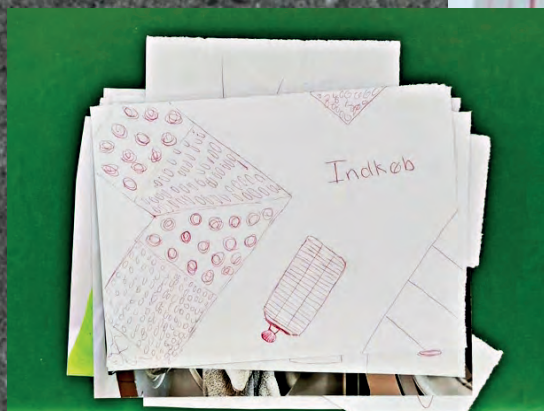
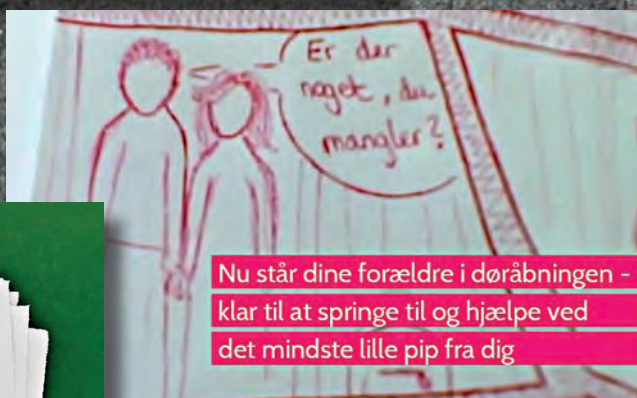
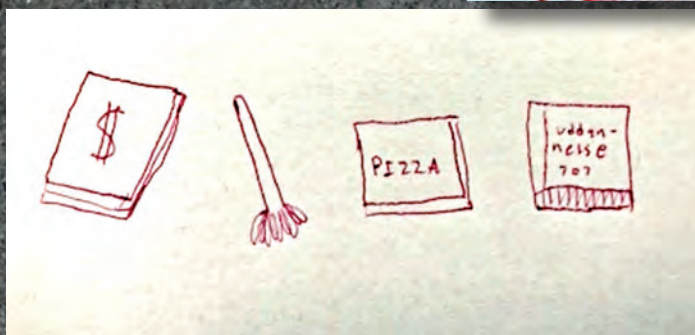
Lad dig ikke styre af dine forældres følelser. De fleste forældre vil deres børn det allerbedste, også når de flytter hjemmefra. Mange yder en betydelig støtte og omsorg og har en viden og livserfaring, som deres børn kan trække på i flytteprocessen. Det er værd at sætte pris på, når det er tilfældet. Det er dog ikke usædvanligt, at forældre bliver kede af det eller på anden vis reagerer følelsesmæssigt i løbet af deres børns flytteprocesser. Flytningen varsler også store omvæltninger for dem og kan være forbundet med oplevelser af tab og savn, og det skal der også være plads til. Det

er dog afgørende ikke at lade sådanne følelser fylde for meget i flytteprocessen. Unge skal ikke have dårlig samvittighed over at flytte hjemmefra. Fokus skal i stedet være på at bygge et nyt liv op, som i de fleste tilfælde ingenlunde udelukker de unges forældre, men derimod rummer potentialer til at omdefinere og udvikle relationen til gavn og glæde for begge parter.

Sæt tæring efter næring, lyder et gammelt ordsprog, der anskueliggør, at man ikke skal bruge flere penge, end man har. Det kan lyde simpelt, men det er det ikke, for både flytteprocessen og livet som udeboende byder på en masse udgifter, man ikke nødvendigvis kender til på forhånd. Det er en god idé at lægge et budget, der tager højde for uforudsete udgifter, eller på anden vis forsøge at få overblik over ens økonomi. Og det er en god idé at gøre det sammen med sine forældre eller andre, der har erfaring med livet som udeboende. Nogle unge får økonomisk støtte fra deres forældre, andre har studiejobs, og atter andre tager studielån for at få økonomien til at hænge sammen. Det kan være udmærket, men ingen af disse løsninger er omkostningsfrie.

Ræk ud efter andre, hvis du har brug for hjælp. Det er ikke usædvanligt at føle sig 'lost' eller alene, når man flytter hjemmefra. Det er heller ikke usædvanligt at føle sig overmandet af alle de nye praktikaliteter og ansvarsområder. Nogle gange går det skævt, og så er det ingen skam at række ud til andre efter hjælp. Nogle har et liv som udeboende, der er fuld af mennesker, de kan række ud efter. Andre er mest alene og har ganske få at henvende sig til. For alle kan det være svært at bede om hjælp. Men prøv at gøre det alligevel. Grib fat i din familie, dine venner, dine forældres venner, bofæller, sportskammerater, studiekammerater, undervisere, studievejledere, arbejdsgivere, sagsbehandlere, eller hvem du nu måtte have mulighed for at kontakte, og bed dem om hjælp, hvis du har brug for det. De vil gøre, hvad de kan for at hjælpe dig, ligesom du ville hjælpe dem, hvis du kunne.

Kilde: Billeder fra film produceret af unge på fortælleworkshops

Date: 10-04-2018 10:23

Hej C

Hvor er du lige nu i forhold til flytning, flytteplaner og lign?

Og vil du skrive 5 ord der beskriver dine oplevelser og tanker om at være Udeboende?

Tak og hilsener fra T og teamet bag projektet 😊

Date: 10-04-2018 10:39

Hej.

Det er efterhånden lidt over to år siden, jeg flyttede hjemmefra, men flyttetankerne begynder så småt igen i disse uger, da jeg skal finde et nyt sted at bo i mit sabbatår, og der for første gang er "frit valg". Så det fylder en del, om jeg skal flytte i nærheden af mine forældre, blive her ved mine venner, til min søsters by, udlandet eller noget helt femte. Selvstændighed, selvdisciplin, frihed, forsøgende, travlhed.

Date: 10-04-2018 15:55

Hej igen C og tak.

Hvordan kunne man evt skabe det ideelle 'setup' set med dine briller? - kunne institutioner hjælpe eller lign?

Hilsen T og DGO-teamet 😊

Date: 10-04-2018 16:02

Hej.

Det afgørende er ikke nødvendigvis vejledende voksne, det handler egentlig kun om sparring og genkendelse. At snakke med nogle, der også kender til de små hverdagsting. Det ville nok skabe et fællesskab, så man ikke står alene med irritation over opvasken.

Håber det kan bruges.

Mvh. C

Perspektiver på unges overgange fra hjemme- til udeboende

I dette kapitel vil vi zoome yderligere ud. Vi vil således tegne et billede af de unges flytteprocesser, som de ser ud i lyset af de bredere samfundsmæssige betingelser, vi beskrev i de indledende kapitler, der handlede om en række udviklingstræk og overgangsprocesser i ungdomslivet. Vi vil reflektere over, i hvilket omfang og på hvilke måder disse udviklingstræk sætter sig igennem i de overgange fra hjemme- til udeboende, vi har identificeret blandt de unge i denne bog, og hvordan det på forskellig vis præger deres muligheder for at udvikle en identitet og etablere et tilhørsforhold i disse overgange.

I lyset af disse bredere mønstre og sammenhænge vil vi pege på nogle forskellige karaktertræk ved unges overgange fra hjemme- til udeboende, og vi vil diskutere nogle spændingsfelter, der tegner sig mellem overgangene. Ligesom vi vil diskutere, hvilken betydning det har for de unges manøvreringsmuligheder i flytteprocessen, hvor de konkret placerer sig i disse spændingsfelter. Og med disse mere afsøgende og diskuterende perspektiver sætter vi et punktum for præsentationen af vores analyser af unges overgange fra hjemme- til udeboende.

I dette kapitel, der kan læses som en syntese af analyserne i bogen, inddrager vi alt det empiriske materiale, vi har brugt i vores analyser. For overblikkets skyld refererer vi, som i forrige kapitel, imidlertid ikke mindst til de seks ungeportrætter, der i koncentreret og systematisk form giver et billede af, hvordan overgangene fra hjemme- til udeboende ser ud for de unge, hvis fortællinger vi har analyseret i bogen.

14.1 Ikke én overgang til voksenlivet

I de indledende kapitler beskrev vi, hvordan ungdomsforskningen peger på, at unges 'normalbiografi' er udfordret, og at den 'normale' kronologi, der tegner sig i de unges overgange, er blevet individualiseret (Dommermuth 2009; Johansson & Herz 2019; Woodman & Leccardi 2015), og dermed erstattet af en lang række forskellige overgange med store individuelle forskelle. Men på trods af de store individuelle forskelle, der også fremgår af de seks ungeportrætter, ser vi ligeledes, at flytteprocessen træder frem som et helt centralt skæringspunkt blandt de unge i bogen. Det gælder for dem alle, at den opleves som en markering af et skift, en afsked med noget gammelt og en begyndelse på noget nyt.

Når vi kalder det en flytte*proces*, er det imidlertid et bevidst valg, fordi der ikke nødvendigvis er tale om en endelig flytning fra barndomshjemmet. Som vi har illustreret i portrættet af Mehmed, flytter en del af de unge i bogen hjem til forældrene igen. En tendens, der har givet anledning til begreber som 'boomerang-flytninger', 'boomerang-børn' og sågar 'boomerang-generation' (Berngruber 2015; Tosi & Grundy 2018). Der er da heller ikke tale om, at flytteprocessen er en del af en lineært fremadskridende udvikling henimod et selvstændigt voksenliv, som begynder, når de unge har flyttet deres ting ind i den nye bolig. Selv om hovedparten af de unge i bogen flytter i forbindelse med en uddannelse, der på sigt peger frem mod et voksenliv med arbejde, egen økonomi, egen familie osv., ligger det for de fleste langt ude i fremtiden. Flytningen markerer snarere yderligere et skridt ind i en ungdomsfase, hvis fremtidige veje og vildveje overvejende er det, der tegner sig i horisonten for de unge.

Bevægelsesmønstrene og deres kronologi er dog ikke mere opbrudte og individualiserede, end at de fleste af de unge i bogen, ligesom tilfældet er for de fleste unge i Danmark, flytter hjemmefra lige før eller efter, de er blevet 21 år (Danmarks Statistik 2018). Det handler ikke kun om, at de fleste flytter i forbindelse med uddannelse, og dermed i vid udstrækning følger en kronologi, der er indlejret i uddannelsessystemet og samfundsinstitutionerne i videre forstand. Det handler også om, at hovedparten af dem har en nærmest identisk kulturel forestilling om, hvordan man som ungt menneske skal forandre og udvikle sig på netop dette tidspunkt i livet. Det indebærer bl.a., at unge deler en fælles kulturel forestilling om, at unge i denne periode orienterer sig mod og forventer at få en større frihed og selvstændighed, og

at dette kan realiseres ved at flytte hjemmefra (Roberts 2013; Sandlie 2011). Flere af de unge i bogen fortæller, at det opleves som pinligt, og nærmest forkert, hvis de stadig bor hjemme, når de fx er 23 år. Og at det omvendt kan føre til en del undren i omgivelserne, hvis de fx flytter for tidligt i forhold til normen, eksempelvis som 18-årige.

Det er da også kun få unge i denne bog, som falder ved siden af den snævre aldersnorm for, hvornår det vurderes at være passende at flytte hjemmefra. Disse unge er ikke nødvendigvis uenige i denne norm. Det er snarere et udtryk for, at de befinder sig i en livssituation, der rummer nogle særlige forhold, som sætter sig igennem i deres flytteprocesser. En lille gruppe unge bor i yderområder og må ligesom deres klassekammerater flytte som ganske unge for at kunne påbegynde en ungdomsuddannelse. Andre unge har svært ved at finde en bolig, de har mulighed for at betale, hvilket omvendt kan forhale flytteprocessen. Så er der unge, hvis forældre ikke vil have, at de flytter og gør alt for at forhindre det, hvilket ligeledes kan få flytteprocessen til at trække ud. Og endelig er der unge, der oplever så store konflikter og brydninger i hjemmet, at de flytter tidligt. De to sidstnævnte grupper af unge, der er repræsenteret i portrætterne af Mehmet og Chris, viser, at unge og deres forældre ikke altid deler normer og værdier, hvilket kan gøre det svært både at leve sammen og at finde fælles fodslag i flytteprocessen. Portrætterne af Mehmet og Chris viser tillige, at der her kan være nogle særlige konfliktlinjer og brydningspunkter i LGBT-unges og etniske minoritetsunges forhold til deres forældre.

Hovedparten af de unge og deres forældre har dog ganske ensartede forestillinger om 'den gode flytteproces', og der ser ud til at være nogle stærke idealer om, at den nære familie støtter op om og engagerer sig i processen, der i vid udstrækning betragtes som et kollektivt familieanliggende. Som vi har set i bogen, virker en fælles IKEA-tur eksempelvis nærmest som et obligatorisk overgangsritual, der markerer familiens kollektive støtte og engagement i den unges flytteproces. Men for de unge, der enten ikke deler normer og værdier med deres forældre, eller som på anden vis ikke har stabile familierelationer, kan det opleves som meget vanskeligt eller umuligt at leve op til sådanne idealer. Det ses eksempelvis i portrættet af Sofie, der repræsenterer de unge i bogen, hvis forældre på den ene side bakker op om deres flytning, og muligvis også støtter dem økonomisk, men som af den unge selv opleves som emotionelt fraværende

og uengagerede. Disse unge oplever også, at de står alene i overgangen fra hjemme- til udeboende.

De unge, der er repræsenteret i portrætterne af Mehmet og Chris, oplever i vid udstrækning, at flytteprocessen er forbundet med at 'klippe navlestrengen over' i forhold til forældrene og barndomshjemmet. Det samme er i nogen grad tilfældet for de unge, der portrætteres af Sofie. For de fleste af de unge i bogen er der tale om en såkaldt udvidet 'ungdomsfase' (Katznelson & Sørensen 2015; Ziehe 1994; Woodman & Wyn 2015), dvs. en udstrakt overgangsproces, hvor voksenlivet sniger sig langsomt og gradvist ind på den unge. I disse relationer er det ikke et ideal eller mål, at navlestrengen til forældrene skal kappes. Snarere tværtimod. Trods de unges orientering mod øget frihed og selvstændighed, ønsker hovedparten af de unge således at fastholde en nær relation til forældrene, efter de er flyttet hjemmefra. Forældrene bruges som sparringspartnere, som de bliver ved med at drøfte stort og småt med. Størstedelen af forældrene bevæger sig således med de unge ind i livet som udeboende.

Nogle af de unge synes endog at være så filtret ind i deres forældres liv, at de udtrykker bekymring for, hvordan deres forældre mon klarer sig uden dem på hjemmefronten, hvilket vi bl.a. ser i portrættet af Simon. Om sorgen går således ikke blot fra forældrene mod de unge, den går begge veje. Det nære bånd mellem de unge og deres forældre efter flytningen vidner om, at grænserne mellem de forskellige livsfasers flyder sammen. Den selvstændighed og frihed, de unge er orienteret imod, er således ikke lig med en uafhængighed af forældrene. Der er derimod tale om, at forældrene, med små blide puf, bevæger sig med de unge og deres livsverden, og så vidt muligt hjælper dem i deres bestræbelser på at blive selvstændige og frie individer (Cekaite 2018; Sørensen & Nielsen 2020).

14.2 Identiteten mellem individualisering og fællesskaber

Der er noget paradoksalt over, at ungdomsforskningen på den ene side lægger vægt på, at ungdomslivet er 'individualiseret', og at unge således i stigende grad oplever et ansvar for selv at skabe deres identitet og tilværelse gennem de valg, de træffer i løbet af ungdomsårene (Johansson & Herz 2019; Sørensen et al. 2017, 2018). Samtidig med at vi har set, at forældrene er

dybt integrerede i de unges bestræbelser på at udvikle sig til selvstændige og frie individer efter flytningen. Det er dog en vigtig pointe, at forældrene i mindre grad fungerer som klassiske autoriteter, der bestemmer og træffer beslutninger, men snarere udgør involverede sparringspartnere, der hjælper de unge med at skabe sig selv og finde deres vej i livet (Aarseth 2008; Forsberg 2009; Johansson & Andreasson 2017; Klinth & Johansson 2010; Sørensen & Nielsen 2020). Selv om vi har set, at det for mange af forældrene er et modsatrettet følelsesland at agere i, og at det indimellem kan være svært for dem at skelne mellem deres egne og deres børns behov, synes der at herske stor enighed om, at forælderrollen går ud på at bidrage til de unges udvikling af en egen individuel identitet, og dermed at bidrage til deres individualisering.

Udviklingen af en identitet synes da også på mange måder at være sværere for de unge, der ikke har deres forældre med på sidelinjen. De unge, hvis flytteprocesser er præget af brud og konflikter med familien, og som står alene efter flytningen, synes således at være genstand for det, som Ceckaite (2019) kalder en 'hård individualisme'. 'Hvem er jeg? Hvordan vil jeg gerne være? Hvordan kommer jeg derhen?' er tilsyneladende spørgsmål, det er sværere at finde svar på, hvis trådene til ens barndomsland er kappet helt over, i en brat overgang. For nogle af disse unge synes det da også at være særligt vigtigt at etablere alternative 'familierelationer', hvor venner på deres egen alder kommer til at udfylde det tomrum, som forældrene og familien har efterladt. Det ses i særlig grad i portrætterne af Mehmet og Chris, der samtidig viser, at de alternative familierelationer ikke nødvendigvis overskygger sorgen over og savnet af forældre, der støtter op og engagerer sig i deres bestræbelser på at skabe en identitet og finde en vej i det nye liv som udeboende.

Ikke desto mindre gælder det for alle de unge i bogen, også dem med tætte bånd til forældrene, at andre unge spiller en betydelig rolle i disse bestræbelser (Brooks 2002; Bruselius-Jensen & Sørensen 2017; Woodman & Leccardi 2015). Alle de unge i bogen er både meget optagede af de unge, der har været en del af deres liv, men som de forlader, og af de unge, der bliver en del af deres liv det sted, som de flytter til. Savn, konflikter, nærhed, beruselse og fascination fylder op og optager plads i deres fortællinger om deres relationer til andre unge. Gamle relationer bliver, bl.a. ved hjælp af sociale medier, trukket med ind i det nye liv som udeboende, samtidig med

at nye relationer, nye omgangsformer og nye sociale koder kommer ind i deres liv og optager plads. Så meget desto mere mærkbar bliver følelsen af at være alene og isoleret blandt de unge, der omvendt oplever at mangle relationer til andre unge. Det efterlader dem i vid udstrækning med en oplevelse af at være fortabte.

Uden andre unge er man ikke rigtigt nogen, eller på vej nogen steder hen. Det ses tydeligst hos de unge, der, som beskrevet i portrættet af Chris, føler sig ensomme og mistrives, hvilket er en gruppe af unge, som generelt er i vækst i samfundet i dag (Rasmussen et al. 2019). Men man aner det også i portrættet af Jesper, der repræsenterer de unge, som bliver boende i lokalområdet, men spekulerer over, hvad de mon skal stille op med sig selv og deres liv, når alle andre unge forlader lokalområdet til fordel for en større by (Gulløv & Gulløv 2020). Ligesom det er et aspekt af de overvejelser, som præger de unge, der, som illustreret i portrættet af Louise, flytter sammen med en barndomskæreste og i nogen grad oplever, at det begrænser deres muligheder for at blive en del af det ungdomsliv, som findes det sted, de flytter hen. For ligesom de unge i bogen har brug for deres forældre at støtte sig op ad og sparre med, har de brug for andre unge at blive til og udvikle deres identitet sammen med. Den individuelle identitet, de unge skaber, bliver således i vid udstrækning til i kollektive processer med andre unge, der bidrager til deres udvikling og forståelse af, hvem de er, og hvor de er på vej hen. De kan ikke bare vælge ungdomslivet fra på det sted, de flytter til. Og oplever de selv at blive valgt fra, kan det føles fatalt for deres bevægelse ind i den nye del af ungdomsfasen, som markeres af overgangen fra hjemme- til udeboende.

14.3 At skabe tilhørsforhold, når alt er kastet op i luften

Dermed vender vi tilbage til det spørgsmål om tilhørsforhold – eller '(be) longing' (Davies 2000) – som vi beskrev i indledningen. Ifølge Davies er længslen efter et tilhørsforhold almenmenneskelig, idet man i hendes optik først bliver til *nogen* i relation til *noget*. Davies' forståelse af at være nogen i relation til noget tydeliggør samspillet mellem de unges forhold til sig selv, dvs. deres skabelse af identitet, og deres behov for at høre til i en kontekst, dvs. deres tilhørsforhold. Selv individualiserede identiteter bliver således

til gennem etablering af et tilhørsforhold til en kontekst. Det betyder ikke, at konteksten determinerer identiteten. Det er snarere sådan, at den sætter begrænsninger og muligheder op, som det enkelte menneske må forbinde og placere sig selv i forhold til, hvilket ifølge Bell (1999) og Cuervo og Wyn (2017) sker i performative processer, hvor det enkelte menneske sætter sig spor og gør en forskel, som konteksten også tager farve og form gennem. Det gælder også for de unge i denne bog, der både tager farve og form efter det sted, de flytter til, samtidig med at de selv er med til at give farve og form til stedet i kraft af det, de bringer med sig og bidrager med på dette sted (Farrugia & Wood 2007; Ravn & Demant 2017).

Der er dog to forhold, som springer i øjnene på tværs af de seks portrætter og alle de unge, vi har fulgt i bogen, og som på hver sin måde har betydning for, hvordan de unge bliver i stand til at skabe et tilhørsforhold i overgangen fra hjemme- til udeboende. Det første forhold er, at det er særligt udfordrende at skabe et tilhørsforhold i en proces, hvor mange ting forandrer sig og er kastet op i luften på samme tid, hvilket ofte er tilfældet i overgangen fra hjemme- til udeboende.

Mange bor i første omgang i midlertidige boliger, og det er ikke usædvanligt at flytte hyppigt i de første år som udeboende (Sandlie 2011). Desuden begynder mange unge at studere i forbindelse med flytningen og oplever i den forbindelse at indgå i en række nye og ukendte sammenhænge, som kan være udfordrende at afkode og finde hoved og hale i. Samtidig tager det ofte tid at etablere sociale relationer det nye sted, og de fællesskaber, der etableres, opleves ofte som flygtige og ustabile i en kortere eller længere periode efter flytningen (Lasgaard et al. 2019). Selv om nogle unge er godt forberedte på de huslige opgaver og praktiske gøremål, som følger med livet som udeboende, har vi ligeledes set i bogen, at det kan være en betydelig udfordring for de unge at finde ud af, hvordan de skal strukturere hverdagen, som også føles ny og fremmedartet, når de flytter hjemmefra.

Alt i alt peger det på, at det *noget*, som de unge skal blive til *nogen* i, fremstår både diffust og foranderligt i flytteprocessen. De står derfor over for den dobbelte opgave at skulle afkode og tilegne sig en række nye og omskiftelige kontekster, samtidig med at de ofte bliver nødt til at bearbejde og stabilisere disse kontekster, så det rent faktisk er muligt for dem at skabe et sådant tilhørsforhold til dem. Det er en udfordring for de fleste unge, men samtidig har de særdeles forskellige forudsætninger for at gøre det.

Og dermed er vi fremme ved det andet forhold, der springer i øjnene på tværs af de seks portrætter og de unge, vi har fulgt i bogen. Det handler om skævheden eller uligheden i de vilkår og forudsætninger, de unge har for at afkode og tilegne sig samt bearbejde og stabilisere de kontekster, de bevæger sig ind i.

Vi har allerede belyst forskellene i de unges relationer til deres forældre, og hvordan det præger deres overgange fra hjemme- til udeboende. Derudover er der en række forskelle i de geografiske, materielle, sociale og personlige vilkår og forudsætninger, der virker ind på deres muligheder for at skabe et tilhørsforhold til den kontekst, de bevæger sig ind i (Rasborg 2013). Der er således forskel på, om de flytter langt væk fra barndomshjemmet eller blot flytter til nabobyen eller nabokvarteret. Der er også forskel på, om de har en opsparing og har råd til at betale indskud og husleje, så deres boligsituation kan blive nogenlunde varig, eller om de må overnatte i længere perioder hos venner og bekendte og tage til takke med midlertidige boligløsninger. Ligesom der er forskel på, om de gennem deres sociale netværk får mulighed for at flytte ind i en attraktiv bolig med nogle af deres venner, eller om de står alene i en ny by og må prøve sig frem uden noget netværk. Og så er der selvfølgelig forskel på, hvilke personlige ressourcer de har med sig: Om de kaster håndklædet i ringen, når det ikke fungerer i bofællesskabet eller på uddannelsen, eller om de har personlige ressourcer og strategier til at bide sig fast i deres nye liv.

Disse forskellige vilkår og forudsætninger virker ind på hinanden. Jo flere ressourcer de unge har med sig ind i flytteprocessen, desto lettere har de ved at mobilisere tilstrækkeligt med personligt overskud og handlekraft til at skabe et tilhørsforhold i den kontekst, de bevæger sig ind i. De unge, der kommer fra en privilegeret baggrund med gode forældrerelationer, gode materielle vilkår, et godt socialt netværk osv., har m.a.o. generelt bedre forudsætninger for at skabe et tilhørsforhold end mindre privilegerede unge. Omvendt ser vi dog også, at de unge, der har færre ressourcer med sig ind i flytteprocessen, ofte er gode til at gøre brug af de ressourcer, de rent faktisk har til deres rådighed. Det ses bl.a. i portrætterne af Mehmet og Chris, der begge henvender sig til kommunen for at få hjælp i en ellers uoverskuelig flytteproces. Men deres ressourcer løber hurtigere ud, de har færre stier at betræde, og de ender derfor oftere i blindgyder end de mere privilegerede unge. Nogle af de mere privilegerede unge lægger til gengæld vægt

på, at det er afgørende for deres tilhørsforhold til den nye kontekst, at de får mulighed for at demonstrere, at de kan klare sig selv, fx uden løbende økonomisk støtte fra forældrene. Hvis forældrene i for høj grad fylder den nye kontekst op med deres ressourcer og i for udpræget grad sætter deres fingeraftryk på den, kan det være svært for de unge at gøre den til *deres* sted, dvs. til et sted, hvor *de* har sat *deres* aftryk og oplever, at *de* hører til og kan skabe sig en *egen* identitet.

14.4 At finde sig til rette som udeboende i præstationssamfundet

En udfordring, som går på tværs af disse grupper af unge, vedrører udviklingen af det, Petersen (2016) kalder 'præstationssamfundet', som vi berettede om i de indledende kapitler. Pointen var her, at individualiseringen af samfundet de seneste årtier har taget en 'hård drejning' (Herman 2007), hvor det ikke bare handler om at tage individuelt ansvar og acceptere konsekvenserne af sine handlinger, men at den enkelte samtidig spilles ud imod andre individer i et konkurrenceforhold, hvor det handler om at vinde, og undgå at blive en taber, og der følgelig udvikles skærpede krav om at optimere sig selv og præstere bedst muligt. Det kommer ikke mindst til udtryk ved og i de mange bekymringer og spekulationer, som en stor del af de unge i bogen har i forhold til, om de nu også klarer sig godt nok eller ej (Dillabough & Kennelly 2010; Holdsworth 2017; Madsen 2018; O' Flynn & Petersen 2007; Sørensen et al. 2013).

En betydelig del af de unge i bogen taler således om pres og stress, og de kæmper for at få hverdagen til at hænge sammen. Som vi bl.a. har vist i portrættet af Sofie, vil de så gerne gøre det så godt som overhovedet muligt, og hver dag synes at være en test i forhold til, om de lykkes med det. De læser lektier i et væk og propper så mange opgaver og gøremål ind i dagligdagen, at de næsten ikke kan få luft. De systematiserer og strukturerer deres hverdag for at kunne overkomme det hele: Lektier, studiekammerater, nye bofæller, flere lektier, huslige pligter, løbeture, fritidsjob, endnu flere lektier osv., men nok synes sjældent at være nok. Ambitionerne er skyhøje, det perfekte opleves som det normale, og det er næsten umuligt at måle sig med. Disse unge oplever derfor sjældent at være gode nok (Sørensen & Nielsen 2014; Sørensen et al. 2017). Det samme synes at være tilfældet for

en anden gruppe af unge, som omvendt intet har at fylde i hverdagen. Som er flyttet spontant uden at vide, hvad de skal lave, og hvor de er på vej hen. For dem flyder hverdagen snarere ud, og de har tilsyneladende opgivet at strukturere den. Måske har de meldt sig ud af præstationssamfundet, måske har de aldrig haft adgang til det.

Samtidig ser vi en tredje gruppe af unge, som synes at holde præstationsamfundet ud i strakt arm. Disse unge, der er portrætteret af Simon og Jesper, studerer eller har en læreplads. De er godt klar over, at det handler om at mestre de opgaver og håndtere de udfordringer, som deres nye hverdagsliv som udeboende byder på. Men de er mindre optagede af, om de nu også er gode nok. De måler og vejer i mindre grad sig selv i forhold til andre. De gør deres bedste og klarer sig udmærket, og det er godt nok. Det er mindre vigtigt for dem at udmærke sig, og de behøver ikke altid at være de bedste. Indimellem vælger de at tage en øl med nogle kammerater i stedet for at læse lektier. Det går måske ud over deres præstation på uddannelsen dagen efter, men giver dem en oplevelse af at høre til i deres nye liv som udeboende og at udvikle sig som unge, at være *nogen i noget*, og så giver de den gas med lektierne dagen efter.

14.5 Overgange og spændingsfelter

Ovenfor har vi belyst, hvordan de unges overgange fra hjemme- til udeboende – samt de udfordringer og muligheder, som tegner sig i disse – er forbundet til de bredere samfundsmæssige betingelser, som nutidens ungdomsliv udfolder sig inden for. I det følgende vil vi løfte nogle karaktertræk ved overgangene frem, og vi vil vise nogle af de spændingsfelter, der tegner sig mellem de forskellige overgange. Ligesom vi vil diskutere, hvilken betydning det har for de unges manøvreringsmuligheder i flytteprocesserne, hvor de konkret er placerede i disse spændingsfelter.

Vi har identificeret seks forskellige karaktertræk ved overgangene: De to første karaktertræk handler om det *bevægelsesmønster*, der gør sig gældende i overgangene, der kan være hhv. 'glidende' og 'bratte'. De to efterfølgende karaktertræk vedrører *soliditeten* i overgangene, der kan være hhv. 'faste' og 'skrøbelige'. Og endelig vedrører de to sidste karaktertræk den *afstand*, som overgangene udspiller sig inden for. Vi taler her om hhv. 'nære' og 'fjerne' overgange.

Der er tre ting, det er vigtigt at have i baghovedet, når vi beskriver de tre spændingsfelter. Dels at de ikke er gensidigt udelukkende, men tværtimod vedrører forskellige aspekter af alle overgange. Dvs. at selv samme flytteproces rummer en kombination af – og kan indplaceres i – alle tre spændingsfelter. Dels at de to karaktertræk, der danner et spændingsfelt, ikke skal læses som dikotomier, der står i et absolut modsætningsforhold til hinanden. Der er snarere tale om poler på nogle forbundne linjer, som konkrete unge kan placere sig forskelligt inden for. Dels er det vigtigt at have i baghovedet, at vi ikke tillægger karaktertrækkene nogle normative værdier, så det ene skal læses som positivt og det andet som negativt. Som det fremgår i det følgende, rummer 'glidende' og 'bratte', 'faste' og 'skrøbelige' samt 'nære' og 'fjerne' overgange både faldgruber og muligheder.

Glidende og bratte overgange

Der er, som vi har beskrevet ovenfor, unge i bogen, der stille og roligt bevæger sig ind i et nyt liv på trods af visse bindinger og ambivalente følelser over for at tage afsked med deres gamle liv. De kan både føle et tilhørsforhold til det sted, de kommer fra, og stille og roligt etablere et tilhørsforhold til det sted, de er flyttet til. Selv om de muligvis flytter langt væk hjemmefra, er de ikke pludselig revet løs fra deres gamle liv og står over for at skulle skabe et helt nyt liv. Deres fortid og nutid hænger sammen, og de bevæger sig med en langsom forskydning mod det nye liv, hvor de oplever at høre til og kan udvikle en ny identitet som udeboende, om end med tråde tilbage til den gamle. Vi taler her om en 'glidende overgang'.

Som tidligere beskrevet, spiller de unges familiemønstre og relationerne til forældrene her en afgørende rolle. Mange forældre er dybt involverede i de unges flytteprocesser, hvilket er med til at skabe tryk og sammenhæng for de unge i overgangene, men det indebærer også, at de unge ofte bliver bekendt med det meningsstab, forældrene kan stå tilbage med, når de er flyttet hjemmefra. Vi har således set flere unge, der bekymrer sig om deres forældre i flytteprocessen. Afhængig af familierelationerne, og hvordan både de unge og deres forældre håndterer flytteprocessen, har det betydning for deres mulighed for at skabe et tilhørsforhold og udvikle en identitet i deres nye liv som udeboende. Finder en familie ikke den rette balance, kan den unges overgang således blive præget af dårlig samvittighed og ansvarsfølelse, som kan føre til en oplevelse hos den unge af at være

Ved glidende overgange	Ved bratte overgange
<p>+</p> <p>De gode relationer kan flytte med.</p> <p>Giver tryghed, fx gennem backup til:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sparring i store beslutninger - økonomisk støtte <p>Successiv skabelse af tilhørsforhold og identitet som udeboende.</p>	<p>+</p> <p>Mulighed for at bryde med de uhensigtsmæssige vaner / relationer.</p> <p>Større uafhængighed, kan opbygge nye måder at være sammen med forældre på, eller finde helt nye netværk.</p> <p>Større frihed i skabelsen af tilhørsforhold og identitet som udeboende.</p>
<p>-</p> <p>Mindre uafhængighed og selvstændighed.</p> <p>Færre jeg-kan-selv-oplevelser.</p> <p>Sværere at skabe nye måder at være sammen på, da kulturer, normer og samværsformer fra det gamle liv kan være svære at frigøre sig fra.</p> <p>Udspændthed og træghed i skabelsen af tilhørsforhold og identitet som udeboende.</p>	<p>-</p> <p>Mangel på sparringspartnere og støttepersoner.</p> <p>Kan potentielt give varige brud eller omvendt nederlagsfølelser, hvis man ikke lykkes.</p> <p>Muligvis utryghed og tvivl, om man har foretaget de rette valg.</p> <p>Sammenbrud i skabelse af tilhørsforhold og identitet som udeboende.</p>

spændt ud mellem det gamle og det nye liv. Det kan skabe en træghed i overgangen, der står i kontrast til den stille og rolige bevægelse ind i et nyt liv som udeboende, som den glidende overgang i bedste fald fører til.

Over for de glidende overgange står de bratte overgange. Her finder vi i vid udstrækning de unge, for hvem navlestrengen til forældrene kappes over, når de flytter hjemmefra. Disse unge bevæger sig i højere grad alene ud i et nyt liv, hvor de materielt og følelsesmæssigt må klare sig selv, men hvor de omvendt også kan siges at være frie til at gøre, som de vil, og være dem, de gerne vil være. En brat overgang kan således i bedste fald bidrage til, at de unge kan bryde med og væk fra problematiske og konfliktfyldte foræl-

drerelationer eller vennekredse og i stedet blive inkluderet i nye fællesskaber med andre unge, som de i højere grad kan spejle sig i. Hos en del af de unge med bratte overgange ser vi imidlertid, at problemerne på hjemmefronten følger med de unge ind i deres nye liv, selv om kontakten til forældrene brydes. De føler sig ofte overgivne og isolerede og har svært ved at finde retning i og mål med deres liv som udeboende. Disse unge kan endvidere have svært ved at balancere tiden til at bearbejde fortiden med tiden, det kræver at etablere sig på ny. Falder de unge med bratte overgange først ned i et mentalt hul, er de yderligere udsatte, da der er ganske få til at samle dem op igen.

Selv om en glidende overgang umiddelbart træder frem som mere hensigtsmæssig end en brat overgang, og i højere grad er forbundet til en privilegeret familiebaggrund, rummer såvel glidende som bratte overgange faldgruber og muligheder. De unges oplevelser af hhv. glidende og bratte overgange vil således være afhængige af, hvorvidt de i deres flytteproces overvejende havner i faldgruberne eller bliver i stand til at gribe mulighederne.

Faste og skrøbelige overgange

Det næste spændingsfelt vedrører soliditeten i overgangene. Her er de unges overgange spændt ud mellem hhv. fasthed og skrøbelighed. Der er således en betydelig forskel på, hvor stabile og sikre de unges flytteprocesser kan siges at være, hvilket både sætter sig igennem i deres boformer, hverdagsstruktur, sociale relationer, uddannelses- og arbejdsliv.

Som beskrevet ovenfor, er der i sagens natur noget diffust og usikkert ved overgangen fra hjemme- til udeboende, hvor unge i mange henseender bevæger sig ind i et nyt og uprøvet territorium. Ikke desto mindre ser vi, at nogle unges overgange fremstår bemærkelsesværdigt faste og tilrettelagte. Her er der tilsyneladende ikke så meget slinger i valsen, hvad enten de bosætter sig i en fælles lejlighed med kæresten eller flytter på kollegie og skal udforske studielivet som singler. De har tidligt i overgangen besluttet sig for, hvordan det skulle være, og de har haft ressourcer til at fastlægge nogle spor, som de grundlæggende føler sig tilpas i og kan bevæge sig ad i overgangen fra hjemme- til udeboende. Omvendt ser vi andre unge bevæge sig mere åbent og uafklaret ind i denne overgang. De har måske nok en forståelse af, hvilken retning de vil i, men tvivler på og bekymrer sig i højere grad om, hvordan de kommer derhen, og deres overgang er i langt højere grad af en afprøvende og skrøbelig karakter. Her er der ikke på sam-

me måde fastlagt nogle spor, de oplever at føle sig tilpas i og har kunnet bevæge sig ad i flytteprocessen.

Unge, hvis flytteproces har en fast og tilrettelagt karakter, kan på den ene side opleve, at der er mål med og mening i deres overgang fra hjemme- til udeboende. Det grundlæggende er så at sige på plads, og de behøver ikke til stadighed at spekulere på, om de går i den rigtige retning, eller hvad næste skridt skal være. De kan koncentrere sig om at udforske de rammer, som de allerede har udstukket, og få deres nye liv som udeboende til at fungere. Også faste og tilrettelagte overgange rummer naturligvis problemer og udfordringer, de unge ikke altid kan løse eller håndtere, men med det grundlæggende på plads synes de i mindre grad at forplante sig og skabe rystelser i hele overgangen. På den anden side kan en fast og tilrettelagt flytteproces låse de unge fast i bestemte positioner og orienteringer, der gør dem ude af stand til at få øje på og gribe muligheder, der måtte opstå undervejs. Når man træder ind i et nyt og uprøvet territorium, som det er tilfældet i flytteprocessen, kan der åbenbare sig chancer og horisonter, som den enkelte unge ikke på forhånd havde kendskab til, og hvis de er alt for fikserede i et fast og tilrettelagt spor, risikerer de unge at afskære sig fra at forfølge disse chancer og horisonter.

Omvendt giver de overgange, der har en mere afprøvende og skrøbelig karakter, de unge mulighed for i højere grad at skabe et improvisatorisk og flerstrengt bevægelsesmønster. Det betyder i bedste fald, at de bliver i stand til at gribe de uforudsete chancer og muligheder, der måtte åbenbare sig undervejs i flytteprocessen. Ligesom disse unge i højere grad vil kunne skifte retning og spor, hvis de oplever at bevæge sig et forkert sted hen. Dog ser vi paradoksalt nok, at de ofte nærer en betydelig bekymring for, om de nu også er på rette vej, ligesom de i mange tilfælde plages af en frygt for at træde forkert. Unge, der bevæger sig ind i mere afprøvende og skrøbelige overgange, er således ikke nødvendigvis mere åbne over for det uforudsete. Deres tvivl og bekymring for hvert skridt kan tværtimod afskære dem fra at forfølge dette. Som vi har beskrevet ovenfor, synes den præstations- og konkurrencekultur, der i nogen grad præger nutidens ungdomsliv, at understøtte en sådan tvivl og bekymring. Nåleøjet er tilsyneladende uendeligt lille, og intet synes at være godt nok, og hvis alt, man gør, på forhånd er dømt ude, hvordan skal man så kunne gribe de chancer, der måtte opstå, endsiges finde en horisont at bevæge sig mod?

Ved faste overgange	Ved skrøbelige overgange
<p>+</p> <p>Grundlaget på plads: Færre 'eksistentielle' spekulationer. Fokus på at klare sig inden for rammerne. Udvikling af identitet og tilhørsforhold præges af en klar retning og mod et givet mål.</p>	<p>+</p> <p>Improvisatorisk og flerstrengt bevægelsesmønster. Åbner i princippet for nye mulighedsrum og horisonter. Mulighed for sporskifte ved fejlvalg. Afsøgende og åben udvikling af identitet og mulighed for at skabe tilhørsforhold på forskellige måder.</p>
<p>-</p> <p>Fastlåses i positioner / orienteringer. Manglende evne til at gribe det uforudsete. Afskæres fra muligheder for at udvikle identitet og skabe tilhørsforhold.</p>	<p>-</p> <p>Uklart grundlag: Mange 'eksistentielle' spekulationer. Stor sensitivitet over for valg og fejltrin. Måler og vejer sig i forhold til andre. Kan skabe usikkerhed hos den enkelte og manglende sikkerhed i forhold til at skabe tilhørsforhold.</p>

Selv om faste overgange umiddelbart synes at være mere hensigtsmæssige end skrøbelige overgange, og måske i højere grad er forbundet til en privilegeret familiebaggrund, rummer såvel faste som skrøbelige overgange faldgruber og muligheder. Ligesom det var tilfældet med glidende og bratte overgange, vil de unges oplevelser af hhv. faste og usikre overgange være afhængige af, hvorvidt de er i stand til at styre uden om faldgruberne eller gribe mulighederne.

Nære og fjerne overgange

Det sidste spændingsfelt vedrører den afstand, der gør sig gældende i overgangene. Her er overgangene spændt ud mellem hhv. nærhed og distance.

Der er tale om både geografisk og demografisk afstand – dvs. om den unge flytter langt væk hjemmefra eller bliver i lokalområdet, og om den unge flytter til et socialt og kulturelt miljø, der minder om det, vedkommende kommer fra, eller helt skifter miljø.

I nære overgange, hvor flytteprocessen foregår inden for en begrænset geografisk afstand, og den unge tillige bosætter sig i et velkendt socialt og kulturelt miljø, kan de unge opleve overgangen fra hjemme- til udeboende som relativt enkel og ligetil. Den unge skal selvfølgelig forholde sig til en række nye elementer, som livet som udeboende fører med sig (praktiske gøremål, hverdagsrutiner, økonomi osv.), men oplever i en række henseender at være på hjemmebane. Det kan på den ene side skabe en følelse af relativt smertefrit at kunne mestre livet som udeboende. Men på den anden side kan det også bidrage til en tvivl om og usikkerhed på, om den forandringsproces, den unge gennemgår, nu også er tilstrækkelig. Som vi indledte kapitlet med at fortælle, er det en udbredt forventning blandt de unge i bogen, at flytteprocessen skal være et helt centralt skæringspunkt i deres liv. Det gælder således for alle de unge i bogen, at de forbinder den med et skift, en afsked med noget gammelt og en begyndelse på noget nyt. Og hvis de ikke i tilstrækkelig grad oplever, at deres egen flytning bliver et sådant skift, kan det skabe en følelse af at stå stille i en livsfase, hvor alle andre unge bevæger sig.

I fjerne overgange – hvor den unge flytter langt væk hjemmefra, måske til en anden landsdel, og ydermere måske rykker fra land til by, fra et middelklassemiljø til et socialt boligbyggeri eller lige omvendt – kan overgangen opleves som et større skift. Det giver på den ene side den unge en mulighed for at redefinere sig selv og sit liv, og dermed en oplevelse af at forandre sig og for alvor bevæge sig ind i en ny livsfase. På den anden side ser vi også unge, som finder det svært at skulle starte forfra på alle parametre, eller som ikke helt føler, at 'de passer ind' i den nye sammenhæng. De troede, det ville blive godt at bo i byen, alene i egen lejlighed eller sammen med flere, men opdager måske, at det slet ikke er tilfældet. Og selv hvis de trives i deres nye liv, kan de opleve et krydspres mellem deres gamle og deres nye liv. De skal håndtere alt det nye, men ønsker ikke nødvendigvis at kaste det gamle over bord. Forældre, søskende og venner fra det sted, de voksede op, er fortsat vigtige, og den digitale kommunikation mellem den unge og det gamle liv er ofte ganske omfattende. Det skaber sammenhæng i overgangen, men fylder også op og optager plads i det nye liv som udeboende.

Ved nære overgange	Ved fjerne overgange
<p>+ Trygge, velkendte rammer. Adgang til eksisterende netværk er her en (hjemmebane)fordel. Opnår relativt let en identitet og et tilhørsforhold som udeboende.</p>	<p>+ Åbner for at redefinere sig selv og skabe et nyt liv. Større forandringspotentiale. Stor mulighed for at udvikle en ny identitet og et nyt tilhørsforhold i livet som udeboende.</p>
<p>- Svært at få lov til at bryde ud og etablere nyt. Kan fastlåses i positioner og eksisterende netværk. Udfordrende at få adgang til at udvikle en ny identitet og et nyt tilhørsforhold i livet som udeboende.</p>	<p>- Alt er nyt i overgangen - stedet, venner, job / uddannelse. Krydspres ift. både at være der for det nye og det gamle sted. Udfordrende at skabe forbindelse mellem den, man var, og den, man kan blive til.</p>

Både nære og fjerne overgange rummer faldgruber og muligheder, og de unges oplevelser af disse overgange vil være afhængige af, hvorvidt de er i stand til at styre uden om faldgruberne og gribe mulighederne. Heller ikke her handler det alene om den enkeltes styringsevne, men også om den sociale, kulturelle og familiære baggrund den unge har med sig i overgangen.

14.6 Afrunding

Vi har kaldt denne bog 'Når unge flytter hjemmefra. Om bevægelser, udfordringer og muligheder i de unges overgange til voksenlivet'. I løbet af bogen har vi fulgt en gruppe unge skridt for skridt i deres overgang fra hjemme- til udeboende. Vi har zoomet ind på hvert enkelt skridt i disse unges flytteprocesser, og vi har undersøgt, hvordan de unge har oplevet og håndteret dem. Vi har også mødt nogle af deres forældre, og vi har både undersøgt, hvordan de har oplevet, at deres børn flytter hjemmefra, og hvad deres måder at være forældre på betyder for de unges flytteprocesser.

Vi har samlet de unges mange fortællinger i seks ungeportrætter, der hver repræsenterer en typisk overgang fra hjemme- til udeboende blandt de unge i bogen. Portrætterne peger på en betydelig variation og spændvidde i de unges overgange, men viser også, at alle flytteprocesser rummer udfordringer. Ikke de samme eller lige store udfordringer. Mange unge har udfordringer, de sagtens kan håndtere, og de trives med at skulle flytte til et nyt sted, begynde på en ny uddannelse og skabe en ny hverdag med nye mennesker og et nyt indhold. Andre unge har det sværere. Måske var livet også svært for disse unge, da de boede hjemme, og efter flytningen bliver det ikke bedre. Nogle af dem har brug for, at vi som samfund griber ind og hjælper dem. Noget gør vi allerede, men gør vi det rigtige? Vi har i bogen formuleret nogle anbefalinger til, hvordan vi som samfund kan blive bedre til at støtte de unge, der har brug for det. Men vi er også kommet med nogle bud på, hvordan forældrene og de unge selv kan være med til at sikre en god overgang.

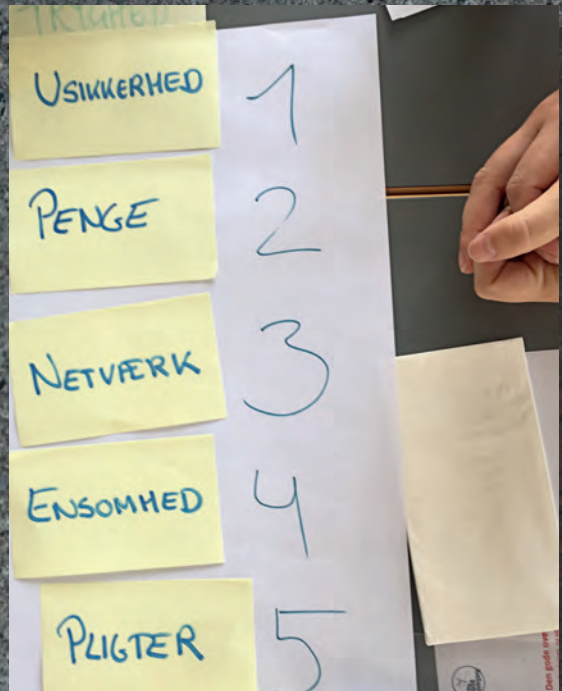
Overgangen fra hjemme- til udeboende er en af en lang række overgangsprocesser, som unge gennemgår på deres vej ind i voksenlivet. Det at befinde sig i og skulle mestre disse processer er et helt afgørende træk ved ungdomslivet. Som ung tager man afsked med en masse velkendt og begynder i samme åndedrag på noget nyt. Læringskurven kan indimellem være stejl, udfordringerne mange, men de fleste unge går på med krum hals, og rigtig mange klarer det godt. Denne bog er blevet til gennem og grundet en ambition om at bidrage positivt til det ungdomsliv, som overgangen fra hjemmetil udeboende udgør et afgørende skæringspunkt i. Det har vi forsøgt at gøre ved både at skabe et dybdegående og mættet *indblik* i denne overgang, et systematisk og tilgængeligt *overblik* over, hvordan den ser ud for forskellige grupper af unge, samt et *udblik* til de samfundsmæssige betingelser, som danner rammen om den. Vi håber, vores indblik, overblik og udblik, samt de anbefalinger og pejlemærker, de har givet os anledning til at formulere, kan være med til at gøre en positiv forskel for unge, der flytter hjemmefra.

UOFORDRANG

AT NOGLE UNGE ER
UFORDEREDE PÅ
"NYE TILSTANDE", NÅR
DE RYTTER HJEMMEFRA

LØSNING

AT DER VÆRBEJDET
"PÅKØR" MED DILLETTIK'
-SPIL M. TILHØRENDE
"LØSNINGER" (BUDGET, MAD,
"GØR DET SELV"....)

Kilde: Workshop med organisationer om unges flytteprocesser.

UOFORDRING

- At møde de usikre, ensomme/ Udsatte unge der hvor de er
- ↳ At man kan finde dem, og drage omsorg for dem

LØSNING

- Nærhed i uddannelsesinsti.
- Åbne og inkluderende fællesskaber
- Ung-til-ung møder og (evt.) mentorships

1

2

3

4

ENSOMHED

Familie struktur
- Hvilken betydning har det for min familie, at jeg flytter hjemmefra?

Bekymringer om fremtid og valg

USIKKERHED
- Perfekt heds pres
- svært at tale om

NETVÆRK
- Foreningsliv er et x

PENGE Boligmangel til unge

UOFORDRING

Den gode overgang er den perfekte overgang - godt er ikke godt nok

LØSNING

Lære de unge at det er ok at fejle eller at være uperfekt - i uddannelse, sport, familie, venner mm. Alle har problemer og det er ok

Et møde mellem ungdoms- og designforskning

I dette afsluttende kapitel sætter vi fokus på det forskningsdesign og de metoder, vi har gjort brug af i vores arbejde med bogen. Den er resultatet af forsknings- og udviklingsprojektet 'Den gode overgang', som er finansieret af Nordea-fonden (2017-2020) og udført af forskere fra Center for Ungdomsforskning (CeFU) og Forskningscentret for Video, som er del af forskningsgruppen: IT og Læringsdesign (ILD). Begge forskningscentre har til huse på Institut for Kultur og Læring på Aalborg Universitet. På mange måder udgør de to centre et møde mellem den undersøgende metode i ungdomsforskningen og den brugerinddragende og de digitalt understøttede metoder i designforskningen. I 'Den gode overgang' har vi således både ønsket at *undersøge* for at forstå de unges situationer og oplevelser og at *inddrage* brugere som afsæt for mulige fremtidige perspektiver, anbefalinger og udviklingsmuligheder.

Bogen rummer mange parametre af et ungeliv. Rammen er bred, da udgangspunktet er de unges overgange i forhold til at flytte hjemmefra og etablere sig som udeboende. Det involverer en mangfoldighed af livets aspekter, som almen trivsel, det at håndtere hverdagen og det sociale, samtidig med mere specifikke aspekter som valg af uddannelse, arbejde, økonomiske forhold og boformer. Projektet søger at forholde sig til det brede billede og de specifikke årsager og sammenhænge. Vi identificerer overgange generelt og undersøger i den forbindelse både de elementer, der træder frem som gode, positive og hensigtsmæssige, og dem, der synes at have en mere uheldig,

negativ og uhensigtsmæssig karakter i unges overgange fra hjemme- til udeboende. Det gør vi med det sigte at få viden til at understøtte gode overgange. Vi har således både haft en ambition om at bidrage til viden om unge anno 2020 og at gøre en forskel ude i samfundet, for de unge selv, for deres forældre og for de offentlige og private aktører, som arbejder med og for unge (lige fra kommuner til små NGO'er), samt det politiske lag.

15.1 Hvad undersøger vi?

Et vigtigt modus operandi har været at være åbne for, hvordan overgange fra hjemme- til udeboende opleves og karakteriseres af unge. Vi har således ikke på forhånd haft givne definitioner af, hvad der karakteriserer overgange. I stedet har vi fra start udvalgt en række sociale fænomener og anvendt disse til at åbne for forståelsen af unges overgange. Uden at vi dog lagde os fast på, at netop de aspekter var de eneste afgørende for unges overgange. Det drejer sig om sociale fænomener som:

- **Sociale relationer** – bl.a. familie, kærester, venner, fællesskaber, studiekammerater, digitale netværk.
- **Hverdagspraksisser** – bl.a. uddannelse, arbejde, økonomi, fritidsliv, motion, mediebrug, madvaner.
- **Mental trivsel** – bl.a. selvværd, handlekraft, identitet, mestringsevne, robusthed, diagnoser, ensomhed.

Vi har set på, hvad disse sociale fænomener betød for de unge, og undersøgt deres indbyrdes relationer til hinanden. For at kunne fastholde denne eksplorative tilgang har vi både ønsket at have fokus på et bredt udvalg af unge og de personer og aktører, som har betydning for de unge og deres overgange, ligesom vi har ønsket at inddrage på to niveauer. Det ene niveau har handlet om at følge den samme gruppe af unge (og deres forældre) over tid gennem kvalitative, dybdegående individuelle interviews (ofte interviews foretaget i deres egne omgivelser). Her har vi undersøgt erfaringer, oplevelser og fortællinger i forskellige stadier af de unges flytteprocesser. Det andet har handlet om at få unges tolkninger og andre aktørers input i forhold til det, vi løbende har fået øje på i projektet (gennem workshops med særligt unge, men også andre aktører, med korte gadeinterviews og statements fra unge og andre

voksne). Her har tilgangen været deltager-involverende og design-orienteret, hvor vi særligt har brugt diverse workshop-metodikker. Det indebærer, at vi ikke blot har udført den vigtige proces med at spørge og lytte til de unges svar, men også at de selv har fået mulighed for at sætte deres stemmer på analyserne af overgangene og være meddesignere af de anbefalinger og tråde, vi har trukket til fremtidige indsatser (Darsø 2015; Ørngreen & Levinsen 2017).

I en workshop kan vi som forskere identificere og undersøge relevante faktorer for de unges overgange ved at tage udgangspunkt i deltagerens kommentarer og refleksioner omkring andre unges livssituationer, hvilket supplerer interviewene. Fordelen ved workshops er således, at vi kan identificere faktorer, som ikke umiddelbart er tydelige for os som forskere eller for de unge, og dermed ikke er noget, vi kan spørge ind til i vores workshops, eller som de unge fortæller af sig selv i og under interviewene. Det er derimod noget, som arbejdes frem i fællesskab. Disse kollaborative og fase-inddelte refleksionsforløb i workshops giver mulighed for at fremme forståelsen af komplekse situationer (som unges overgangsprocesser) og bidrage til vigtig domæneviden (Ørngreen & Levinsen 2017). Vi har brugt det, vi kalder et *forskningsværksted*, som er et format, hvor deltagerne ser på og arbejder med udpluk af de data, vi har på det givne tidspunkt. Et specifikt aspekt af vores workshops har fx været orienteret mod egen-produktioner i processen. Her har vi været inspireret af metoden 'digital storytelling' (Hardy & Summer 2014; Lambert 2013), hvor de unge i vores forskningsprojekt har produceret små personlige, digitale videofortællinger om overgange. Vi har også brugt forskellige former for designværktøjer, bl.a. *video sketching* (Ørngreen et al. 2017). På den måde har selve workshoppene fungeret som en kilde til data i forhold til de ytringer, som deltagerne kommer med i løbet af workshop-dagene. Ligesom de producerede fortællinger og *video sketches* er vigtige datakilder, som efterfølgende også er blevet analyseret. Dermed har fund i workshops og interviews influeret vores forståelser i projektteamet, dels fordi udvalgte interviewcitater har været med på workshops, dels fordi udvalgte analyser af workshops er blevet diskuteret i forhold til de forskellige indsigter, som kom frem gennem analyse af interviewene. Analyseprocessen har på den måde været en iterativ, cirkulær proces, hvor delprojekternes metodiske greb har beriget hinanden.

Vi har som præsenteret i indledningen undersøgt unges overgange og flytteprocesser med afsæt i følgende spørgsmål:

- Hvilke identitetsmæssige forandringer oplever de unge i overgangen fra hjemme- til udeboende?
- Hvad har betydning for de unges oplevelse af at finde sig til rette og høre til i deres nye liv som udeboende?
- Hvilke problemer og udfordringer fylder for og hos de unge i forskellige dele af overgangen?
- Hvilke strategier anlægger de unge for at håndtere disse problemer, samt hvilke ressourcer trækker de på?
- Hvad fremhæver de unges forældre som afgørende for de unges overgang fra hjemme- til udeboende?
- Hvilke unge har problemer, de ikke selv kan løse, og hvordan kan vi som samfund være med til at gøre dem i stand til at løse dem?

15.2 Hvordan har vi gjort?

Med udgangspunkt i de ovenfor listede spørgsmål udførte forskergruppen et interviewstudie med 36 danske unge mellem 17 og 25 år. 25 af disse unge fulgte vi gennem 12 måneder under deres overgang fra hjemme- til udeboende. I de tilfælde, hvor det var muligt, interviewede vi desuden en eller begge af de unges forældre. Interviewene blev udført i perioden 2017-2019.

De unge blev rekrutteret via henvendelser gennem deres uddannelsesinstitutioner, kollegier, sociale medier og ved brug af sneboldmetoden (Pedersen 1998). Det væsentligste kriterium var, at de unge skulle være på vej til at flytte hjemmefra eller for nylig være flyttet. Derudover blev de rekrutteret med henblik på at opnå en bred repræsentation i relation til køn, etnicitet, social baggrund, flyttemønstre, familieformer, boformer, uddannelse og/eller arbejde samt generel trivsel/udsathed og geografisk placering.

Inden interviewene udarbejdedes en detaljeret interviewguide, som efter de første par interviews blev opdateret. Da der var flere personer, som foretog interviews, var interviewguiden et vigtigt værktøj i forhold til at sikre, at vi kom rundt om de samme emner i alle interviews. Desuden var interviewguidene et godt udgangspunkt for den interne dialog. Formatet, som semi-struktureret interview, gav plads til at udvikle emnerne i selve

interviewet i forhold til det, der viste sig særligt relevant at forfølge i den specifikke situation med den unge eller deres forældre.

Vi gennemførte interviews ad to omgange. 36 interviews med unge lige omkring deres flytning (medio 2017) og 25 interviews med et udvalg af de unge cirka halvandet år efter flytningen (ultimo 2018). I de første interviews fortalte de unge om den periode, hvor de flyttede fra deres barndomshjem, og om de følelser og tanker, de gjorde sig i den forbindelse. Vi spurgte til deres flytteproces; dels konkret om hvordan deres hverdag så ud, hvilke aktiviteter der fyldte, dels hvilke følelser der var i spil, og hvordan de unges oplevelse var af at høre til eller ikke at høre til det sted, de flyttede til. I de opfølgende interviews vendte vi tilbage til en række af de samme temaer, men var her særligt opmærksomme på, hvordan deres hverdagsliv og tilhørsforhold til det nye sted havde forandret sig, og hvordan det prægede deres oplevelse af sig selv og deres liv som udeboende.

Vi interviewede forældrene til 24 af de unge. Disse interviews mindede tematisk meget om interviewene med de unge, om end med den tilføjelse, at vi ikke bare var interesserede i deres oplevelser af deres børns overgange fra hjemme- til udeboende, men tillige ønskede at undersøge deres egne processer i disse overgange. I det andet interview med forældrene vendte vi i vid udstrækning tilbage til de samme temaer og undersøgte, hvilke forandringer der var sket i årets løb.

Interviewene med de unge og deres forældre varede mellem 40 til 120 minutter og blev foretaget i deres hjem, når det kunne lade sig gøre. I alt har vi indsamlet et stort kvalitativt interviewmateriale på 97 interviews. Det er disse 97 interviews med 104 forskellige personer (ved enkelte interview var der to interviewpersoner til stede ved samme interview, eksempelvis mor og far), som udgør den væsentlige grundsten i datamaterialet i denne bog. Selv om repræsentativitet ikke er et kvalitetskrav for kvalitativ forskning (Staunæs & Søndergaard 2005), forsøgte vi alligevel at interviewe unge, der repræsenterer et bredt udvalg af unge i forhold til sociale, kulturelle og familiære baggrunde (se en beskrivelse af fordelingen af informanter senere i dette kapitel). Interviewene blev optaget som lydfil, transskriberet og systematisk og digitalt analyseret i programmet 'Nvivo'.

Opfølgende i forhold til interviewene, gennemførte vi SMS-dialoger med nogle af de unge, som indgik i vores interviews, samt andre unge, som havde meldt sig. Metoden kaldes 'mobile probes' (se fx Duvaa et al. 2013), og de

foregik over en periode på tre uger. I alt deltog 16 unge i disse SMS-dialoger. Vi sendte spørgsmål til deltagerne, og de svarede med tekst og billeder. Ligesom med workshops giver det mulighed for en anden type af indsigt i forhold til, hvad de unge tænker om deres hverdagssituation, når spørgsmålet bliver stillet her og nu. Dvs. mens de er i situationen, og ikke som under interviewene ved en bagudskuende refleksion. Det er samtidig en måde at få viden fra flere personer løbende på, som befinder sig forskellige steder i landet.

Da den første interviewrunde var tilendebragt, fik vi mulighed for at deltage på Folkemødet på Bornholm (juni 2018) med nogle events for de deltagere, der havde interesse. Her lavede vi gadeinterviews og indsamlede postkort med umiddelbare statements om det at flytte hjemmefra. Disse fungerede som yderligere dataindsamling. Vi havde en stand ude på gaden, hvor en række signifikante citater fra vores unge-interviews var udvalgt og sat på store *roll-ups*, som dermed dannede baggrundstæppe for dialogen. Her talte forskergruppen med andre unge, med voksne og med aktører fra forskellige typer af foreninger. I alt blev der indhentet 34 gadeinterviews, hvor der oftest var flere deltagere med på og i hvert af de små korte interviews på fem-syv minutter.

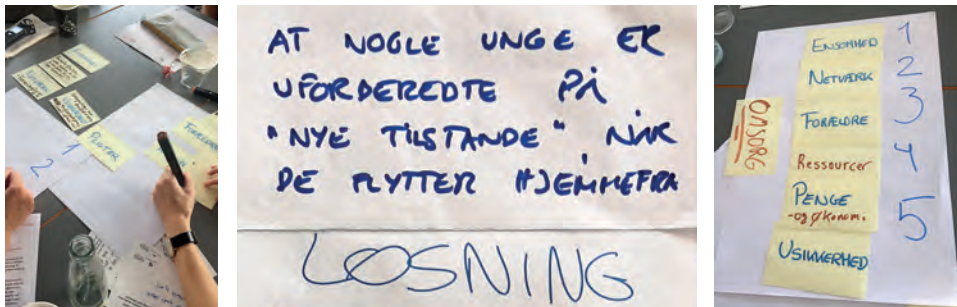
I september 2018, efter afslutningen af den første interviewrunde, afholdte vi desuden en workshop med organisationer, der arbejder med unge på forskellig vis. Her deltog en del uddannelsesinstitutioner, men også frivillige organisationer, der direkte støtter unge, som oplever udfordringer på forskellige områder i deres liv. På organisationsworkshoppen havde vi foruden citaterne også de postkort med statements med, som var indsamlet på Folkemødet. Mere betydningsfuldt for dialogen på workshoppen havde vi udarbejdet en række portrætter af unge. Det var en tidlig første version af de portrætter, som præsenteres i denne bog i kapitel 13. Portrætterne er lavet med inspiration fra 'Persona-metoden' (Nielsen 2013), hvor man på basis af empirisk data udarbejder personlige beskrivelser, som på den ene side er generaliseringer af den viden, forskeren har udarbejdet, men på den anden side fremstår i en personaliseret form, som appellerer til indlevelse og genkendelse.

Portrætterne indeholder detaljerede og nuancerede beskrivelser af en livssituation, som den kunne se ud for en ung. Selv om portrætterne fremstår som virkelighedsnære portrætter af navngivne unge, er de skrevet på baggrund af det fremanalyserede datamateriale og skal på den måde betragtes som videnskabelige repræsentationer af forskningsresultater, hvis formål

bl.a. er at appellere til læserens genkendelse. Portrætterne repræsenterer data i den forstand, at de er konkrete beskrivelser af nogle generelle mønstre, der går på tværs af den gruppe unge, der portrætteres. Den gruppe unge, der portrætteres via et enkelt portræt, har således flytteprocesser eller livs-omstændigheder, der har en række fælles karakteristika på tværs af gruppen. Hvert portræt repræsenterer hermed en overgang fra hjemme- til udeboende, som den træder frem hos en gruppe i vores data, og alle portrætterne repræsenterer de overgange, vi har fået øje på ved at gruppere det samlede datamateriale på den måde (Nielsen 2013). Den oprindelige persona-metode, som portrætterne er inspirerede af, er baseret på en empati-dreven tilgang, hvor persona-udviklerne forsøger at forstå og sætte sig i den andens sted. Målet er at få en idé om, hvilke behov en given bruger har, og hvordan vedkommende vil bruge et givet produkt eller redskab. På den måde er persona-metoden baseret på brugernes egne erfaringer fra hverdagslivet med en given problemstilling. En kritik, som går igen i persona-litteraturen er, at persona-udviklerne fejlagtigt kommer til at basere de forskellige personas på egne præferencer, stereotyper og forudantagelser i en designproces frem for på brugernes erfaringer fra hverdagslivet (Nielsen 2013). Det er netop dette, som det forskningsbaserede portræt imødekommer.

De ungeportrætter, der præsenteres i kapitel 3 i denne bog, har haft et tredelt formål: De er dels blevet anvendt som et analytisk redskab gennem den analytiske proces i arbejdet med datamaterialet, dels som formidling af vores resultater, og dels er de blevet anvendt i arbejdet med at inddrage unge og organisationer i forskningsprocessen. Portrætterne resumerer og kondenserer således de 36 unges mangfoldige fortællinger og tre unge-workshops med i alt 32 unge berettende om overgangen fra hjemme- til udeboende. Ved at basere denne persona-inspirerede tilgang på et omfattende interviewmateriale og en empiri-dreven tilgang, sikrer vi, at ungeportrætterne repræsenterer og vækker genklang hos et bredt udsnit af de unge og deres oplevelser af overgangen fra hjemme- til udeboende.

Ved at anvende de første versioner af disse portrætter i en workshop, fik deltagerne fra de forskellige organisationer på workshoppen indsigt i vores data og arbejdede ud fra et design- og udviklingsorienteret perspektiv. Vi var fx inspireret af *video sketching*, der er en metode, hvor en gruppe skitserer og kortlægger problemer, muligheder og løsninger, som der optages og genhøres, med henblik på at videreudvikle og forbedre det, som er i

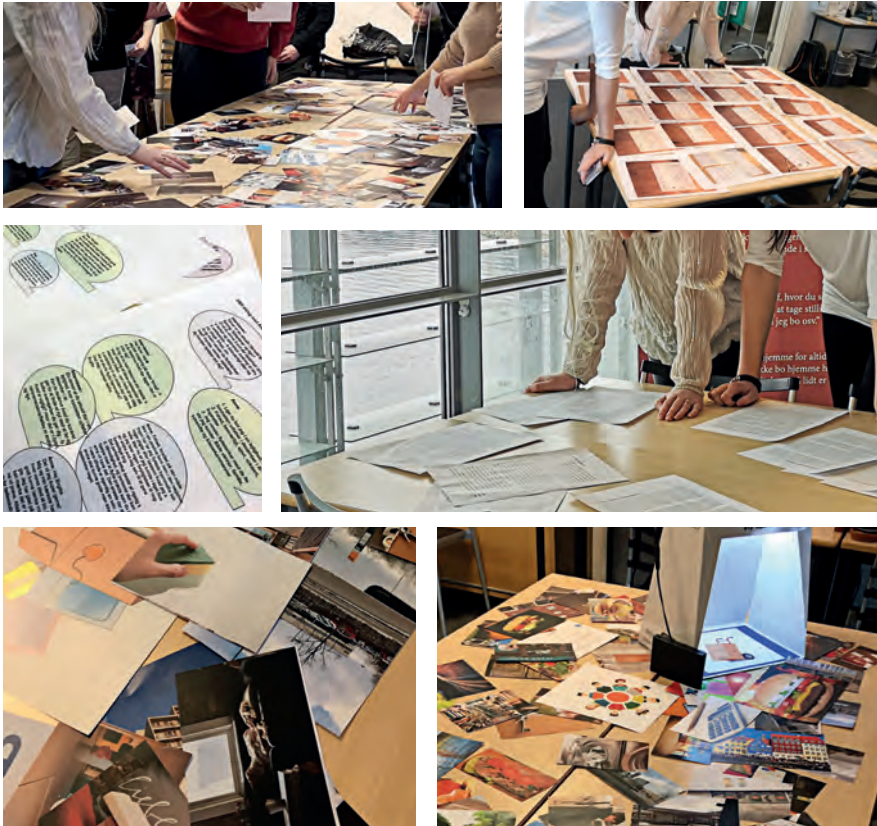

Figur 15.1: Billeder fra en organisationsworkshop.

fokus på sessionen. Det er således en cyklisk proces, som gentages. På denne workshop optog forskerne deltagernes refleksioner og designforslag, og analyserede det efterfølgende. Det gav os indsigt i organisationernes virke og prioriteringer i hverdagen, samt input til hvordan vi også kunne tolke og forstå vores data.

Fra november 2018 til september 2019 (og hvor de sidste interviews blev afholdt i foråret 2019) afholdte vi tre workshops med 10-12 unge i hver. Her producerede de unge 32 digitale video-fortællinger på tre-fem minutter om det at flytte hjemmefra. De tre workshops var rammesat som digitale fortælle-workshops ('digital storytelling'). Formålet med fortælle-workshops er at give deltagerne mulighed for at formidle noget vigtigt fra deres eget personlige liv, og derigennem forstå noget om sig selv og om det forløb eller den oplevelse, de har haft. I en klassisk 'digital storytelling' bliver deltagerne faciliteret gennem individuelle og kollaborative faser og aktiviteter, der understøtter dem til at identificere, udvikle og dele deres personlige historier, fx igennem det, som Lambert (2013) identificerer som 'story circles'. De producerede digitale videofortællinger kan have forskellige strukturer, og hvor nogle er narrative, er andre montager. Fælles er, at de anvender flere modaliteter inden for digitale medier, fx tekst, stillbilleder og bevægelige billeder, stemme, musik, animation m.v. (Lambert 2013) 'Digital storytelling' bruges i mange forskellige kontekster, såsom uddannelse, sundhed, eller i forhold til inddragelse inden for sociale aspekter, i udvikling af by- og boligområder eller medarbejderinddragelse i organisatorisk udvikling (Boje 2006; Hardy & Summer 2014; Haug et al. 2012; Henningsen & Ørngreen 2018; Jamissen et al. 2017).

I arbejdet med denne bog har vi haft fokus på det kollaborative og på at skabe rum, hvor de unge har kunnet arbejde med deres hænder - i et slags

Figur 15.2: Billeder fra fortælleworkshops med unge.

'tænke med ting'-format, som også er understøttet af *video sketching*-metoden. Når unge på vores workshop 'møder' andre unge via den data, vi har indsamlet, og de med afsæt i denne data laver deres egne personlige film, får filmene en anden karakter, end hvis de udelukkende skulle lave film på basis af 'en frit valg på alle hylder'-model. Vi ansporer således til dialog om specifikke emner, som forholder sig til unges overgange. Figur 15.1 og 15.2 illustrerer den workshoporienterede tilgang fra henholdsvis organisations- og ungeworkshops. De forskellige former for data, som er vokset ud af projektet, er illustreret i bogens indstik mellem hvert kapitel.

Gennem dataindsamlingen blandt unge, forældre og organisationer har vi naturligt nok undersøgt litteraturen på området og undersøgt statistikker, af-dækket det nuværende billede af unges alder for at flytte hjemmefra m.v. Vi

har også undersøgt viden om og analyseret, hvilke organisationer der eksisterer, samt deres formål og arbejdsformer, i forhold til at støtte i unges overgange. Efterhånden som vi havde et billede heraf, besøgte og interviewede vi tre organisationer, der fungerede som forskellige cases og eksemplariske tilgange til unges overgange.

Vores samlede empiri består altså af:

- 97 kvalitative og dybdegående interviews med unge og deres forældre fra forskellige dele af samfundet. Disse blev alle interviewet to gange over 12 måneder.
- 16 dialoger med unge via mobil.
- Tre unge-workshops af hver to dages varighed, med i alt 32 unge.
- 32 digitale fortællinger lavet af de unge på workshops.
- 100 postkort fra Folkemødet på Bornholm.
- 34 gadeinterviews med mennesker fra Folkemødet, hvor vi i mange af disse talte med to-tre personer sammen, og de er typisk kun fem-syv minutter lange.
- Én workshop med relevante organisationer.
- Tre interviews og besøg hos tre udvalgte case-organisationer.
- Desk research på:
 - Statistiske materialer i forhold til at flytte hjemmefra.
 - Organisationers arbejde via deres egne hjemmesider.
 - Materialer tilgængelige, som sigter mod at støtte unge i deres overgangsproces.

Undervejs i projektet har vi foretaget nogle metodiske justeringer i forhold til vores oprindelige forskningsdesign. Dels fordi mulighederne for at få adgang til andre relevante datasæt opstod, som fx på Folkemødet, dels fordi nogle af de oprindelige idéer viste sig ikke at kunne gennemføres, som vi gerne ville. Eksempelvis at de unge, som indgik i *mobile probes* / SMS-dialogerne, var de samme, som deltog i interviews. Dette lod sig ikke gøre, da

det ikke var alle de interviewede, der ønskede at deltage i SMS-dialogerne. Vi havde på lignende vis planlagt, at der skulle være gengangere fra interviews i vores workshops, men af forskningsetiske grunde fungerede dette ikke i praksis. Visse fordele opstod via vores ændringer i dataindsamlingen, fx at vi fik en udvidet repræsentativitet i målgruppen. Vi nåede ud til flere og flere forskellige unge, hvilket vi udfolder i næste afsnit.

Alt det beskrevne data er blevet analyseret på forskellige måder. Det kvalitative interviewmateriale med de unge og deres forældre blev analyseret ved at anvende et omfangsrigt og kompleks kodetræ i analyseprogrammet 'Nvivo'. Processen med at kode tog udgangspunkt i eksisterende litteratur og studier på området, som gav input til at definere en række overordnede kodningskategorier. Samtidig bygger kodetræet på de sociale fænomener, der blev spurgt til i interviewguiden, og på de sociale forhold, som trådte frem undervejs i analyseprocessen af datamaterialet. Således mødtes forskningsteamet ofte undervejs i kodningsprocessen og diskuterede, om koderne fungerede, og om de var dækkende. Dette gav anledning til justeringer af kodetræet undervejs. Det er på basis af dette analytiske arbejde, at analyserne af de kvalitative interviews med de unge og deres forældre er udarbejdet. Vi har således ad mange omgange læst, diskuteret og genlæst tematiske udtræk af datamaterialet for med udgangspunkt i forskningsspørgsmålene at identificere mønstre og kategorier på tværs af materialet. I denne proces har vi aktivt brugt dialogen i forskningsgruppen til at udfordre hinandens tolkninger af materialet. Ligesom vi har brugt konstruktionen af ungeportrætterne som en ramme for analyserne. *Mobile probes*, unge-workshoppenes ytringer og film er også tematiseret med afsæt i kodetræet. Kapitlerne 4 til 12 præsenterer disse detaljerede analyser, hvori tematisk udvalgte citater fra interviewene indgår.

Det konkrete formål med ungeportrætterne var at bruge dem til at afdekke, hvilke behov og udfordringer unge med forskellige overgange har. Ungeportrætterne og de beskrevne udfordringer kan derfor ses som et anvendelsesorienteret resultat, som andre kan bruge videre i deres design- og udviklingsarbejde. I vores videre analyse af organisationernes virke, og i afrundingen af bogen (kapitel 13 og 14), har vi søgt at samle trådene, fra de mangfoldige og detaljerede analyser af unges overgange til identificering af sammenhænge og mønstre, variationer og nuanceringer. Kapitel 13 og 14 repræsenterer endnu to iterationer i analyse- og tolkningsarbejdet, hvor

vi bevæger os fra den unges oplevelse og livsverden til omverdenen og en mere bredt perspektiverende dagsorden.

15.3 Hvem har deltaget?

Målet med dataindsamlingen var at få en bredt sammensat gruppe af unge mellem 17 og 25 år, hvis sociale, kulturelle og familiære baggrunde varierede. Men hvordan har vi udvalgt vores informanter og deltagere, og hvad repræsenterer de?

Vi har dog flest deltagere i alderen 18 til og med 23 år. Det skyldes nogle udfordringer ved, at mindreårige under 18 år skal have forældresamtykke for at deltage. Gennemsnitsalderen på de 36 unge er cirka 21 år (se den præcise spredning i tabel 15.1). Kønsfordelingen er meget ligelig, ligesom vi også kan se, at de unge repræsenterer et bredt udsnit af befolkningen i forhold til social-demografiske faktorer. Der er således mange fra, hvad man kan karakterisere som højere middelklasse, middelklasse og arbejderklasse, men dog nærmest ingen, som kommer direkte fra overklasse og underklassen. Vi har her skelet til de definitioner, som man fx kan se på <https://www.klassesamfund.dk/>, og som baserer deres kategorier på basis af jobtype,

Tabel 15.1: De deltagende unges alder ved gennemførelse af det første interview

År	17	18	19	20	21	22	23	24	25	Total
Antal	2	6	3	8	9	3	4	-	1	36

Gennemsnitsalder: 20,30

Tabel 15.2: Kønsfordelingen blandt interviewede unge

	Mænd	Kvinder
Antal	19*	17
Procent	53 %	47 %

*Der også inkluderer en transkønnet.

husstandsindkomst og uddannelsesbaggrund. Vores vurdering i forhold til de unge er ikke en eksakt kategorisering, men er et skøn på basis af, hvad vi ved om forældrenes uddannelse, job, boligsituation m.v.

Tabel 15.3: Forældre- og søskendeforhold blandt interviewede unge

Forældre/ søskende	1 søster el. bror	2 el. flere søskende	1 halvbror el. -søster	2 el. flere halvsøskende	Ene- barn	Total
Unge med forældre der er skilt	7	3	-	2	2	14
Enke(r)	2	1	-	-		3
Unge med forældre der er gift og samboende	13	5	-	-	1	19
Total	22	9		2	3	36

Vi rammer også ret bredt i forhold til familieforhold som illustreret i tabel 15.3, hvor 39 % kommer fra en baggrund med skilte forældre, 53 % fra samboende og gifte forældre, og 9 % har en forælder, der er enke. Som vores analyser i kapitel 5 viser, spiller søskende ofte en vigtig relationel rolle i de identitetsskabende processer, for nogle især i barndommen, for andre også i processen med at etablere sig som ung voksen, der er flyttet hjemmefra. I vores studie har de unge ofte en eller flere søskende, hvor flertallet (61 %) har en søster eller bror, mens kun 10 % er enebarn (se tabel 15.3). Der er syv unge i studiet (19 %), som har en anden etnisk herkomst i første eller andet led, hvor der er repræsentation fra (i alfabetisk rækkefølge): Afghanistan, Colombia, Filippinerne, Kosovo, Albanien, Marokko, Tyrkiet og Vietnam. Vi søgte desuden at interviewe unge, som var flyttet forskellige steder hen i landet, og som etablerede sig i forskellige boformer, således at datamateri-

Tabel 15.4: Geografiske forhold blandt interviewede unge

Område / flytning	Fra	Til
København (kommune)	9	16
Hovedstadsområdet	5	5
Sjælland og øerne (ekskl. Kbh. og Hovedstadsområdet)	10	1
Fyn og øerne (ekskl. Odense)	3	1
Jylland (ekskl. Aarhus og Aalborg)	7	6
Aarhus	2	2
Odense	0	3
Aalborg	0	1
Oversøisk		1

allet samlet set kunne give et nuanceret og mættet indblik i unges flytte- og overgangsprocesser. Vi endte med et materiale, hvor omtrent halvdelen af vores informanter flyttede fra provinsen uden for de tre største universitetsbyer. Den overvejende del af de unge flyttede til København, hvilket svarer til de generelle flyttemønstre. Vi havde dog også en pæn repræsentation af unge fra de tre største universitetsbyer. Materialet rummer også en tydelig gruppe af unge, som flytter til især områder i provinsen uden for de større byer, hvilket udtrykker et ønske om at sikre en repræsentation af unge, som bliver i landdistrikter og yderområder.

Det er ikke alle de unge, som har deres forældre med i studiet. Forklaringen er, at det ville skævvride vores materiale, hvis vi kun talte med unge, der ønskede, at vi også interviewede deres forældre. Det ville betyde, at vi ikke ville få adgang til unge, der havde oplevet konflikter og brud med forældrene, og deres perspektiver ønskede vi også at inddrage. I alt blev der gennemført 97 interviews med 104 personer.

På de tre unge-workshops var der mellem 10-12 deltagere på hver og 32 deltagere i alt. De blev rekrutteret gennem organisationer, og specifikt uddannelsessteder, men dog forskellige typer af uddannelsessteder. Der er således deltaget et hold fra en produktionsskole, et hold fra en højskole og et hold 2. semester-bachelorstuderende. Der er som tidligere nævnt ikke krav om repræsentativitet, men vi har som ved interviewene alligevel søgt at få et bredt udvalg af unge på vores workshops. Det lykkedes, idet vi kan se, at der var forskel i deres baggrunde, i forhold til de typer af familieforhold, som de kom fra, uddannelsesniveaut hjemme, økonomisk baggrund, etnicitet m.v. De tre uddannelsessteder lå spredt i Danmark: i en forstad til København, i en midtjysk by og i en by i Nordjylland.

Der deltog også en række organisationer, dels som informanter i tre eksemplariske cases og dels som deltagere på organisationsworkshops. Der er nogle organisationer, som har en stor kontaktflade til unge, som ikke er inddraget her i projektet. Vi har fx ikke inddraget sportsforeninger, selv om vi ser, at nogle sportsforeninger tjener til at imødekomme unges behov for netværk og generel trivsel, hvad end det er at gå til fodbold eller i træningscenter med en medstuderende. Den type aktivitet er dog beskrevet i analyserne. De organisationer, som vi har valgt at tage udgangspunkt i, er dels organisationer, som specifikt har tilbud til unge i overgangsprocessen, dels organisationer, som eksplicit arbejder med udfordringer, som unge oplever at have.

Din flyttehjemmefra-oplevelse kan vi bruge til at hjælpe andre.
Kan du huske noget fra dengang du flyttede hjemmefra, da dine børn
flyttede hjemmefra eller står du selv, som ung, midt i flytterod?
Så del her et par ord:

Jeg blev smidt ud som 17-årig
Det var ikke så rart i øjeblikket.
Men nu er jeg jurist, så det
gik jo godt

 **NORDEA
FONDEN**
AALBORG UNIVERSITET Vi støtter gode liv

Jeg blev smidt ud som 17-årig.
Det var ikke så rart i øjeblikket.
Men nu er jeg jurist, så det gik godt.

Meld dig ind i LLO (Lejernes
Landsorganisation) så der er
nogen, der har din ryg hvis du
bliver snydt af din udlejer. Især
hvis det er privat udlejning.

Og skynd dig at melde dig
ind i en boligforening så får
du adgang til billigere
boliger og almene boliger.

Din flyttehjemmefra-oplevelse kan vi bruge til at hjælpe andre.
Kan du huske noget fra dengang du flyttede hjemmefra, da dine børn
flyttede hjemmefra eller står du selv, som ung, midt i flytterod?
Så del her et par ord:

Meld dig ind i LLO (Lejernes landsorganisation)
så der er nogen, der har din ryg hvis du bliver
snydt af din udlejer. Især hvis det er privat udlejning.
Og skynd dig at melde dig ind i boligforening
så du får adgang til billigere boliger - og almene
boliger

 **NORDEA
FONDEN**
AALBORG UNIVERSITET Vi støtter gode liv

Din flyttehjemmefra-oplevelse kan vi bruge til at hjælpe andre.
Kan du huske noget fra dengang du flyttede hjemmefra, da dine børn
flyttede hjemmefra eller står du selv, som ung, midt i flytterod?
Så del her et par ord:

Mine forældre var lidt for meget indover.
Jeg havde tydeligvis ikke styr på noget
men det fandt jeg først ud af efter et års tid

 **NORDEA
FONDEN**
AALBORG UNIVERSITET Vi støtter gode liv

Mine forældre var lidt for
meget indover. Jeg havde
tydeligvis ikke styr på
noget, men det fandt jeg
først ud af efter et års tid.

Kilde: Postkort indsamlet
på Folkemødet 2018.

Date: 08-27-2018 21:55

Hej J - helt ok 😊

Og et spørgsmål herfra - hvad savner du evt fra før flytning og/eller hvad du ser særlig frem til fremover?

Det kan forstås meget åbent. Det kan være konkrete ting/ personer som fx savn af en søster eller det kan være mere 'abstrakt' som at savne 'et slags liv' fx et ubekymret liv.

Håber det mening!

God dag 🍀

T

Date: 08-31-2018 14:35

Hej igen T

Det er svært at svare på, hvad jeg egentlig savner fra før flytningen. På nogle punkter er det helt klart det ubekymrede liv, man mærkede til dengang, men på rigtig mange punkter kan jeg se, hvor meget jeg IKKE savner det. Jeg savner, at man ikke behøvede at have ansvaret for alt, men jeg savner på ingen måde hvor bundet og begrænset man var af ens alder og omgivelser.

Det, jeg ser specielt meget frem til fremover, er at opnå en følelse af, at det hele er faldet på plads, og især at jeg kan slappe af i det, jeg er i. Det er nok dét, jeg har allersværest ved. Hverdagen er præget af en del unødvendigt stress, som følge af de mange spor som fortiden har sat i én.

Litteraturliste

- Aarseth, H. (2008). *Hemskapingens moderne magi*. Oslo: Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.
- Aarseth, H. (2011). *Moderne familieliv. Den likestilte familiens motivasjonsformer*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Aarseth, H. (2018). Familie og intimitet i endring – sosiologiske perspektiver. *Fokus på Familien*, 2, 84-102. DOI: 10.18261 / issn.0807-7487-2018-01-02
- Aassve, A., Billari, F. C., Mazzucco, S. & Ongaro, F. (2002). Leaving home: a comparative analysis of ECHP data. *Journal of European Social Policy*, 12(4), 259-275. DOI: 10.1177 / a028430
- Aassve, A., Iacovou, M. & Mencarini, L. (2006). Youth Poverty and Transition to Adulthood in Europe. *Demographic Research*, 15, 21-50. DOI: 10.4054 / DeMRes.2006.15.2
- Aassve, A., Arpino, B. & Billari F. C. (2013). Age norms on leaving home: multilevel evidence from the European Social Survey. *Environment and Planning A*, 45, 383-401. DOI: 10.1068 / a4563
- Ahmed, S. (2004). Affective Economies. *Social Text*, 22(2), 117-139. <https://www.muse.jhu.edu/article/55780>
- Andersen, M. H., Jørgensen, L. & Davidsen, S. (2016). Litteratur- og informationssøgning i samfundsvidenskaberne. I: C. J. Kristensen & M. A. Husains, *METODER I SAMFUNDSVIDENSKABERNE*, 57-71. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

- Andersen, H. S. & Kristensen, H. (2003). Livscyklusgrupper. København: Center for Boligforskning, Aalborg Universitet. <https://boligforskning.dk/livscyklusgrupper> [01.08.20]
- Arnett, J. J. (2015). *Emerging adulthood. The winding road from the late teens through the twenties*. Oxford: Oxford University Press.
- Ayllón, S. (2015). Youth poverty, employment, and leaving the parental home in Europe. *Review of Income and Wealth*, 61(4), 651-676. DOI: 10.1111/roiw.12122
- Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. (2001). *Individualization*. London: SAGE Publications.
- Beer, A. & Faulkner, D. (2011). *Housing transitions through the life course*. Bristol: The Policy Press.
- Bengtsson, T. T. & Mølholt, A. K. (2018). Creation of belonging and non-belonging in the temporal narratives of young people transitioning out of care in Denmark. *Nordic Social Work Research*, 8(51), 54-64. DOI: 10.1080/2156857X.2018.1494034
- Bell, V. (1999). Performativity and belonging – an introduction. *Theory, Culture and Society*, 16(2), 1-10. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/02632769922050511> [09.04.19]
- Beer, A., Faulkner, D., Paris, C. & Clower, T. (2011). *Housing transitions through the life course. Aspirations, needs and policy*. Bristol: Policy Press. <https://books.google.dk/books?hl=da&lr=&id=BGB3o8D6ohcC&oi=fnd&pg=PR3&dq=Housing+transitions+through+the+life+course> [09.04.19]
- Berngruber, A. (2015). Generation Boomerang Germany? Returning to the parental home in young adulthood. *Journal of Youth Studies*, 18, 1274-1290.
- Bengtsson T. T. & Mølholt, A. (2018). Creation of belonging and non-belonging in the temporal narratives of young people transitioning out of care in Denmark. *Nordic Social Work Research*, 8(1), 54-64. DOI: 10.1080/2156857X.2018.1494034
- Bernhardt, E., Gähler, M. & Goldscheider, F. (2005). Childhood Family Structure and Routes of the Parental Home in Sweden. *Acta Sociologica*, 48(2), 99-115. DOI: 10.1177/0001699305053766
- Billari, F. C. (2004). Becoming an Adult in Europe: A Macro (/Micro)-Demographic Perspective. *Demographic Research*, 3(2), 15-44. DOI: 10.4054/Dem-Res.2004.S3.2

- Billari, F. C. & Liebroer, A. C. (2010). Towards a new pattern of transition to adulthood?. *Advances in Life Course Research*, 15(2-3), 59-75. DOI: 10.1016/j.alcr.2010.10.003
- Boell, S. K. & Cecez-Kecmanovic, D. (2010). Literature Reviews and the Hermeneutic Circle. *Australian Academic & Research Libraries*, 41(2), 129-144. DOI: 10.1080/00048623.2010.10721450
- Bolig Økonomisk Videnscenter (2018). *Der mangler studieboliger, og problemet er voksende*. <https://www.bvc.dk/almen-formidling/der-mangler-studieboliger-og-problemet-er-voksende/> [24.09.18]
- Breidenbach, A. L. (2018). Constrained from leaving or comfortable at home? Young people's explanations for delayed home-leaving in 28 European countries. *International Journal of Comparative Sociology*, 59(4), 271-300. DOI: 10.1177/0020715218807261
- Boje, D. (2006). Book Review Essay: Pitfalls in Storytelling Advice and Praxis. *Academy of Management Review*, Vol. 31, No. 1 January 2006, 218-225.
- Brooks, R. (2002). Transitional friends? Young people's strategies to manage and maintain their friendships during a period of repositioning. *Journal of Youth Studies*, 5(4), 449-467. <https://doi.org/10.1080/1367626022000030985>
- Brown, Wendy (2003). Neo-liberalism and the End of Liberal Democracy. *Theory & Event*, 7(1), 1-19.
- Bruselius-Jensen, M. & Sørensen, N. U. (2017). *Unge fællesskaber: Mellem selvfølgelighed og vedligeholdelse*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Butler, J. (1990). *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. New York & London: Routledge Classics.
- Chiuri, M. C. & Boca, D. D. (2010). Home-leaving decisions of daughters and sons. *Review of Economics of the Household*, 8(3), 393-408. DOI: 10.1007/s11150-010-9093-2
- Cekaite, A. (2018). Förhandlingar med barn: Rationalitet och dramatic i familjelivet. I: T. Johansson & E. Sorbring (redE.), *Barn- och ungdomsvetenskap. Grundläggande perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Cinthio, H. (2015). "You go home and tell that to my dad!". Conflicting claims and understandings on hymen and virginity. *Sexuality & Culture*, 19(1), 172-189.
- Costa, S. M.-B. & Brunila, K. (2016). Becoming entrepreneurial: Transitions and education of unemployed youth. *Power and Education*, 8(1), 19-34.

- Cuervo, H. & Wyn, J. (2017). A longitudinal analysis of belonging: temporal, performative and relational practices by young people in rural Australia. *Young*, 25(3), 219-234. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1103308816669463> [09.04.19]
- Dahl, K. M. & Ottosen, M. H. (2018). *Kortlægning af viden om opdragelse - Delnotat 1-3*. VIVE: https://pure.vive.dk/ws/files/1690775/301087_Kortl%C3%A6gning_af_viden_om_opdragelse_Delnotat_1_3x.pdf [20.04.19]
- Darsø, L. (2015). *Innovationspædagogik*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Danmarks Statistik (2018). *UNGFLYT: Unge, der flytter efter kommune, familietype, køn, alder og flyttetype*. <https://www.statbank.dk/statbank5a/SelectVarVal/Define.asp?Maintable=UNGFLYT&PLanguage=0> [16.03.20]
- Dansk Byggeri (2018). *Stadig alt for få boliger til de mange studerende*. <https://www.danskbyggeri.dk/presse-politik/nyheder/2018/stadig-alt-for-faa-boliger-til-de-mange-nye-studerende/> [24.09.18]
- Davies, B. (1992). *(In)scribing body/landscape relations*. Walnut Creek: AltaMira Press.
- Davidson, E. (2008). Marketing the self: The politics of aspiration among middle-class Silicon Valley youth. *Environment and Planning*, 40, 2814-2830.
- Dillabough, J.-A. & Kennelly, J. (2010). *Lost youth in the global City. Class, culture and the urban imaginary*. London: Routledge.
- Dommermuth, L. (2009). Når flytter de unge hjemmefra? *Samfunnsspeilet*, 1(23), 9-12
- Duvaa, U., Ørngreen, R., Weinkouff Mathiasen, A-G. & Blomhøj, U. (2013). Mobile Probing and Probes. I: P. Campos, T. Clemmensen, J. Nocera, D. Katre, A. Lopes & R. Ørngreen (red.), *Human Work Interaction Design: Work Analysis and HCI*. HWID 2012. IFIP Advances in Information and Communication Technology, vol 407, 161-174. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-642-41145-8_14.
- Eurostat (2018). Youth, Youth population. Bruxelles: European Commission. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/youth/data/database> [02.04.19]
- Farrugia, D. & Wood, B. E. (2017). Youth and spatiality: Towards interdisciplinarity in youth studies. *Young*, 25(3), 209-218.
- Finans Danmark (2018). Unge, gæld og opsparing. Rapport.
- Ford, J., Rugg, J. & Burrows, R. (2002). Conceptualising the Contemporary Role of Housing in the Transition to Adult Life in England. *Urban Studies*, 39(13), 2455-2467.

- Forsberg, L. (2009). *Involved Parenthood. Everyday Lives of Swedish Middle-Class Families*. Linköping: Department of Child Studies, Linköping University.
- France, A. & Haddon, E. (2014). Exploring the epistemological fallacy: Subjectivity and class in the lives of young people. *Young*, 22(4), 305-321.
- France, A. & Roberts, S. (2015). The problem of social generations: A critique of the new emerging orthodoxy in youth studies. *Journal of Youth Studies*, 18(2), 215-230.
- Furlong, A. & Cartmel, F. (2007). *Young people and social change. New perspectives*. Berkshire: Open University Press.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity. Self and society in the late modern age*. Cambridge: Polity Press.
- Gram, M., Hogg, M., Blichfeldt, B. S. & Maclaran, P. (2015). Intergenerational relationships and food consumption: the stories of young adults leaving home. *Young Consumers*, 16(1), 71-84. DOI: 10.1108/YC-01-2014-00422
- Gulbrandsen, L. (2002). Aldri har det vært så ille som akkurat nå - Om norsk ungdoms utflytning fra barndomshjemmet og etablering i egen bolig. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 2(1), 33-50.
- Gulbrandsen, L. & Sandlie, H. C. (2015). Housing Market and Family Relation in a Welfare State. *Critical Housing Analysis*, 2(1), 74-81. DOI: 10.13060/23362839
- Görlich, A., Pless, M., Katznelson, N. & Graversen, L. (2019). *Ny udsathed i ungdomslivet*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hall, S. (1996). Introduction: Who Needs 'Identity'?. I S. Hall & P. du Gay (red.), *Questions of cultural identity*. New York & London: Sage Publications.
- Haug, K., Jamissen, G. & Ohlmann, C. (red.) (2012). *Digitalt fortalte historier: refleksjon for læring*. Oslo: Cappelen Damm
- Hardy, P. & Summer, T. (2014). Our stories, ourselves: exploring identities, sharing experiences and building relationships through Patient Voices. I: H. M. Pleasants & D. E. Salter (red.), *Community-Based multiliteracies and digital media projects: Questioning assumptions and exploring realities*. Bern: Peter Lang International Academic Publishers.
- Hays, S. (1998). *The Cultural Contradictions of Motherhood*. New Haven: Yale University Press.
- Henningsen, B. & Ørngreen, R. (2018). Digital Storytelling in Teacher Professional Development. I: P. K. Ntalianis, P. A. Andreatos & P. C. Sgouropou-

- lou (red.), *Proceedings of the 17th European Conference on e-Learning*, 169-176. Reading: Academic Conferences and Publishing International.
- Hermann, S. (2007). *Magt og oplysning: Folkeskolen 1950-2006*. København: Unge Pædagoger.
- Holdsworth, C. (2017). The cult of experience: standing out from the crowd in an era of austerity. *Area*, 49.3, 296-302. DOI:10.1111 / area.12201
- Lacovou, M. (2010). Leaving home: Independence, togetherness and income. *Advances in Life Course Research*, 15, 147-160. DOI: 10.1016 / j.alcr.2010.10.004
- Illeris, K., Katznelson, N., Nielsen, J. C., Simonsen, B. & Sørensen, N. S. (2009). *Ungdomsliv. Mellem individualisering og standardisering*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Jackson, C. (2006). *Lads and Ladettes in School: Gender and a Fear of Failure*. London: Open University Press.
- Jamissen, G., Hardy, P., Nordkvelle, Y. & Pleasants, H. (red.) (2017). *Digital Storytelling in Higher Education: International Perspectives*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Johansen, K. B. H., Laursen, B. & Juel, K. (2015). *LGBT-sundhed. Helbred og trivsel blandt lesbiske, bøsser, biseksuelle og transpersoner*. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Johansson, T. & Andreasson, J. (2017). *Fatherhood in transition. Masculinity, identity and everyday life*. London: Palgrave Macmillan.
- Johansson, T. & Herz, M. (2019). *Youth Studies in Transition: Culture, Generation and New learning Processes*. Cham: Springer.
- Jones, G. & Wallace, G. (1992). *Youth, Family and Citizenship*. Buckingham / Philadelphia: Open University Press.
- Katznelson, N. (2004). *Udsatte unge, aktivering og uddannelse – Dømt til individualisering*. Ph.d.-afhandling. Roskilde: Center for Ungdomsforskning, Roskilde Universitet.
- Katznelson, N. & Sørensen, N. U. (2015). Unges identitetsdannelse i forandring. I: M. Sørensen (red.), *Skole- og fritidspædagogik*, bind 1, 175-193. København: Akademisk Forlag.
- Kauppinen, T. M., Angelin, A., Lorentzen, T., Bäckman, O., Salonen, T., Mosio, P. & Dahl, E. (2014). Social Background and Life-Course Risks as Determinants of Social Assistance Receipt Among Young Adults in Sweden, Norway and Finland. *Journal of European Social Policy*, 24(3), 273-288. DOI: 10.1177 / 0958928714525818

- Kelly, P. (2007). The Entrepreneurial Self and 'Youth at-risk': Exploring the Horizons of Identity in the Twenty-first Century. *Journal of Youth Studies*, 9(1), 17-32.
- Klinth, R. & Johansson, T. (2010). *Nya svenska fäder*. Umeå: Borea Förlag.
- Kvande, E. & Brandt, B. (2013). *Fedrekvoten og den farsvennlige velferdsstaten*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lacovou, M. (2010). Leaving home: Independence, togetherness and income. *Advances in Life Course Research*, 15, 147-160. DOI: 10.1016/j.alcr.2010.10.004
- Lambert, J. (2013). *Digital Storytelling. Capturing Lives, Creating Community*. Routledge, New York.
- Lappegård, T. & Brundborg, H. (2004). Ungdom og demografi - Om endringer i demografiske atferd i overgangen fra ung til voksen. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 4(1), 93-104.
- Lareau, A. (2003). *Unequal childhoods: class, race, and family life*. Berkeley: University of California Press.
- Lasgaard, M., Christiansen, J. & Friis, K. (2019). *Ensomhed blandt unge*. Temaanalyse, vol. 7, Hvordan har du det? Aarhus: Region Midtjylland, DEFACTUM.
- Lennartsson, C. (2001). Child-parent contacts. A study of social contacts between adult children and their parents in Sweden. I: C. Lennartsson (red.), *Still in Touch. Family Contact, Activities and Health among Elderly in Sweden*. Ph.d.-afhandling. Stockholm: Swedish Institute for Social Research, Stockholm University.
- Lewis, J. & West, A. (2016). Intergenerational relations between English students, graduates living at home, and their parents. *Social Policy & Administration*, 51(7), 1248-1266.
- Låftman, S. B., Almquist, Y. B. & Östberg, V. (2013). Students' accounts of school-performance stress: a qualitative analysis of a high-achieving setting in Stockholm, Sweden. *Journal of Youth Studies*, 16(7), 932-949.
- Leopold, T. (2012). The Legacy of leaving home: Long-term effects of coresidence on parent-child relationships. *Journal of Marriage and Family*, 74(3), 399-412. DOI: 10.1111/j.1741-3737.2012.00964.x
- Mackrill, T. (2008). Pre-treatment change in psychotherapy with adult children of problem drinkers: The significance of leaving home. *Counselling and Psychotherapy Research*, 8(3), 160-165. DOI: 10.1080/14733140802193341

- Madsen, O. J. (2018). *Generasjon prestasjon: hva er det som feiler oss?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Mandic, S. (2008). Home- Leaving and its Structural Determinants in Western and Eastern Europe: An Exploratory Study. *Housing Studies*, 23(4), 615-637. DOI 10.1080/02673030802112754
- Martins, N. & Villanueva, E. (2006). Does limited access to mortgage debt explain why young adults live with their parents? *Working Papers* 0628, Banco de Espana. DOI: 10.2139/ssrn.939490
- Martínez-Granado, M. & Ruiz-Castillo, J. (2002). The decisions of Spanish youth: A cross-section study. *Journal of Population Economics*, 15(2), 305-330. DOI: 10.1007/s001480100082
- Mayer, K. U. (2001). The paradox of global social change and national path dependencies: Life course patterns in advanced societies. I: M. Kohli & A. Woodward (red.), *Inclusions and Exclusions in European Societies*, 89-110. London: Routledge.
- Muilu, T. & Rusanen, J. (2003). Rural young people in regional development - the case of Finland in 1970-2000. *Journal of Rural Studies*, 19, 295-307. DOI: 10.1016/S0743-0167(03)00003-2
- Mulder, C. H. (2009). Leaving the parental home on young adulthood. I: A. Furlong (red.), *Handbook of Youth and Young Adulthood, New perspectives and agendas*, 203-210. London; New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Myklebust, J. O. (2012). The Transition to adulthood for vulnerable youth. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 14(4), 358-374. DOI: 10.1080/15017419.2012.660703
- Nielsen, J. C., Sørensen, N. U. & Osmec, N. M. (2010). *Når det er svært at være ung i DK: Unges trivsel og mistriivsel i tal*. København: Center for Ungdomsforskning.
- Nielsen, L. (2013). *Personas-user focused design*. London: Springer.
- Nielsen, M. L. & Dyreborg, J. (2015). Unge på arbejdsmarkedet: Et nyt prekarierat – eller blot i transition? I: M. Pless & N. U. Sørensen (red.), *Brydninger i ungdomslivet, Ungdomsliv*, 19-54. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Nielsen, M. L., Dyreborg, J. & Lipscomb, H. J. (2018). Precarious work among young Danish employees - a permanent or transitory condition? *Journal of Youth Studies*, 22(1), 7-28.

- Nielsen, M. L., Rønberg, M. T. & Sørensen, N. U. (accepteret). "Det får mig til at føle mig hjemme", Når unge flytter hjemmefra, og hvordan de skaber tilhørsforhold et nyt sted. *Psyke & Logos*.
- Nielsen, R. S. (2016). Straight-line Assimilation in Leaving Home? A Comparison of Turks, Somalis and Danes. *Housing Studies*, 31(6), 631-650. DOI: 10.1080/02673037.2015.1114076
- Nordea (2018). *Ganske få unge kan kalde sig boligejere*. Rapport.
- O'Flynn, G. & Pedersen, E. B. (2007). The 'good life' and the 'rich portfolio': young women, schooling and neoliberal subjectification. *British Journal of Sociology of Education*, 28(4), 459-472.
- Oksanen, A., Aaltonen, M., Majamaa, K. & Rantala, K. (2017). Debt problems, home-leaving, and boomeranging: A register-based perspective on economic consequences of moving away from parental home. *International Journal of Consumer Studies*, 41, 340-352. DOI: 10.1111/ijcs.12348
- Oksanen, A., Aaltonen, M. & Rantala, K. (2016). Debt problems and life transitions: a register-based panel study of Finnish young people. *Journal of Youth Studies*, 19(9), 1184-1203. DOI: 10.1080/13676261.2016.1145638
- Ottosen, M. H., Andersen, A. G., Dahl, K. M., Hestbæk, A. D., Lausten, M. & Rayce, S. B. (2018). *Børn og Unge i Danmark, Velfærd og Trivsel 2018*. VIVE: https://pure.vive.dk/ws/files/2240314/B_U_2018_WEB.pdf [12.05.19]
- Palmtag, E. L. (2013). *Break-up and then what? A study of intergenerational contact between adult children and their divorced/separated parents*. Speciale-afhandling. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:579981/FULLTEXT01.pdf> [13.05.19]
- Pedersen, O. K. (2011). *Konkurrencestaten*. København: Hans Reitzles Forlag.
- Pedersen, A. R. (1998). En præsentation af sneboldsmetoden. I: P. Bogason & E. Sørensen (red.), *Samfundsforskning bottom-up. Teori og metode*, 222-238. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Penge- og pensionspanelet (2011). *Undersøgelse af privatøkonomi. Målgruppe 18-25 år*. Rapport.
- Petersen, A. (2016). *Præstationssamfundet*. København: Hans Reitzles Forlag.
- Phoenix, A. (2004). Neoliberalism and masculinity. Racialization and the contradictions of schooling for 11- to 14-years olds. *Youth & Society*, 36(2), 227-246.

- Ravn, S. & Demant, J. (2017). Figures in Space, Figuring Space: Towards a Spatial-symbolic Framework for Understanding Youth Cultures and Identities. *YOUNG*, 25(3), 252–267. <https://doi.org/10.1177/1103308816669256>
- Remes, H. & Martikainen, P. (2012). Social Determinants of Mortality After Leaving the Parental Home: Childhood and Current Factors. *Advances Life Course Research*, 17(4), 199–209. DOI: 10.1016/j.alcr.2012.09.001
- Roberts, S. (2013). Youth Studies, Housing Transitions and the ‘Missing Middle’: Time for a Rethink? *Sociological Research Online*, 18(3), 11.
- Rosa, H. (2014). *Fremmedgørelse og acceleration*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Sandlie, H. C. (2008). *To må være. Om ungdoms boligetablering på 1990-tallet*. NOVA-Rapport 9. Oslo: NOVA. <https://docplayer.me/5179646-To-ma-man-vaere-om-ungdoms-boligetablering-pa-1990-tallet-hans-christian-sandlie.html> [11.05.19]
- Sandlie H. C. (2011). Hvordan går det med ungdommens etablering på boligmarkedet? *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 11(2), 49–69. DOI
- Schwanitz, K., Mulder, C. H. & Toulemon, L. (2017). Differences in leaving home by individual and parental education among young adults in Europe. *Demographic Research*, 37 (July–December), 1975–2010. DOI: 10.4054/DemRes.2017.37.63
- Sjöblom, Y. (2006). Leaving Home Early: Passing from Girlhood to Womanhood. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 23(4), 432–457. DOI: 10.1007/s10560-006-0062-9
- Staubæs, D. & Søndergaard, D. M. (2005). Interview i en tangotid. I: M. Järvinen og N. Mik-Meyer, *Kvalitativ metode i et interaktionistisk perspektiv*. Nakskov: Forlaget Nota.
- Stacey, J. (2006). Gay parenthood and the decline of paternity as we know it. *Sexualities*, 9(1), 27–55.
- Stattin, H., & Magnusson, C. (1996). Leaving home at an early age among females. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 1996(71), 53–69. DOI: 10.1002/cd.23219967106
- Stefansen, K. (2011). *Foreldreskap i småbarnsfamilien*. Doktoravhandling. Oslo: University of Oslo.
- Studierådgivningen (2018). *Bedre studietriviøselse for højere faglighed*, Strategi 2023. https://srg.dk/documents/3/Strategi_2023.pdf

- Swartz, T. T (2009). Intergenerational family relations in adulthood: Patterns, variation, and implications in the contemporary United States. *Annual Review of Sociology*, 35, 191-212. DOI: 10.1146/annurev.soc.34.040507.134615
- Søndergaard, D. M. (2003). Subjektivering og nye identiteter - en psykologi i et pædagogisk felt. *Kvinder, Køn og Forskning*, (4), 31-47. DOI: <https://doi.org/10.7146/kkf.v0i4.28267>
- Søndergaard, D. M. (2005). Making sense of Gender, Age, Power and Disciplinary Position: Intersecting Discourses in the Academia. *Feminism & Psychology*, 15(2), 189-2008. DOI: <https://doi.org/10.1177/095935350505051728>
- Sørensen, N. U., Hutter, C., Katznelson, N. & Juul, T. M. (red.) (2013). *Unge motivation og læring. 12 eksperter om motivationskrisen i uddannelsessystemet*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Sørensen, N. U. & Nielsen, J. C. (2014). Et helt normalt perfekt selv: Konstruktioner af selvet i unges beretninger om mistrivsel. *Dansk Sociologi*, 25(1), 33-54, 100-101.
- Sørensen, N. U., Pless, M., Katznelson, N. & Nielsen, M. L. (2017). Picture Perfect: Præstationsorienteringer blandt unge i forskellige ungdomslivskontekster. *Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 17(2), 27-48.
- Sørensen, N. U., Löfgren-Mårtenson, C. & Månsson, S-A. (2018). Unge i klemme: Nye udfordringer, grænser og gråzoner. I: L. A. Roiwn, V. Simovska & C. Graugaard (red.), *Seksualitet, skole og samfund: Kritiske perspektiver på seksualundervisning*, 209-232. København: Hans Reitzels Forlag.
- Sørensen, N. U. & Nielsen, M. L. (2020). "In a way, you'd like to move with them": Young people, moving away from home, and the roles of parents. *Journal of Youth studies*. DOI: 10.1080/13676261.2020.1747603
- Thuesen, A. A., Mærsk, E. & Randsløv, H. R. (2016). *Når unge uddannelsessøgende flytter mod vest*. Esbjerg: Center for Landdistriktsforskning, SDU. https://www.livogland.dk/sites/livogland.dk/files/dokumenter/publikationer/clf_report_57_naar_unge_uddannelsessøgende_flytter_mod_vest.pdf [19.05.19]
- Tosi, M. & Grundy, E. (2018). Returns home by children and changes in parents' well-being in Europe. *Social Science & Medicine*, 200, 99-106.
- Trondman, M. (2013). Opbruddet i lærerautoritet. I: Sørensen, N. U., Hutter, C., Katznelson, N. & Juul, T. M. (red.), *Unge motivation og læring. 12 eksperter om motivationskrisen i uddannelsessystemet*. København: Hans Reitzels Forlag.

- Ward, R. A. & Spitze, G. D. (2007). Nestleaving and coresidence by young adult children: the role of family relations. *Research on Ageing*, 29(3), 257-277. DOI: 10.1177/0164027506298225
- Wentzel Winther, I. (2005). Hjemmet er mere end et hus. I M. Louw (red.), *Jordens Folk*. Højbjerg: Dansk Etnografisk Forening.
- West, A., Lewis, J., Roberts, J. & Noden, P. (2017). Young adult graduates living in the parental home: Expectations, negotiations, and parental financial support. *Journal of Family Issues*, 38(17), 2449-2473.
- Wickrama, T., Wickrama, K. A. S. & Baltimore, D. L. (2010). Adolescent Precocious Development and Young Adult Health Outcomes. *Advances in Life Course Research*, 15(4), 121-131. DOI: 10.1016/j.alcr.2010.08.003
- Woodman, D. & Wyn, J. (2015). *Youth and Generation. Rethinking change and inequality in the lives of young people*. London: Sage Publications.
- Woodman, D. & L. Leccardi (2015). Generations, Transitions, and Culture as practice: A Temporal Approach to Youth Studies. I: D. Woodman & A. Bennet (red.), *Youth Cultures, Transitions, and Generations. Briding the Gap in Youth Research*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Wyn, J. & White, R. (1998). Young people, social problems and Australian youth studies. *Journal of Youth Studies*, 1(1), 23-38.
- Ziehe, T. (1994). From living standard to life style. *Young*, 2(2), 2-16.
- Økonomi- og Indenrigsministeriet (2017). *Flytninger i Danmark*. Økonomisk Analyse nr. 26. Rapport.
- Ørngreen, R. & Levinsen, K. T. (2017). Workshops as a Research Methodology. *Electronic Journal of E-Learning*, 15(1), 70-81.
- Ørngreen, R., Henningsen, B., Gundersen, P. B. & Hautopp, H. (2017). "The Learning Potential of Video Sketching". I: D. A. Mesquita & D. P. Peres (red.), *Proceedings of the 16th European Conference on e-learning ECEL 2017*, 422-430. Reading: Academic Conferences and Publishing International.

I Danmark flytter 90.000 unge årligt hjemmefra. For de fleste unge er det et stort skridt at pakke flyttekasserne og begynde et hverdagsliv for sig selv. 'Når unge flytter hjemmefra' kaster lys over, hvordan forskellige unge oplever og håndterer overgangen fra hjemme- til udeboende.

Bogen giver svar på spørgsmål som: Hvorfor flytter de unge hjemmefra? Hvordan finder de et sted at bo? Hvordan klarer de økonomien og alt det praktiske? Hvordan opleves den første tid? Hvad er afgørende for, om de falder til? Hvordan påvirkes forholdet til forældrene? Og hvorfor flytter nogle hjem igen?

'Når unge flytter hjemmefra' giver et indblik i nye måder at blive voksen på. Præstationskrav og høje forventninger. Ensomhed og mistrivsel. Uro og uklare fremtidshorisonter. Glæden ved at klare tingene selv og føle sig bare en lille smule mere voksen. Og nye forælderoller.

Bogens omdrejningspunkt er en gruppe unge mellem 17 og 25 år, som vi følger under deres overgang fra hjemme- til udeboende. Vi møder også en del af deres forældre. I bogen fletter de unges og forældrenes stemmer sig ind og ud ad hinanden.

Bogen henvender sig til studerende, undervisere, praktikere på efteruddannelse og andre, der teoretisk og praktisk beskæftiger sig med unge og ungdomssociologi. Bogen er også rettet mod frivillige og ansatte i foreninger, kommuner, interesseorganisationer, forældreorganisationer og boligselskaber, som er i kontakt med unge på vej ind i voksenlivet.

Bogens primære forfattere er tilknyttet dels Center for Ungdomsforskning og dels Forskningscenter for Video ved Aalborg Universitet i København. Projektet bag udgivelsen er støttet af Nordea-fonden.

cefu | Center for
Ungdomsforskning

VIDEO
FORSKNINGSCENTER

NORDEA
FONDEN
Vi støtter gode liv

